

**Вищий навчальний заклад
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СТОРОЖУК СВІТЛАНА ДМИТРІВНА

УДК 378.126 : 811.111

**ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія і методика навчання (германські мови)

Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Сторожук С.Д.

Науковий керівник: Тарнопольський Олег Борисович, доктор педагогічних
наук, професор

Дніпро –2020

АНОТАЦІЯ

Сторожук С.Д. Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2020.

Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню, практичній розробці й експериментальній перевірці методики формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, практична розробка й експериментальна перевірка методики формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ньому вперше науково обґрунтовано й розроблено методику формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій. Визначено поняття «іншомовна писемна комунікативна компетентність» майбутніх викладачів англійської мови, що формується засобами проєктних технологій. Проаналізовано використання проєктних технологій для навчання англійської мови студентів мовних ЗВО. Обґрунтовано методичні принципи й етапи навчання англійської мови через використання проєктних технологій. Структуровано зміст навчання писемної мови студентів-філологів на основі використання проєктних технологій. Розроблено систему вправ щодо трьохетапного навчання англійської мови засобами виконання проєктних робіт педагогічної

спрямованості. Перевірено ефективність розробленої методики на основі визначених критеріїв та запропоновано методичні рекомендації щодо її впровадження в широку освітню практику. Уточнено критерії добору змісту навчання в умовах використання проєктних технологій для оволодіння англомовними вміннями письма. Подальшого розвитку набула теорія та практика навчання англомовного письма в умовах автономної діяльності студентів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці навчального посібника «Організація проєктної роботи в навчанні академічного письма англійською мовою» (для викладачів англомовних філологічних спеціальностей).

Теоретичними результатами дослідження є вивчення сучасного стану дослідження проблеми формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови, визначення поняття «іншомовна писемна комунікативна компетентність» майбутніх викладачів англійської мови, з'ясування особливостей використання проєктних технологій для формування писемної комунікативної компетентності студентів мовних ЗВО, конкретизація мети і змісту формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.

Практичні результати дослідження полягають у визначення і обґрунтуванні методичних принципів та етапів навчання англомовного письма через використання проєктних технологій; структурованні змісту навчання письма студентів-філологів на основі використання проєктних технологій; розробці методики навчання англомовного письма із застосуванням проєктних технологій і моделі навчального процесу щодо її реалізації.

Експериментальні результати дослідження: організація проведення експериментального навчання для перевірки ефективності методики

формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій; інтерпретація результатів експерименту згідно з якими доведено, що досягнення більш високого рівня володіння англомовною комунікативною компетентністю в академічному письмі можливо за рахунок використання проєктних технологій; укладання методичних рекомендацій організації проєктної роботи в навчанні академічного письма англійською мовою для викладачів англомовних філологічних спеціальностей.

Ключові слова: підготовка майбутніх викладачів англійської мови, навчання англомовного письма, іншомовна писемна комунікативна компетентність, проєктні технології, методичні принципи, зміст навчання, модель навчального процесу.

ABSTRACT

Storozhuk S. D. Developing Prospective English Teachers' Communicative Competence in Writing on the Basis of Project Technologies. – Manuscript.

Thesis presented for a Candidate Degree (PhD) in Pedagogical Studies. Research Specialization: 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Germanic Languages). – State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. Odessa, 2020.

The thesis deals with the problem of developing prospective English teachers' communicative competence in writing on the basis of project technologies.

The scientific novelty of the research lies in the theoretical reasoning, practical elaboration, and experimental testing of the methodology of implementing project technology into the teaching process to develop

communicative competence in writing of students studying English as a major at linguistic higher educational institutions.

The practical value of the results: the development of a textbook "Organization of Project Work in the Teaching of Academic Writing in English" (for teachers of English for philological specialties).

The theoretical results of the research: justification of the methodological principles to be followed when introducing project technologies into the process of teaching English writing, as well as specification of the approach to selecting the learning content while using them. Another important issue is the proposed kinds of learning activities to be used when implementing project technologies. Principally new from the scientific point of view is the elaborated model of organizing the educational process when project technologies are used for teaching English writing to future specialists majoring in English.

The practical significance of the research can be seen in the innovative and comprehensive development of a practical methodology aimed at implementing project technologies for teaching English writing to future language specialists. The methodology is developed as a system coherent in all its parts: the complete learning content, its organizational model, and the system of learning tasks and exercises.

The experimental results of research: the pilot training was organized in several stages and it proved the efficiency of the proposed methodology of implementing project technologies realization for teaching writing in English. Implementing the worked out methodology ensures higher learning results when compared with the results obtained in the control groups taught according to the standard methodology. Methodological guidelines for the realization of the author's methodology are offered.

Key words: training of prospective English teachers' training, teaching writing in English, foreign-language communicative competence in writing,

project technologies, methodological principles, learning content, model of the educational process.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора

1. Сторожук С. Д. Проектні технології у навчанні письма студентів-філологів: суть та особливості використання у навчальному процесі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Педагогіка і Психологія. Педагогічні науки. 2013. Вип.2(12). С. 367-373.

2. Сторожук С. Д. Проектні технології в професійній освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 148. С. 158-160.

3. Сторожук С. Д. Проектна методика у навчанні академічного письма студентів мовних спеціальностей. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. LXXIX. Том 1. С. 241-244.

4. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р., Сторожук С. Д. Культурологічний аспект та проектна методика у навчанні англійської мови для ділового спілкування. *Філологічні трактати. Науковий журнал*. 2017. №4. С. 95-100.

5. Сторожук С. Д. Зміст навчання англійської писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови з використанням проектних технологій. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Педагогіка і Психологія. Педагогічні науки. 2019. Вип.2 (18). С. 250-256.

6. Сторожук С. Д. Проектна методика англійського письма майбутніх фахівців з англійської мови: теоретичні засади та практичні принципи. *Science Rise : Pedagogical Education*. 2019. Том 6 (33). С. 34-38.

7. Tarnopolsky O., Storozhuk S. Curricular development in a post-secondary school commercial English language program for adults in Ukraine. [Електронний

ресурс]. *International Journal of Publication and Social Studies*. 2017. Vol. 2., № 1.P. 23-33. Режим доступу: <https://www.aessweb.com/journals/5050/March> 2017.

8. Сторожук С. Д. Ефективність використання проектних технологій у навчанні писемної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. *Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Сандомир, 5–6 травня 2017 р. Сандомир, 2017. С.141-142.

9. Сторожук С. Д. Проектні технології в професійній освіті. *Проблеми мовної освіти в епоху глобалізації*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів. 6-7 жовтня 2017 р. Чернігів. 2017. С. 55-58.

10. Сторожук С. Д. Сучасні підходи до навчання іншомовного письма у вищій школі. *Ad orbem per linguas. До світу через мови* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 20-22 березня 2019 р. Київ, 2019. С. 110-115.

11. Сторожук С. Д. Експериментальна апробація методики формування англomовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій. *Priority directions of science development*”/ SPC «Sci-conf.com.ua»: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів. 25-26 листопада 2019 р. Львів, 2019. С. 345-349.

12. Сторожук С. Д. Критерії оцінювання рівня сформованості англomовної комунікативної компетентності в письмі. *Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро. 19 березня 2020 р. Дніпро, 2020. С. 204-207.

13. Сторожук С. Д. Організація проектної роботи в навчанні академічного письма англійською мовою» (для викладачів англomовних філологічних спеціальностей): навч.-метод. посіб. Дніпро: РІО, 2016. 42 с.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень та позначень.....	10
Вступ	11
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	18
1.1. Англomовна писемна комунікативна компетентність майбутніх викладачів англійської мови і цілі навчання їх навичок та вмінь англomовного письма ...	18
1.2. Проєктні технології в іншомовній професійній освіті та їх переваги	47
1.3. Сучасні підходи до навчання іншомовного письма у вищій школі і місце проєктних технологій у ньому.....	74
Висновки до розділу 1.....	88
Розділ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	90
2.1. Методичні принципи організації процесу формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.....	90
2.2. Зміст навчання англomовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови з використанням проєктних технологій.....	106
2.3. Організаційно-методичні засади, види навчальної діяльності та вправи для формування на основі проєктних технологій англomовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови....	121

2.4 Модель навчального процесу з формування англомовної писемної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови за допомогою проєктних технологій.....	144
Висновки до розділу 2.....	156
Розділ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	160
3.1. Організація і методика проведення експериментального дослідження ефективності формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.....	160
3.2. Результати констатуючого експерименту (передекспериментального зрізу), їх математичний аналіз і розподіл студентів на експериментальні і контрольні групи.....	178
3.3. Результати формуючого експерименту (післяекспериментальних зрізів) та їх математичний аналіз, методика проведення та показники самооцінювання студентів.....	181
3.4. Методичні рекомендації щодо впровадження проєктних технологій у процес формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.....	192
Висновки до розділу 3.....	195
ВИСНОВКИ.....	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	202
ДОДАТКИ.....	222

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА ПОЗНАЧЕНЬ

абс. пок. – абсолютний показник

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЄР – Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання

ЕІН – експерієнційно-інтерактивне навчання

ІАКК – іншомовна/англомовна комунікативна компетентність

ІАП – іншомовне (англомовне) письмо

ІМД – іншомовна мовленнєва діяльність

ПМ – проєктний метод/проєктна методика/проєктні методики

ПР – проєктна робота

ПТ – проєктна технологія/проєктні технології

ВСТУП

Актуальність дослідження. Підготовка майбутніх викладачів англійської мови в закладах вищої освіти України набуває все більшої значущості. Це пов'язано з орієнтацією розвитку нашої держави на європейську й світову економічну, політичну, наукову, освітню та трудову інтеграцію, що загалом відповідає напрямку, визначеному Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Цей документ передбачає забезпечення умов для опанування фахівцями іноземною мовою на високому рівні. Одним з важливих аспектів іншомовної комунікації є її писемна форма, оскільки інтернет-спілкування й інтернет-навчання стало сьогодні невід'ємною частиною набуття освіти студентами різних спеціальностей і, особливо, майбутніми викладачами іноземних мов.

У зв'язку з цим проблема навчання англомовного письма висвітлювалась у численних наукових працях. Більшість з них базується на методологічних засадах навчання англійського писемного мовлення, розроблених О. Бігич, Н. Гез, П. Гурвіцем, Т. Гуціною, Я. Колкером, С. Коломієць, Г. Лазаренко, Р. Мартиною, О. Миролюбовим, Л. Морською, В. Плахотником, Г. Роговою, О. Тарнопольським. На основі результатів досліджень цих учених визначено поняття «англійського наукового писемного мовлення» в його діалектичному, психологічному, дидактичному і лінгвістичному аспектах, а також розроблено лінгво-дидактичну модель процесу навчання таких його форм, як наукові статті та рецензії на наукові праці педагогічної спрямованості (А. Маслова); обґрунтовано інтерактивне навчання писемного мовлення (Г. Кривчикова); доведено виняткове значення редагування власних писемних висловлювань (Л. Назина); запропоновано структуру процесу навчання конспектування (В. Мишечкіна) і реферування (О. Квасова). Розроблено методики: навчання письма англійською мовою як другою іноземною (І. Мельник); навчання переказу, твору-опису, твору-

оповіданню, твору-міркуванню студентів мовних ЗВО (А. Вейзе, О. Долгіна, Т. Єналієва, М. Захаренкова, О. Леонтєва); навчання реферування й рецензування наукових статей студентів-філологів (Л. Антонова, Л. Заєва); навчання соціокультурному й міжкультурному аспектам писемного мовлення в мовних університетах (В. Сафонова, С. Тер-Мінасова); навчання граматичної коректності писемного мовлення (С. Філатов, Н. Солдатова); класифікації помилок в писемному мовленні й засобів їх корекції (І. Колеснікова). Значну увагу в методиці навчання англomовного письма приділяли також зарубіжні науковці, що обумовило велику кількість наукових розвідок (D. Byrne, T. Hedge, A. Pincas, A. Raimes, C. Tribble). У цих роботах схарактеризовано писемне мовлення (D. Byrne); запропоновано інноваційні й ефективні підходи до навчання письма, такі як процесуальний (R. White, V. Arndt, V. Zamel) та жанровий (J. Swales), а також розроблено посібники та підручники, що видані в англomовних країнах для навчання писемного мовлення (V. Evans, D. Ferris, J.C. Hedgecock, A. Oshima, A. Hogue, J. M. Reid).

Однак вищезазначені методисти не зосереджувалися на проблемі розвитку вмінь англomовного академічного письма майбутніх викладачів засобами проєктних технологій. Хоча вчені такі технології розробляли (І. Зимня, Є. Полат, Т. Сахарова, О. Тарнопольський, В. Тітова, D. Fried-Booth, T. Hutchinson), проте лише з метою загального вдосконалення процесу навчання іноземних мов. Цей факт поглибив наявне протиріччя між необхідністю здійснення майбутніми філологами англomовної писемної комунікативної діяльності для розробки актуальних фахових проєктів та відсутністю методики, що забезпечує можливість виконання такої роботи. Спроба представити один із можливих варіантів вирішення цієї суперечності зумовила вибір теми дослідження—**«Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження здійснювалось у межах наукової теми кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов «Англомовний філологічний дискурс в контексті міжкультурної комунікації та теорії і методики викладання іноземних мов» (державний реєстраційний номер 0117U007601), яка входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 10 від 29.12.2016 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, практично розробити й експериментально перевірити методику формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття «іншомовна писемна комунікативна компетентність» майбутніх викладачів англійської мови, що формується засобами проєктних технологій.
2. Проаналізувати використання проєктних технологій для навчання англомовного письма студентів мовного ЗВО.
3. Обґрунтувати методичні принципи й етапи навчання англомовного письма через використання проєктних технологій.
4. Структурувати зміст навчання письма студентів-філологів на основі використання проєктних технологій.
5. Розробити методику навчання англомовного письма із застосуванням проєктних технологій і модель навчального процесу щодо її реалізації.
6. Перевірити ефективність розробленої методики на основі визначених критеріїв та запропонувати методичні рекомендації щодо її впровадження в широку освітню практику.

Об'єкт дослідження – процес навчання майбутніх філологів англomовного письма в умовах його організації на основі використання проєктних технологій.

Предмет дослідження – методика формування англomовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови через використання проєктних технологій для написання академічних текстів.

Гіпотеза дослідження – ефективність формування в майбутніх викладачів англійської мови англomовної писемної комунікативної компетентності, що виявляється через їх здатність писати англomовні академічні тексти, досягається за таких умов: 1) виконання навчальних проєктів з метою написання англomовних текстів; 2) урахування трьох провідних методичних принципів та десяти підпорядкованих принципів, що забезпечують загальнодидактичну навчальну автономію студентів; 3) здійснення навчального процесу в чотири основні етапи, де на першому – планується навчальна діяльність студентів у межах проєкту; на другому – реалізується мовленнєва підготовка студентів до виконання завдань проєкту і діяльність з пошуку необхідної для цього інформації; на третьому – відбувається підготовка й організація презентації проєктної роботи; на четвертому – здійснюється оцінювання результатів проєктної роботи; 4) реалізації навчального процесу відповідно до моделі авторської методики, яка ґрунтується на проєктних технологіях, що передбачають виконання студентами проєктних завдань через високий рівень автономії їх навчальної діяльності.

Методи дослідження. З метою теоретичного обґрунтування методики формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій проведено критичний (теоретичний) аналіз наукової педагогічної, психологічної і методичної літератури, а також спеціальної документації з проблеми дослідження. З метою визначення поняття «іншомовна писемна комунікативна

компетентність» майбутніх викладачів англійської мови на основі використання проєктних технологій застосовано метод аналізу, узагальнення та систематизації результатів дидактичних та методичних досліджень. З метою встановлення принципів організації процесу формування компетентності, що досліджується, використано метод узагальнення дидактичних закономірностей та принципів навчання. З метою структурування змісту навчання письма майбутніх філологів на основі використання проєктних технологій використано метод педагогічного моделювання. З метою розробки системи вправ щодо формування англійської писемної комунікативної компетентності засобами проєктних технологій застосовано методи систематизації та класифікації матеріалу, що вивчається, а також метод логіко-дидактичного взаємозв'язку педагогічних дій. З метою перевірки ефективності розробленої методики і моделі організації навчального процесу використано метод проведення констатувального та формувального експерименту. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їх кількісної та якісної характеристики застосовано метод статистичної обробки результатів дослідження.

Експериментальною базою дослідження виступили Львівський національний університет імені Івана Франка, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Університет імені Альфреда Нобеля, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. Загальна кількість студентів, які взяли участь в експериментальному дослідженні, становить 239 осіб, зокрема в основному експерименті – 97 студентів.

Наукова новизна дослідження. Уперше науково *обґрунтовано* й *розроблено* методику формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій. *Визначено* поняття «іншомовна писемна комунікативна компетентність»

майбутніх викладачів англійської мови, що формується засобами проєктних технологій. *Проаналізовано* використання проєктних технологій для навчання англомовного письма студентів мовних ЗВО. *Обґрунтовано* методичні принципи й етапи навчання англомовного письма через використання проєктних технологій. *Структуровано* зміст навчання письма студентів-філологів на основі використання проєктних технологій. *Розроблено* систему вправ щодо трьохетапного навчання англомовного письма засобами виконання проєктних робіт педагогічної спрямованості. *Перевірено* ефективність розробленої методики на основі визначених критеріїв та запропоновано методичні рекомендації щодо її впровадження в широку освітню практику. *Уточнено* критерії добору змісту навчання в умовах використання проєктних технологій для оволодіння англомовними вміннями письма. *Подальшого розвитку* набула теорія та практика навчання англомовного письма в умовах автономної діяльності студентів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці навчального посібника «Організація проєктної роботи в навчанні академічного письма англійською мовою» (для викладачів англомовних філологічних спеціальностей).

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані в процесі формування в студентів усіх мовних закладів вищої освіти України англомовної писемної комунікативної компетентності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 4872-Н від 04.12.2019 року), Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (акт про впровадження № 105 від 18.12.2019 року), Університету імені Альфреда Нобеля (акт про впровадження № 375/1 від 28.05.2019 року), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (акт про впровадження № 32 від 27.12.2019 року),

Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка (акт про впровадження №103/15 від 10.12.2019 року).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічним, теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням; підтверджено експериментальною перевіркою створеної методики, якісним і кількісним аналізом даних експерименту із застосуванням методів математичної статистики, апробацією й упровадженням результатів експерименту в практику роботи закладів вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення й результати наукового дослідження викладено в доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях: «Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine» (Сандомир, 2017), «Проблеми мовної освіти в епоху глобалізації» (Чернігів, 2017), «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 2019), «Priority directions of science development» (Львів, 2019), «Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Дніпро, 2020).

Публікації. Основні положення, висновки та результати дослідження викладено в 13 публікаціях автора, з яких: 6 – у фахових наукових виданнях України (1 з них у співавторстві); 1 – у зарубіжному виданні (в співавторстві); 5 – у тезах доповідей на конференціях, 1 – у виданні навчально-методичного характеру (в співавторстві).

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів й висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (236 найменувань, із них 79 іноземною мовою), додатків. Загальний зміст дисертації становить 361 сторінки, основний текст дисертації викладено на 210 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 8 рисунків. Додатки представлено на 142 сторінках.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Англомова писемна комунікативна компетентність майбутніх викладачів англійської мови і цілі навчання їх навичок та вмінь англомовного письма

Формування комунікативної компетентності наразі стає важливим для будь-якої спеціальності, для всіх фахівців, особливо тих, хто працює з людьми. Не можна спростувати важливість комунікативної компетентності для юристів, психологів, педагогів, а тим паче, для філологів-майбутніх викладачів англійської мови, для яких англомова комунікація є основним знаряддям праці і які повинні формувати англомовну комунікативну компетентність у своїх учнів або студентів, що є їх основним професійним завданням.

Таким чином, вагомість формування англомовної комунікативної компетентності у студентів-майбутніх викладачів англійської мови не потрібно доводити, але необхідно зазначити, що професійну компетентність майбутнього викладача-мовника складають не тільки комунікативна компетентність, а й ціла низка інших. В навчанні мов компетентність найчастіше асоціюється з суто комунікативною компетентністю, але є більш широке розуміння філологічної компетентності взагалі. За латинської мови слово *compete* значить підходити, відповідати вимогам, досягати. В такому початковому значенні цей термін почав використовуватися в США в 60-ті роки із запровадженням діяльнісно-орієнтованого методу навчання, направлено на підготовку конкурентно-спроможних спеціалістів. У ті часи компетентність визначалася сукупністю та певними моделями поведінки.

Пізніше було встановлено, що таке розуміння компетентності не є повним. Відтоді з'явилося поняття *компетенції*. Тобто компетентність стали розуміти як особистісну категорію, то, що властиве цілісній особистості, а компетенції – як окремі складові цієї компетентності.

На думку І. Халимона, до професійних компетентностей філолога, і, в першу чергу, викладача-мовника входять *загальнокультурна, педагогічна, психологічна, лінгво-дидактична, навчально-пізнавальна та комунікативна* компетентності. За словами О. Семеног, інтегральна професійна компетентність філолога включає, окрім компетенцій зазначених І. Халимоном, *фольклорну, літературну, етнокультурознавчу, методичну, інформаційну, дослідницьку компетентності*. Розгляд усіх цих компетентностей не входить до цілей нашої роботи, тим більше, що значна частина з них формуються поза межами практичного мовного курсу (наприклад, педагогічна та методична компетентності формуються у курсах педагогіки та методики викладання іноземних мов).

Звичайно, іншомовна комунікативна компетентність є найважливішою для майбутніх викладачів англійської мови і її можна визначити як: «... володіння лінгвістичною компетенцією, знання відомостей про мову, наявність умінь співвідносити мовні засоби із завданнями та умовами спілкування, розуміння співвідношень між комунікантами, вміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки і комунікативної доцільності висловлювання». Ця компетентність, у свою чергу, складається з численних окремих компетенцій. Але вченні розходяться у тому, які саме окремі складові/компетенції включені до комунікативної компетентності. Наприклад, у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти (ЗЄР) виділені три компетенції-складові. Це лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична компетенції (*подальше викладення з цього питання здебільшого спирається на дані, що були наведені у роботі О. Тарнопольського та С. Кожушко*).

Лінгвістична компетенція включає «...лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації». Оскільки, як вже зазначалося, ПР в навчанні іноземної мови базується саме на іншомовному письмі, то очевидним є раціональність використання такої роботи для навчання лінгвістичної компетенції в цьому виді ІМД, оскільки інтенсивність використання іншомовного письма в ПР веде до інтенсифікації розвитку навичок та вмінь, які входять до названої компетенції.

Соціокультурна компетенція відноситься до «...соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій (правил ввічливості, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, класами та соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства) соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники не усвідомлюють цього впливу».

Прагматична компетенція пов'язана «...з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо». Вона дає комуніканту сценарії або програми інтерактивних обмінів та забезпечує наявність умінь дискурсу, злитності та зв'язності, ідентифікації типів і форм текстів, іронії та пародії.

Як буде видно з наведених надалі у цій дисертації прикладів проєктних завдань для мовного ЗВО, всі вони мають яскраво виражену прагматичну та соціокультурну компоненту, що підкреслює доцільність використання ПР для формування соціокультурної та прагматичної компетенції в іншомовному письмі.

Можна також говорити про інші виокремлені компетенції, що необхідні для майбутнього викладача-мовника, такі як: *дискурсивна компетенція* (здатність конструювати та інтерпретувати зв'язний текст)

предметна компетенція (вміння орієнтуватися у рамках певної галузі людської діяльності) лексична та граматична компетенції, які інколи називають компетентностями і які відповідають за коректне і повноцінне використання і розуміння граматичних та лексичних явищ у мовленні тощо. Те, що ПР сприяє розвитку всіх цих компетенцій, навіть не потребує окремих доказів, оскільки створення певного писемного тексту як результату виконання навчального проєкту допомагає навчатися інтерпретувати в цьому тексті той предмет/зміст, якому він присвячений, з використання найбільш адекватного для цього предмету/змісту лексичного та граматичного матеріалу.

Л.О. Єрмакова виділила п'ять компонентів комунікативної компетентності у читанні: лінгвістичний, предметний (той, що забезпечує змістовну сторону комунікації, тобто розуміння того, про що йдеться у тексті, який читається), формально-логічний (підтримує логічну зв'язність мовлення, необхідну як для його продукування, так і для розуміння), лінгвосоціокультурний (теж саме, що соціолінгвістичний) та паралінгвістичний (відповідає за ті складові спілкування, які не є мовленням, але його підкріплюють, наприклад, здібність розуміти креслення, малюнки в процесі читання тощо). Підхід Л.О. Єрмакової особливо важливий для методики навчання письма, оскільки написати есе, статтю, звіт неможливо, не володіючи предметом, який обговорюється (предметна компетенція). Також, в англійських письмових документах важливими є єдність, логічна зв'язність та мовна зв'язність, за які відповідає формально-логічна компетенція. Нарешті, письмо відрізняється багатьма суто паралінгвістичними ознаками (наприклад, форматні вимоги написання листів). Слід зазначити, що ПР дуже сприяє розвитку формально-логічної та паралінгвістичної компетенцій в іншомовному письмі, оскільки проєктні завдання вимагають правильного формально-логічного побудування

іншомовного писемного тексту, що є результатом їх виконання, і його правильного оформлення та ілюстрування (паралінгвістична компетенція).

Виходячи зі сказаного, говорячи про іншомовну комунікативну компетентність в письмі, яку необхідно розвивати у студентів, можна стверджувати, що вона повинна складатися принаймні з шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції та паралінгвістичної компетенції. Звичайно, можна говорити і про лексичну, граматичну або навіть фонетичну компетенцію, або компетентність, у писемному мовленні, як роблять деякі вже вказані автори, але ми вважаємо їх складовими лінгвістичної компетенції і тому розглядати або навіть згадувати окремо не будемо. Але треба підкреслити, що, як витікає зі сказаного вище, всі ці компетенції особливо ефективно формуються та розвиваються в межах виконання та за допомогою навчальних проєктів, які тим самим відіграють значну роль у формуванні цілісної іншомовної комунікативної компетентності у письмі.

Розглянемо детальніше вимоги до комунікативної компетентності в іншомовному/англомовному письмі (писемної комунікативної компетентності) філолога-майбутнього викладача іноземних мов, тобто вимоги, що стосуються здатності користуватися виучуваною мовою в англомовній мовленнєвій комунікації з використанням ІМД письма. Із сказаного раніше прямо витікає, що всі ці вимоги найкращим чином задовольняються через використання ПТ, оскільки вони націлені виключно на удосконалення та покращення розвитку різних компетенцій, що входять до складу ІАКК. Тому в подальшому викладенні в цьому підрозділі названий аспект додатково згадуватися не буде.

Виходячи з положень ЗЄР, володіння мовою узагальнено оцінюється на трьох рівнях (рис. 5). Студент немовної спеціальності наприкінці всього строку навчання частіше за все має рівень володіння іноземною мовою, що

відповідає B2. Звичайно, вимоги до рівня володіння мовою філолога набагато жорсткіші. Це має бути хоча б рівень C1 стосовно всіх видів мовленнєвої діяльності. Якщо ж мова йде про майбутнього викладача англійської мови, розвиток його іншомовної/англомовної комунікативної компетентності (ІАКК) має відповідати рівню C2 (рис. 5).

Рис.5. Рівні володіння мовою

Більш детально на основі таблиць, що надані у ЗЄР, ми можемо розглянути всі якісні аспекти володіння мовою (аспекти розвитку ІАКК) на рівні досвідченого користувача (рівні C1 та C2) філологом, майбутнім викладачем-мовником. Звичайно, згідно з метою нашого дослідження нас цікавлять перш за все дані, що стосуються якісних вимог до розвитку ІАКК в письмі у філолога-майбутнього викладача англійської мови і тільки вони наведені у тому фрагменті нижче, що був позичений нами з відповідної таблиці у ЗЄР для названих рівнів C1 та C2 (табл. 1).

Таблиця 1

Якісні аспекти володіння мовою (письмо)

П и с ь м о	Писемне мовлення (письмо)	Рівень C1: Я можу виражати думки у формі чіткого, добре структурованого тексту, висловлюючись досить поширено. Я можу писати листи, твори або доповіді на складні теми, підкреслюючи те, що мені здається найважливішим. Я можу обрати стиль відповідно до уявного читача.	Рівень C2: Я можу легко написати чіткий, послідовний текст у певному стилі. Я можу писати складні листи, доповіді й статті, представляючи проблему (предмет розгляду), за допомогою ефективної логічної структури, що дозволяє адресату виділити й запам'ятати значущі пункти. Можу писати резюме та огляди професійних або літературних праць.
----------------------------	---------------------------------	---	--

В принципі, наведені у таблиці дані достатньо конкретизовані, не потребують коментарів і можуть розглядатися як цільова настанова навчання англomовного письма у мовному вищі. Але важливо пам'ятати, що вище компетентнісного рівня за шкалою, розглянутою вище, є ще один рівень володіння мовленнєвим спілкуванням, який не входить у традиційні критерії, – «рівень розвитку міжкультурної компетенції», якого можуть і мають досягнути фахівці з іноземних мов. *Цей рівень означає здатність без утруднень і культурно-обумовлених порушень брати участь у міжкультурній комунікації, в якій носії різних мов спілкуються єдиною міжнародною мовою (в нашому випадку, англійською).*

Важливим є той факт, що існує чотири види комунікативної компетентності відповідно до видів ІМД, які необхідно розвивати у майбутніх викладачів, – говоріння, читання, аудіювання і письмо. До кожної з них входять ті компетенції-складові цієї компетентності, які були зазначені вище (лінгвістична, соціокультурна тощо). В принципі компетентності у різних видах мовленнєвої діяльності є відносно незалежними і можуть розвиватися та функціонувати окремо одна від одної (можна вміти читати іноземною мовою і не вміти говорити нею). З іншого боку, хоча ми чітко

розрізняємо названі чотири види мовленнєвої діяльності, у випадках, коли вони формуються разом і у контакті одна з одною, як це має місце у підготовці майбутніх викладачів, вони не існують у чистому вигляді, ізольовано одне від одного. Це найчастіше так і у повсякденному житті. Коли ми розмовляємо, ми одночасно й слухаємо самі себе. Коли пишемо, ми читаємо і навіть інколи проговорюємо те, що пишемо, тощо. При цьому саме письмо в найбільшій мірі інтегрує усі види іншомовної мовленнєвої діяльності.

Проаналізувавши суто наукові та методичні праці, такі як роботи А. Вейзе, Г. Тиле, Н. Єлукіної, З. Кличнікової, А. Леонтьєва, К. Мацкевич, Л. Маркушевської та Ю. Цапаєвої, О. Тарнопольського та його співавторів та багатьох інших авторів стосовно комунікативної компетентності, можемо визначити характеристики в цьому плані усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності, але в нашому дослідженні, виходячи з його мети, доцільно проводити такий аналіз лише стосовно ІМД діяльності письма, щоб виділити його характеристики як одного з видів ІАКК.

Що стосується *письма* (в нашому випадку англійського письма, якому потрібно навчити майбутніх викладачів англійської мови), – то це процес графічного зображення мовлення, продуктом якого є текст. Такий процес, залежно від мети, може бути продуктивним чи репродуктивним. Другий випадок зустрічається рідше, коли текст переписується з іншого джерела, а не створюється тим, хто пише. Письмо є найбільш комплексним видом мовлення, бо вбирає в себе риси всіх інших видів мовлення. Наприклад, так само як і говоріння, писемне мовлення має метою звернення до реципієнта. Однак, звертаючись до реципієнта через письмо, людина, що пише, лімітована в невербальних засобах вираження думки, тому, часто, ефект від прочитаного не може бути таким само сильним, як від почутого, якщо тільки людина, що пише, не має особливого хисту до письма. Письмо також має риси читання, бо в процесі написання чого-небудь, людина неодноразово

перечитує написане. Це також є відмінністю письма від говоріння – на письмі людина має можливість ретельно продумати і декілька разів перечитати текст. Отже письму не властива спонтанність. Таким чином, письмо вважають гарним засобом закріплення навчального матеріалу, так як воно надає можливість студентові сконцентрувати увагу на предметі вивчення, ретельно продумуючи те, що він пише. Також письмо допомагає формувати вміння вираження своїх думок, при чому уповільненість цього процесу в порівнянні з усним спілкуванням підвищує впевненість студента в собі – він має можливість практикуватися без надмірного стресу, який супроводжує акт говоріння на публіці. Більше того, письмо сприяє розвитку творчості, бо, як ми зазначили, воно є процесом продуктивним – направленим на створення кінцевого продукту. Людина, що пише, намагається використати різні стилістичні та лексичні засоби, щоби забарвити емоційно свій текст і через нього вплинути на читача або створити в нього гарне враження.

З цих факторів витікають *психологічні особливості письма*. Оскільки людина в процесі створення тексту, частіше за все, має час продумати текст свого звернення, перечитати написане, переписати певні уривки, письмо вважається *найсвідомішим* видом мовлення. Однією з причин, які викликають високий рівень усвідомленості письма, є те, що воно – *ретроактивний процес*, тобто той, хто пише, постійно повертається назад, до вже написаного, для того щоб перевірити правильність, помітити можливі порушення логічного зв'язку, впевнитися, що відсутні помилки, знайдені найкращі засоби висловлювання, та виправити те, що не задовольняє автора. Читання теж до деякої міри можна назвати ретроактивним процесом, але для читання, крім регулярного ретроактивного руху очей в процесі їх пересування рядками тексту, свідоме перечитування характерне тільки для тих окремих випадків, коли читач знаходить, що щось у попередній, вже прочитаній, частині він зрозумів невірно і необхідно повернутися назад для правильного сприйняття подальшої інформації. На відміну від цього,

ретроактивність – невід’ємна та постійна характеристика письма; той хто пише, *практично завжди* перечитує написане та приймає заходи щодо його поліпшення.

Хоча високий рівень усвідомленості перетворює письмо на найефективнішу форму закріплення матеріалу і високо цінується, особливо у вишах Західної Європи, США, Канади та інших англомовних країн, неможливо випустити з виду той факт, що така риса нерідко знижує *навчальну мотивацію* студентів. Досить часто письмо – найменш улюблена форма виконання завдань серед тих, хто навчаються. Кропітка робота оцінювання і переписування власного тексту, тривалість виконання завдання, знижений рівень емоційності, а також, що часто трапляється, незацікавленість студента в темі письма, перетворює цей вид роботи на найнудніший і найменш ефективний. На це вказується у монографії Р.В. Уайт та В. Арндт: *“For many students writing is a chore to be got through for a grade, and to many others, not only is it a chore, but a boring one at that”* (Для багатьох студентів письмо – це просто необхідна доручена робота, яку треба виконати тільки заради оцінки, причому нерідко така робота ще й викликає почуття нудьги).

Що стосується використання пам’яті у процесі письма, її робота при написанні тексту менш напружена, аніж у процесі говоріння. Людина, що пише, звертається до своєї *довгострокової пам’яті* у пошуках потрібної словесної форми для вираження думки, а також у пошуках прикладів з власного досвіду, спогадів, які допомагають забарвити емоційно текст і закріпити образи за тим, що пишеться. Створення зв’язного тексту залежить від *оперативної пам’яті*.

Як продуктивний вид мовлення, письмо базується на орієнтувально-дослідній діяльності того, хто пише. Він орієнтується на сприйняття написаного майбутнім читачем, виходячи з власних цілей та намірів, намагаючись змусити читача сприймати створений текст саме так, як

потрібно та бажано тому, хто його написав (виключенням є тільки *переписування* чогось вже написаного кимсь іншим, тобто раніше вказана чиста репродукція). Але орієнтація у читачеві та ситуації, в якій сприймається написаний текст, носить зовсім інший характер ніж орієнтація у слухачеві в процесі говоріння. Мовець відштовхується від безпосередніх реакцій слухача на його мовлення та змінює останнє залежно від свого розуміння цих реакцій, які безпосередньо та безперервно надходять до нього. Той, хто пише, таких реакцій не бачить та не відчуває в процесі створення тексту. Він повинен *угадувати їх наперед, прогнозувати*, та може лише відстрочено узнати (через відстрочені реакції читача/ів), чи були його прогнози вірними. Таким чином, прямі та зворотні зв'язки тут дуже послаблені, відстрочені у часі. Інколи той, хто пише, взагалі не може отримати інформацію про реакцію читача. В результаті орієнтація того, хто пише, на майбутнього читача/чів є цілком свідомим процесом на відміну від говоріння, про що вже згадувалося вище. Той хто пише, досить повільно та повністю свідомо добирає не тільки зміст, а й мовну форму своїх писемних висловлювань, часто багаторазово змінюючи, переробляючи їх, намагаючись досягти бажаного ефекту. В такому повному усвідомленні, постійних багаторазових корегуваннях та змінах є головна відмінність письма від інших видів мовленнєвої діяльності.

Навіть коли письмо носить репродуктивний характер, ця репродуктивність є скоріше відносною, ніж абсолютною. Чисту репродуктивність, як згадувалося, можна спостерігати лише у тих нечастих випадках, коли той, хто пише, просто *перепишує* вже готовий писемний текст. Якщо ж на письмі навіть дослівно відтворюється усне мовлення, то відтворення вже не є чистою репродукцією. Той, хто пише, зазвичай намагається передати усне мовлення у відповідності до вимог мовлення писемного (усуває паузи, хезітації, зайві повтори одного й того ж слова, скорочені форми тощо, проводячи відповідні зміни у тексті почутого). Це

вже процес досить творчий, тобто принаймні частково продуктивний. Те ж саме трапляється при передачі писемного мовлення, якщо текст, що передається, не вивчений на пам'ять або не просто копіюється. Така передача йде «своїми словами», тобто скоріше як продукція ніж як репродукція. Таким чином, можна зробити висновок, що письмо, за дуже невеликою кількістю винятків, є процесом в основному *творчим* та *продуктивним*.

Письмо як вид мовленнєвої діяльності вимагає від пишучого дуже високого рівня *уваги* та зосередженості. Відволікання у процесі письма неможливі, його процес відразу руйнується. Значно вищий рівень уваги ніж під час здійснення інших видів мовленнєвої діяльності є ще одним проявом усвідомленості процесу письма, тобто його цілковитої *довільності*.

Така довільність означає, що з психологічної точки зору письмо є мабуть самим *повільним* з видів мовленнєвої діяльності. Процеси говоріння, аудіювання та читання протікають дуже швидко, на відміну від процесу письма, який, у порівнянні, рухається повільно через розмірковування, численні повернення назад, виправлення та перероблення тексту тощо.

Повільність пов'язана ще з фізіологічною особливістю письма, яке протікає з використанням людиною (тим, хто пише) чотирьох аналізаторів: рукомоторного (сам процес написання); зорового (бачення та контролювання того, що написано); мовленнєворухового (проговорювання про себе або навіть уголос того, що буде написано, та/або проговорювання про себе або уголос вже написаного – для контролю); слухового (внутрішнє або зовнішнє слухання самого себе в процесі внутрішнього або зовнішнього приговорювання того, що буде написано, та/або того, що вже було написано). Це більша кількість аналізаторів ніж для будь-якого іншого виду мовленнєвої діяльності. У говорінні, слуханні та читанні задіяні всього три з них: мовленнєворуховий (зовнішнє або внутрішнє усне мовлення та/або приговорювання); слуховий (слухання самого себе на рівні зовнішнього або внутрішнього усного мовлення та/або приговорювання, а також слухання

співрозмовника/ків) та зоровий (сприйняття тексту при читанні, зорове спостереження за співрозмовником/ками – їх мімікою, жестикуляцією та іншими реакціями, що можуть сприйматися візуально, – в процесі усного мовлення). Функціонування чотирьох аналізаторів, особливо рукомоторного, безумовно уповільнює процес написання, про що вже йшлося.

Із усього викладеного вище стосовно психологічних особливостей іншомовного письма як виду ІМД можна зробити один суто методичний висновок: з точки зору психологічних особливостей навчання цього виду ІМД головне завдання полягає у підвищенні досить низької мотивації студентів до оволодіння навичками та вміннями письма. І саме тут є широкий простір для впровадження ПТ, які за визначенням забезпечують високовмотивовану навчальну діяльність, оскільки безпосередньо пов'язують учіння з реальним життям.

Щодо *психолінгвістичних особливостей письма*, вони багато в чому схожі на психолінгвістичні особливості говоріння, тому що письмо, як і говоріння, є процесом продуктивним – направленим на створення продукту мислення. Письмове висловлювання, як і усне, є результатом появи *мотиву*, тобто необхідності щось написати. Таким чином, поява думки передує процесу письма, на відміну від аудіювання та читання, в ході яких людина спочатку отримує інформацію через виконання такого процесу як декодування усного чи письмового тексту, а вже потім на базі аналізу отриманої інформації формується певна думка.

Процес письма, виходячи зі сказаного вище, поділяється на фази, точно так же, як і будь-яка інша мовленнєва діяльність. Це фази: *мотиваційно-спонукальна, орієнтувально-дослідна та виконавча*.

Мотиваційно-спонукальною фазою письма як виду мовленнєвої діяльності є рівень *думки у вищому інтегральному коді* людини. Відомо, що людина не мислить тією чи іншою мовою. У кожної особи протягом життя складається так званий вищий інтегральний код думки. Він є суто

індивідуальним і містить в собі символи, образи тощо, які перекодуються у код натуральної мови, коли виникає потреба у висловлюванні або повному усвідомленні власної думки. Аналогічно, при сприйнятті чужого мовлення (читання, аудіювання) натуральний мовний код, в якому сприймається повідомлення, перекодується у код власної думки, тобто у вищий інтегральний код конкретної людини, завдяки чому і відбувається розуміння. Таким чином, можна сказати, що в ситуаціях, які потребують письмового висловлювання, мотив для письма виникає тоді, коли людина вже має думку про те, що потрібно написати.

Цю думку потрібно сформулювати у графічному літерному кодї натуральної мови. Таке формулювання – завдання орієнтувально-дослідної фази письма як виду мовленнєвої діяльності. Дана фаза складається з двох рівнів.

Перший з них – це *функціонування висловлювання в кодї внутрішнього мовлення*. Той, хто пише, перекодує свою думку в своєрідну *матрицю* майбутнього висловлювання. Тут діють ще не слова та граматичні форми, а, так би мовити, їх «інформаційні відбитки», репрезентанти, які й створюють матрицю майбутнього писемного висловлювання.

Заповнення цієї матриці реальними словами та граматичними формами відбувається на наступному рівні – останньому для орієнтувально-дослідної фази письма. Це рівень *формування висловлювання в кодї натуральної мови*. Таке формування висловлювання проходить через більш-менш розгорнуте внутрішнє проговорення, яке інколи стає проговоренням зовнішнім.

Нарешті, виконавча фаза письма – *перекодування висловлювання у звуко-моторно-графічний код*, тобто саме написання, – завершує процес. Результатом цієї фази й процесу письма в цілому є *мовленнєва посилка*, зафіксована у літерному кодї, інакше кажучи, написаний текст або його частина.

Таким чином, письмо, як і читання й інші види мовленнєвої діяльності, є *послідовністю перекодувань*.

Виходячи з цього, методика навчання письма, з одного боку, повинна забезпечувати не тільки загальну мотивацію студентів щодо виконання писемних видів роботи англійською мовою. Необхідне ще створення комунікативних мотивів для виконання кожного з конкретних видів письмової роботи, для написання кожного з англомовних письмових текстів, що студенти мають написати відповідно до обраної програми курсу. А це, в свою чергу, вимагає наявності системи підказок і опор для формування власних думок щодо змісту майбутніх письмових висловлювань. З іншого боку, методика повинна навчати тій послідовності перекодувань, через яку потрібно проходити для написання англомовних текстів, та ретельно відпрацьовувати цю послідовність для досягнення максимально можливої автоматизації окремих складових.

Але необхідно відзначити, що письмо як вид мовленнєвої діяльності, з точки зору його фаз, має й дуже суттєву різницю у порівнянні з усіма іншими видами мовленнєвої діяльності. Суть цієї різниці полягає в *сукцесивності/симультаності* проходження фаз. У досвідченого мовця, читача або слухача фази говоріння, читання або слухання протікають в основному одночасно, але на різних рівнях (симультанний процес). Послідовність (сукцесивність) проходження фаз з'являється тільки у випадках появи труднощів розуміння або породження мовлення. Процес письма також протікає як симультанне проходження окремих фаз на різних рівнях, але тільки в тих не дуже частих випадках, коли пишеться щось стандартне, таке, що писалося за повною аналогією вже багато разів. При створенні ж тексту, зовсім нового для того, хто пише, тобто при виконанні цілком творчої роботи, процес розвивається скоріш як сукцесивний (тобто як послідовна зміна фаз) ніж як симультанний. Така особливість пов'язана з тим, що, як неодноразово відзначалося раніше, письмо є процесом

здебільшого свідомим та досить повільним. Ця суцесивність також повинна бути врахованою у методиці навчання.

Можна підсумувати сказане, спираючись на роботу О. Тарнопольського та С. Кожушко, які описують процес створення графічного літерного коду як такий, що розпочинається з появи висловлювання в *кодi внутрішнього мовлення*. На цій фазі висловлювання існує в абстрактній формі, ще не втілене у словах. Потім висловлювання формується в *кодi натуральної мови*, тобто добираються граматичні, лексичні, стилістичні засоби оформлення висловлювання. Вже на виконавчій фазі письма висловлювання виражається у *звуко-моторно-графічному кодi*.

Соціолінгвістичні та лінгвістичні особливості письма зумовлені дотриманням культурних традицій побудови тексту в тій чи іншій країні. Стосовно академічного письма, слід зауважити, що для певних культур, таких як культури англomовні, створення тексту залежить від значно більш жорстких правил, чим у вітчизняній культурі. Використання тих чи інших кліше в діловій кореспонденції англійською мовою, наприклад, не допускає жодних відхилень. Якщо помилки в граматиці носії мови можуть вибачити іноземцям, то помилки стосовно регістру, використаної у листуванні лексики, стилю можуть вважатися образою.

Цікаво й те, що в англomовній культурі, не тільки ділове листування підпорядковане жорстким правилам, але й творчі види письма. Спираючись на інструкції з підготовки до письмової частини таких міжнародних екзаменів з англійської мови як IELTS, можемо зробити висновок, що есе обов'язково має бути побудованим згідно певної конструкції – вступ, основне тіло письма, висновки.

Композиційно вступ до академічного твору/есе обов'язково повинен включати: а) декілька речень загального характеру, що вводять у тему та привертають увагу читача (*general statements*) і б) найголовніше – формулювання головної тези (ідеї, думки) твору (*thesis statement*). Це, мабуть,

найскладніше та найпринциповіше завдання у процесі написання всього есе, оскільки, на відміну від написання аналогічних творів українською мовою, англomовна культура письма вимагає, щоб зі вступного абзацу читачеві було абсолютно ясно, про що буде йтися у подальшому викладенні та яка точка зору буде відстоюватися, аргументуватися та ілюструватися. Тому одне з основних завдань методики навчання написання англomовних академічних есе (а також статей, звітів тощо) – навчити правильно, чітко, зрозуміло та навіть яскраво формулювати головну тезу.

Власне кажучи, вся основна частина есе (*body*) являє собою аргументацію, докази, приклади, ілюстрації головної тези. Це викладається у декількох окремих абзацах (від одного до трьох-чотирьох), кожний з яких або аргументує та ілюструє те чи інше положення головної тези, або цілком присвячений наданню прикладів, або якимось іншим засобом розвиває тезу та трактує її наслідки. Логічний та мовний зв'язок кожного з абзаців один з одним та, головне, зі вступом взагалі та з головною тезою зокрема повинен бути дуже чітким та однозначним. Тому велике значення надається використанню слів-зв'язок – *link-words*. Кожній з абзаців в основній частині композиційно та структурно будується так, що його розпочинає так зване *topic sentence* – речення, в якому формулюється головна ідея абзацу, а за ним слідує два три речення, що обґрунтовують цю ідею (*supporting statements*).

Нарешті, висновки (*conclusion*) мають знов повернути читача до вступу. Автор тексту повинен заново переформулювати та резюмувати головну ідею(ї) всього есе на основі доказів, наведених у його основній частині (*summary or restatement of the main point or points*), а також надати кінцевий коментар до всього викладеного (*final comments in the form of general statements*).

Така «жорсткість» соціолінгвістичних вимог до побудови академічного англomовного есе поширюється і на всі інші за жанрами письмові документи, які складаються. Вона стосується і суто лінгвістичних вимог.

Так, у стилістичному оформленні есе або статей в англomовній культурі, автору не слід прямо звертатися до читача, викликаючи його на діалог. Свої власні думки бажано передавати через пасивний залог, наприклад, «*it is considered – вважається*», «*it is widely accepted – прийнято вважати*». Або ж варто посилатися на думку інших, наприклад, «*scientists believe – вчені вважають*».

До того ж, згідно рекомендацій з написання есе або статей, не слід зловживати ідіомами, приказками, образними виразами, фразовими дієсловами. Регістр есе має наближатися до офіційного. Лексика, що використовується, повинна бути нейтральною (зразок типового англomовного есе у *Додатку А*).

Для писемного мовлення, на відміну від усного мовлення, *нехарактерна еліптичність*, оскільки послаблена ситуативність не дозволяє пропускати будь-яку частину інформації. Використання мовних кліше, колоквіалізмів, жаргонізмів теж не є характерним у зв'язку зі значно більш формальним ніж у говорінні стилем мовлення. Теж саме стосується й використання фразеологізмів. Речення взагалі значно довші ніж в усному мовленні, з великою кількістю підрядних речень. Чіткішими, ніж в усному мовленні, є й формально-логічні зв'язки у тексті, виражені спеціальними мовними засобами.

З іншого боку, є випадки, коли неформальні мовні засоби, кліше, колоквіалізми, жаргонізми та еліптичність характерні й для письма, якому потрібно навчати у мовному ЗВО. Тут перш за все маються на увазі приватні листи близьким людям та друзям, які нерідко відрізняються багатьма рисами, більш характерними для усного ніж для писемного мовлення.

Взагалі, ті чи інші лінгвістичні (мовні) особливості писемних текстів обумовлюються стилем, в якому їх необхідно писати, сам же стиль залежить від жанру тексту, а в решті решт – від його комунікативної мети. Таким чином, до власне *лінгвістичних* особливостей письма відноситься перш за все

саме різниця у стилях, що використовується авторами писемних текстів. А стилі можуть бути найрізноманітнішими, залежно від того, який за жанром документ пишеться. Так, різниця формального (*formal*) або напівформального (*semi-formal*) стилю, які є єдино прийнятними для більшості офіційних ділових документів, та неформального (*informal*) стилю, властивого писемним документам приватного характеру, краще за все може бути продемонстрованою на прикладах, взятих з ділового листування у протилежність листуванню приватному, зокрема, листуванню між друзями, близькими людьми тощо (зразки типового англомовного ділового листа і типового приватного листа у *Додатку А*).

Можна стверджувати, що стильові відмінності, що характерні для різних видів письмових документів і є лінгвістичною ознакою цих документів, відображають їх жанрові відмінності, що, у свою чергу, становлять ознаку не тільки лінгвістичну, а й соціолінгвістичну. Такі жанри письма, яким доцільно навчати студентів-майбутніх викладачів іноземних мов, заслуговують на окремий розгляд.

Дж. Суейлз інтерпретує *жанри як засоби втілення конкретних комунікативних цілей у писемних текстах*. Це й є причиною того, що в англо-американській методиці навчання письму дуже велика увага приділяється саме жанровому аналізу як основі для навчання написання текстів, які переслідують ту чи іншу комунікативну мету.

Для визначення жанру не менш важливою, ніж орієнтація на комунікативну мету, є соціолінгвістична орієнтація на цільову аудиторію написаного тексту, тобто на потенціальних читачів. Виходячи з даних соціолінгвістики, тексти, що створює людина, залежать від її взаємодії з іншими людьми, тобто від «обміну діяльністю» з ними. Це означає, що текст, який промовляється або пишеться, має бути пристосованим до сприйняття слухача або читача, тобто, у випадку з писемними текстами, з самого початку складатися з розрахунком на конкретну цільову аудиторію читачів. Такий

розрахунок перш за все відображається у мовних особливостях написаного (наприклад, стиль). Але основою цих особливостей є соціально та культурно обумовлені вимоги до взаємовідносин «автор-читач» у процесі створення та сприйняття писемних текстів тією чи іншою мовою, тобто йдеться про один із соціолінгвістичних факторів створення методики навчання письма.

Важливість цього фактору призводить до того, що в усіх виданих в англomовних країнах роботах та посібниках з навчання написання академічних есе англійською мовою і з навчання англomовного письма взагалі (Evans; Folse K.S.; Miller J.L.; Cohen R.F.; O'Donnell T.D.; Oshima A.; Reid J.M.; Smalley R.L.) наголос робиться на завданнях, пов'язаних з орієнтацією на майбутнього читача та вибором цільової аудиторії. Студентів цілеспрямовано вчать, як треба «підлаштовуватися» під цю аудиторію в процесі створення писемного тексту. Але такому дуже мало вчать українських студентів навіть у письмі їх рідною мовою, тобто в них майже немає відповідних умінь. Отже, вітчизняна методика навчання англomовного письма повинна ці вміння розвивати і це є ще одною соціолінгвістичною основою для її створення.

Усе сказане вище щодо орієнтації на комунікативну мету та на читача стосується написання ділових листів мабуть ще в більшій мірі ніж написання академічних есе. Причина в тому, що у листі треба досягти комунікативної мети та бажаного впливу на читача, обмежуючись коротким та «сухим» текстом, властивим діловому листу. Мабуть саме цьому формат, структура та композиція ділового листа дуже формалізовані в англomовних культурах (у значно більшій мірі ніж в україномовній культурі – приклад у *Додатку А*). Це дає дуже чіткі орієнтири тому, хто пише, в плані досягнення комунікативної мети листа та впливу на його адресата.

Звичайно, широкий жанр ділового листування не є однорідним. У його межах чимало вузьких жанрів, наприклад, листи-скарги, листи-пропозиції, листи-запити інформації тощо. Але всі ці вузькі жанри ділових листів

пишуться в одному й тому ж самому форматі і різниця між ними є скоріше змістовна та лінгвістична (лексична), ніж структурна, композиційна або навіть стилістична.

Якщо розглянути інші типи, види та жанри письма англійською мовою (крім обговорених академічних есе та ділових листів), яким потрібно навчати в українських ВНЗ, то можна знайти не менш вражаючу соціально та культурно обумовлену *лінгвістичну* різницю у порівнянні з відповідними писемними текстами українською мовою. Таким чином, необхідно взяти до уваги, що в практиці створення писемних документів соціально та культурно обумовлені вимоги до написання текстів різних жанрів знаходять відображення перш за все в суто лінгвістичних особливостях таких документів.

Навчаючи англомовного письма у мовному ЗВО, необхідно вирішити, в яких жанрах необхідно навчити писати студентів, тобто скласти перелік таких жанрів.

Якщо йдеться про мовний ЗВО або факультет, то до такого переліку жанрів безсумнівно увійдуть різні види академічних творів/есе, оскільки тільки написання творів/есе може навчити складного англомовного письма взагалі та підготувати студентів до написання таких професійно значущих документів як статі та звіти мовою, що вивчається. Більш вузькі жанри (види) всередині загального жанру академічних творів/есе були виділені нами на основі робіт О. Тарнопольського та його співавторів і на основі аналізу тих жанрів творів/есе, які зазвичай зустрічаються практично в усіх підручниках для навчання англомовного письма, виданих у США та Великій Британії. Ці жанри включають:

- 1) опис людей (*description – people*),
- 2) опис місць (*description –places*),
- 3) розповідь (*narration*),
- 4) класифікація (*classification*),

- 5) порівняння та контрастування (*comparison and contrast*),
- 6) причина та наслідок (*cause and effect*),
- 7) визначення (*definition*),
- 8) опис процесів (*processes*),
- 9) переконання (*persuasion*), а також, за твердженнями деяких західних укладачів підручників:
- 10) «за та проти» (*for and against essays*) – пересікаються з есе порівняння і контрастування вище,
- 11) «проблема і рішення» (*points to consider essays*) – пересікаються з есе причина та наслідок,
- 12) «особлива думка» (*opinion essays*) – пересікаються з есе визначення.

Добір самих цих жанрів для написання академічних творів/есе є раціональним, тому що він покриває переважну більшість тих комунікативних функцій та завдань, які той, хто пише, змушений вирішувати у випадку, коли необхідно підготувати найскладніші види писемних документів, що можуть входити до програми навчання англomовного письма у мовному ЗВО: *статей, звітів, текстів доповідей та презентацій*. Власне написання академічних творів/есе і проводиться для того, щоб студенти навчилися писати статті, звіти та тексти доповідей і презентацій, оскільки кожен з цих типів писемних документів або цілком пов'язаний з однією з вищеперелічених функцій/завдань (жанрів), або сполучає в собі декілька з таких функцій/завдань. Звичайно, що, крім написання окремих творів/есе в кожному з названих жанрів, необхідна і практика в написанні самих статей, звітів та доповідей/презентацій, в яких сполучаються різні жанри. Але це вже стосується найбільш просунутого етапу навчання, коли студенти навчилися писати твори/есе в окремих жанрах.

Крім академічних творів/есе, є багато інших жанрів писемних документів, яких необхідно навчити писати у ЗВО (як мовному, так і

немовному). Всі вони значно простіші за мовною формою, композиційними та іншими ознаками, ніж академічні есе та ті статті або звіти, які з цих есе витікають. Але практична значущість для тих, хто навчається, набуття вмінь написання писемних документів цих жанрів не менша, а може й більша.

Перш за все до таких жанрів відносяться різні види ділових документів. До тих з них, які безумовно можуть бути потрібними випускнику ЗВО у подальшому житті та кар'єрі, належать жанри ділових листів та так званих CV, або резюме (автобіографії для прийому на роботу). Можливо, майбутніх викладачів англійської мови доцільно вчити також писати ділові контракти та угоди англійською мовою, оскільки, якщо вони будуть викладати мову у ЗВО на економічних або юридичних факультетах, перед ними може бути поставлене завдання навчити своїх студентів писати такі англомовні документи.

Якщо CV/резюме та ділові контракти або угоди – це єдині, однорідні жанри, то ділові листи як жанр, у свою чергу, поділяються на дрібніші жанри, яких дуже багато, і треба визначити ти з них, які доцільно обрати для навчання у ЗВО.

Таке визначення було проведене нами у 2003-2004 рр. . Опитувалися 80 українських фахівців (бізнесменів, економістів, інженерів, банківських службовців та інших), які за родом своєї діяльності досить регулярно займалися діловим листуванням англійською мовою (методика проведення опитування та його конкретні результати наведені у *Додатку Б*). Ціль опитування була встановити, написання яких жанрів англомовних ділових листів було потрібно таким фахівцям в їх професійній діяльності. Була виявлена потреба всього в семи жанрах ділового листування:

1. Листи-запити щодо певної інформації;
2. Листи-відповіді на такі запити з наданням певної інформації;
3. Листи-скарги/рекламації;
4. Листи-відповіді на скарги/рекламації;

5. Листи-вибачення;
6. Листи-подяки;
7. Листи-заяви щодо прийому на роботу.

До цих семи жанрів мабуть доцільно додати ще два:

8. Офіційний лист-запрошення (до участі у конференції, семінарі, виставці, ярмарку тощо);
9. Офіційний лист-відповідь на запрошення, оскільки українські фахівці все частіше отримують такі запрошення від закордонних партнерів та все частіше надсилають їм власні запрошення.

Якщо зіставити наведений перелік з тими жанрами ділових листів, навчання написання яких розглядається у різних роботах та посібниках з англійської мови, виданих у англійських країнах (наприклад, ті з них, які орієнтовані на складання міжнародних тестів-іспитів з рівня володіння англійською мовою), то виявиться практичний збіг. Це означає, що наведеним переліком жанрів можна обмежитися у формуванні навичок та вмінь ділового листування англійською мовою як у мовному, так і у немовному ЗВО.

Але студентів ЗВО важливо навчати не тільки ділового, а ще й приватного листування англійською мовою. Це обумовлене тим фактом, що нерідкими є особистісні стосунки громадян України з громадянами інших країн. Такі особистісні стосунки виникають, наприклад, після подорожей українських громадян за кордон для туризму та відпочинку або після їх контакту з іноземцями, які перебувають в Україні. Всі такі стосунки часто знаходять своє продовження у приватному листуванні, тому майбутні викладачі іноземних мов мають уміти навчати такого листування своїх учнів або студентів.

Для цього жанру листування характерно не тільки деякі відмінності у форматі, композиції та структурі приватних листів у порівнянні з листами діловими (наприклад, у приватних листах у правому верхньому куті

пишеться адреса відправника, а ім'я та адреса адресату зліва ніколи не пишеться; письмо підписується ім'ям, а не прізвищем і, звичайно, ніколи не вказується посада і таке інше).

Головне ж полягає у стильових, суто мовних, відмінностях (*Додаток А*). Приватні листи, як вже відзначалося, пишуться у неформальному стилі з відповідним добором лексико-граматичних засобів, використанням еліпсису (наприклад, *Haven't heard from you for ages!*), колоквіалізмів та розмовних виразів (*Long time no hear*) і навіть жаргонізмів.

Але жанр приватного листування, як і офіційного, ділового листування, розподіляється на більш дрібні жанри. Нажаль, ще не було проведено спеціальних досліджень, орієнтованих на виділення тих жанрів приватного листування, яким потрібно навчати у ЗВО. Але визначити ці жанри можливо, якщо взяти за основу ті з них, які виділені у більшості відповідних робіт, виданих у англійських країнах . До цих жанрів відносяться:

1. Неофіційні листи-запрошення (наприклад, запрошення приїхати до країни та міста того, хто пише, та зупинитися у нього вдома, запрошення взяти участь у якійсь урочистій події приватного характеру – весіллі, ювілеї – і тому подібне);
2. Листи-відповіді на запрошення (неофіційні);
3. Листи-обміну новинами (про себе, членів родини, спільних знайомих, події тощо);
4. Листи-вибачення (неофіційне вибачення – найчастіше за довге мовчання з поясненням його причин; у цьому випадку вибачення зазвичай сполучається з іншим жанром листа, наприклад, з листом-обміном новинами);
5. Поштові картки, інколи листи, з поздоровленнями, привітаннями тощо.
6. Листи-подяки (неофіційна подяка, наприклад, після гостювання в домі адресату, після званого обіду, після проведеного разом часу, подяки за поздоровлення тощо);
7. Листи-прохання дати пораду;

8. Листи з відповіддю на прохання дати пораду та наданням поради;
9. Листи з проханням надати допомогу в вирішенні того чи іншого питання;
10. Листи з відповіддю на прохання надати допомогу в вирішенні того чи іншого питання.

Переліченими жанрами приватного листування можна обмежитися, навчаючи англомовного письма у мовному ЗВО.

Але навчаючи англомовного листування взагалі, слід пам'ятати, що в останні десятиріччя виник новий, і тепер широкоживаний, його жанр зі своїми особливостями. Це листування через Інтернет, тобто електронна пошта. Про те, що електронна пошта – це особливий жанр зі своїми закономірностями свідчить хоча б факт появи в останні часи окремих робіт, що присвячені навчанню листування через електронну пошту. Її майже необмежене поширення у XXI сторіччі робить навчання такого листування обов'язковим для включення у програму курсів англійської мови у ЗВО.

Що стосується жанрів електронного листування, яким слід навчати студентів ВНЗ, то це повинні бути ті ж самі жанри ділового та приватного листування, що й у навчанні їх паперових варіантів. Але при цьому потрібно взяти до уваги, що за ознаками стилю та тими лінгвістичними ознаками, які витікають зі стильових особливостей, електронне ділове та приватне листування відрізняється від паперового. Наприклад, стиль електронного ділового листа відрізняється від паперового письма того ж жанру меншою мірою формальності, більшим наближенням до нейтрального стилю тощо. Крім того, електронне ділове листування відрізняється значно більшою мірою *стислості* ніж паперове ділове листування (в тому числі за рахунок випадіння деяких обов'язкових для паперового листування елементів: дати відправлення, яка визначається комп'ютером, адреси відправника та одержувача, оскільки електронні адреси також визначаються автоматично, тощо). Стислість особливо цінується, оскільки електронна пошта розглядається як найбільш оперативний засіб листування, де повідомлення та

відповіді на них повинні набиратися та відправлятися у найкоротший можливий термін. Це дуже впливає на стиль, побудову висловлювань, добір мовних форм, що використовуються, дає можливість включення до текстів повідомлень багатьох скорочень, неприйнятних для паперового ділового листування.

Взагалі, навчаючи електронного листування, потрібно спиратися на так званий *netiquette*, тобто етикет спілкування через електронну пошту, який до деякої міри регулює й те, які стильові та мовні засоби припустимо використовувати.

Що стосується інших жанрів писемних документів англійською мовою, які було б доцільним включити до програми навчання письма у мовному ЗВО, то до їх складу перш за все раціональним було б додати *анотації та реферати (summaries and abstracts)*. Це пов'язане з тим, що в своїй професійній діяльності фахівцям може неодноразово знадобитися:

- 1) писати англійською мовою анотації та реферати власних дисертацій, статей та інших робіт для їх публікації не тільки за кордоном, але й в Україні, оскільки це обумовлюється існуючими вимогами;
- 2) анотувати та реферувати англійськомовну професійну літературу для власного використання та використання іншими фахівцями-колегами.

Близькими до рефератів за жанровими особливостями є *тези доповідей*, писати які англійською мовою також необхідно навчати студентів, щоб вони мали можливість брати участь у професійних конференціях за кордоном.

Наступним жанром є жанр *конспекту (лекції або доповіді)*. Такі конспекти пишуться тільки для власних потреб і необхідно навчати написання них англійською мовою, оскільки майбутні фахівці, перебуваючи на професійних семінарах, конференціях за кордоном повинні бути в змозі конспектувати ті лекції та доповіді, які вони будуть прослуховувати. Крім того, відповідні навички та вміння актуальні і під час навчання в університеті, тому що зарубіжні фахівці все частіше запрошуються для

читання лекцій студентам українських університетів і їх лекції, як правило, читаються англійською мовою.

Нарешті, останнім жанром, актуальним здебільшого для студентів технічних ЗВО, є жанр *інструкцій* (перш за все технічних інструкцій), що стосуються користування різним обладнанням, приборами, приладдям. Звичайно йдеться не про великі за розміром та складні інструкції і тим більше не про опис та аналіз функціонування складного технічного обладнання. У технічному ЗВО, зважаючи на невеликий обсяг навчального часу, навряд чи можливо розраховувати на те, що студенти зможуть навчитися писати такі складні та розгорнуті технічні документи чужоземною мовою. Але варто закласти основи відповідних навичок та вмінь хоча б на матеріалі невеличких та простіших інструкцій, щоб створити базу для подальшого цілеспрямованого “донавчання”. Необхідно також відзначити, що жанр *інструкцій* перетинається з таким жанром як жанр опису *процесів* в академічних есе, тобто есе цього жанру є також потрібними для навчання у технічному ЗВО. Але написання інструкцій, мабуть, потрібно навчати і майбутніх викладачів англійської мови, оскільки чимало з них можуть у майбутньому викладати цю мову в технічному ЗВО і їм потрібно буде навчати своїх студентів писати в цьому жанрі.

Із усього викладеного в цьому підрозділі можливо досить чітко сформулювати як *загальну мету*, так і *підпорядковані цілі і завдання* формування навичок та вмінь англомовного письма у студентів мовних ЗВО та факультетів – майбутніх викладачів англійської мови. *Ця мета полягає у формуванні у тих, хто навчаються, англомовної писемної комунікативної компетентності у єдності усіх її складових: лінгвістичної, соціокультурної, прагматичної, предметної та дуже важливої саме для письма формально-логічної компетенції, а також паралінгвістичної компетенції. На особливу увагу заслуговує формування соціокультурної компетенції, оскільки саме вона лежить в основі міжкультурної компетенції, без володіння якою*

неможливе спілкування (у тому числі писемне) міжнародною мовою (англійською) в розмаїтому міжкультурному середовищі. Як компетентність у цілому, так і окремі компетенції, що входять до її складу, мають досягти у своєму розвитку принаймні рівня C1, хоча рівень C2 є найбільш прийнятною цільовою настановою на самий кінець вивчення англійської мови у мовному ЗВО.

Підпорядкованими цілями, які також можуть трактуватися як головні завдання навчання письма, є формування у студентів навичок та вмінь створювати на рівні C1/C2 англомовні писемні тексти певних жанрів, а саме:

1. Академічні есе/твори різних окремих конкретних жанрів, таких як опис людей, місць, класифікація тощо), – найбільш важливий жанр для формування комунікативної компетентності в англомовному письмі взагалі;
2. Ділові (формальні) листи різних конкретних жанрів, таких як лист-запит інформації, відповіді на такий запит, лист-скарга тощо;
3. Приватні (неформальні) різних конкретних жанрів, таких як листи запрошення, обміну новинами, вибачення тощо;
4. Анотації та реферати;
5. CV (резюме для прийому на роботу);
6. Інструкції;
7. Ділові контракти або угоди;
8. Звіти про виконану роботу;
9. Короткі статті професійного змісту.

Звичайно, в одній дисертаційній роботі неможливо було дослідити навчання письма у мовному ЗВО на матеріалі усіх перелічених жанрів, які були проаналізовані вище з метою створити повне уявлення про загальні цілі та обсяг навчання англомовного письма майбутніх фахівців з англійської мови. Тому безпосередньо для проведення нашого дослідження, як ясно зі сказаного у *Вступі*, ми обрали тільки один, але найважливіший жанр:

академічні есе/твори англійською мовою. Виходячи з цього, розроблена методика, що представлена у *Розділі 2*, пов'язана з навчанням написання саме цього жанру англомовних писемних документів.

Завершуючи цей підрозділ, доцільно нагадати про один аспект проблеми, яка обговорюється. Раніше вже було зазначено, що письмо, як вид мовленнєвої діяльності, є найбільш інтегрованим, тому що під час створення тексту людина використовує навички та вміння читання, внутрішнього мовлення і навіть аудіювання. Таким чином, в процесі письма задіяні всі інші процеси мовленнєвої діяльності, причому задіяні дуже активно – не менш активно ніж активним є сам процес написання тексту. З цієї точки зору письмо може розглядатися як *центральний* вид мовленнєвої діяльності, оскільки він у рівній мірі залежить від всіх інших, у рівній мірі концентрує їх всіх у собі, а написаний текст може вважатися продуктом одночасного функціонування усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності.

Це обумовлює й особливе значення письма для навчання іноземних мов. Концентруючи в собі всі чотири види мовленнєвої діяльності, письмо в рівній мірі сприяє розвитку кожного з них. Тому, виключаючи або обмежуючи письмо в навчальному процесі, ми тим самим позбавляємо себе й одного з найпотужніших засобів розвитку та вдосконалення навичок та вмінь і читання, і говоріння, і аудіювання.

Через те, що письмо вимагає максимальної концентрації уваги, ретельної перевірки правильності написання слів та формування речень, логічної побудови висловлювання, добору відповідної до стилю лексики, прийняття до уваги цілої низки екстралінгвістичних факторів та затрати великої кількості часу, студенти, як вже було сказано, нерідко негативно ставляться до виконання письмових завдань. Однак слід зазначити, що часто викладачі й самі нехтують цим видом мовленнєвої діяльності через те, що не можуть зацікавити в ньому студентів. Як результат, письмо як уміння з комплексом відповідних навичок залишається менш розвиненим у

порівнянні з іншими видами мовленнєвої діяльності, хоча існують достатньо ефективні підходи до такого розвитку. У наступному підрозділі ми розглянемо, які підходи до формування навичок та вмінь письма, і взагалі до формування ІАКК в письмі, існують у сучасній методиці і наскільки ці підходи сполучаються з проєктними технологіями, що постулюються як засіб підвищення ефективності навчання ІАКК (про це йшлося у першій частині цього підрозділу при обговоренні кожної зі складових комунікативної компетентності в іншомовному/англомовному письмі).

1.2 Проєктні технології в іншомовній професійній освіті та їх переваги

Розвиток суспільства сучасності у багатьох аспектах залежить від розвитку освіти. Майбутнє ринку праці, майбутнє економіки будь-якої держави, її політичного становища і її положення стосовно цілої низки галузей залежить від якості освіти випускників вищих навчальних закладів. Стає зрозумілим, що заради майбутнього, будь-яка країна, що розвивається, має докласти усіх можливих зусиль до формування новітніх підходів у навчанні.

Це особливо актуально для України – молодій державі, яка виходить на світовий ринок і має витримувати конкуренцію розвинутих країн з віковими традиціями. Приймаючи також до уваги участь України у Болонському процесі, необхідно зазначити, що зміни мають бути внесені у багато аспектів освітньої системи: від технологій навчання, до методів тестування та оцінювання.

Вимоги до фахівця будь-якої сфери діяльності на сучасному ринку праці набувають певної універсальності, адже висококваліфікованим наразі прийнято вважати такого спеціаліста, котрий є незалежним, вміє швидко навчатися, творчо мислити, шукати нові підходи до вирішення проблеми, здатний співпрацювати у команді, володіє якостями, необхідними лідеру,

легко адаптується до нового, не боїться ризикувати. Таким має бути юрист, економіст, архітектор, політолог і, у чималій мірі, філолог-викладач іноземної (англійської) мови, який реалізуватиме іншомовну підготовку учнів українських шкіл або студентів українських вишів.

Така розмаїтість вимог до викладача англійської мови робить необхідним пошук відповідних технологій і методик, які допоможуть комплексно розвивати студентів-майбутніх викладачів цієї мови, як осіб, відповідальних за майбутній розвиток іншомовної освіти в країні.

У рамках участі в Болонському процесі, законом України «Про вищу освіту» встановлено, що вищі навчальні заклади мають орієнтуватися на оновлення змісту і форм професійної підготовки фахівців в аспекті формування в них самостійності та критичності мислення. Для виконання цієї умови, виші перебувають у пошуку ефективних шляхів індивідуалізації та демократизації навчального процесу. Але нажаль, не завжди аудиторні години занять використовуються ефективно. У багатьох випадках, обтяжені тягарем радянської традиції начитування матеріалу і його подальшого механічного вивчення, викладачі вишів недостатньо уваги приділяють особистісному розвитку студентів. Такий традиційний підхід до навчання будь-якій дисципліні був малоефективним у минулому і з кожним роком втрачає актуальність, залишаючись далеко позаду ментальності сучасної молоді. Цій підхід не мотивує студентів і не приносить задоволення від навчального процесу.

Сучасне студентство представлено людьми, що у більшості своїй мають широкий доступ до інформаційних ресурсів, і, як результат, здатні до самостійної освіти та саморозвитку. Вони більше зацікавлені у набутті знань та навичок емпіричним шляхом, що дало б їм змогу вивчати предмет на практиці, висловлювати свою думку, займатися інформаційним пошуком, створювати щось самостійно. Такі студенти націлені на пошук балансу між академічним знанням і прагматичними вміннями.

Серед найбільш ефективних *комунікативних технологій* навчання, які могли б задовольнити потреби сучасного студентства, є *проектні технології* (ПТ), що базуються на виконанні індивідуально або в групах короткострокових та довгострокових проєктів тими, хто навчаються. Основним постулатом проєктування є вислів «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно, а також де і як я можу застосувати ці знання».

Технологія проєктів не є новою. Багатьма вченими вважається, що її було запропоновано американським філософом і педагогом світового рівня Дж. Дьюї на початку ХХ ст. Дж. Дьюї розробив підхід «навчання через роблення» (*“learning by doing”*), який базується на засвоєнні знань через їх практичне використання у діяльності, де на основі цих знань формуються навички та вміння. Інші дослідники стверджують, що саме послідовник Дж. Дьюї В. Кілпатрік був першим, хто розкрив в своїх працях поняття *проектного методу* або *проектної методики* (ПМ). Його авторство також приписують Р. Стімсону. Не дивлячись на протиріччя, щодо того, праці якого вченого стали відправною точкою заснування ПМ, зусилля Дж. Дьюї, В. Кілпатріка та Р. Стімсона були націлені на будівництво навчального процесу на основі цілеспрямованої діяльності учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в отриманні знань. Це було початком широкомасштабного руху в напрямку демократизації процесу навчання і вільного виховання, що в подальшому еволюціонувало в поняття *проектування*. З тих пір й досі в американській освітній системі широко використовуються *технології проєктів*. Вони також знайшли широкий відгук у країнах пострадянського простору і Європі.

Насамперед, слід визначитися з тим, що являє собою поняття «проект» у навчанні іноземних мов. Багато років воно досліджувалося з точки зору різних наук – психології, педагогіки та філософії. Серед науковців, які внесли свій вклад у дослідження цього поняття В. Безрукова, М. Каган, Н. Крупська, У. Кильпатрик, Л. Левін, Є. Полат, Д.Фрайд-Бус, Т.Хатчінсон та інші.

Проектом (лат. *project* – «кинутий вперед») є все, що задумується або планується. Це діяльність, яка обов'язково розподіляється на декілька етапів, що включають планування, виконання та отримання кінцевого продукту.

Методологічний словник О. Новікова розподіляє поняття *проекту* на таке, що існувало раніше, як «сукупність документів (розрахунків, креслень) для створення якогось спорудження чи виробу», і таке, що затвердилося зараз, як «завершений цикл продуктивної діяльності окремої людини, колективу, організації, підприємства або ж сумісна діяльність багатьох організацій чи підприємств».

Л. Мардахаєв визначає «проект» як задум, ідею, образ, втілені у форму опису, обґрунтування розрахунків, креслень, що розкривають сутність задуму та можливість його практичної реалізації.

За М. Каганом, «проект (як форма реальності) відрізняється від інших форм предметностей духовного рівня тим, що є ідеальним образом того, чого немає, але що може або має бути створене» (переклад цитат українською мовою тут і надалі – наш, С.С.).

У «Новій філософській енциклопедії» слово *проект* пояснюється як «продукт діяльності проектування». Цікавим з точки зору психології цього поняття є третє пояснення, що приводиться у названій енциклопедії: «через проект людина долає протиріччя між потребами і світом, заперечує зовні інертну матерію, відноситься до визначеного майбутнього проекту, намагаючись визвати до життя те, що раніше не існувало». Для нас важливо зосередити увагу саме на цьому третьому поясненні терміну, як подолання протиріччя між потребами і світом, задля розуміння того, що через виконання проекту студенти дійсно наблизатимуться до усвідомлення того, як втілювати потребу у реальному житті.

Щодо понять *ПТ* та *ПМ*, їх сутність розкривалася багатьма вченими з різних галузей. Так, у радянській методиці навчання іноземних мов ці поняття вперше розглядалися у статті І.О. Зимній та її співавтора.

Але в плані визначення цих понять важливо зрозуміти різницю між термінами *технологія* та *методика*, адже використання їх як синонімічних не є зовсім вірним. Ми розглядатимемо в дисертації саме поняття *ПТ*, тому для детальнішого його аналізу, потрібно з цією різницею розібратися.

Т. Сафронова вказує на те, що викладачі часто не вбачають різниці між методикою та технологією. На її думку це пояснюється тим, що лише нещодавно (і це пов'язано з радянським минулим нашої освіти) отримали дозвіл досліди щодо педагогічних технологій. Зрозумілим поясненням відсутності заохочень до проведення таких дослідів у минулому є те, що, як буде видно зі сказаного надалі, поняття «педагогічних технологій», або «технологій навчання», «навчальних технологій» нерозривно пов'язане з індивідуальною творчістю викладача. В радянські ж часи важливими вважалися тільки методики, які визначалися не самими викладачами, а виключно на державному рівні. І все, що вимагали від викладача, – це слідувати встановленій та затвердженій методиці. Наразі ж тільки розроблених кимось методик вже недостатньо для задоволення потреб освіти. Саме індивідуалізовані педагогічні технології, в створенні яких провідною є участь викладача-практика, прокладають шлях переходу від традиційної освіти до інноваційної.

Термін «педагогічна технологія», або «навчальна технологія» (з англ. *educational technology*) є порівняно новим і для педагогіки, і для методики навчання іноземних мов. Його було введено в вітчизняну педагогіку в 70-х роках ХХ сторіччя. У вітчизняній методиці викладання іноземних мов поняття «технології» було вперше проаналізовано в працях Г. Рогової. *Педагогічна або методична технологія* – це системний метод розробки і використання процесу викладання, метою якого є оптимізація форм навчання. При цьому (згідно з визначенням Г. Рогової) технологія – це завжди накопичена через педагогічний досвід та підвищення кваліфікації *система прийомів, які прийняв, запозичив або розробив для використання у*

власному навчальному процесі кожний індивідуальний викладач. Педагогічна і навчальна технології не є повними синонімами. Педагогічна технологія направлена не тільки на формування процесу навчання, але й на виховання, у той час як навчальна (методична) технологія особливу увагу звертає саме на організаційний аспект будування навчального процесу. Однак обидва поняття включають:

- 1) заплановані результати навчання;
- 2) засоби оцінювання вихідного, поточного і кінцевого стану знань студента;
- 3) набір моделей навчання;
- 4) критерії вибору оптимальної моделі навчання для певних навчальних умов.

На думку С. Сисоевої, «педагогічна технологія» – це «процес створення адекватної до потреб і можливостей особистості та суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного й професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога».

Отже, можна зробити висновок, що педагогічна технологія будується на основі системи взаємовідносин «педагог – середовище – студент».

У сфері саме педагогічної технології варто висвітлити роботи таких вчених, як С. Архангельський, В. Безрукова, В.Беспалько, Ю. Васильєв, В. Вербицький, М. Вікуліна, Н. Волкова, Г. Рогова, О. Тарнопольський та інші.

Якщо звернутися до представленого у цих роботах найбільш широкого розуміння терміну «технологія», то за суттю воно співпадає з визначенням, що наведено у словнику Т. Райзберга та співавторів: «технологія є способом

перетворення речовини, енергії, інформації в процесі виготовлення продукції, обробки і переробки матеріалів, збірки готових виробів, контролю якості, управління. Технологія втілює в собі методи, прийоми, режим роботи, послідовність операцій і процедур, вона тісно пов'язана із залученими засобами, обладнанням, інструментами, використаними матеріалами. Сукупність технологічних операцій утворює технологічний процес». У такому тлумаченні терміну з педагогічної точки зору цікавість представляють етапи, що в себе включає технологія, – виготовлення продукції, обробка, переробка матеріалу, збірка готових виробів, контроль якості, управління. Таку схему можна перекласти й на навчальний процес – виготовлення навчального плану, процес втілення цього навчального плану на практиці, контроль якості (маючи на увазі успішність студентів) та управління (роль викладача в навчальному процесі). Цим визначенням підкреслюється індивідуальний аспект названих етапів – для нашого випадку, їх залежність від індивідуальності викладача. Також наголосимо, що навчальна технологія, як і виробнича, пов'язана з методами, прийомами, обладнанням, інструментами, матеріалами. Таким чином, *технологія* є поняттям значно ширшим, аніж *методика*.

Навчальні (методичні) та педагогічні технології завжди націлені на досягнення мети навчання і виховання через детальне планування навчального процесу і планову діагностику знань студентів. Вони передбачають строгу послідовність педагогічних операцій (прийомів, методів, дій, інструментів).

За словами Б. Ліхачова, *педагогічна технологія* – це сукупність психолого-педагогічних установок, які визначають спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання і виховання, вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу. Технологія, на його думку, не існує окремо від загальної методології і реалізується в технологічних процесах. Технологічними процесами можуть вважатися

система форм і засобів вивчення певної теми навчального курсу або організація практичних занять на відпрацювання засвоєного матеріалу.

В. Монахов пропонує розуміти педагогічну технологію як продуману модель сумісної педагогічної діяльності по проектуванню, організації та проведенню навчального процесу з забезпеченням комфортних умов для студентів та викладача.

Т. Сафронова, проаналізувавши роботи В. Монахова, підкреслює, що педагогічна технологія – це систематичне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого процесу навчання, а також система способів і заходів для досягнення цілей і умов керування цим процесом.

Отже, ми можемо стверджувати, що предметом *педагогічних* чи *навчальних (методичних) технологій* є взаємодія викладача зі студентами згідно розробленого плану, а метою технологій є регулювання цієї взаємодії.

В. Монахов вбачав основну відмінність між *методикою* і *технологією* в тому, що методика – це сукупність рекомендацій викладачеві щодо проведення навчального процесу, в той час як будь-яка технологія повинна забезпечувати кінцевий результат.

Відповідно до сказаного, Є. Полат визначає *метод проєктів* як «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, тобто через технологію, котра повинна завершитися реальним, відчутним, практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином». Також вона вбачає у *методі проєктів* цілу *педагогічну технологію*, котра включає в себе інші методи навчання, особливо творчі.

В результаті проведеного аналізу літератури, можемо зробити висновок, що однозначного розуміння різниці між двома термінами «ПМ» і «ПТ» не існує. Одні вчені стверджують, що *ПТ* еволюціонувала з поняття *ПМ* і тепер є більш широким поняттям, яке може включати в себе різні методики, – така еволюція обумовлена потребами сучасного освітнього процесу (саме цієї точки зору додержуємося і ми). Інші й досі продовжують користуватися

терміном «ПМ», але така тенденція пояснюється лише тривалим використанням даного терміну в педагогічній літературі. В нашій дисертації нам доведеться спиратися на джерела, в яких використовуються обидва терміни. Пам'ятаючи про це, звернемося тепер до визначення суто *проектування* згідно різних джерел, тобто до реалізації ПТ.

Як вже було сказано, Дж. Дьюї, а також В. Кілпатрік вбачали в реалізації *ПМ* (вони оперували саме цим терміном) «навчання через роблення, дію». В. Вербицький та Г. Селевко наголошували на тому, що *метод проектів є педагогічною технологією*, яка має метою застосування на практиці і набуття нових знань, їх інтеграцію, що часто досягається шляхом самоосвіти.

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» *метод проектів* (тобто проектування) пояснюється як система навчання, що реалізується у набування знань в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, що постійно ускладнюються.

Послідовник Дж. Дьюї видатний американський педагог В. Кілпатрік визначив *ПМ* як «...планування цілевідповідної (цілеспрямованої) діяльності у зв'язку з розв'язанням якого-небудь навчального шкільного завдання в реальній ситуації».

Є. Полат дає наступне пояснення проектування при використанні *ПМ*: «Метод проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона передбачає сукупність дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю».

Посилаючись на статтю І. Фрагуліса, можна визначити *проектування* як: «природне доповнення до того, що вже відбувається на занятті, відкритий навчальний процес, нічим не обмежений і чітко не визначений, який розвивається відносно певного навчального контексту».

За О. Рибіною, таке *проектування* – «це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)». Взагалі, О. Рибіна та багато інших вчених і дослідників, таких як Н. Пахомова, О. Ільяшева, В. Копилова, І. Соловйова, І. Чечель та ін., вважають *проектування* технологічною діяльністю.

На нашу думку, об'єднавши та проаналізувавши пояснення, запропоновані вченими, можна розуміти *проектування*, або *проектну діяльність* у навчанні іноземних мов, не приймаючи до уваги відмінностей між термінами “методика” і “технологія”, як *використання набутих іноземних знань, навичок та вмінь у рамках максимально наближеного до реального життя завдання з метою створення іноземного кінцевого продукту*. Саме з цього визначення ми будемо надалі виходити у нашому аналізі *проектної роботи (ПР)* у навчанні іноземних мов.

Щодо історії виникнення ПР, зазначимо, що шлях до створення теоретичної, а тим паче практичної основи *проектування* був довгим та складним. Він цілковито пов'язаний з поступовим подоланням схоластичного підходу до освіти, який панував у світі тисячоліттями.

При цьому варто відзначити, що ПТ були впроваджені у сферу навчання іноземних мов пізніше ніж вони почали використовуватися у викладанні інших дисциплін. Це трапилося лише наприкінці ХХ сторіччя, коли вони вперше була втілені у практику через підручники серії "*Project English*", написані Т. Хатчинсоном. Спочатку *проектування* у мовних курсах використовувалося для навчання підлітків у рамках вивчення загальнонавчальної англійської мови – *General English*. Так, характерним для підручників Т. Хатчинсона навчальним проектом була підготовка учнями (написання, оформлення, друкування тощо) класної газети виучуваною мовою.

Уже в цьому – одному з перших – іншомовному навчальному проєкті проявилися майже всі особливості, які властиві проєктуванню у вивченні іноземних мов взагалі і які проявляються у ПР:

1.Проєкт здебільшого реалізується у колективній роботі з чітким розподілом функцій кожного з учасників: наприклад, у конкретному навчальному проєкті Т. Хатчинсона, про який йдеться, один учень виконує роль «головного редактора» газети, декілька є «кореспондентами», які пишуть для газети статті, інші збирають у «кореспондентів» матеріал для випуску газети і структурують її, «редактори» редагують, ілюструють написані статті тощо.

2.Вся робота, виконання завдань учасниками проєкту обговорюються та оцінюються колективно і результати виконання завдань окремими учасниками в результаті цього обговорення можуть підлягати коригуванню або навіть повному переробленню. Всі обговорення, звіти з виконання завдань тощо проводяться через іншомовне говоріння та аудіювання.

3.Збирання матеріалу для виконання завдань учасниками проєкту здійснюється тільки в іншомовних джерелах, як письмових (друкованих), так і усних (відео, аудіо матеріали, YouTube тощо), в тому числі, а в теперішній час і головним чином, шляхом Інтернет-пошуку. Тим самим забезпечується постійна мовленнєва практика в іншомовному читанні та аудіюванні.

4.Результати виконання проєктних завдань завжди представляються у письмовому вигляді (наприклад, у випадку проєкту з випуску шкільної газети це написання статей для неї виучуваною мовою, випуск всієї газети цілком і таке інше). Таким чином, у курсах іноземної мови *обов'язковим для усіх навчальних проєктів матеріальним продуктом* ПР є іншомовні писемні розробки тих, хто навчаються, що забезпечує дуже активну і інтенсивну мовленнєву практику в іншомовному письмі – такого обсягу і інтенсивності цієї практики, яких не може забезпечити будь який інший вид навчальної діяльності у курсах іноземних мов.

5. ПР є автономною навчальною діяльністю тих, хто навчаються, в яких вони самі вирішують, яким чином виконувати навчальні завдання, де шукати інформацію, як оцінювати та коригувати виконання завдань тощо. Тим самим реалізується одна з головних вимог сучасної методики викладання іноземних мов: вимога забезпечення автономії навчальної діяльності, яка тільки й може привести до високомотивованого і повноцінного оволодіння видами іншомовної мовленнєвої діяльності (ІМД).

6. Незважаючи на автономію навчальної діяльності у ПР, роль в цій роботі викладача залишається дуже великою. По-перше, він видає тим, хто навчаються, вихідне проєктне завдання, проводить орієнтацію та інструктаж щодо його виконання, визначає цілі та етапи виконання проєкту, встановлює поетапні та кінцеві терміни такого виконання та розкриває, як він буде проводити контроль та оцінювання, визначає, де та як знаходити інформацію, і взагалі створює вихідні умови для того, щоб учні або студенти змогли успішно завершити проєкт. По-друге, він постійно виступає у ролі помічника та консультанта у випадках виникнення труднощів у виконавців. По-третє, ним проводиться підсумковий контроль та оцінювання ПР.

7. Результати ПР тих, хто навчаються, обов'язково оприлюднюються тим чи іншим способом. Наприклад, якщо дві половини навчальної групи виконують різні проєкти, то результати кожного з виконаних проєктів представляються тим, хто його не розробляв, тобто аудиторії. Такою аудиторією можуть бути учні/студенти інших класів або академічних груп, користувачі Інтернету, якщо результати ПР виставляються у мережі (наприклад, на веб-сторінці кафедри, сайті школи) тощо.

8. Теоретично навчальні проєкти можуть бути індивідуальною навчальною діяльністю, але у навчанні іноземних мов, як вже було сказано, вони здебільшого виконуються колективно – найчастіше у малих групах від 5 до 10-12 учасників. З іншого боку, в межах колективного навчального проєкту цілком можливими є *індивідуальні міні-проєкти*, наприклад, коли

один з учасників загального проєкту збирає якийсь матеріал стосовно одного з аспектів цього проєкту і робить презентацію з отриманої інформації для усіх інших учасників.

9. ПР є досить тривалим видом навчальної діяльності – зазвичай від одного тижня, місяця до семестру або цілого навчального року.

Щодо переваг використання ПТ у професійному навчанні іноземної мови, слід розуміти, що є власне головною метою професійного навчання, які задачі сьогодення ставить перед ним і яким повинен бути фахівець, здатний адаптуватися до умов сучасного ринку праці.

Згідно Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), головна мета професійної освіти полягає в «забезпеченні професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально активного, морально і фізично здорового національного виробничого потенціалу, який має посідати важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впроваджені в практику досягнень науки і техніки».

Серед стратегічних завдань перевтілення та еволюції сучасної освітньої системи зазначаються забезпечення конкурентоспроможних кадрів в умовах ринкових відносин і виведення професійної освіти України на рівень розвинутих країн Заходу.

Навчальні заклади професійної освіти, в тому числі ті, де навчають іноземної мови для професійних цілей, а тим більше для викладання цієї мови іншим (підготовка викладачів іноземної мови), зобов'язуються вдосконалити навчально-виховний процес за допомогою впровадження новітніх педагогічних технологій, інформатизації, посилення органічної єдності навчання з продуктивною працею студентів у реальних умовах.

Отже, приймаючи до уваги задачі, які сьогодні повстають перед випускниками вишів, слід добирати таких технологій навчання, які б реально могли допомогти майбутньому фахівцю розвинути ті якості, що йому

знадобляться для вирішення поставлених сучасністю задач. Можна стверджувати, що саме ПТ відносяться до найефективніших технологій для задоволення вимог освітньої системи в галузі мовної підготовки.

Щоб довести це твердження, потрібно розібратися з тим, які технології найбільш відповідають сучасним вимогам освітньої системи. Для цього розглянемо результати досліджень ефективності різних видів навчальної діяльності, проведених Національним тренінговим центром США (рис.1).

Рис. 1. Піраміда навчання (ефективність засвоєння навчальної інформації при використанні різних видів навчальної діяльності).

Наведена схема демонструє найменш і найбільш ефективні види навчання, серед яких класичне слухання лекцій має лише 5% ефективності засвоєння, в той час як навчання, пов'язане з практикою через дію (75% засвоєння) і застосуванням отриманих знань відразу (90% ефективності) посідає найкраще місце. Це підтверджує думку, що в мовній підготовці методика опанування мови, використовуючи практику через дію і застосування отриманих знань відразу ж, яка в роботах О.Б. Тарнопольського називається *експерієнційно-інтерактивним навчанням іноземних мов* (*experience* – досвід, в тому числі, досвід практичної діяльності; *interaction* – взаємодія, наразі є найбільш ефективною. Експерієнційно-інтерактивне

навчання (ЕІН) мов базується на «навчанні через роблення», через досвід практичної екстралінгвістичної професійно-спрямованої навчальної діяльності, яка здійснюється засобами іноземної мови в процесі активної взаємодії тих, хто навчаються, один з одним і з позанавчальним професійним середовищем. Воно повністю змінює рольові відносини між учасниками навчального процесу, забезпечуючи перехід кожного з них від пасивної позиції слухача до активної позиції учасника.

Результати досліджень, проведених Національним тренінговим центром США, підтвердилися нещодавніми дослідженнями російських психологів, в ході яких було визначено, що студент через читання спроможний запам'ятати 10% інформації, через слухання - 26%, обговорення – 70%, викладання іншим – 95%.

Це ще раз обґрунтовує ефективність *ЕІН*, до якого відносяться і *ІІТ*, як найяскравіший репрезентант такого навчання, що вважається одним з найперспективніших для виховання нового покоління фахівців.

За словами одного з науковців, приймаючи участь в проєктній діяльності, студент проходить через стадії *планування, аналізу, синтезу і активної діяльності*, що допомагає йому розвиватися як духовно, так і професійно. Працюючи над проєктом, той, хто навчається, має змогу проявити свою індивідуальність, а також співвідносити свій вибір із розмаїттям способів виконання тієї чи іншої задачі. Через проєктну діяльність активуються самореалізація, усвідомлення своїх можливостей, вирішення власної проблематики, створення власного образу дій, організація навчального семіотичного простору. Названим автором також підкреслюється можливість більш ефективно керувати організаційними функціями. Взагалі, завдяки проєктній діяльності, змінюється тип взаємодії між викладачем і студентом, яка від менторства переходить у стадію партнерства.

Не слід також забувати зроблений у методиці викладання іноземних мов висновок про те, що проєктні технології, як і ЕІН взагалі, забезпечують мимовільне засвоєння навчального матеріалу, тобто підсвідоме його запам'ятовування практично без зусиль.

Комплексна природа проєктування включає автодидактику (автоматичне засвоєння матеріалу, понять, уявлень без означеної дидактичної задачі), суб'єктність участі в соціальній діяльності (позиція вирішального голосу, замість підлеглості *викладачеві*, як це характерно для об'єктної форми навчання), поєднання унікальності кожного окремого студента з колективною творчістю. Всі ці ознаки також мотивують успішність використання проєктних технологій у професійній освіті.

Проєктування розвиває логіку і прогнозування щодо наслідків вирішення питання у певний спосіб, а також допомагає інтегрувати знання та навички, набуті у межах різних предметів, що вивчаються.

Індивідуалізацію навчання через використання ПТ в своїх роботах зазначали О. Онопрієнко, С. Сисоєва, М. Чобітько та ін.

До переваг ПТ також залучимо можливість широкого використання новітніх інформаційних технологій, без яких неможливо навіть припустити ефективність сучасної освіти, адже ми живемо у вік інформаційного суспільства. З розвитком таких технологій давно відійшла в минуле ідея набуття освіти один раз і назавжди. Тепер освіта є безперервною, що вимагає від висококваліфікованого фахівця постійно збагачувати свій запас знань через самоосвіту, через використання Інтернету та інформаційних технологій. Це визначається як пізнавальна самостійність – ще одна риса, яку допомагають розвинути ПТ. Інформаційні технології використовуються в рамках ПТ насамперед для інформаційного пошуку у процесі виконання проєкту. Це допомагає студентам навчитися знаходити необхідну інформацію, аналізувати її, реферувати і презентувати.

Підсумовуючи все зазначене вище, можемо зробити висновок, що ПТ допомагають розвиватися студентів *свідомо і підсвідомо*. До підсвідомого ми можемо віднести засвоєння навчального матеріалу, формування іншомовних навичок та вмінь, закріплення навичок самостійного вибору, розвиток творчих здібностей, формування відчуття відповідальності і незалежності, бажання самоствердитися, встановлення мотивації, визначення кола власних інтересів, сприяння розвитку впевненості в собі. До свідомого відноситься набуття певних компетенцій, окрім комунікативних, – аналіз інформації, презентація проєкту, осмислений вибір інструментів вирішення проблеми, встановлення та формування відносин з партнерами і викладачем на більш демократичних засадах та ін.

Універсальність ПТ полягає в тому, що вони не обмежуються ніякими дисциплінами і можуть використовуватися для будь-яких спеціальностей, для будь-якого віку, на всіх рівнях організації освітньої системи.

Важливо розуміти, що поняття проєкту є поняттям доволі містким, і його не слід плутати з інтерактивними методами, такими як обговорення, дискусії, презентації, брейнстормінги, кейси, дебати та ін. Проєкт, як правило, складається з декількох етапів, а інтерактивні методи можуть виступати на тому чи іншому етапі як інструменти виконання проєкту. Це можна розглядати як ще одну перевагу ПТ, тому що вони дозволяють залучати різноманітний інтерактивний інструментарій, таким чином ще більше стимулюючи розвиток комунікативних навичок та вмінь студентів.

Нарешті, необхідно окремо зупинитися на перевагах використання ПТ саме у навчанні іноземних мов. Такі переваги були виділені у роботах О.Б. Тарнопольського та його співавторів. Ці переваги у навчанні іноземної мови для професійних цілей включають:

1. Створення умов, що максимально наближені до умов майбутньої професійної діяльності.

2. Підвищення позитивної навчальної мотивації студентів, оскільки навчання через практичну діяльність націлене на отримання конкретних наочних практичних результатів (матеріальних продуктів). Воно завжди більш високо мотивоване, ніж навчання абстрактне, без зв'язку з конкретною предметною діяльністю.
3. Необхідність для студентів, виконуючи проекти, самостійно добирати значну кількість професійно-значущих матеріалів. Це стає основою для вироблення навичок та вмінь самонавчання, необхідних як для ефективної праці за фахом, так і для ефективного використання іноземної мови, що вивчається. Крім того, опрацювання додаткових матеріалів з фаху виконує подвійну функцію: розвиває і поліпшує навички та вміння іншомовної мовленнєвої діяльності і водночас підвищує професійні знання.
4. Тісніший взаємозв'язок у ПР різних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, ніж у багатьох інших видів навчальної діяльності. Для підготовки проєкту студенти, як вже було зазначено вище, повинні читати численні тексти іноземною мовою, прослуховувати багато матеріалів, а також слухати один одного під час обговорення проміжних та кінцевих результатів (читання та слухання). Крім того, студенти не тільки постійно обговорюють проєкт, а й представляють результати своїх дій у письмовому вигляді (говоріння та письмо). Таке інтегроване формування видів мовленнєвої діяльності не тільки покращує та інтенсифікує їх розвиток. Воно ще й характерно для професійної діяльності, де різні види мовленнєвої діяльності зазвичай використовуються у взаємозв'язку, інтегровано.

Ми можемо розглядати *проєктні технології* як систему педагогічно та академічно обґрунтованих дій, направлену на досягнення однієї мети. Завдяки проєктним технологіям викладач має змогу створити ідеальне навчальне середовище, змінюючи його компоненти за необхідністю. Тобто

система операцій кожен раз може дещо відрізнятись одна від одної в залежності від поставленої кінцевої мети, але основні елементи, які включають мету, зміст, контроль, корекцію, самоконтроль, презентацію проєкту, роль викладача і студента, мають завжди враховуватися при розробці плану проєкту.

Саме завдяки можливості варіацій, щодо вибору інструментарію, проєктні технології розглядаються вченими як майже ідеальний засіб створення штучного, але в той самий час максимально наближеного до реальності розвивального середовища, в котрому викладач може сформувати у своїх студентів комунікативні навички та вміння, передати їм досвід, який не обмежується рамками однієї дисципліни, а також розвинути в них певні особистісні якості разом з ключовими компетенціями.

Варіативність проєктної роботи можна проаналізувати, виходячи з робіт Т. Алексєнко, К. Баханова, В. Вербицького, В. Гузєєва, І. Єрмакова, В. Кукушина, В. Логвіна, О. Онопрієнко, О. Тарнопольського та його співавторів та інших. Ці вчені пропонують різні підходи до втілення у навчальному процесі проєктів, надаючи різні моделі їх технологічних процедур та підтверджуючи поліфункціональність проєктних технологій.

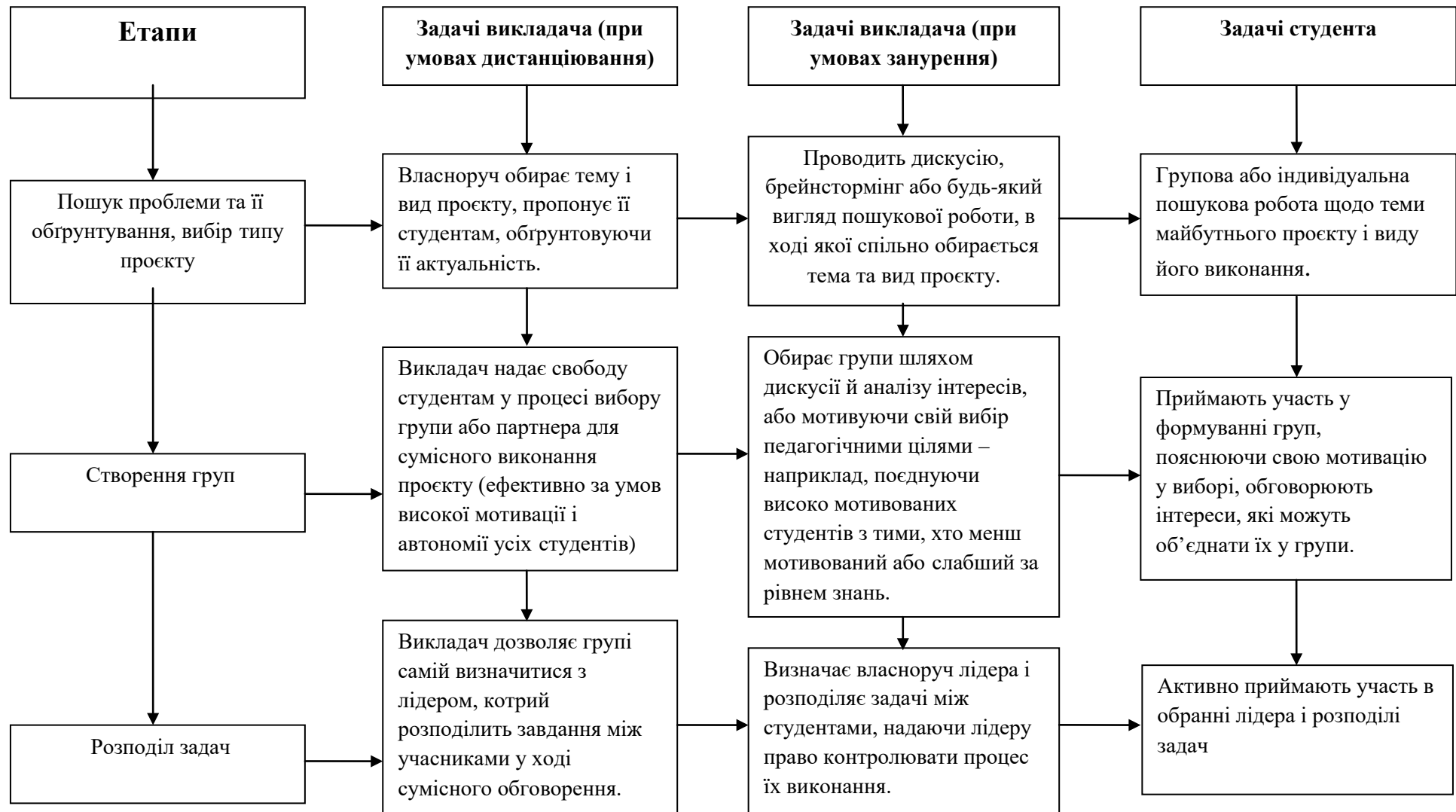
На основі цитованих робіт можливо детально вивести ключові етапи виконання проєкту, які представлено на графіках послідовності такого виконання, зображеному на Рис. 2, 3 та 4, с. 82-84. Зазначимо, що будь-який проєкт може виконуватися за умов *дистанціювання викладача* (тобто прийняття ним ролі стороннього спостерігача та/або консультанта – найчастіший випадок у проведенні ПР в курсах іноземних мов) або, навпаки, *занурення викладача у роботу групи* (у викладанні іноземних мов трапляється нечасто). Вибір між цими двома сценаріями викладач мусить зробити самостійно.

Графіки демонструють загальний план ведення проєктної роботи. Окремі етапи можуть дещо змінюватися залежно від акцентів: перевага віддається

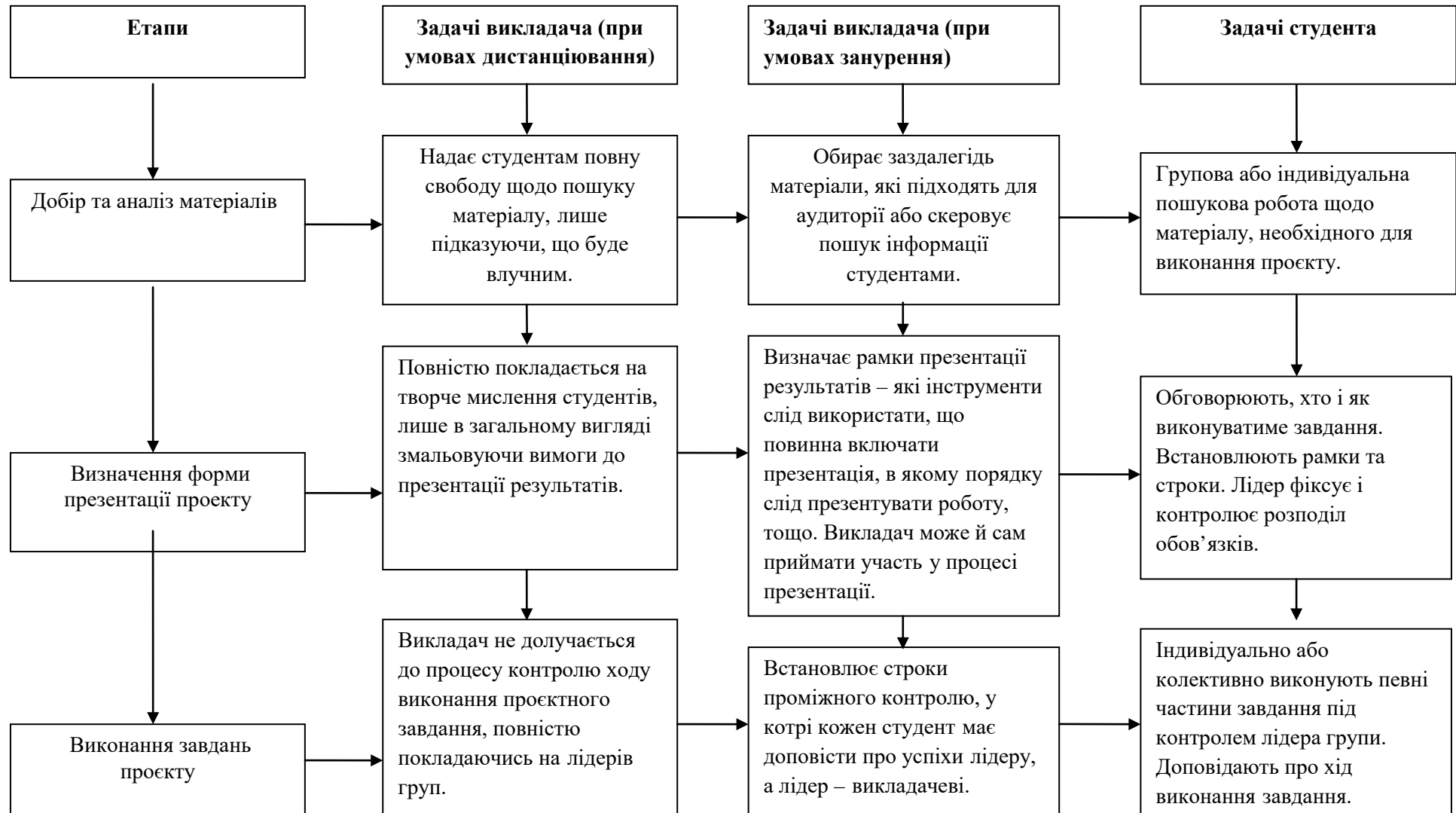
усним завданням, чи письмовим; переважає групова робота, чи колективна і таке інше. Варіативність проєктної роботи може залежати від наступних факторів:

- 1) вид реалізації міжпредметних зв'язків (монопредметні, міжпредметні, позапредметні (надпредметні));
- 2) тривалість проєкту (довгострокові чи наскрізні, короткострокові);
- 3) вид контролю з боку викладача (з дистанціюванням чи зануренням викладача у роботу);
- 4) мета проєкту (дослідна, науково-пошукова, інформаційна);
- 5) склад учасників (суто індивідуальні або групові проєкти);
- 6) вид взаємодії між учасниками (партнерський, конкурентний, координуючий).

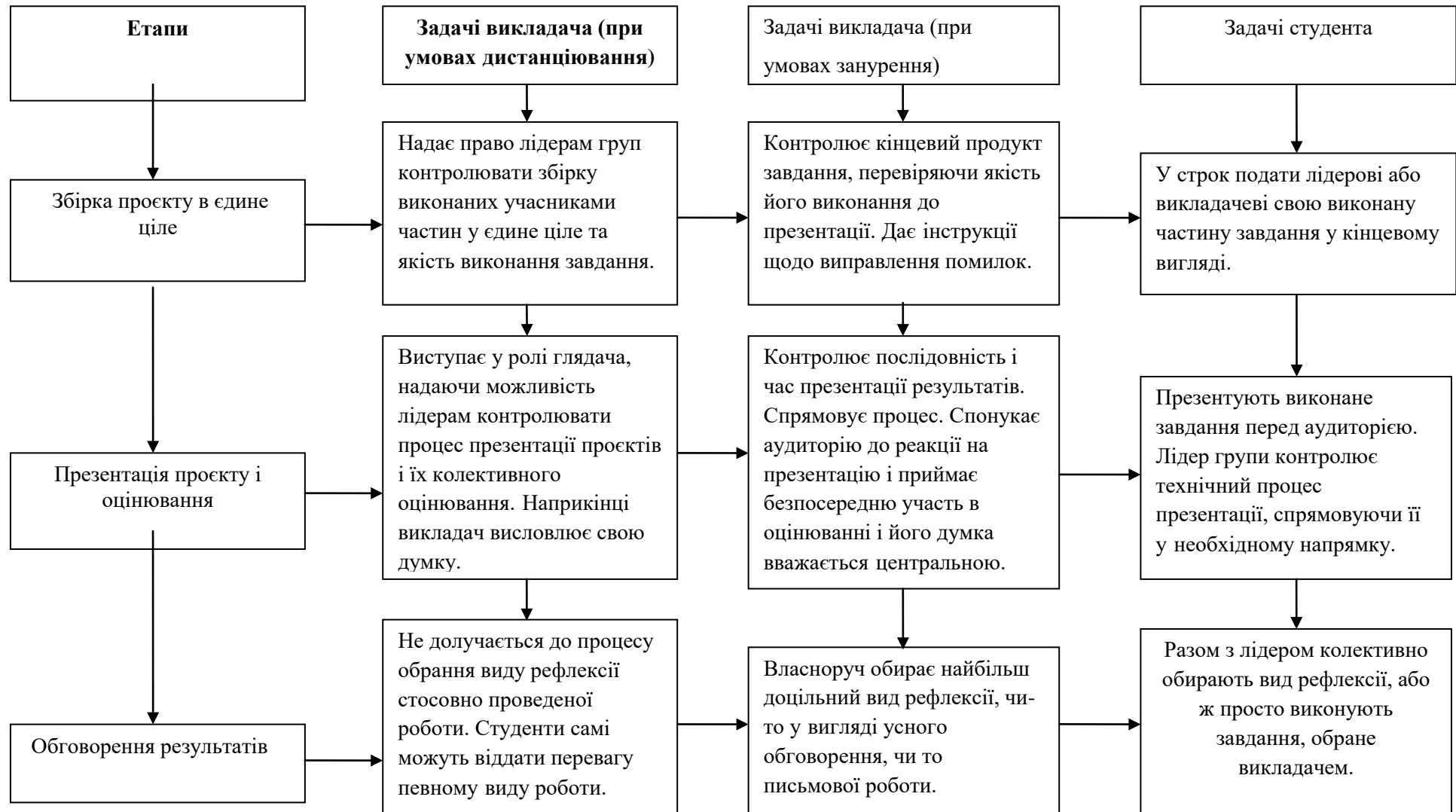
З наведених графіків наочно видно, що проєктна робота є найбільш функціональним засобом активації одразу багатьох навичок, умінь й різних прошарків знань тих, хто навчаються.

Рис. 2. Етапи розробки проєктного завдання

Рис. 3. Етапи планування й виконання проектного завдання

Рис. 4. Етапи презентації результатів й оцінювання проєктного завдання

Ефективність використання проєктних технологій пов'язана також із психологічною специфікою. У рамках проєкту створюється певна психологічна атмосфера завдяки рівноправному спілкуванню студентів з різними рівнями інформованості та знань. За таких умов студенти вчаться ділитися знаннями, набувають компетенції лаконічно презентувати свої ідеї та пояснювати матеріал один одному, вислуховувати один одного, аналізувати й виражати свою думку стосовно того, що вони почули. Співробітництво й відповідальність за груповий результат підвищує активність і свідомість кожного окремого студента й демонструє рівноправну зацікавленість, на що зважував у своїх роботах В. Ягупов. Про самореалізацію особистості через участь у проєктній роботі також згадує Н. Волкова.

В цілому, підсумовуючи все сказане, можна так визначити виконання навчального проєкту в курсі іноземної мови:

Таке виконання є досить довгостроковою (що виходить за межі одного або декількох занять з позааудиторною самостійною навчальною діяльністю, яка до них відноситься, і може тривати від тижня до навчального року), цілком автономною та розбитою на етапи експерієнційно-інтерактивною навчальною роботою учнів або студентів, що сприяє їх особистісної самореалізації. Вона практично завжди є груповою за своїм характером з окремими індивідуальними завданнями для кожного з учасників. Робота і її планування, розподіл обов'язків серед учасників, обговорення та оцінювання виконання окремих завдань здійснюється тими, хто навчаються, самостійно, лише під завуальованим контролем викладача (який у курсах іноземних мов найчастіше обирає позицію дистанціювання – стороннього спостерігача та/або консультанта). Він видає тим, хто навчаються, загальне початкове завдання і інструктаж, надає консультативну допомогу в процесі виконання і оцінює та коментує остаточні результати цього виконання. Останнє завжди моделює екстралінгвістичну практичну діяльність в одній із галузей або сфер

людської активності, причому таке виконання здійснюється виучуваною мовою і завершується створенням певного матеріального продукту (як правило, писемного), що представлений засобами цієї мови. Імплицитною метою виконання іншомовного навчального проєкту є оптимізація оволодіння всіма чотирма видами іншомовної мовленнєвої діяльності, нероз'єднано інтегрованих у ході проєктної роботи. Оптимізація досягається завдяки дуже активному та інтенсивному, здебільше мимовільному (підсвідомому) формуванню, розвитку та закріпленню іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь в експерієнційно-інтерактивній навчальній діяльності, у якій домінує іншомовна мовленнєва діяльність письма.

Домінування в ПР, яка організується в курсах іноземних мов, ІМД письма робить таку роботу особливо цінною і важливою саме для навчання цього виду мовленнєвої діяльності. Але, як вже було зазначено раніше, як конкретно навчати іншомовного письма через використання проєктних технологій і в чому специфіка такого інноваційного виду навчання в практиці викладання англійської мови як іноземної ще детально досліджено не було ані у вітчизняній, ані у зарубіжній методиці. Це ставить проведення відповідного дослідження на нагальний порядок денний.

Але проводячи подібне дослідження, слід взяти до уваги, що ПР і її організація звичайно має свої *складнощі*, в тому числі, коли йдеться про навчання за її допомогою іншомовного письма. До складнощів використання ПТ (саме складнощів, тому що недоліками їх назвати можна лише в тому випадку, якщо викладач не здатен їх подолати) належить певна загроза втрати контролю з боку того, хто навчає. І хоча нами вже зазначалася важливість розвитку автономії студентів, послаблення авторитарних характеристик у функціях викладача, необхідність його переходу від ролі єдиного авторитарного організатора навчального процесу до виконання функцій фасилітатора, тобто того, хто полегшує автономну роботу студентів,

він все ж повинен контролювати перебіг ПР через досконале планування всіх етапів проєкту. Звичайно, приймаючи до уваги одну з цілей проєктної роботи, а саме – розвиток критичного та креативного мислення і творчості студентів, неможливо уявити собі проєктування без досить високого ступеня свободи для них. Але за відсутності чіткого плану, створеного викладачем, така творча робота може перетворитися на марнування часу задля виконання проєкту, який не матиме очікуваного результату і для студентів стане лише розважальним.

Не можна забути й про мотивацію. Студент, який не має на етапі початку роботи над проєктом достатнього рівня мотивації, скоріше за все, не матиме бажання приймати участь у проєкті, а навіть якщо й прийматиме, це буде неефективно. Отже, перш ніж повністю впроваджувати проєктну роботу, викладачеві слід зрозуміти, чи готові до цього студенти і чи не потрібно їх спочатку заохотити до роботи, стимулювати їх навчальну мотивацію через використання інших, менш складних і розгалужених, інтерактивних інструментів навчання, таких як дебати, обговорення, рольові ігри та інше.

Більше того, будь-який негативний емпіричний досвід може призвести до невтішних наслідків у навчанні студента. В своїх працях Дж. Денрелл і Дж.Марч розкрили поняття “ефект розпеченої пічки” – приклад, що вони взяли з творчості Марка Твена: кішка, що одного дня стрибнула на гарячу піч, вже так робити не буде. З одного боку, це має позитивні наслідки, бо студент вчиться таким чином на свої помилках, і наступного разу не зробить тієї ж помилки. Але “ефект розпеченої пічки” має й негативний аспект – кішка вже може ніколи і не стрибнути на холодну піч. Тобто загроза невдалого емпіричного досвіду в тому, що студент знатиме значно менше у тих сферах, в яких він такий досвід зазнав. Таким чином, викладач має спланувати роботу так, щоб студент, навчаючись на власних помилках, розумів, що помилки – це цілком природне явище. Помилки слід розбирати і

аналізувати з метою зниження страху перед ними. Це цілком психологічний момент роботи з проєктами. Не зайвим також буде розробити адекватну систему оцінювання результатів виконання проєктів, щоб заохочувати студентів до нового емпіричного наробку, не позиціонуючи помилки як найголовніший критерій оцінювання.

Взагалі, можна вказати декілька причин можливої невдачі застосування ПТ:

- 1) недосвідченість викладача;
- 2) низький рівень авторитетності викладача серед студентів;
- 3) нерозуміння психології проведення проєктів;
- 4) відсутність детально опрацьованого плану проведення проєкту;
- 5) початок роботи з проєктами на етапі, коли недостатньо розвинена мотивація у студентів;
- 6) добір практичних завдань проєкту, які не входять у коло інтересів студентів;
- 7) ігнорування особистісних якостей студентів;
- 8) постанова надто складних для технічного виконання завдань;
- 9) некоректна система оцінювання.

Але коли відсутні або успішно ліквідовані такі, *суто суб'єктивні*, причини для невдачі проведення ПР у навчанні іноземної/англійської мови для спеціальних цілей, тобто в її навчанні для суто професійної комунікації, ПТ успішно використовуються у багатьох закладах вищої професійної освіти. Тим більше, внаслідок перелічених вище переваг і великої практичної ефективності, ПТ доцільно максимально широко впроваджувати у навчання іноземної мови студентів мовних факультетів. З цієї точки зору, а також з точки зору тематики нашого дослідження особливо цікавим та важливим є така вже неодноразово згадана вище характеристика (і перевага) ПТ як їх опертя на письмо як провідний вид ІМД у проєктній навчальній діяльності. В цьому плані для проведення дослідження навчання іншомовного

(англомовного) письма за допомогою використання ПР необхідно розглянути іншомовну (англомовну) писемну комунікативну компетентність майбутніх викладачів-мовників взагалі, а також ті цілі, заради яких їх навчають англомовного письма. Це питання розглядається у наступному підрозділі цього розділу.

1.3. Сучасні підходи до навчання іншомовного письма у вищій школі і місце проєктних технологій у цьому навчанні

Підходи до навчання іншомовного (англомовного) письма (ІАП) у вищій школі постійно змінюються у зв'язку з пошуком найефективніших способів викладання і учіння. Розвиток та модернізація освіти у ЗВО потребує проведення широкого кола наукових досліджень і розробок, пов'язаних із впровадженням у навчальний процес новітніх технологій та сучасних підходів. У навчанні ІАП одним з таких провідних підходів став новітній загальнопедагогічний і загальнометодичний інтерактивний підхід, якому надають перевагу дуже багато зарубіжних науковців (W.Bishop, D.Byrne, T.Haring-Smith, A.Rothkegel, P.Ur). Сутність інтерактивного навчання писемного мовлення полягає в тому, що студент набуває знань і вмінь як у ході скерованої викладачем взаємодії з іншими студентами як під час сумісної мовленнєвої розумової діяльності, так і в процесі самостійної творчої та пошукової діяльності, націленої на розв'язання проблемних ситуацій. Унаслідок оволодіння різними стратегіями інтерактивної роботи у студентів можуть формуватися не тільки продуктивні навички та вміння писемного мовлення, але й уміння обговорювати, оцінювати й виправляти написані роботи, аргументовано висловлювати свою точку зору, пропонувати раціональні способи розв'язання проблем тощо.

Інтерактивний підхід у навчанні письма у мовній вищій школі доцільно розглядати у безпосередньому зв'язку з тими конкретними способами і

формами розвитку навичок та вмінь ІАП, що існують у сучасній методиці. Але аналізувати ці способи і форми можливо лише після того, як будуть виділені ті конкретні базові навички та вміння, які входять до складу ІАКК в писемному мовленні. Повна номенклатура таких навичок та вмінь включає (у відповідності до складових ІАКК у письмі):

1. Графічні навички ІАП, тобто навички написання літер, слів, речень тощо латиницею (лінгвістична компетенція).
2. Орфографічні навички (а інколи і свідомі уміння) ІАП, тобто здатність підсвідомо, в автоматизованих навичкових параметрах (а інколи і цілком свідомо на рівні умінь) правильно оформлювати англomовне писемне мовлення з точки зору орфографії, безпомилкового написання окремих лексичних одиниць (лінгвістична компетенція).
3. Граматичні навички (а інколи і свідомі уміння) ІАП, тобто здатність підсвідомо, в автоматизованих навичкових параметрах (а інколи і цілком свідомо на рівні умінь) добирати адекватні граматичні форми оформлення писемного мовлення, тих документів, що пишуться (лінгвістична компетенція).
4. Лексичні навички (а нерідко і свідомі уміння) ІАП, тобто здатність підсвідомо, в автоматизованих навичкових параметрах (а досить часто і цілком свідомо на рівні умінь) добирати адекватні лексичні одиниці для оформлення писемного мовлення, тих документів, що пишуться (лінгвістична компетенція).
5. Пунктуаційні навички та вміння ІАП, тобто здатність підсвідомо, в автоматизованих навичкових параметрах (а досить часто і цілком свідомо на рівні умінь) пунктуаційно оформляти писемне мовлення у відповідності до існуючих у мовній системі норм (лінгвістична компетенція).

6. Стилiстичнi умiння, тобто здатнiсть того, хто пише, свiдомо обирати стиль, реєстр писемних висловлювань у вiдповiдностi до соціокультурних норм, прагматичних потреб писемного спілкування, лiнгвістичних норм i предмету цього спілкування (соціокультурна, прагматична, лiнгвістична та предметна компетенції).

7. Умiння форматування письмового тексту, що створюється, у вiдповiдностi до соціокультурних норм, прагматичних потреб писемного спілкування, лiнгвістичних норм i предмету цього спілкування, а також у вiдповiдностi до формально-логічних вимог, якi стосуються письмового тексту певного предметного змiсту, його цiльового призначення, обраного стилю/реєстру тощо (соціокультурна, прагматична, лiнгвістична, предметна, формально-логічна компетенції).

8. Умiння висловлювати власнi думки у письмовiй формi, додержуючись усiх вимог, що обумовлюються адекватним розвитком та функціонуванням тих навичок та вмiнь, що були перелiчені у пунктах 1-7 вище. Це найскладнiшi умiння, що забезпечують iншомовне писемне мовлення, iх функціонування вимагає наявностi усiх складових IАКК у письмi, також як i наявностi згаданої ранiше мiжкультурної компетенції, загальної культури того, хто пише, наявностi у нього уяви, здатностi зв'язно та логiчно викладати думки на рiвнi цiлісного тексту, незалежно вiд мови, на якiй вiн пишеться, тощо.

9. Умiння викладати думки, формувати, стилістично, лексично, граматично оформлювати тексти, що пишуться, у повнiй вiдповiдностi до вимог того чи iншого жанру, в межах якого той чи iнший текст має бути написаним. Цi умiння також вимагають наявностi усього того, що необхідно для функціонування умiнь висловлювати думки у письмовiй

формі і вони є *супроводжуваними* до умінь, які позначені вище в пунктах 6, 7 та 8.

Перші п'ять груп названих вище навичок та вмінь, що мають бути сформованими для розвитку ІАКК в письмі, відносяться до *техніки письма*, а останні чотири групи умінь власне до *умінь письма як виду мовленнєвої діяльності*. Навички та вміння, що пов'язані з технікою ІАП, та способи, шляхи і методики їх відпрацювання, не будуть обговорюватися у цій роботі. Є декілька причин для цього:

1. Ці навички та вміння відпрацьовуються ще у довшівському навчанні і багато студентів мовних ЗВО та факультетів вже поступають до вишу з непоганим рівнем їх розвитку. Наприклад, графічні навички завжди є повністю сформованими, орфографічні, граматичні, лексичні навички та вміння завжди вимагають доопрацювання, але у студентів є досить розвинута основа для такого доопрацювання і воно проводиться не тільки в ході навчання письма, а і у процесі формування навичок та вмінь в інших видах ІМД. Лише пунктуаційні англомовні навички та вміння здебільшого зовсім не розвинути у вступників до мовних вишів і їх формування є завданням вишівського курсу, але його доцільно проводити окремо від формування умінь письма як виду ІМД, зважаючи на суто «технічний» характер пунктуаційних навичок та вмінь.

2. Методика навчання техніки ІАП настільки повно і добре розроблена у численних методичних працях, що мало що може бути доданим. З іншого боку, методика формування умінь письма як виду мовленнєвої діяльності в українській вищій школі, незважаючи на дослідження, які проводилися у цьому плані в останні десятиріччя (*Вступ*), ще далека від остаточної розробленості і досягнення на її основі високої результативності у навчальному процесі.

3. Наша дисертаційна робота присвячена розробці методики використання ПТ для навчання ІАП як виду мовленнєвої діяльності. З опису

ПТ, що був наданий у підрозділі 1.1 цього розділу ясно, наскільки активним і творчим видом навчальної діяльності є ПР. Як і інші види ЕІН, вона зовсім не призначена для розвитку мовленнєвих навичок, що знаходяться на нижчому, або базовому, рівні реалізації мовленнєвої діяльності (орфографічних, граматичних, пунктуаційних навичок тощо). Мета ЕІН, в тому числі ПР, – формувати вищий рівень механізмів мовленнєвої комунікації, тобто уміння, які відповідають за стратегії спілкування і дозволяють здійснювати його як цілісну повноцінну комунікацію на рівні текстів, дискурсів, а не як побудову окремих речень у відповідності до норм системи мови. З іншого боку, в процесі іншомовного спілкування у ході реалізації видів експерієнційної навчальної діяльності відбувається мимовільний розвиток та закріплення навичок та вмінь нижчого рівня, таких як навичок та вмінь, що пов'язані з технікою ІАП. В нашій роботі надалі цей аспект висвітлюватися не буде, а йтиметься лише про формування, розвиток та закріплення вмінь вищого рівня, таких як стилістичні, уміння форматування, уміння висловлювати власні думки у письмовій формі, уміння формувати, висловлювати думки, стилістично, лексично, граматично оформлювати тексти, що пишуться, у повній відповідності до вимог того чи іншого жанру, який має бути використаним для написання того чи іншого тексту.

В сучасній методиці навчання ІАП існують три основних підходи до формування, розвитку і закріплення таких вмінь: *текстовий* (textual approach), *жанровий* (genre approach) і *процесуальний* (process approach).

Текстовий підхід відображається в такій схемі: прочитай-проаналізуй-напиши, тобто реалізується через ознайомлення з текстом-зразком, ретельне вивчення його особливостей: структурної організації, лінгвостилістичних характеристик тощо, за чим слідує написання власних текстів відповідно до запропонованого тексту-моделі. Такий підхід зазвичай супроводжується певними шаблонами, що спрощують процедуру написання. Таким чином,

текстовий підхід реалізується через опрацювання студентами писемних текстів, що служать зразками для написання подібних до них. Цей підхід вважається традиційним і завжди використовується для навчання написання ділових листів.

Жанровий підхід, започаткований роботами Дж. Свейлз, прибічниками якого є Е. Хатч та А. Маламах-Томас, полягає в ретельному аналізі тими, хто навчаються, стилістично-жанрових особливостей текстів з різним цільовим призначенням у писемній комунікації, що реалізується через різні текстові жанри. Жанровий підхід спрямовується на комунікативні цілі, наміри та потреби писемного спілкування, на усвідомлення того, як досягається успішне спілкування між адресантом та адресатом через писемне мовлення.

Як вже зазначалося у попередньому підрозділі, велика увага приділяється у жанровому аналізі текстів, які необхідно навчитися писати, виявленню конкретних шляхів та засобів досягнення у цих текстах певної комунікативної мети. Жанровий аналіз здебільшого інтерпретує лінгвістичні особливості текстів різних жанрів, знов таки з точки зору того, як ці особливості працюють на досягнення комунікативної мети написання того чи іншого писемного документу. Саме з позиції досягнення комунікативної мети написання у жанровому аналізі першочергове значення надається вивченню цільової аудиторії написаного тексту, тобто вивченню потенціальних читачів, щоб виявити, як найкращим чином впливати через текст на цю аудиторію.

В основі *процесуального підходу*, творцем якого вважається В. Замель, а провідними розробниками Дж. Мартин, Дж. Рейд, Ч. Триббл, Р Уайт и В. Арндт, лежить послідовне й динамічне продукування тексту, що охоплює дотекстовий етап із ретельним переглядом чи перечитуванням інформації з певного питання, генерування плану чи інтелект-карти; текстовий етап, що пов'язаний із викладенням інформації в письмовій формі, і післятекстовий етап, який орієнтований на перевірку, редагування й оцінювання тексту.

У процесуальному підході увага концентрується на процесі створення писемного тексту, на його переробці з метою вдосконалення та досягнення бажаного комунікативного наміру. Цей підхід визначається творчістю і студент сам несе відповідальність за результати своєї роботи. Процес написання творів поділяється на такі етапи: передписьмо/*prewriting* (підготовка, збір інформації, обговорення), написання чернеток/*drafting*, рецензування та перероблення тексту/*revising*, редагування/*editing*.

Саме процесуальний підхід є провідним у навчанні творчих, нестандартних видів письма, таких як академічні есе/твори, описи, розповіді і статті. Взагалі, можна вважати, що саме він є абсолютно необхідним для навчання написання текстів названих жанрів, оскільки в них відсутня стандартизація, що властива діловим листам, резюме, діловим контрактам та угодам тощо. Крім того, саме в межах процесуального підходу в найбільшій мірі проявляється згадана вище інтерактивність як одна з провідних рис сучасної методики навчання письма. Робота з текстом, який мають написати ті, хто навчаються, починається з групового обговорення, мозкових штурмів для висування ідей щодо змісту та форми того, що буде писатися, а індивідуальне написання студентом кожної з чернеток супроводжується рецензуванням написаного іншими студентами (*peer-reviewing*) з метою покращення створеного – проміжного – варіанту тексту.

Дуже цікавими з методичної точки зору у процесуальному підході є спеціальні види навчальної діяльності, які використовуються на стадії передписьма і слугують для того, щоб допомогти тим, хто навчається, сформулювати ідеї для написання есе або іншого письмового документу творчого нестандартного характеру, упорядкувати ці ідеї, знайти аргументи для доказу своїх ідей і також упорядкувати їх, скласти план твору (як відомо, саме все перелічене представляє найбільші труднощі для учнів або студентів). Для подолання таких труднощів в англо-американській методиці та підручниках для навчання письма, виданих у США та Великій Британії,

розроблений цілий ряд ефективних прийомів (прийоми розглядаються за даними, наведеними в роботі О.Б. Тарнопольського та С.П. Кожушко).

Перший з них – це так зване *вільне письмо (freewriting)*. Воно полягає в тому, що студентам пропонується вільно записувати англійською мовою всі думки, що приходять їм у голову в зв'язку із заданою темою, не звертаючи увагу ані на логічність та зв'язність, ані на мовні помилки, ані на будь-яке оформлення тексту, ані навіть на те, наскільки розумні та прийнятні висунуті ідеї. Не треба навіть писати всі слова англійською мовою. Головне – не затримувати вільний хід думок, ідей щодо теми, що дає студентові змогу генерувати та занотувати максимальну їх кількість з тим, щоб потім з багатьох ідей вибрати декілька найбільш вдалих та прийнятних.

Другим прийомом, який слугує тій же меті, є *мозковий штурм (brainstorming)*. У даному випадку ідеї породжуються в процесі обговорення теми в малих групах з 3-4 студентів.

Вільне письмо та/або мозковий штурм супроводжуються так званим *listing* та/або *looping* – також проводиться шляхом обговорення у малих групах. *Listing* – це складання списку генерованих ідей, щоб установити їх зв'язки одна з одною та «відсіяти» абсурдні та недоречні. *Looping* виконує ту ж саму функцію, тобто функцію раціональної модифікації тих ідей, що були генеровані у вільному письмі або мозковому штурмі.

За *listing* та/або *looping* обов'язково слідує так зване *grouping*, тобто групування генерованих та відібраних ідей у їх логічній послідовності, з виділенням головних ідей та тих, що їх аргументують, підкріплюють та ілюструють. Замість *grouping* може використовуватися *clustering*. *Clustering* – це складання візуальної карти ідей майбутнього тексту, яку називають *graphic organizer*, тобто своєрідної схеми тексту, що буде писатися, з представленням у ній взаємозв'язку та взаємозалежності генерованих ідей. Перевага *clustering* над *grouping* в тому, що в *clustering* наочно показано, яка

ідея є головною, а які витікають з неї, що допомагає логічно організувати майбутній текст.

Останній з прийомів групи, що розглядається носить назву *outlining* або *planning*. *Outlining/planning* – це складання плану цілісного тексту або його абзацу на основі тієї послідовності та ієрархії ідей, до якої той, хто пише, прийшов в результаті всієї попередньої роботи від *freewriting* до *clustering*. При цьому враховується те, як повинні висловлюватися думки в англomовному писемному тексті, якою повинна бути його структура, композиція, формат. Саме на стадії *outlining* нерідко має місце формулювання усіх головних елементів майбутнього есе або статті: *thesis statements* (головної ідеї всього твору), *topic sentences* (головних думок окремих абзаців), суті відповідних *supporting statements* (аргументів, що доводять правильність головних думок) тощо, тобто тих головних віх, навкруги яких будується увесь текст.

Для навчання написання англomовних творів поєднання жанрового та процесуального підходів виявляється доцільним, оскільки перший – забезпечує оволодіння шляхами реалізації комунікативних намірів, а другий – вчить висловлювати думки у писемній формі, акцентуючи увагу на змісті.

Сучасна методика схиляється і до необхідності використовувати елементи текстового підходу в поєднанні з процесуальним та жанровим у навчанні ІАП, тобто до необхідності комплексного використання різних підходів. Слідом за Л. Мазуною, ми вважаємо, що методика навчання ІАП має ґрунтуватися на інтегративному підході, що передбачає «моделювання керованого, психолінгвістично адекватного та дидактично спрямованого спілкування, в процесі якого відбувається обмін особистісно значущою для учасників інформацією, взаєморозуміння та мимовільне оволодіння формальними засобами вираження думок та точок зору». На відміну від окремого використання різних підходів, інтегративний передбачає особливо ретельну деталізацію всіх етапів навчання.

З наведеного опису процесуального та жанрового підходів до навчання ІАП взагалі і, зокрема, у навчанні написання академічних есе/творів, статей та інших нестандартних писемних документів (що є тематикою нашого дослідження) чітко видно, наскільки легко та органічно їх реалізація здійснюється через використання ПТ. Якщо розглядати навчання писати англійські есе певного жанру як навчальний проєкт, який автономно виконується групою студентів, то завдання викладача і студентів у ході підготовки, виконання та завершення цього проєкту цілком «накладаються» на етапи розробки, планування й виконання, презентації й оцінювання проєктного завдання, які були наведені у *підрозділі 1.1.* на графіках 2-4. Складається враження, що ці етапи навмисно були виділені для того, щоб дати можливість студентам через інтерактивну групову, а також індивідуальну (на основі виданих кожному студенту в групі індивідуальних проєктних завдань) роботу провести жанровий аналіз текстів певного жанру, в якому потрібно навчитися писати, користуючись при цьому численними взірцевими зразками таких текстів (текстовий підхід), обговорити результати аналізу та прийти до певних висновків; інтерактивно провести написання текстів певного жанру, проходячи через усі стадії реалізації процесуального підходу і, нарешті, презентувати, обговорити та оцінити написані тексти (матеріальний продукт виконання проєкту), оприлюднивши тим чи іншим способом кращі з них. В результаті, переваги розглянутих сучасних підходів до навчання ІАП природно та органічно сполучатимуться з перевагами ПТ і ПР, що були показані у *підрозділі 1.1.*

Теж саме щодо можливостей використання ПТ у формуванні ІАКК в письмі можна стверджувати не тільки, аналізуючи цілісні підходи до навчання ІАП, а й окремі розробки в цьому напрямку. Так, наприклад, у дослідженні Т.В. Глазунової, були розроблені ситуації комунікації студентів і викладачів у письмовій формі для вирішення соціально-особистісних проблем. Засобом навчання у розглянутій методиці є діалог-журнал для

листування, в якому з одного боку сторінки студенти письмово викладають свої соціально-побутові проблеми, а з іншого – викладач пише своє бачення вирішення цих проблем, дає певні поради щодо усунення труднощів, що виникли. Студенти, отримуючи такі рекомендації, письмово реагують на них і листування триває протягом усього періоду навчання. Особлива цінність цієї методики полягає в тому, що вона є однією з яскравих форм втілення інтерактивності у процес навчання, що дозволяє здійснювати листування, зокрема і за допомогою комп'ютерних технологій, які в наш час стають провідними у процесі навчання іноземної мови. З іншого боку, методика є ще й типовим прикладом навчального проєкту.

Окремо слід зупинитися на використанні комп'ютерних/інформаційних технологій у навчанні ІАП у вищій школі. Дослідження у цій галузі все більше поширюються в Україні останніми десятиріччями (одним з яскравих прикладів є дисертаційна робота Т. Каменевої, що присвячена використанню електронного підручника, як засобу ефективної самостійної позааудиторної роботи студентів для розвитку вмінь ділового писемного спілкування англійською мовою).

Взагалі, стало прийнятим вважати, що проводити ефективне навчання іноземних мов у XXI сторіччі без використання комп'ютерних/інформаційних технологій неефективно і майже неможливо. М. Warschauer відзначав, що впровадження комп'ютерів до навчального процесу з іноземних мов не є просто ще одним додатком до цього процесу. Воно створило суттєво інший процес навчання. Це особливо стосується навчання письма, оскільки робота з комп'ютером базується на писемній формі мовлення. Тому будь-яка робота з комп'ютером з писемним використанням мови, що вивчається, сприяє оволодінню письмом цією мовою. Цей факт змушує західних методистів вважати комп'ютер найефективнішим засобом навчання письма.

Але є різниця у використанні інформаційних/комп'ютерних технологій для оволодіння технікою письма та письмом як видом мовленнєвої діяльності. Для формування навичок, пов'язаних з технікою письма, потрібні спеціальні навчальні комп'ютерні програми, які забезпечують виконання студентами відповідних тренувальних вправ з самоперевіркою правильності виконання за ключами. Зараз існує дуже велика кількість таких програм як на компакт дисках, так і в Інтернеті, і вони повинні зайняти чільне місце в навчальному процесі як засіб його суттєвої інтенсифікації та оптимізації.

Названі програми існують, можуть та повинні використовуватися і для навчання письма як виду мовленнєвої діяльності. Взагалі, навчати деяких простіших жанрів письма можливо виключно за допомогою таких програм, майже при відсутності безпосередньої участі викладача, як це було показано у нашому власному дослідженні, що проводилося у 2003-2004 рр. на матеріалі навчання ділового листування. Але для навчання складніших жанрів (написання есе, статей, звітів тощо) головним напрямком використання інформаційних/комп'ютерних технологій для навчання письма як виду мовленнєвої діяльності мабуть є робота студентів в Інтернеті. М. Warschauer, Н. Shetzer та С. Meloni виділяють три основні сфери використання Інтернету в навчанні англійської мови як іноземної і всі вони повинні вживатися для навчання ІАП:

1. Спілкування через Інтернет та виконання через Інтернет спільних проєктів. Спілкування через Інтернет (електронна пошта, різні чати, форуми тощо) може проводитися з носіями мови, іншими студентами (в тому числі з інших ЗВО та навіть інших країн), які вивчають ту ж саму іноземну мову, студентами своєї групи та викладачем. Таким же чином можуть виконуватися спільні проєкти, наприклад, проєкт, метою якого є дослідження екологічної ситуації та розробка пропозицій щодо її покращення у двох великих містах, одне з яких знаходиться навіть за межами України. Підсумком такого проєкту буде написання відповідного спільного звіту, який

потім презентується всіма учасниками (презентація може відбуватися в різних ЗВО та навіть різних країнах, якщо учасники працювали один з одним тільки через Інтернет, територіально знаходячись у різних місцях). Звичайно, що таке інтенсивне писемне мовлення з використанням комп'ютера дуже сприятливо впливає на розвиток умінь цього мовлення.

2. Проведення пошуку інформації в Інтернеті. Він забезпечує студентів численними її джерелами для написання власних есе, статей, звітів тощо і тим більше для ПР, тому повинен якомога ширше використовуватися з метою впровадження цих джерел у навчальний процес для формування умінь ІАП.

3. Публікація студентських робіт у мережі Інтернет. Якщо студентська група разом з викладачем відкривають власну веб-сторінку, на якій публікуються краще студентські роботи, наприклад, есе, то це створює додаткові і дуже сильні стимули у тих, хто навчається, для покращення навичок та вмінь ІАП. Причина в тому, що така веб-сторінка може зацікавити багато інших людей, а не тільки викладачів та студентів власної групи. Створюються також можливості для підготовки та випуску групового або загальноуніверситетського електронного журналу або газети англійською мовою (навчальний проєкт), а вони, у свою чергу, стануть потужним природним стимулом для студентів у плані удосконалення їх ІАП.

Таким чином, інформаційні/комп'ютерні технології створюють незрівнянні можливості для навчання письма, що й обумовлює важливість їх використання. Саме тому ці технології досліджуються у багатьох роботах для навчання писемного мовлення. Так, поширилося розроблення електронних підручників; навчальних посібників, гіпертекстових інформаційно-довідкових систем; архівів, каталогів, довідників, енциклопедій, тестуючих та моделюючих програм-тренажерів, які розроблені на основі мультимедійних технологій. Методичні дослідження з цієї проблеми також було висвітлено в ряді робіт за такими напрямками навчання писемного

мовлення як: редагування власних писемних висловлювань; навчання конспектування, реферування; навчання письма англійською мовою як другою іноземною тощо.

Усе більшої популярності у процесі опанування писемного мовлення набуває використання блогів, розробка і впровадження яких також є навчальними проектами. "Блог" – веб-сайт, який дозволяє розміщувати професійно орієнтовану інформацію про власний теоретичний і практичний пошук з метою викладення своїх поглядів і досвіду, спілкування, коментування і редагування. Блог охарактеризовано за низкою критеріїв: тематикою (професійно орієнтований), наявністю мультимедіа, типом тексту, авторським складом, орієнтацією на читача (відкритий для відвідувачів / закритий для відвідувачів), наявністю коментарів (з коментарями відвідувачів / без коментарів). З методичної точки зору інтерпретовано функції блога, окреслені В. Волохонським і Ю. Зайцевою (комунікативна та функція створення й утримання соціальних зв'язків). У «Блозі» студент заходить на свою сторінку і розміщує текст, до якого можна вносити корективи чи видалити його, зайти в інші блоги, почитати інформацію і написати коментарі до запропонованої інформації. Такі дидактичні журнали виконують як навчальну, так і закріплюючу та контрольну функції. Технічні можливості блогів сприяють не тільки посиленню інтересу до навчання, але й швидкому та продуктивному покращенню письмового мовлення студентів.

О. Синекон досліджувала узагальнення можливостей поєднання технологій інтелект-карти (mind map / ІК), блога (blog) і вікіпедії (Wikipedia) при навчанні писемної компетентності фахівців з інформаційної безпеки у віртуальному середовищі. Для організації роботи у вікіпедії було виділено три умовні групи користувачів: читачі (читають усі тексти), автори (публікують власні тексти, читають тексти інших студентів), експерти (редагують опубліковані тексти, читають усі тексти), а також представлено

систему оцінювання інформації експертами у вікіпедії (головні експерти-викладачі, експерти першого й другого рівнів).

По суті, розроблена О. Синекон методика є досить яскравим прикладом навчального проєкту з навчання іншомовного письма. Практично теж саме можливо сказати і про всі інші обговорені вище приклади використання комп'ютерних/інформаційних технологій у навчанні ІАП. Розроблені в цьому плані методики або вже базуються на тому чи іншому навчальному проєкті, або їх використання гармонійно «вписується» у ПР студентів.

Таким чином, можна зробити висновки, що сучасні підходи та методики навчання ІАП ідеально сполучаються з використанням ПТ і ніби «підштовхують» до їх використання. Залишається лише розробити відповідну методику, що й є завданням нашого дослідження. Розроблена нами методика обговорюється у *Розділі 2* дисертації.

Висновки до Розділу 1

Все викладене у цьому розділі приводить до таких висновків:

Проєктні технології є одним з найефективніших засобів активізації та оптимізації професійного навчання у викладанні різноманітних вишівських дисциплін, в тому числі вишівського *професійного* курсу іноземної мови для майбутніх викладачів цієї мови.

Виконання навчального проєкту в курсі іноземної/англійської мови є довгостроковою, цілком автономною та розбитою на етапи експерієнційно-інтерактивною навчальною роботою учнів або студентів, що сприяє їх особистісної самореалізації. Вона практично завжди є груповою за своїм характером з окремими індивідуальними завданнями для кожного з учасників. Проєктна навчальна робота в усіх її аспектах здійснюється тими, хто навчаються, цілком самостійно, лише під завуальованим контролем викладача. В мовному курсі вона завжди моделює екстралінгвістичну

практичну діяльність в одній із галузей або сфер людської активності, причому її виконання здійснюється виучуваною мовою і завершується створенням певного матеріального продукту (як правило, писемного), що представлений засобами цієї мови. Імпліцитною метою виконання іншомовного навчального проєкту є оптимізація оволодіння усіма чотирма видами іншомовної мовленнєвої діяльності, нероз'єднано інтегрованих у ході проєктної роботи. Оптимізація досягається завдяки дуже активному та інтенсивному, здебільше мимовільному (підсвідомому) формуванню, розвитку та закріпленню іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь в експерієнційно-інтерактивній навчальній діяльності, у якій домінує іншомовна мовленнєва діяльність письма.

Таке домінування робить виконання іншомовних/англомовних навчальних проєктів особливо корисним для формування у майбутніх викладачів англійської мови іншомовної/англомовної комунікативної компетентності у письмі. Формування у студентів такої компетентності у єдності усіх її складових: лінгвістичної, соціокультурної, прагматичної, предметної, формально-логічної і паралінгвістичної компетенцій на рівні C1/C2 є метою навчання цього виду англомовної мовленнєвої діяльності у мовному ЗВО і використання проєктних технологій може суттєво прискорити та оптимізувати досягнення цієї мети.

Воно може також оптимізувати та прискорити досягнення підпорядкованих цілей (головних завдань) навчання письма у мовному ЗВО, якими є формування у студентів навичок та вмінь створювати на рівні C1/C2 англомовні писемні тексти різних жанрів. Особливо корисними проєктні технології будуть у навчанні студентів створювати англомовні писемні документи вищого за складністю рівня. До них відносяться жанри писемних документів творчого нестандартизованого характеру, такі як есе/твори, статті тощо.

Проектні технології і проектна робота гармонійно та органічно «вписуються» в усі сучасні підходи та методики навчання ІАП, такі як жанровий та процесуальний підходи (навіть у їх сполучанні з текстовим підходом), методики навчання письма з використанням комп'ютерних/інформаційних технологій, методики навчання письма для роботи в мережі Інтернет тощо. Взагалі, проектні технології можна вважати найбільш адекватними, коли іншомовному/англомовному письму навчають для професійних цілей і, як вже зазначалося, на рівні створення найскладніших та найбільш творчих писемних документів. Але для досягнення такої адекватності проектною технологією при її використанні для названих цілей потрібно розробити повну методику цього використання, що й є головною метою нашого дослідження.

Розділ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Методичні принципи організації процесу формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій

Кожний навчальний процес, у тому числі і процес формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій, будується на базі певних принципів. Перш за все, в його основі лежать загальнодидактичні принципи, що створюють підґрунтя для викладання будь-якої навчальної дисципліни. Різні автори наводять номенклатури таких принципів, які дещо різняться між собою (наприклад, остання з таких номенклатур була запропонована в фундаментальній праці Н. Волкової), хоча здебільшого всі вони співпадають за суттю з різницею лише в деталізації і конкретних назвах принципів. Ми наводимо нижче ту номенклатуру, яка є більш-менш універсальною і загальновизнаною, в тому числі у навчанні іноземних мов. Вона включає принципи: 1) навчання, яке виховує; 2) зв'язку навчання з життям; 3) свідомого навчання; 4) творчої активності у навчанні; 5) наочності; 6) науковості навчання; 7) систематичності; 8) міцності засвоєння знань; 9) доступності у навчанні; 10) урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчаються.

Всі ці принципи, безумовно, функціонують у викладанні іноземних мов, хоча і з певною специфікою, яка була проаналізована в роботі О. Тарнопольського та М. Кабанової. Ця специфіка не стосується нашого дослідження, тому надалі загальнодидактичні принципи згадуватися не

будуть. Але варто відзначити, що саме загальнодидактичні принципи створюють фундамент для принципів загальнометодичних, які в значно більшій мірі і цілком безпосередньо впливають на побудову будь-якого навчального процесу з будь-яких іноземних мов. У вищезазначеній роботі О. Тарнопольського та М. Кабанової, на яку ми спираємося, розглядаючи принципи навчання, та у ряді інших посібників з методики викладання іноземних мов до загальнометодичних принципів були віднесені принципи:

- 1) комунікативної (або мовленнєвої) спрямованості навчання іноземної мови;
- 2) домінуючої ролі навчальної діяльності (вправ), що спрямована на практику (у меншій мірі – на тренування) у іншомовному мовленні, у порівнянні з будь-якими іншими видами такої діяльності;
- 3) урахування особливостей рідної мови та рідної культури в процесі презентації тим, хто навчаються, порівнянних явищ виучуваної мови та виучуваної культури.

Всі ці загальнометодичні принципи, функціонують, на відміну від принципів загальнодидактичних, у всіх курсах іноземних мов без всяких змін або модифікацій.

Але, крім загальнометодичних, існують ще й *поодинокі* та *спеціальні* методичні принципи. *Поодинокі* принципи стосуються не абсолютно всіх (як принципи загальнометодичні), а лише деяких сторін навчання іноземних мов або деяких з етапів цього навчання. Це, наприклад, такі принципи як *взаємодії та взаємозв'язку (в оптимальному випадку – інтеграції) в навчанні різних видів мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письма, або інтенсивності початкового етапу навчання іноземної мови та іншомовного мовлення.*

Нарешті, *спеціальні* принципи мають ще більш обмежену сферу дії ніж принципи поодинокі. Вони можуть стосуватися навчання одного з аспектів мови (наприклад, лексики), або тільки одного виду мовленнєвої діяльності, або навчання тільки в закладі освіти певного типу, такому як немовні або мовні вищі, тощо. Самі такі принципи регулюють використання тих чи інших

специфічних методик або технологій навчання, тому майже кожен з авторів дисертацій з різних аспектів методики навчання іноземних мов пропонує свою систему спеціальних принципів. Вона потрібна і для розробки ПТ навчання ІАП у мовному ЗВО і тому була запропонована нами як основа для створення цієї практичної технології.

Першим і центральним зі спеціальних принципів, що були висунуті, став принцип *демократизації* процесу навчання англomовного письма з використанням проєктних технологій (принцип демократизації). Другим провідним принципом був принцип *підвищеного рівню автономії* навчальної діяльності студентів у процесі використання проєктних технологій для навчання англomовного письма (принцип підвищеного рівня автономії). Нарешті, третім принципом став принцип *домінуючої писемної комунікативної діяльності*, що обумовлює виконання всіх навчальних дій у писемній формі, бо саме вона дозволяє створити найкращий мовленнєвий продукт за рахунок додаткового часу на його лінгвістичне, стилістичне та змістовне представлення. Кожен з названих провідних/головних спеціальних принципів має підсистему підпорядкованих принципів і пов'язаний прямими і зворотними зв'язками з іншими провідними принципами. Вся система принципів заслуговує на детальний розгляд.

Принцип демократизації передбачає, що в процесі виконання ПР студенти фактично беруть на себе управління власним навчальним процесом, тобто через демократичне обговорення самі вирішують, якими мають бути конкретні завдання учасників проєкту, як розподіляти ці завдання між ними, які результати мають бути досягнутими і в які терміни, самі обговорюють та оцінюють ці результати тощо, тобто самі, на суто демократичних засадах, керують власною навчальною діяльністю відразу після видачі викладачем загального проєктного завдання усій групі учасників проєкту і до моменту остаточного оцінювання ним кінцевого результату та

матеріального продукту ПР (загальна схема виконання навчальних проєктів у *підрозділі 1.1*).

Важко навіть переоцінити значення цього принципу для реалізації переваг ПТ. По-перше, він забезпечує підґрунтя для розвитку навчальної автономії тих, хто навчаються, тобто для розвитку їх навчальної самостійності, а також для формування умінь організовувати власну роботу і роботу інших людей не тільки у навчанні, а і взагалі у житті та праці. Це, у свою чергу, розвиває здатність студентів ефективно працювати як у команді, так і індивідуально (виконуючи індивідуальні проєктні завдання). Аналогічним чином, формуються уміння звітувати про проведену роботу як в усній, так і у письмовій формі, оцінювати роботу інших членів команди, об'єктивно знаходити в ній переваги та недоліки. Важливо, що в умовах ПР успіх діяльності групи цілком залежить від успіху діяльності кожного учасника, своєчасності виконання ним індивідуальних завдань тощо. Тому, завдяки демократичним засадам, на яких будується ПР, коли всі учасники проєкту спільно керують перебігом цієї роботи, забезпечується виховання відповідальності і академічної доброчесності. Названі якості, що виховуються, стосуються спочатку взаємин зі своїми товаришами-одногрупниками, які беруть участь у навчальному проєкті, а надалі вони переносяться на взаємини з викладачем та іншими людьми.

По-друге, демократичність в організації ПР, в якій постійно потрібно оцінювати роботу інших, розвиває критичне мислення. Крім того, при демократичності побудови процесу проєктування учасникам у цьому процесі постійно приходиться цілком самостійно, не спираючись на підказки та допомогу викладача, знаходити відповіді на незвичні та нестандартні питання. Це, безумовно (і дуже інтенсивно), розвиває творче мислення і творчі підходи студентів до виконання навчальних завдань.

По-третє, саме демократичний характер організації процесу проєктування забезпечує і робить неминучою постійну взаємодію студентів

один з одним у цьому процесі, а також їх постійну взаємодопомогу та взаємонавчання, коли кожен студент обмінюється тим, що знає тільки він, з іншими членами проєктної групи і, у свою чергу, отримує від них інформацію про те, що було невідомо йому в плані реалізації проєкту, який виконується. А це робить ПР *кооперативною* з усіма перевагами кооперативного навчання, які розглянуті в літературі, головним серед яких є не просто забезпечення всебічної інтерактивності студентів у навчальному процесі, а й забезпечення їх взаємонавчання у цьому процесі, про що йшлося вище.

Всі перелічені якості, здатності та уміння студентів формуються через виучувану мову, а, в кінцевому результаті, переростають в їх загальнолюдські якості, здатності та вміння, що не залежать від мови. Це є мабуть найціннішим наслідком реалізації принципу демократизації. Слід також відзначити, що саме перелічені вище переваги ПР, які залежать від такої реалізації, найчастіше згадуються у більшості робіт, що присвячені ПТ у навчанні іноземних мов.

Важливо зазначити, що принцип демократизації як такий відповідає лише за певну, описану вище (демократичну), організацію навчального процесу. Наслідки такої організації, такі як виховання, формування та розвиток у студентів перелічених якостей та вмінь, а також впровадження взаємонавчання через кооперативну навчальну діяльність, знаходяться у сфері відповідальності двох принципів, що підпорядковані принципу демократизації: *принципу виховного та розвиваючого впливу проєктної навчальної діяльності та принципу кооперативної навчальної діяльності у проєктній роботі для забезпечення взаємонавчання студентів*. Ці два підпорядкованих принципи не потребують окремого розгляду, оскільки їх дія була проаналізована вище. Варто лише зауважити, що, разом з головним для них принципом демократизації, вони складають єдину підсистему принципів, що *забезпечують організаційні засади ПР*.

Описані обов'язкові організаційні (тобто суто *демократичні*) засади проєктної навчальної діяльності стають головною трудностю для викладачів у плані впровадження ПТ у навчальний процес, що ними проводиться. Наш досвід участі в регіональних і всеукраїнських конференціях і дискусіях, на яких ми мали змогу спілкуватися з викладачами та ставити їм питання, дозволяє зробити висновок, що загальне ставлення викладачів, особливо вчителів шкіл, до проєктних технологій нерідко є негативним. Таке негативне ставлення пояснюється самими викладачами нібито низькою мотивацією тих, хто навчаються. Цей висновок про мотивацію учнів або студентів нерідко пов'язаний з нерозумінням викладачами представників молодших поколінь та їх інтересів, що спричиняє неспроможність обрати цікаві саме для молоді види навчальної діяльності та теми спілкування. Існує поширена загальна невіра тих, хто навчає, у те що, учні або студенти спроможні самостійно управляти власним навчанням.

В результаті нашого міні-опитування, яке проводилося в 2016 році і в якому взяли участь 28 вчителів середніх шкіл та 35 викладачів вишів (*Додаток В*), можемо стверджувати, що одним з жахів сучасного викладача є прірва між ним, хто живе в реальному суспільстві, та учнем або студентом, хто живе чималу частину свого часу в мережевому суспільстві й щодня поглинає через Інтернет незмірний обсяг різнопланової інформації. Тому сучасний пересічний викладач нерідко не здатний підтримувати рівноправний діалог з тими, хто навчаються, а може лише «видавати» інформацію в межах свого предмету, що є малоефективним та одностороннім «тоталітарним» монологом. Саме для таких викладачів ПТ у викладанні іноземних мов стають неприйнятними.

Обговорене міні-опитування не може претендувати на наукову достовірність, але його результати *відображають тенденцію*. Ця тенденція полягає у нестачі у деяких сучасних викладачів-мовників умінь організувати навчальний процес на демократичних засадах, залучаючи тих,

хто навчаються, до рівноправного керівництва ним, без чого впровадження ПТ взагалі неможливо. Саме тому такі викладачі нездатні прийняти ПТ, а тому для їх широкого впровадження у навчальний процес з іноземних мов, мабуть, потрібними будуть спеціальні тренінги для викладачів, які головним чином спрямуватимуться на опрацювання практичних шляхів реалізації принципу демократизації та двох підпорядкованих йому принципів.

Другий з головних принципів впровадження ПТ у навчання ІАП є вже вищеназваний *принцип підвищеного рівня навчальної автономії*. Він, з одного боку, дуже тісно пов'язаний з центральним з провідних принципів – демократизації, так що можна було б навіть сказати, що автономія витікає з демократизації і сама, в свою чергу, сприяє цій демократизації. Але, з іншого боку, в демократично організованому навчальному процесі, хоча деяка навчальна автономія обов'язково буде мати місце, вона може бути досить обмеженою, тобто суто викладацькі функції залишаться за викладачем і жодна з них не перейде до тих, хто навчаються. У навчальному процесі, що побудований на базі ПТ, навпаки, навчальна автономія студентів буде значно ширшою (підвищений рівень автономії), охоплюючи, за рахунок само- і взаємоконтролю, і деякі контролюючі функції викладача. Тому її доцільно трактувати як окремий провідний/головний принцип впровадження досліджуваних технологій.

Принцип підвищеного рівня навчальної автономії передбачає, що весь перебіг проектної навчальної діяльності, визначення її конкретних цілей, бажаних результатів, етапів проведення тощо, виконання усіх навчальних дій, обговорення та звітування про їх результати здійснюється тими, хто навчаються цілком самостійно і через самоконтроль та взаємоконтроль, а контроль з боку викладача настільки завуальований, що є майже непомітним. Це не означає, що викладач повністю втрачає цей контроль. Як вже було сказано, він видає загальну інструкцію перед початком ПР студентів, окреслює її кінцеву мету і кінцевий результат, який потрібно отримати, а

також кінцевий термін виконання. Коли цей термін спливає, він проводить разом з проєктною групою кінцеве обговорення (звіт) виконаної роботи і досягнутих результатів. Але, коли ПР виконується за умов *дистанціювання викладача (підрозділ 1.1)*, як це зазвичай відбувається у викладанні іноземних мов, перебіг цієї роботи він ніяк відкрито не контролює, а лише уважно спостерігає за нею (звичайно, це не стосується випадків, коли проєктна навчальна діяльність студентів знаходиться під загрозою зриву). Мета такого спостереження – виконувати для студентів роль не адміністратора, а «фасілітатора» (*facilitator*) навчального процесу. Функції *фасілітатора* полягають у наданні студентам всілякої допомоги та підказок в їх самостійній навчальній діяльності, але лише тоді, коли *вони по таку допомогу звертаються і її потребують з їх власної точки зору*.

З наведеного трактування принципу підвищеного рівня навчальної автономії видно його відмінність від дуже близького та спорідненого з ним принципу демократизації. Останній вимагає, щоб студенти самі керували власним навчальним процесом у ході перебігу ПР, і таке самокерування забезпечує виховання та розвиток їх особистісних якостей та вмінь, взаємонавчання тощо (аналіз принципу демократизації та двох підпорядкованих йому принципів вище). Принцип підвищеного рівня автономії окреслює *практичний механізм* реалізації цього самокерування – через самостійну організаційну та самостійну навчальну діяльність студентів, як групову, так і індивідуальну. Таким чином, два названі принципи пов'язані як прямими, так і зворотними зв'язками.

Якщо говорити про реалізацію підвищеного рівня навчальної автономії студентів при використанні ПТ для навчання письма, то потрібно згадати про виділені в літературі рівні навчальної автономії взагалі. Такі рівні були виділені у роботі, у якій автор розрізняє початковий рівень автономії, коли все здебільшого залежить від викладача, рівень групової автономії, де вся робота організовується та виконується цілком самостійно групою студентів, і

рівень індивідуальної автономії, коли кожний окремий студент суто індивідуально організовує виконання та виконує власні завдання.

У ПР мають місце всі ці три рівні навчальної автономії, тобто надана схема ідеально на цю роботу накладається:

1. На початку виконання та після виконання усього проекту діє початковий рівень автономії, оскільки, як вже було сказано, спочатку викладач проводить інструктаж, а наприкінці приймає та оцінює результати закінченої роботи.
2. В ході виконання проекту діє групова автономія усіх учасників, які розподіляють завдання, визначають терміни та потрібні результати їх виконання тощо.
3. Групову автономію змінює індивідуальна автономія студентів в процесі виконання кожним з них індивідуальних проектних завдань, у ході якого ті, хто навчаються, самостійно формують і розвивають власні навички та уміння ІАП, включаючи навіть те, що деякі автори називають лексико-граматичною компетентністю в писемному мовленні (читанні та письмі). Індивідуалізація навчання англомовного писемного мовлення, якій приділяється велика увага в сучасних дослідженнях, також реалізується на рівні індивідуальної автономії.
4. За індивідуальною автономією знов слідує автономія групова, коли група заслуховує та обговорює і оцінює індивідуальну роботу кожного з учасників проекту, видає нові індивідуальні завдання тощо, тобто цикл: групова автономія – індивідуальна автономія – групова автономія ... – групова автономія ... повторюється до самого завершення роботи над проектом.

Інші рівні навчальної автономії студентів були запропоновані О. Биконею, яка виділяє: 1) *часткову автономію* (що відповідає у ПР рівню підконтрольності навчальної діяльності викладачеві, коли він надає інструктаж на самому початку виконання проекту і приймає та оцінює

результати по завершенні такого виконання); 2) *напівавтономію* (у ПР це перші навчальні проєкти, що виконують студенти, коли вони потребують багато підказок та допомоги від викладача як *фасілітатора*); 3) *умовно повну автономію* (що відповідає у ПР етапу, коли проєктування вже стало звичною навчальною діяльністю для студентів).

Два обговорені підходи до визначення рівнів навчальної автономії студентів не тільки не протирічать, але й взаємодоповнюють один одній у тому, що стосується ПР з навчання письма. В умовах цієї роботи така автономія обов'язково починається з її початкового, або часткового, рівня. Далі вона розвивається через циклічні переходи від групової до індивідуальної автономії і назад до групової і, нарешті, з розвитком підготовленості студентів до ПР, прогресує від напівавтономії до умовно повної автономії (умовно повної, тому що, якщо ця автономія реалізується у навчальному процесі, то, яким би прихованим та завуальованим не був контроль викладача, абсолютно повністю він не щезає ніколи).

Розвитку підвищеного рівня навчальної автономії студентів у ПР допомагає функціонування чотирьох підпорядкованих принципів: 1) *принципу самостійного виявлення студентами жанрових та мовних особливостей написання різних писемних документів англійською мовою (принцип самостійного виявлення жанрових та мовних особливостей)*; 2) *принципу системного здійснення пошуку додаткової інформації через інтернет-ресурси*; 3) *принципу групового обговорення змісту, структури та лінгвістичного наповнення тексту, що планується в певному жанрі*; 4) *принципу взаємного аналізу пробного варіанту підготовленого тексту*. Сам принцип підвищеного рівня навчальної автономії разом з чотирма підпорядкованими йому принципами складають підсистему принципів забезпечення самостійності виконання студентами ПР.

Чотири підпорядкованих принципи, які входять до цієї підсистеми, заслуговують на окремий короткий розгляд.

Перший з них, *принцип самостійного виявлення жанрових та мовних особливостей*, передбачає, що всі жанрові та мовні особливості писемних текстів, які студенти мають навчитися писати, вони повинні виявити самі через власну пошукову роботу. Таке самостійне знаходження навчальної інформації через інтенсивний власний пошук є однією з головних переваг ПТ, оскільки воно забезпечує не засвоєння знань, а їх *присвоєння*. Різниця між *засвоєнням* та *присвоєнням* знань, за визначенням Р. Соколова, полягає в тому, що засвоєння передбачає тільки пасивне опанування, інакше кажучи, запам'ятовування. На відміну від цього, присвоєння, за думкою того ж автора, означає глибоке та активне оволодіння, яке дозволяє знанням перетворитися на інтегральну частину особистості того, хто навчається, добре усвідомлену через власний практичний досвід і завжди *оперативно* готовою до негайного практичного використання у разі виникнення потреби. Можна сказати, що лише *присвоєння*, а не просте *засвоєння* перетворює знання на власні переконання особистості в результаті їх глибокого усвідомлення, так що, завдяки *присвоєнню*, знання завжди знаходяться *на поверхні свідомості*, тобто завжди готові до практичного використання.

Принцип, що розглядається, також реалізує сполучання жанрового та текстового підходів у навчанні письма (*підрозділ 1.3*), тому що самостійне виявлення жанрових та мовних особливостей писемних документів передбачає поглиблений аналіз студентами численних зразків як з точки зору жанрових особливостей їх написання (жанровий аналіз), так і з точки зору суто мовної специфіки того чи іншого тексту (текстовий аналіз).

Але практична реалізація розглянутого принципу можлива лише в умовах, коли самостійна пошукова робота студентів здійснюється через мережу Інтернету (*принцип системного здійснення пошуку додаткової інформації через інтернет-ресурси*), інакше їм просто не буде звідки взяти достатню кількість зразків для жанрового та текстового аналізу і, взагалі, усю необхідну жанрову та текстову інформацію. *Принцип системного здійснення*

пошуку додаткової інформації через інтернет-ресурси є настільки самоочевидним, що його подальша деталізація навряд чи потрібна.

Що стосується третього *принципу групового обговорення змісту, структури та лінгвістичного наповнення тексту, що планується в певному жанрі*; то він також є самоочевидним. Самостійне виявлення студентами жанрових та мовних особливостей тих чи інших писемних текстів через Інтернет-пошук є типовим індивідуальним завданням у процесі ПР. Кожне таке індивідуальне завдання може виконувати один або (найчастіше) декілька студентів у групі, але в будь-якому випадку це буде суто індивідуальна робота кожного з тих, хто навчаються. Коли така робота виконана, результати кожної з індивідуальних робіт повинні стати надбанням кожного з учасників проєкту, так щоб вони могли використовувати їх у подальшій ПР. А для цього результати мають бути обговорені групою, тобто опрацьовані у такому загальногруповому обговоренні або в обговоренні у малих групах, щоб забезпечити засвоєння (а в кращому випадку, присвоєння) індивідуально надбаних результатів кожним членом групи. Практично це означає, що студенти, які проводили індивідуальний пошук, звітують групі про результати свого пошуку, після чого група колективно їх аналізує, приходячи до спільних висновків, як, з точки зору жанрових та мовних особливостей, мають бути побудовані тексти того чи іншого жанру. В ході групового аналізу виявляються і недоліки індивідуальної роботи студентів, які звітують, знаходяться шляхи ліквідації цих недоліків, а також коментується успішність індивідуальної роботи (взаємооцінювання).

Останній з названих чотирьох принципів: *принцип взаємного аналізу пробного варіанту підготовленого тексту* вже частково сприяє реалізації процесуального підходу у навчанні ІАП (повна його реалізація забезпечується принципами останньої підсистеми, що розглядається надалі). Цей принцип стосується не виявлення особливостей написання текстів різних жанрів, а самому такому написанню. У попередньому розділі, коли

обговорювався процесуальний підхід (*підрозділ 1.3*) вже було сказано, що в його межах письмові роботи пишуться тими, хто навчаються, індивідуально, але кожна з них аналізується та коментується іншими студентами з метою удосконалення. Саме виконання цієї вимоги забезпечується названим принципом, який одночасно допомагає реалізувати як індивідуальну, так і групову автономію в навчанні письма (провідний принцип у підсистемі, що аналізується).

Важливо зазначити, що принципи, які входять до перших двох проаналізованих підсистем, стосуються не тільки організації проектування для навчання ІАП. Їх можна розглядати як спеціальні принципи для проведення будь-якої ПР в галузі навчання іноземних мов. Доведеться лише дещо переформулювати назви принципів другої підсистеми (*забезпечення самостійності виконання студентами ПР*), щоб зняти їх орієнтацію на навчання ІМД письма, переорієнтувавши ці назви на навчання інших ІМД або всіх їх у комплексі. При цьому сутність кожного з принципів не змінюється, міняються лише конкретні шляхи їх практичної реалізації в навчальному процесі.

Інша справа з третім з провідних принципів, висунутих на початку цього підрозділу: *принципом домінуючої писемної комунікативної діяльності* і тими підпорядкованими йому принципами, що входять до відповідної підсистеми. Вони стосуються виключно ПР, що націлена на формування у студентів головним чином мовленнєвих навичок та вмінь, які належать до ІАКК в письмі.

Сам цей провідний принцип передбачає, що, хоча в будь-якому навчальному проектуванні у курсах іноземних мов, завжди задіяні усі види ІМД (*підрозділ 1.1*), але в тій конкретній ПР, яка досліджується нами, головним фокусом є навчання ІАП і саме воно домінує. Тому формуванню та розвитку відповідних мовленнєвих навичок та вмінь писемного мовлення підпорядковані усі види навчальної діяльності, а також використання усіх інших видів ІМД у навчальному процесі.

Підпорядкованими принципу домінувальної писемної комунікативної діяльності є: 1) принцип відбору змісту навчання з урахуванням лінгвістичної, соціокультурної, предметної, формально-логічної та паралінгвістичної компетенцій; 2) принцип поступового підвищення якості письмових робіт студентів; 3) принцип використання текстового редактора; 4) принцип оприлюднення результатів проєктної роботи через Інтернет.

Перший з цих підпорядкованих принципів (*відбір змісту навчання у відповідності до складових ІАКК і особливостей ІАП*) вимагає, щоб добраний для навчального проєкту зміст навчання письма відображав: 1) усі складові ІАКК в письмі (лінгвістичну, соціокультурну, прагматичну, предметну, формально-логічну та паралінгвістичні компетенції); 2) особливості, як мовні, так і позамовні (формат, структурування, особливості викладення змісту та формально-логічних зв'язків у ньому) того жанру письма, якого навчають (написання академічних есе в нашому випадку); 3) особливості стилю/регістру в тому жанрі письма, якого навчають. Слід також зазначити, що добраний зміст також має надавати можливості порівняння з відповідними особливостями письма рідною мовою. Саме слідування цьому принципу забезпечує відповідність добраного змісту навчання його цілям, що були наведені у *підрозділі 1.2*.

Принцип поступового підвищення якості письмових робіт студентів вимагає слідування настановам процесуального підходу в навчанні письма, тобто написання кожної з письмових робіт у декількох чорнових варіантах, так що кожен наступний з них сам пишучий удосконалює у порівнянні з попереднім. Цей принцип діє у найтіснішому зв'язку з одним з принципів підсистеми *забезпечення самостійності виконання студентами ПР*, а саме з принципом *сполучання індивідуального виконання письмових робіт з їх груповим та парним взаємообговоренням та взаємокоментуванням*. На основі такого взаємообговорення та взаємокоментування і відбувається удосконалення кожним пишучим кожного з чорнових варіантів своєї письмової роботи.

Принцип використання текстового редактору, як ясно з самої його назви, передбачає, що письмові роботи студенти здебільшого виконують на комп'ютері. Це дуже важливо, враховуючи, що ті, хто навчаються, самостійно удосконалюють, виправляють і редагують свої письмові тексти, які ними пишуться, як то витікає із вимог процесуального підходу взагалі і вимог тих двох принципів, які були обговорені у попередньому абзаці. Текстовий редактор дуже допомагає у такому самоудосконаленні, самовиправленні і саморедагуванні написаних текстів і відмовлятися від такої ефективної допомоги, особливо на початкових етапах ПР з навчання англійського академічного письма, в ніякому разі не можливо.

Нарешті, останній принцип *оприлюднення результатів ПР через Інтернет* є хіба не найважливішим з підпорядкованих принципів підсистеми, яка розглядається і яка може бути названою *підсистемою забезпечення оптимізації навчання іноземного письма*. Письмо є таким видом мовленнєвої діяльності, який обов'язково потребує читачів написаних текстів, причому читачів незалежних, а не викладачів, зобов'язаних за посадою читати те, що написали студенти. Якщо таких незалежних читачів немає, то у тих, хто навчаються, зникає мотивація до письма іноземною мовою і навчання його. Тому в підсистемі *забезпечення оптимізації навчання іноземного письма*, яка націлена на краще оволодіння студентами навичками та вміннями ІАП, оприлюднення письмових результатів виконання проєктів є вкрай важливим з точки зору забезпечення позитивної навчальної мотивації. А Інтернет є найкращим засобом такого оприлюднення, як це вказувалось ще в роботах М. Варшауера та його співавторів.

Проведений аналіз трьох підсистем принципів навчання ІАП за допомогою ПТ наочно продемонстрував, наскільки повно вони охоплюють усі особливості використання таких технологій, відповідають усім особливостям ІАП як виду ІМД, якому потрібно навчити студентів-

майбутніх викладачів. Він також показав, наскільки повно і органічно запропонована система принципів відображає і включає у себе найновіші досягнення методики навчання іншомовного письма як виду ІМД. Таким чином, можна розглядати запропоновану систему принципів як практичне втілення тих теоретичних положень і постулатів, що були сформульовані у *Розділі 1*.

З аналізу також ясно, наскільки тісно всі принципи системи зв'язані один з одним прямими і зворотними зв'язками. Наявність таких зв'язків вже була показана вище під час розгляду провідних принципів демократизації і підвищеного рівня автономії. Але ці зв'язки у неменшій мірі присутні і у тому, що стосується принципу удосконалення навчання письма через ПР. Його практична реалізація безумовно залежить від шляхів реалізації принципів демократизації і підвищеного рівня автономії, а на ці шляхи, в свою чергу, також безумовно впливає те, що ПР зосереджена на оволодінні навичками та вміннями письма.

Але прямі та зворотні зв'язки цього роду існують не тільки між всіма провідними принципами, а й між підпорядкованими принципами трьох підсистем, як це показано на схемі, що представлена на Рис. 6 (на схемі, щоб не обтяжувати її, не наводяться назви трьох підсистем принципів).

Головні принципи

Підпорядковані принципи

Рис. 6. Система методичних принципів організації процесу формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій

У наданій схемі і в описі вище вже були показані зв'язки між принципом поступового підвищення якості письмових робіт студентів з підсистеми забезпечення оптимізації навчання іншомовного письма і принципом сполучання індивідуального виконання письмових робіт з їх груповим та парним взаємообговоренням та взаємокоментуванням з підсистеми забезпечення самостійності виконання студентами ПР. Такі взаємозв'язки можна також відстежити між останнім принципом і принципом кооперативної навчальної діяльності у проєктній роботі для забезпечення взаємонавчання студентів з підсистеми принципів, що забезпечують організаційні засади ПР. Аналогічні взаємозв'язки можна знайти і між усіма іншими підпорядкованими принципами (Рис. 6, с. 122).

Одним з розглянутих у цьому підрозділі принципів був принцип, який регулює добір змісту навчання ІАП, коли таке навчання проводиться з використанням ПТ. Практика добору і що має бути включеним у цей зміст потребує окремого розгляду.

2.2. Зміст навчання англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови з використанням проєктних технологій

Говорячи про зміст навчання англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов з використанням ПТ, слід пам'ятати про три важливі моменти. Першим з них є той факт, що далеко не весь навчальний процес з іноземної мови, в який впроваджені ПТ, будується виключно на них. Якщо протягом навчального року виконується декілька навчальних проєктів, то всі вони «вписані в «тканину» цілісного

навчального процесу, в якому досить багато занять носить стандартний («непроектний», або «загальний») характер. Зміст навчання добирається для усього навчального процесу, а його добір виключно для тих етапів ПР, що входять до цього процесу, становить лише певну частину такого цілісного змісту. Але ця частина має свою специфіку і саме така специфіка буде розглядатися у цьому підрозділі. Другим моментом є те, що добір змісту навчання для виконання проектних завдань стосується в основному навчання письма, а точніше, ІАКК в письмі, оскільки лише це навчання є цільовою настановою названих завдань у нашому дослідженні. Третій момент пов'язаний з тим, що, як вже ясно зі сказаного в попередньому підрозділі, ПР є автономною діяльністю студентів (принцип підвищеного рівня автономії). Ті, хто навчаються, самостійно, через Інтернет пошук, виявляють жанрові та мовні особливості текстів, які їм потрібно навчитися писати (два перші підпорядковані принципи в підсистемі, в якій головним є принцип навчальної автономії), і опрацьовують ці особливості шляхом групового обговорення (третій з підпорядкованих принципів цієї підсистеми). В результаті такого виявлення, опрацювання, обговорення самі студенти неминуче виділяють численні елементи, що належать до складових ІАКК в письмі і до особливостей ІАП, його відмінностей від письма рідною мовою (перший підпорядкований принцип у третій підсистемі цих принципів). Таким чином, *чимала частина змісту навчання ІАП в межах ПР добирається самими студентами.* Це створює дуже значну і навіть унікальну відмінність ПР від усіх інших видів навчальної діяльності у курсі іноземної мови.

Звичайно, добір змісту навчання студентами не може бути проведеним без певного попереднього встановлення викладачем принаймні основних напрямків і положень для проведення такого добору. Нижче описується, як такі напрямки і положення розкриваються.

В цьому плані перш за все необхідно визначити, що саме входить до змісту навчання англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов з використанням проєктних технологій. Згідно поглядів, що були висловлені у роботах О. Тарнопольського та його співавторів, до будь-якого змісту навчання ІМД повинно увійти все те, що має залишитися в пам'яті того, хто навчається, після того, як курс навчання ним було закінчено. Відповідно до цього, названі автори категорично не погоджуються з тим, що зміст навчання іноземної мови звужується здебільшого до оволодіння іншомовними мовленнєвими навичками та вміннями. За думкою О. Тарнопольського та співавторів, до змісту навчання іноземних мов входять п'ять компонентів: 1) мовленнєві навички та вміння як головний компонент, що відповідає цілям навчання, і з яких складається іншомовна комунікативна компетентність; 2) мовний матеріал (лексичний, граматичний, фонетичний), на базі якого розвиваються мовленнєві навички, що входять до складу іншомовної комунікативної компетентності; 3) соціокультурні, прагматичні, формально-логічні та паралінгвістичні знання, на базі яких формуються та удосконалюються мовленнєві вміння, що входять до складу іншомовної комунікативної компетентності; 4) мовленнєвий матеріал (усі зразки іншомовного мовлення), що студенти сприймають усно або через читання в іншомовному курсі і з якого вони вичерпують для засвоєння мовний матеріал, соціокультурні, прагматичні, формально-логічні та паралінгвістичні знання, предметну інформацію для формування предметної компетенції і матеріал для формування власної міжкультурної компетенції; 5) теми та ситуації спілкування, у межах яких у тих, хто навчаються, формуються та розвиваються усі складові іншомовної комунікативної компетентності.

Ті ж самі складові, але в дещо специфічному формулюванні, входять і до змісту навчання іншомовного письма – навіть у межах одного проєкту для навчання такого письма. З іншого боку, саме для навчання письма

виучуваною мовою доцільно додати ще одну, останню (шосту) складову змісту навчання: *жанри письма, написання яких необхідно навчати студентів у тих чи інших навчальних закладах при тих чи інших конкретних цілях та умовах проведення навчального процесу*. Саме від того, які жанри іншомовного письма будуть добрані, залежить відбір тематики письмових робіт студентів, а від неї – відбір зразків мовленнєвого матеріалу, з яких «вичерпуються» інші складові змісту навчання цього письма.

Таким чином, можна підсумувати все сказане вище, визначивши, що до змісту навчання ІАП (в тому числі у межах навчальної діяльності проєктування) входять такі шість компонентів:

1. Мовленнєві навички та вміння ІАП, в тому числі суто специфічні для писемного мовлення, які пов'язані з урахуванням жанрових, стилістичних, композиційних, змістовних та інших подібних особливостей текстів, що студенти мають навчитися писати виучуваною мовою.

2. Мовний матеріал, який включає граматичний, лексичний та пунктуаційний матеріал для опанування студентами (останній вид матеріалу – пунктуаційний – не включається до змісту навчання інших видів ІМД; з іншого боку, фонетичний матеріал, обов'язковий для опрацювання у навчанні говоріння, слухання і, у меншій мірі, читання, у зміст навчання письма здебільшого не включається зовсім).

3. Соціокультурні, прагматичні, формально-логічні та паралінгвістичні знання, які необхідні для адекватного написання студентами тих видів/жанрів писемних текстів виучуваною мовою, що обрані в якості цільових для навчального процесу (власне саме ці знання забезпечують відповідність створюваних студентами текстів усім соціокультурним, у *тому числі стильовим*, прагматичним, формально-логічним нормам та таким паралінгвістичним вимогам як певний формат, композиція тощо, тобто вимогам, які регулюють цілісну адекватну побудову іншомовних письмових

документів згідно з нормами тієї культури і суспільства, до яких належить цільова мова, – *підрозділ 1.2*).

4. Мовленнєвий матеріал, тобто зразки письмових текстів обраних жанрів, які використовуються у навчальному процесі для ознайомлення студентів з усіма особливостями написання виучуваною мовою таких писемних документів. Це ті зразки, з яких «вичерпується» зміст навчання на двох вищих рівнях: мовного матеріалу та соціокультурних, прагматичних, формально-логічних та паралінгвістичних знань, а також значна частина предметних знань потрібних для написання студентських робіт (предметна компетенція).

5. Тематика текстів певних жанрів, які студенти мають навчитися писати.

6. Самі жанри писемних документів, що були добрані як цільові для навчального процесу. Сюди входять також *піджанри* в тому чи іншому жанрі, які у попередньому розділі (*підрозділ 1.2*) були названі *вужчими жанрами*, наприклад, вужчий жанр, або піджанр (надалі буде використовуватися цей термін) листа-скарги в жанрі ділового листування.

Необхідно визначити, з яких з перелічених складових має починатися добір змісту навчання ІАП, в тому числі при використанні ПТ. Ми в цьому знов слідуємо підходу О. Тарнопольського та його співавторів, які, у свою чергу, спиралися на підхід, що був запропонований В. Скалкіним. Останній стверджував, що зміст навчання іноземних мов побудований як декілька шаблів. На верхньому знаходиться процес оволодіння системою знань, навичок та вмінь (процесуальний і психофізіологічний аспекти). На шаблі, який розташований нижче, розміщується мовний інвентар (лінгвістичний аспект), а на останньому шаблі – комунікативний аспект, тобто значення, смисл мовних знаків, зміст текстів. Саме з цього комунікативного аспекту пропонується починати добір змісту навчання, тому що лише потреби

комунікації точно визначають, який мовний інвентар мають опанувати ті, хто навчаються, і які знання, навички та вміння мають бути в них сформовані.

Продовжуючи розвивати цей підхід, О. Тарнопольський та його співавтори запропонували відбирати мовленнєві матеріали після того, як був добраний зміст цих матеріалів. Добір же змісту вимагає попереднього відбору тематики і ситуацій спілкування для усномовленнєвої і письмовомовленнєвої комунікації. В межах саме тих тем і ситуацій буде здійснюватися навчання навичкам та вмінням мовленнєвої комунікації, тому що, якщо тематика і ситуації добрані першими, то це визначає як зміст текстів, так і значення та смисл мовних знаків, що функціонують при здійсненні мовленнєвих актів у даних ситуаціях, де комунікація відбувається за даною тематикою. На цій основі виникає можливість обґрунтовано добирати і самі тексти, і той мовний інвентар, соціокультурні, прагматичні, формально-логічні тощо знання, на якому вони побудовані. Нарешті, з добраних текстів, мовного інвентарю, соціолінгвістичних, прагматичних та інших знань можна обґрунтовано (і окремо їх не добираючи) «вивести» ті знання, навички та вміння, якими ті, хто навчаються, мають оволодіти в процесі формування їх іншомовної комунікативної компетентності.

Саме цій схемі відбору «знизу-вверх» ми в основному слідували добираючи зміст навчання ІАП в процесі виконання проєктних завдань. Але в описану схему були внесені дві відмінності, які будуть обговорені нижче.

Перша з цих відмінностей полягала в тому, що добір починався не з тематики, а з жанру. У попередньому розділі вже були розглянуті ті жанри англomовних писемних документів, написання яких потрібно навчати студентів мовного ЗВО. Там, а також у *Вступі* відзначалося й те, що в нашому дослідженні розроблялася проєктна технологія для навчання студентів писати лише в одному з цих жанрів – жанрі академічних есе як провідному, найбільш складному і базовому для формування у тих, хто навчаються, навичок та вмінь написання усіх *нестандартизованих, творчих*

видів англомовних писемних документів (таких як статті, нариси тощо – те, що випускники мовних ЗВО повинні вміти писати обов’язково, але чому їх найтрудніше навчити).

Але добір певного жанру, особливо такого розгалуженого як академічні есе, вимагав ще й добору конкретних *піджанрів* цих есе. У попередньому розділі (*підрозділ 1.2*) вже був наведений перелік 12 основних піджанрів академічних есе, але для проведення дослідження було недоцільно обирати їх усі, оскільки це значно обтяжило б його, зробило б хід проведення і результати менш наочними. Тому було вирішено зупинитися лише на трьох піджанрах, але найбільш складних з точки зору змісту, композиції, способів викладення матеріалів тощо – тих піджанрів, які можна було вважати базовими для подальшого оволодіння уміннями писати статті, нариси тощо виучуваною мовою. Це піджанри:

1. Есе «за та проти» (*for and against essays*), які пересікаються за жанровими особливостями з есе порівняння і контрастування;
2. Есе «проблема і рішення» (*points to consider essays*), що пересікаються за жанровими особливостями з есе причина та наслідок;
3. Есе «особистісна думка» (*opinion essays*) – пересікаються за жанровими особливостями з есе визначення (*підрозділ 1.2*).

Добір піджанрів есе, навчання написання яких мало відбуватися за допомогою ПТ, відкрив шлях для добору змісту навчання на наступному щаблі – щаблі тематики писемних робіт студентів.

Як теми для численних есе, що повинні були писати студенти в процесі проведення дослідження, ми обрали ті теми письмових робіт (есе «за та проти», «проблема і рішення», «особистісна думка»), що представлені у базових підручниках з англійської мови, за якими вчилися наші студенти II та III курсів – ті, хто брав участь в експериментальному навчанні (докладно про учасників цього навчання та про використані підручники в *Розділі 3*).

Прикладами таких тем (в перекладі українською мовою – студентам вони звичайно надавалися англійською) можна назвати:

1. *У вас на занятті пройшла дискусія з питання: «Які є за та проти підтримки себе у гарній фізичній формі». Ваш викладач попросив вас написати есе з цього питання з викладенням у тому числі і вашої думки (есе «за та проти»).*
2. *Англійська – це єдина іноземна мова, яку варто вивчати (есе «особистісна думка»).*
3. *Нижче ви знайдете список основних питань, що були обговорені на нещодавньому семінарі з головних проблем вашої країни (список надається у вигляді об'яви щодо проведення семінару). Ви були на цьому семінарі і вас попросили написати есе, яке базується на тому, що ви узнали, і запропонувати шляхи рішення однієї з цих проблем. Прочитайте об'яву семінару і напишіть есе в 220-260 слів (есе «проблема і рішення»).*

Деякі інші приклади добраних з підручників тем для студентських есе наводяться у Додатку Г.

Слід зазначити, що, окрім тем письмових робіт, джерелом яких були базові підручники, нами були спеціально укладені ще 20 тем, причому написання робіт за цими темами мало специфічну мету. Цією метою був розвиток *критичного мислення студентів*, яке абсолютно необхідно для якісного написання есе тих трьох піджанрів, що розглядалися вище. Згідно з думкою А. Дойл, критичне мислення є здатністю об'єктивно аналізувати інформацію і приймати обґрунтовані рішення на основі оцінки даних, які були отримані. Воно потребує неупередженості, креативного аналізу отриманої в комунікації інформації (постановка правильних запитань тощо) і вирішення проблеми на базі результатів аналізу та отриманих відповідей. Якщо цього не буде, то у своїх письмових роботах, навіть коли вони

виконуються у межах навчального проєкту, ті, хто навчаються, нерідко будуть просто сліпо копіювати ті зразки, що вони аналізували.

Критичне мислення студентів для написання ними власних англомовних есе піджанрів «за та проти», «проблема і рішення», «особистісна думка» необхідно цілеспрямовано розвивати саме в межах ІМД письма. Для цього потрібно дати тим, хто навчаються, нагоду писати такі есе, укласти які взагалі неможливо без висловлювання самостійно сформульованих думок і підходів, що базуються на критичному осмисленні якоїсь отриманої ззовні інформації (представленої як у вигляді текстів, так і у вигляді інших явищ дійсності). Темі для написання саме таких есе (в тих же трьох піджанрах) були нами розроблені і студенти писали свої есе за декількома з них у процесі виконання деяких навчальних проєктів протягом усього експериментального навчання. До 20 сформульованих тем цього роду входили такі (знов таки, в перекладі українською мовою – студентам теми письмових робіт надавалися тільки англійською):

1. *У чому для тебе різниця між сміливістю і страхом?*
2. *Перед тобою стоїть вибір: втратити всі старі спогади або не мати можливості отримувати нові. Що б ти обрав і чому?*
3. *Опиши плюси і мінуси ситуації, коли твій найкращий друг живе з тобою в одній квартирі, та інші подібні теми (всі вони наводяться у Додатку Г).*

Коли тематика письмових робіт студентів для виконання ПР була добрана у описаний вище спосіб, методика добору докорінно змінювалася і саме в цій зміні полягає друга з тих відмінностей нашої схеми відбору змісту навчання ІАП від описаної в першій частині цього підрозділу загальної схеми, яка базується на проведенні такого відбору в напрямку «знизу-вверх». Відмінністю, і дуже суттєвою, було те, що за загальною схемою добір змісту на всіх щаблях, тобто для усіх складових цього змісту, проводиться викладачем або укладачем навчальних матеріалів. У нашому випадку, зміст

навчання для навчальних проєктів, починаючи зі складової/щабля мовленнєвих матеріалів, проходячи через складову/щабель соціокультурних, прагматичних, формально-логічних та паралінгвістичних знань і закінчуючи складовою/щаблем мовного матеріалу, в основному добирається, як уже згадувалося у цьому підрозділі, самими студентами через Інтернет пошук (звичайно, вони не завжди усвідомлюють, що ведуть добір змісту власного навчання, а не просто виконують одне з проєктних завдань).

Це є прямим наслідком реалізації принципу підвищеного рівня навчальної автономії і однією з головних підвалин організації ПР взагалі. Відомо, що навчальна автономія – це не тільки автономна навчальна діяльність тих, хто навчаються. Вона ще вимагає наявності значного рівня їх автономії у виділенні цілей і методів навчальної діяльності та, що є головним для аналізу, який проводиться у цьому підрозділі, у доборі її змісту. Проєктна навчальна діяльність найкращим чином пристосована саме для цього, оскільки студенти самі визначають усі проміжні цілі ПР, те, як вона має бути проведеною (методи), і (знов таки, головне для того, що обговорюється у цьому підрозділі) на якому навчальному матеріалі (змісті навчання) її потрібно вести.

Але те, що студенті автономно добирають зміст навчання на трьох щаблях цього змісту (мовленнєвих матеріалів, соціокультурних, прагматичних, формально-логічних та паралінгвістичних знань і мовного матеріалу), зовсім не означає, що в процесі такого добору їм не потрібно надавати ніяких орієнтирів та підказок. Якщо їх немає, добір може піти в хибному напрямку, може бути пропущеним дуже важливий зміст, а добраним щось необов'язкове тощо, особливо під час перших спроб виконати ПР.

Щоб запобігти цього, на самому початку ПР в кожній студентській групі, що була обрана для експериментального навчання (*Розділ 3*), від усіх студентів вимагалось ретельне ознайомлення з наданою нижче пам'яткою

(при укладанні пам'ятки ми спиралися на дані з робіт О. Тарнопольського та його співавторів і з роботи Т. Яхонтової):

Правила написання академічного есе англійською мовою

Дотримуйтесь структури. Не забувайте користуватися чернеткою. Робіть собі нотатки, окресліть план написання есе, доберіть список усіх аргументів перед тим, як почати писати. Важливо бути у всеозброєнні й готовим до будь-якої теми.

Краще за все готуватися до написання англомовного есе заздалегідь, і писати їх чим більше, тим краще. Таким чином, яка би тема вам не трапилася, ви зможете її розвинути на основі тих знань і досвіду, які отримали за час підготовки.

Есе може бути ідеальне за змістом, проте, якщо воно буде містити граматичні, лексичні, стилістичні та пунктуаційні помилки, воно буде оцінено на низькому рівні. Обов'язково перевірте свою роботу після написання. Бажано зробити це двічі: спочатку з самого початку і до кінця, а потім прочитати всю роботу у зворотному порядку. Роботу варто читати у зворотному порядку для виявлення помилок у словах.

Обов'язково дотримуйтесь стилю одного з трьох типів есе («за та проти», «проблема і рішення», «особистісна думка») у всій своїй роботі. Якими мають бути ці стилі, ви з'ясуєте самі, виконуючи проєктні завдання.

*В есе важливо дотримуватися конкретики, але не слід робити його занадто коротким. Найчастіше есе складається з 180-320 слів, в залежності від цілі написання. Не забувайте про слова-зв'язки: *linking words*. Вони показують грамотність автора. Користуйтеся цитатами, які підтвердять ту чи іншу вашу думку.*

Вам необхідно сформулювати наступні уміння для написання англомовного есе на запропоновану тему:

- 1. Написати план есе (простий та розгорнутий);*
- 2. Логічно побудувати текст;*

3. Чітко виразити причино-наслідкові зв'язки в тексті;
4. Виразити ланцюжок думок;
5. Правильно оформити твір;
6. Використати приклади, пояснення;
7. Вибрати тип висновків;
8. Демонструвати вміння використовувати різні граматичні засоби і вибирати слова;
9. Аргументувати власну думку.

Пам'ятайте, що в есе ви маєте представити власну інтерпретацію фактів, тобто висловити свої власні ідеї, думки, почуття.

Будь-яке есе складається з декількох частин. Можна назвати три основні: вступ, основна частина та висновки.

У вступі необхідно виділити ключову думку, ідею або проблему, про яку ви будете вести мову в основній частині. Найкраще, якщо вона буде в формі лаконічного висловлювання, це також може бути і цитата.

В основній частині есе треба надати докази або заперечення головної думки, що будуть відображати ваше особисте ставлення до цього питання. Тут бажано навести необхідні приклади.

В висновках ви закінчуєте всі ваші міркування і робите висновки, які й будуть фінальною частиною есе. Всі частини есе повинні плавно переходити одна в іншу, всі думки мають бути логічно пов'язані.

Написати гарне есе важко, але можливо. Необхідно організувати свої думки: сформулювати своє особисте ставлення до теми, скласти чіткий план дій. Головною проблемою написання есе, є невміння коротко, але грамотно викласти свої думки.

Типовими помилками є: неповне розкриття теми, непослідовність, відсутність прикладів, поганий виклад, грубі помилки, недостатній словниковий запас.

При написанні есе, краще за все, використовувати просту, але водночас грамотну та виразну англійську мову. Треба більше вживати прикметників та прислівників, синонімів дієслів, використовувати спеціальну лексику для встановлення логічних зв'язків абзаців, речень та їх частин. Так, для вираження додавання можна використовувати слова та фрази: moreover, as well as, furthermore; для контрасту або протиставлення: but, however, on the other hand, yet, on the contrary; для обмеження: despite / in spite; щоб висловити причину, можна використовувати: so, as a result, therefore, consequently, this results in ... , this leads to ... тощо.

У вступі можна скористатися фразами та сполученнями: “Many people think ... but other do not agree, Let us start considering the pros and cons of ... It is generally agreed today that ...” тощо

В основній частині наступні фрази можуть надати допомогу тому, хто пише: “First of all, let us try to understand ... To begin with, ... Firstly, ... Finally, ... The public in general tends to believe that ..., The first thing that need to be said is ..., One cannot deny that ...” тощо.

Нарешті для висновків стануть у нагоді такі фрази: “All in all ... , To sum up ... , In conclusion ... , In general ... , It seems important to add/point out/remind that ..., To draw the conclusion one can say that ... ” тощо.

Дотримуючись цих порад, ви зможете написати есе, яке буде відповідати усім існуючим вимогам.

До пам'ятки додавалася також схема/структура побудови англомовних академічних есе, позичена з роботи (Додаток Д)

Наведена вище пам'ятка розміщена безпосередньо в основному тексті нашої роботи, а не в Додатках, тому що вона не тільки допомагає студентам зрозуміти, як писати англомовні есе, а й окреслює значну частину змісту навчання написання таких есе в ході ПР, навіть до рівня умінь, які потрібно сформулювати у тих, хто навчаються. Тут варто знов відзначити те, що вже згадувалося вище: більшу частину верхнього щаблю змісту навчання письма

(мовленнєві навички та вміння) для проведення ПР здебільшого не потрібно добирати спеціально. Абсолютна більшість з них (наприклад, вміння адекватно стилістично оформлювати текст, що пишеться) виділяються автоматично, після того як студенти через власну пошукову роботу (Інтернет-пошук) визначилися, нерідко підсвідомо, зі змістом навчання на щаблях добору мовленнєвих матеріалів, соціокультурних, прагматичних, формально-логічних та паралінгвістичних знань і мовного матеріалу. Але деякі навички та вміння потрібно виділяти окремо, підкреслюючи їх особливу значущість. Це саме ті, які були виділені у нашій першій пам'ятці (приклади слів та фраз для забезпечення зв'язності писемного мовлення, що мають бути засвоєними в навичкових параметрах, вміння написання цілісного твору, такі як здатність логічно побудувати текст, правильно його оформити/форматувати тощо).

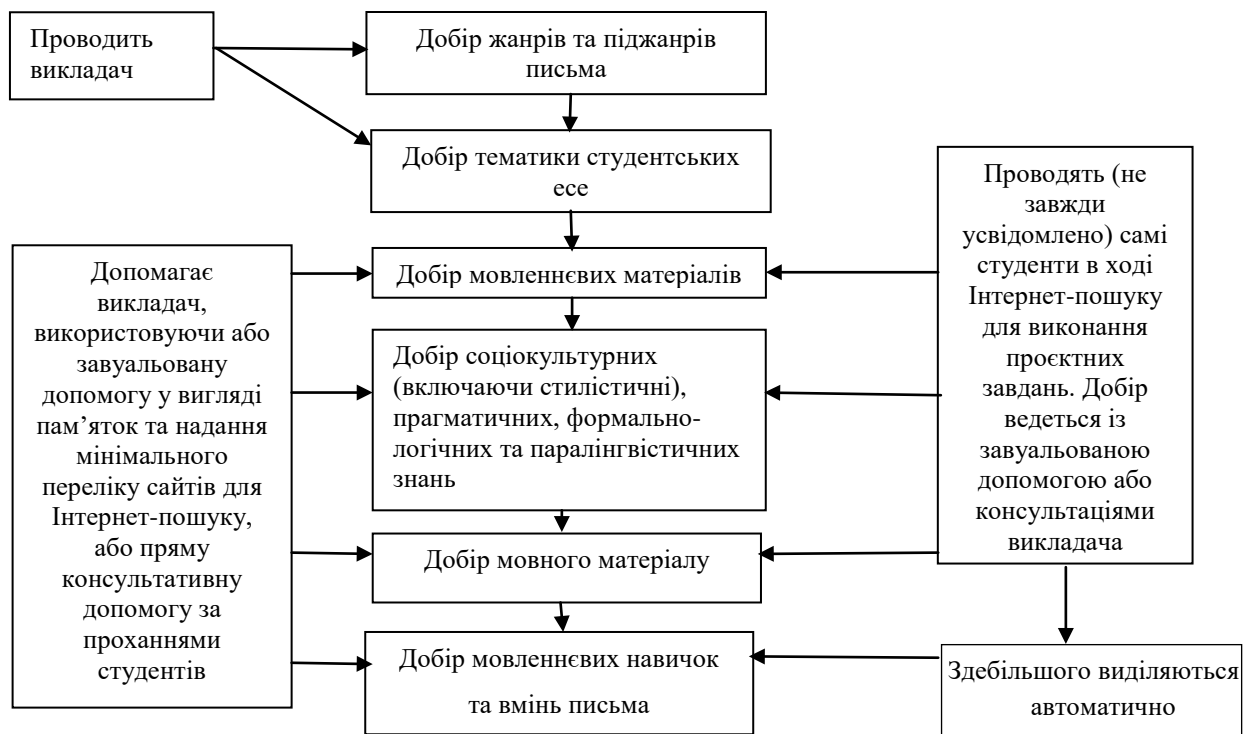
Інші специфічні навички та вміння цього роду, що входять до верхнього щаблю змісту навчання, були також виділені нами в трьох інших пам'ятках, які надавалися студентам перед тим, як вони починали ПР над трьома піджанрами академічних есе: «за та проти», «проблема і рішення», «особистісна думка». Кожен зі студентів отримував пам'ятку щодо особливостей написання есе того чи іншого піджанру і це давало напрямок їх Інтернет-пошуку і подальшій ПР (*Додаток Е*).

Крім того, у самостійному пошуку і доборі змісту навчання тим, хто навчаються, допомагав наданий викладачем перелік тих сайтів, до яких студентам доцільно звертатися у власному Інтернет-пошуку (*Додаток Ж*). У цьому пошуку лише наданих викладачем сайтів було недостатньо, але на початковому етапі роботи над кожним проєктом вони давали студентам відправні точки для власного знаходження інших сайтів.

Із усього викладеного можна вивести схему добору змісту навчання ІАП для виконання студентами відповідних навчальних проєктів, яка була

розроблена та використана нами в нашому дослідженні. Схема представлена на Рис.7. С.138.

Зі схеми видно, наскільки добір змісту навчання при використанні ПТ відрізняється від традиційної методики його добору. Відмінність лежить у напрямку широкого залучання самих здобувачів вищої освіти до проведення добору, що цілком відповідає сучасним тенденціям розвитку такої освіти в Україні і у світі. Аналогічні відмінності можна спостерігати і у плані навчальної діяльності студентів у процесі виконання ПР, до розгляду чого ми переходимо в наступному підрозділі.

Рис. 7. Схема добору змісту навчання англomовного письма для виконання студентами навчальних проєктів з навчання цього виду ІМД

Але перш ніж розпочати такий розгляд, слід нагадати, що студенти, які мають брати участь у проєктуванні, технологія проведення якого досліджувалася у цій дисертації повинні, як було вказано у *Вступі*, принаймні рівень В1 за ЗЄР у розвитку навичок та вмінь ІАП, розпочинаючи свою ПР на II курсі. Це нормальний стандартний рівень англomовної

підготовки на цей період навчання для студентів мовних ЗВО, але його наявність дуже полегшує як добір змісту навчання для виконання навчальних проєктів, так і вибір потрібних організаційних форм і видів навчальної діяльності, оскільки майже не трапляється несподіванок, які полягають у тому, що ті, хто навчаються, виявляються «мовно неготовими» до змісту та форм проведення навчального проєктування англійською мовою.

2.3. Організаційно-методичні засади, види навчальної діяльності та вправи для формування на основі проєктних технологій англійської писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Говорячи про розроблену нами систему видів навчальної діяльності та вправ, слід відразу ж зазначити, в чому ми вбачаємо різницю між першими та другими. У визначенні такої різниці ми слідуємо підходам західних методистів, розуміючи під видами навчальної діяльності різні складові комунікативної практики студентів, що моделюють в умовах навчання реальне іншомовне мовленнєве спілкування. Наприклад, будь-яка ПР є видом навчальної діяльності, також як і рольові/ділові ігри, студентські презентації, написання академічних есе, особливо спираючись на процесуальний підхід до такого написання, тощо. Взагалі, розглядаючи ЕІН, можна говорити тільки про експерієнційні або експерієнційно-інтерактивні види навчальної діяльності, але ж ніяк не про вправи. Останні проводяться у процесі тренування для цілеспрямованого відпрацювання якихось елементів мови та мовлення, наприклад, у навчанні письма це можуть бути вправи на розвиток пунктуаційних навичок або вмінь правильно форматувати діловий лист тощо.

Навчальна діяльність проєктування є настільки складною та багатогранною, що вона може містити в собі різноманітні інші види

навчальної діяльності, через які здійснюється цілісна ПР взагалі. До неї можуть входити і певна кількість тренувальних вправ, хоча в ПР вони ніколи не можуть бути домінуючими. Завжди домінують види навчальної діяльності у вищенаведеному розумінні.

Виходячи з усього вищесказаного, в подальшому викладенні ми будемо користуватися терміном «види навчальної діяльності» у проектуванні, коли йтиметься про комунікативну/мовленнєву практику студентів у ньому (про те, що традиційно зветься мовленнєвими або комунікативними вправами, і будемо застосовувати термін «вправи», коли йтиметься про елементи тренування у процесі ПР, яке проводиться за допомогою саме вправ некомунікативного або умовно-комунікативного характеру.

Що стосується до організаційно-методичних засад, то перш за все слід зауважити, що кожний з проєктів, який виконувався нашими студентами, тривав від двох до трьох тижнів (при двох двогодинних заняттях на тиждень з дисципліни «Практичний курс основної іноземної мови» це означало, що виконання проєкту проходило протягом від 4 до 6 аудиторних занять і позааудиторної самостійної роботи, яка була пов'язана з такими заняттями). Чи був проєкт двотижневий або тритижневий залежало від складності написання есе за тією чи іншою темою. Всього в першому семестрі II курсу виконувалося 3 проєкти по два тижні та 2 проєкти по три тижні, у другому семестрі того ж курсу студенти працювали також з п'ятьма проєктами такої ж протяжності. На третьому курсі усі проєкти були тритижневі (чотири у першому семестрі та три в другому) у зв'язку з підвищенням складності.

На другому курсі усі проєкти базувалися лише на двох з добраних піджанрів академічних есе: «за та проти» і «особистісна думка». Піджанр есе «проблема і рішення», як найскладніший, додавався лише на III курсі.

Починаючи розгляд самих проєктів, які реалізувалися у педагогічній практиці згідно з розробленою нами технологією, важливо перш за все визначити, до яких типів вони належали. Е.С. Полат запропонувала

типологію навчальних проєктів визнану практично всіма дослідниками, які розробляли проблеми використання проєктування у навчанні іноземних мов.

Ця типологія включає:

1. Дослідницькі проєкти, що мають структуру, яка наближається до структури наукового дослідження;
2. Творчі проєкти, результати яких можуть оформлюватися у вигляді відеофільму, репортажу, статті, рубрики, альбому тощо;
3. Рольові-ігрові проєкти, які будуються як гра, в якій учасники виконують певні взяті на себе ролі;
4. Інформаційні проєкти, основний зміст яких – це збирання певної інформації для ознайомлення з нею широкої аудиторії, наприклад, інших учнів або студентів;
5. Практико-орієнтовані проєкти, що сконцентровані на соціальних інтересах його учасників – наприклад, проєкт, ціль якого розробити закон із захисту прав учнів середніх шкіл або студентів.

З точки зору наведеної типології всі проєкти, які розробляли наші студенти, були *творчими*, оскільки всі вони закінчувались створенням творчого кінцевого продукту: написанням есе в одному з трьох обраних піджанрів. Не в меншій мірі вони були й *інформаційними*, оскільки, як буде видно з подальшого викладення, одним з початкових і найважливіших етапів роботи над проєктом був збір спеціально призначеними студентами інформації щодо того, як слід писати те або інше есе, і ознайомлення з цією інформацією всіх інших студентів групи для її засвоєння. Можна таким чином сказати, що усі проєкти, що виконували студенти були *інформаційно-творчими* за домінантними ознаками їх типу.

Але крім цього, в проєктах наших студентів явно проступали риси ще й проєктів, які належать до інших типів. Наприклад, якщо для засвоєння усією студентською групою інформації, розшуканої одним або декількома з учасників проєкту або для обговорення змісту есе, що буде писатися,

проводилася певна рольова гра (надалі у цьому підрозділі), то можна сказати, що в цьому випадку проявлялися риси рольових-ігрових проєктів.

Коли тематика англомовних есе, що писали студенти, була соціально орієнтованою, соціально цікавою та значущою для них самих, як то, наприклад, проблеми екології в рідному місці, то можна сказати, що написані в результаті виконання проєкту студентські роботи були сконцентровані на соціальних інтересах тих, хто їх писали, тобто навчальний проєкт відрізнявся практичною орієнтованістю.

Нарешті, усі проєкти, що виконувалися, мали певні риси проєктів дослідницьких, оскільки пошук на Інтернет сайтах інформації щодо існуючих вимог до написання англомовного есе певного піджанру не завжди призводить до знаходження готових правил та норм (наприклад, точних стилістичних правил). Їх приходиться «виводити» із зразків (наприклад, зразків англомовних есе, що були написані носіями мови), а це є своєрідною дослідницькою діяльністю.

Все сказане означає, що в проєктах з навчання ІАП, які виконуються за розробленою нами технологією, домінують характеристики проєктів інформаційних та творчих, але в них нерідко присутні й риси всіх інших типів проєктів, які у різній мірі можуть бути *змішаними* з характеристиками названих двох домінуючих типів. Таким чином, можна сказати, що нами був запропонований *новий тип* навчальних проєктів для навчання ІАП у вишівських курсах англійської мови як майбутньої спеціальності: *тип змішаних інформаційно-творчих проєктів*.

З точки зору організаційно-методичних засад сама проєктна навчальна діяльність студентів у межах виконання одного з таких змішаних інформаційно-творчих проєктів поділялася нами на чотири головні етапи проєктування, які реалізуються послідовно: 1) підготовчий; 2) виконавчий; 3) редагувальний; 4) підсумковий, відповідно до змісту роботи на кожному з них:

Перший етап аудиторної роботи передбачає: інструктаж студентів викладачем перед початком виконання проєктного завдання; планування студентами проєктної роботи; визначення видів навчальної діяльності; обрання теми для написання есе; поділ групи студентів на підгрупи з метою закріплення за кожною з них виконання певних завдань проєктування та розподіл обов'язків. Відповідно до неї позааудиторна робота включає: збір студентами матеріалів для проєктної роботи через інтернет-пошук.

Другий етап аудиторної роботи передбачає: подання студентами зібраної інформації; обговорення та змістовий аналіз оптимальних шляхів інтерпретації обраної теми через застосування запропонованих студентами видів навчальної діяльності; написання кожною підгрупою першої чернетки есе. Відповідно до неї позааудиторна робота включає: пошук додаткової лінгвістичної та змістової інформації для розв'язання поставлених завдань проєкту.

Третій етап аудиторної роботи передбачає: подання кожною підгрупою своїх есе з урахуванням їх удосконалення; взаємне рецензування і редагування кожною підгрупою свого твору для усунення мовних, стилістичних та змістових недоліків; обговорення результатів діяльності в кожній підгрупі. Відповідно до неї позааудиторна робота включає: перевірку студентських робіт викладачем та розміщення їх на блозі; читання та оцінювання студентами розміщених на блозі письмових робіт одногрупників; підрахування результатів студентського оцінювання для виявлення трьох найкращих робіт і встановлення рейтингу решти з них; підготовка мультимедійних матеріалів для презентації своїх проєктів.

Четвертий етап аудиторної роботи передбачає: подання результатів роботи кожною підгрупою в мультимедійних презентаціях; загальногрупове обговорення результатів проєктної роботи кожної підгрупи; оцінювання всіх робіт. Відповідно до неї позааудиторна робота включає: написання звітів за

результатами роботи; оприлюднення кращих письмових робіт на веб-сторінці кафедри.

Кожний з цих етапів заслуговує на окремий розгляд.

I. Інструктаж викладача перед початком виконання проєктного завдання.

При виконанні першого навчального проєкту такий інструктаж є досить тривалим. Спочатку називається піджанр есе, який буде у фокусі уваги під час ПР (наприклад, піджанр есе «за та проти»), і студенти отримують і уважно знайомляться з загальною пам'яткою щодо написання англійських есе, яка була наведена в попередньому підрозділі (ця пам'ятка залишається у студентів на весь період проєктування протягом II та III курсів і у наступних інструктажах викладач до неї не повертається, лише нагадуючи про неї тим, хто навчається, у разі необхідності). Також, коли проєкт, що присвячений написанню есе якогось одного конкретного жанру, розпочинається вперше, викладач ознайомлює студентів і з відповідною пам'яткою щодо створення есе саме цього жанру (*Додаток E*) і також не повертається до неї без нагальної потреби в інструктажах до всіх наступних проєктів, де жанр є тим же самим.

Наступною стадією інструктажу викладача є детальне ознайомлення студентів з усіма наведеними вище етапами ПР і з вимогами до кінцевого продукту – індивідуального есе, яке буде писатися кожним учасником проєкту. Спочатку ця стадія планувалася тільки для початкової організації роботи з першим проєктом, але практика показала, що її необхідно було повторювати, коли розпочиналася робота над першими чотирма проєктами (тобто майже весь I семестр II курсу), а інколи нагадувати про етапи виконання ПР і вимоги до кінцевого продукту і пізніше.

Останньою стадією було обрання керівника проєкту – спочатку викладач пропонував свою кандидатуру (із числа найбільш відповідальних та підготовлених студентів), але, якщо ті, хто навчається, не погоджувалися, вибір залишався за ними. В наступних проєктах викладач взагалі в обрання

не втручався, особливо коли було помічено, що студенти кожного разу намагаються призначити нового керівника, щоб кожен з членів групи принаймні один раз виконував відповідні функції.

Інструктаж закінчувався попередженням викладача, що надалі він не буде втручатися у ПР групи за винятком якихось несподіваних ситуацій та випадків, коли студенти будуть дозволяти собі переходи на рідну мову в процесі обговорення. Студентам також повідомляли про постійну можливість звертатися до викладача (виключно англійською мовою) за консультативною допомогою, коли це їм буде потрібно.

Перший такий інструктаж зайняв до півгодини, три-чотири наступних – до 15 хвилин, після чого на це не приходилося витратити більше 5-10 хвилин (в середньому на проведення інструктажу викладача планувалося 15 хвилин).

На тому ж самому аудиторному занятті, на якому проводився інструктаж викладача, організовувався і другий, вже суто студентський, етап ПР:

II. Планування тими, хто навчаються, своєї проектної роботи через загальногрупове обговорення та збір матеріалів для цієї роботи.

Розподіляється на дві стадії. Перша є аудиторною і займає не більше 15 хвилин, а після того, як студенти звикли до проведення ПР, і ще менше. На цій стадії учасники проекту під керівництвом обраного його керівника розподіляють обов'язки та завдання. Як вже було сказано, обираються/призначаються «дослідники» для збирання через Інтернет-пошук інформації щодо всіх деталей структурування і написання есе певного піджанру (саме після такого призначення «дослідники» отримують від викладача адреси декількох сайтів, на яких може проводитися пошук – *Додаток Ж*). Ті ж самі «дослідники» мають обрати і обґрунтувати тему письмової роботи, яка буде писатися усією групою, підготувати вправи і види навчальної діяльності для засвоєння іншими студентами набутої ними інформації, а також

підготуватися до проведення обговорення та опрацювання теми майбутнього есе.

Як правило, для виконання цих завдань призначаються не один, а декілька студентів: від чотирьох до шести. Те, що викладач орієнтує учасників проекту на призначення від чотирьох до шести студентів (від чверті до половини групи) для виконання вищезазначених завдань обумовлено кількома причинами: 1) завдання такого роду, які були описані вище, є досить складними, і їх виконання одним студентом може бути занадто трудомістким і зайняти занадто багато часу, особливо коли ведеться робота над самими першими проектами, тому розподіл цих завдань між членами малої групи значно полегшує і прискорює досягнення потрібних результатів; 2) студенти, які були призначені для виконання обговорюваних завдань, завжди поділяються на дві групи (за попередньою інструкцією викладача), тобто на дві пари або дві малі групи по три студенти в кожній – обидві пари або групи виконують одні й ті ж самі завдання, але повністю незалежно одна від одної, а на наступному занятті обидві представляють отримані результати, таким чином щоб взаємодоповнювати інформацію, що була набута кожною парою або малою групою, – це дозволяє здобути якомога повнішу інформацію та породжує певне змагання між двома парами або малими групами, покращуючи результати проведення інформаційного пошуку; 3) прийнятий підхід дозволяє кожному студенту в групі учасників проекту займатися таким пошуком і підготовкою завдань для інших студентів не один, а багато разів. Це дуже важливо, оскільки завдання цього виду є одними з найбільш творчих та ефективних видів навчальної діяльності, позаяк, по-перше, в них пошукова діяльність є до певної міри дослідницькою, що підвищує вмотивованість тих, хто навчаються, і результативність їх навчання, а, по-друге, вони готують студентів до так званого *peer teaching*, тобто до того, щоб, передаючи здобуту інформацію,

навчати інших тому, чому вони навчилися самі, проводячи інформаційний пошук.

Той факт, що кожен з учасників навчальних проєктів за весь період їх проходження багато разів готується до того, щоб проводити *peer teaching* і стільки ж разів його проводить, оптимізує навчальний процес взагалі. По-перше, в *Розділі 1* (підрозділ 1.1) вже було показано, що навчання інших, наприклад, своїх одногрупників (взаємонавчання, *peer teaching*) є найбільш ефективним видом навчальної діяльності, який забезпечує засвоєння до 90% навчального матеріалу (Рис.1, с.45). Саме тому взаємонавчання (*peer teaching*) стало останнім часом ширше досліджуватися і впроваджуватися у навчанні іноземних мов і саме тому ми вважаємо той етап ПР, який зараз розглядається, і два наступних за ним (третій та четвертий – див далі) хіба що не центральними в усій роботі над навчальним проєктом, оскільки на них проводиться підготовка до взаємонавчання (*peer teaching*) і практичне його проведення. Неможливо не згадати й ще про одну найважливішу перевагу взаємонавчання (*peer teaching*). Вона пов'язана з тим, що йдеться про проведення *англомовної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і тому взаємонавчання (peer teaching) є для них певною практикою в майбутній професійній діяльності*, зближуючи практичний мовний курс з курсами педагогічними.

По-друге, внаслідок центрального характеру другого, третього та четвертого етапів ПР, який витікає з того, що на них забезпечується підготовка до реалізації і реалізація взаємонавчання студентів, на цих трьох етапах досягається практичне впровадження хіба що не більшості висунутих нами принципів організації ПР. Це принцип демократизації (студенти на демократичних засадах самостійно керують своєю подальшою ПР) та два підпорядкованих йому принципи: 1) виховного та розвиваючого впливу цієї роботи, який здійснюється через самостійне творче знаходження і опрацювання потрібної інформації і 2) кооперативної навчальної діяльності,

яка забезпечує взаємонавчання студентів. Це також принцип автономії через усі три підпорядкованих йому принципи: 1) принцип самостійного виявлення (студентами-«дослідниками») жанрових та мовних особливостей тих письмових текстів, які потрібно навчитися писати, причому таке виявлення проходить через 2) інтенсивний Інтернет-пошук, і 3) принцип групового обговорення та опрацювання виявлених жанрових та мовних особливостей англomовних письмових текстів, що є цільовими для навчального процесу (обговорення та опрацювання проводиться на третьому та четвертому етапах, які розглядаються далі).

Наступна ж стадія другого етапу, що зараз обговорюється, проходить не в аудиторній, а в позааудиторній роботі студентів. Неможливо точно сказати, скільки часу витрачають пари або малі групи на знаходження та упорядкування усієї потрібної інформації, оскільки різні студенти витрачають різний час на виконання завдань. Але наші опитування показують, що часові витрати цих пар та малих груп здебільшого складають від півтори (академічної) години до трьох, причому це здебільшого одноразові витрати часу, тому що вся інформація має бути зібраною до наступного аудиторного заняття, на якому проходять звіти «дослідників». А цієї інформації досить багато, як ясно зі сказаного вище, оскільки потрібно:

1. Знайти зразки англomовних академічних есе відповідного піджанру з виділенням з них їх основних характеристик: мовних, форматних, стильових, структурних, композиційних тощо (слід зазначити, що, коли наступні проєкти присвячені есе того ж самого піджанру, інформаційний пошук кожного разу повторюється, але «дослідники» мають знаходити нові зразки і нові, більш поглиблені, менш поверхні, характеристики есе того чи іншого жанру, для поглибленого розвитку відповідних навичок та вмінь студентів, так що цей розвиток йде ніби «по спіралі»).

2. Підготувати усну презентацію на 5-6 хвилин з аналізу розкритих характеристик есе того чи іншого піджанру, яка обов'язково має супроводжуватися ілюстративним матеріалом (слайди в PowerPoint, роздатковий матеріал зі зразками есе тощо), а також підготуватися до можливих питань слухачів-інших учасників проєкту.

3. Підготувати або добрати від двох до трьох вправ для їх виконання усією групою з метою кращого опанування усіма студентами мовних, форматних, стильових, структурних, композиційних характеристик есе конкретного піджанру (дозволялося добирати їх з базового підручника або Інтернету, але найбільш цінувалися вправи та види навчальної діяльності розроблені «дослідниками» самостійно).

4. Добрати або самостійно сформулювати тему для написання есе відповідного жанру, щоб запропонувати її іншим студентам. Дозволялося добирати теми з базового підручника або з переліку запропонованих викладачем тем для розвитку критичного мислення (*Додаток Г*), якщо вони відповідали досліджуваному піджанру, але найбільш цінними та цікавими вважалися теми, що були сформульовані самими «дослідниками».

5. Підготувати до двох суто комунікативних та експерієнційно-інтерактивних видів навчальної діяльності, для того щоб усі студенти групи могли обговорити тему майбутнього есе, вникнути в цю тему і генерувати початкові ідеї для написання твору. Знов таки, найбільш цінувалися ті види навчальної діяльності, які були розроблені самими «дослідниками», хоча їм також дозволялося обирати ці види з Інтернету або базового підручника.

З наданого опису видно, наскільки зорієнтованою на вирішення різноманітних проблем, пов'язаних з підготовкою до написання англomовних академічних есе, була робота «дослідників» (як, втім, робота і всіх учасників проєкту, починаючи з третього етапу – див далі). Це означає, що розроблена

нами ПТ цілком носила проблемо-орієнтований характер, належала до *проблемного навчання*, або того, що західні дослідники називають *the task-based approach*. Вважаючи на те, наскільки проблемний підхід впливає на якість освітньої підготовки взагалі, особливо підготовки майбутніх фахівців, це можна вважати однією з головних подібних технологій аналогічно високий рівень *проблемного характеру навчання* зазвичай не досягався.

III. Представлення «дослідниками» зібраної інформації всій групі (презентація), її обговорення та опрацювання усіма учасниками проекту.

Цей етап завжди проходив на другому занятті серед усіх, відведених на ПР. Спочатку (по черзі) обидві пари або малі групи студентів-«дослідників» робили свої презентації з використанням ілюстративних матеріалів і відповідали на запитання присутніх. На це відводилося до 10 хвилин. Після цього «дослідники» (знов по черзі) пропонували всім студентам виконати вправи для кращого засвоєння мовних, форматних, стильових, структурних, композиційних характеристик есе конкретного піджанру (до 20 хвилин заняття). Це могли бути некомунікативні або умовно-комунікативні, невмотивовані або вмотивовані, рецептивно-репродуктивні або рецептивно-продуктивні вправи зі штучними опорами, без ігрового компоненту (вправи без опор та з ігровим компонентом не використовувалися взагалі на цьому етапі), з повним або частковим керуванням; вони могли проводитися індивідуально, в парах або в малих групах (вправи визначаються нами за класифікацією Н. Склярєнко). П'ять прикладів таких вправ наводяться нижче (всі англійські інструкції тут і надалі перекладені українською мовою):

1. Використовуйте подані нижче слова-зв'язки, щоб заповнити таблицю: *to begin with, whilst, nevertheless, furthermore* і так далі – 26 слів-зв'язок.

<i>To list points:</i>
<i>To add more points:</i>
<i>To give examples/reasons:</i>

<i>To introduce the opposing viewpoint:</i>
<i>To conclude:</i>

(некомунікативна, невмотивована, рецептивно-репродуктивна вправа, з повним керуванням, виконувалася у парах і позичена «дослідниками» з базового підручника для II курсу).

2.В наданому вам тексті есе «за та проти» усі частини (вступ, два абзаци основної частини, висновки) переплутані. Крім того, відсутні слова-зв'язки, замість кожного з яких стоїть позначка пропуску «...». Розставте частини есе в потрібному порядку, вставте найбільш підходящі слова-зв'язки в пропуски, а також підкресліть у вступі головну ідею всього твору (thesis statement), а в кожному абзаці основної частини – головну думку абзацу (topic sentence)

(умовно-комунікативна, вмотивована, рецептивно-продуктивна вправа з частковим керуванням, розроблена самими «дослідниками» і виконувалася у малих групах з трьох студентів).

3.Прочитайте уривок есе нижче і замініть підкреслені у ньому слова і фрази більш формальними, що надані під цією інструкцією:

an alarming increase, offenders as young as, the near future, by far і так далі – 11 слів та фраз для заміни

(некомунікативна, невмотивована, рецептивно-репродуктивна вправа, з повним керуванням, виконувалася індивідуально і позичена «дослідниками» з базового підручника для III курсу).

4.Наданий вам зразок есе піджанру «особистісна думка» написаний у неформальному стилі (informal register), що неприйнятно для академічного есе. Змініть стиль на напів-формальний (semi-formal register), у якому такі есе прийнято писати

(умовно-комунікативна, вмотивована, рецептивно-продуктивна вправа з частковим керуванням, розроблена самими «дослідниками» і виконувалася студентами індивідуально).

5. Наданий вам зразок есе піджанру «проблема і рішення» побудований невірно з точки зору логіки, послідовності, викладення, формату, структури та композиції (побудова вступу та висновків, розміщення головної ідеї та головних думок абзаців, аргументів, що підкреслюють ці думки тощо). Упорядкуйте есе з точки зору названих параметрів

(умовно-комунікативна, вмотивована, рецептивно-продуктивна вправа з частковим керуванням, позичена «дослідниками» з Інтернету і виконувалася студентами в парах).

На практиці уся академічна група виконувала на етапі і занятті, які розглядаються, саме до п'яти подібних вправ, тому що кожна з двох пар або малих груп студентів-«дослідників» добирала або розробляла 2-3 з них, а виконувалися усі вправи, що були представлені обома парами або малими групами.

IV. Обрання теми для написання есе на основі пропозицій «дослідників», обговорення та змістовний аналіз оптимальних шляхів інтерпретації обраної теми.

Після завершення виконання усіх підготовлених «дослідниками» вправ на тому ж самому занятті кожна з двох їх пар або малих груп пропонувала усім іншим студентам свою тему для написання есе того чи іншого піджанру і у короткій (2-3 хвилини) презентації обґрунтовувала, чому саме цю тему вони вважають доцільним обрати. Як вже говорилося, теми могли бути обраними «дослідниками» з базового підручника або з переліку наданих викладачем тем для розвитку критичного мислення (*Додаток Г*) і теми, що були названі у підрозділі 2.2, були саме тими, які пропонувалися студентами-«дослідниками» для написання іншим студентам своєї групи. Але найбільш цікавими були ті теми, які «дослідники» сформулювали або повністю самостійно або за допомогою знайденої в Інтернеті інформації. До них належали такі теми (наводяться англійською мовою у формулюваннях, що були надані самими студентами-«дослідниками»):

I семестр II курсу (есе «за та проти» і «особистісна думка»)

1. *Your school magazine has asked its readers to write an essay discussing the advantages and disadvantages of fast food. Write your essay for the magazine in about 120- 180 words.*
2. *Your class has been doing a project on the role of computers in modern society. As part of this project write a composition with the following title: “Computers have both positive and negative effect on our lives.”*
3. *You have been asked to write an essay for a monthly news magazine giving your opinion on the topic “Schools should provide computers for students to use for all their school subjects” та інші.*

II семестр II курсу (есе «за та проти» і «особистісна думка»)

1. *We have recently had a discussion in class on modern methods of shopping. Write an essay on the pros and cons of shopping on line.*
2. *Write an essay giving your opinion and making your suggestions what public can do to help reduce crime rate in your town та інші.*

I семестр III курсу (есе «за та проти», «особистісна думка» та «проблема і рішення»)

1. *Living in a foreign country cannot be better than living in your own.*
2. *Your local newspaper is asking readers to write an essay giving their opinion on the following statement: “Students should evaluate their teachers.”*
3. *Real life or on-line dating та інші.*

II семестр III курсу (есе «за та проти», «особистісна думка» та «проблема і рішення»)

1. *Should countries encourage tourism?*
2. *Your class has had a discussion about early marriage. Write an essay giving your opinion whether people need to live in civil unions or official marriages.*
3. *Money can buy happiness та інші.*

Зрозуміло, що дві пари або малі групи студентів-«дослідників» кожного разу пропонували дві різні теми для написання есе певного

піджанру, а, як вже ясно з усього сказаного вище, учасники проєкту обирали, опрацьовували і писали есе тільки за однією з них. При цьому ті учасники проєкту (не «дослідники»), які підтримували обрання тієї або іншої з двох тем, що були запропоновані двома парами або двома малими групами «дослідників», мали обґрунтувати свою точку зору. Як наслідок, проводилася п'ятихвилинна дискусія з цього питання і рішення приймалося більшістю голосів учасників.

Вже також було сказано, що на III курсі усі теми були досить складними за змістом та мовною формою, структурними, композиційними та іншими особливостями, тому відповідна ПР над кожною з них продовжувалася три тижні (6 двогодинних аудиторних занять). На II курсі над темами, що вважалися простішими, працювали два тижні (чотири двогодинних аудиторних заняття), а над тими, що були визнані складнішими, – три. Рішення про те, чи вважати обрану для написання есе тему простішою або складнішою, тобто чи працювати над нею два або три тижні, вирішувалося відразу ж після обрання теми всіма учасниками (найчастіше для цього керівник проєкту консультувався з викладачем). Так, із наведених вище тем для II курсу складнішими були визнані теми: *“Your class has been doing a project on the role of computers in modern society. As part of this project write a composition with the following title: “Computers have both positive and negative effect on our lives;”*” *“You have been asked to write an essay for a monthly news magazine giving your opinion on the topic “Schools should provide computers for students to use for all their school subjects;”*” *“Write an essay giving your opinion and making your suggestions what public can do to help reduce crime rate in your town”* і тому відповідні проєкти виконувалися по три тижні.

Якщо проєкт був двотижневий, на тому ж занятті, на якому була обрана певна тема для написання есе, студенти-«дослідники» (тільки ті, хто запропонував тему, яка була обрана), протягом 20 хвилин проводили два-три

види навчальної діяльності, які були спрямовані на обговорення та опрацювання теми в плані її змістових характеристик, що мають бути відображеними в тексті есе. Якщо проєкт був тритижневий таких видів навчальної діяльності було не менше п'яти-шести (мінімальна кількість цих видів, яку мали підготувати всі «дослідники» для кожної з тем, хоча деякі з підготовлених ними видів могли не використовуватися). Тоді виконання відповідної навчальної діяльності продовжувалося до кінця заняття.

Всі такі експерієнційно-інтерактивні види навчальної діяльності (за класифікацією Н. Складенко для комунікативних вправ) були: комунікативними, вмотивованими, продуктивними або рецетивно-продуктивними з природними опорами або зовсім без них, з ігровим компонентом або без нього, з мінімальним керуванням; вони проводилися індивідуально, в парах, малих групах або як загальногрупові. Студенти-дослідники здебільшого розробляли ці види навчальної діяльності цілком самостійно або за допомогою Інтернету. П'ять прикладів подібної навчальної діяльності наводяться нижче:

1. Найчастіше використовувалися дискусії та обговорення з теми. Наприклад, для теми «Комп'ютери як позитивно, так і негативно впливають на наше життя» пара «дослідників» запропонувала всій групі обговорити проблеми, з якими зіткнулися студенти, працюючи з комп'ютерами, вирішити, хто був винен у виникненні кожної з проблем, – комп'ютер чи користувач, і подискутувати з питання, чи варто відмовитися або обмежити користування комп'ютерами заради уникнення проблем (загальногруповий продуктивний вид навчальної діяльності, з природними опорами у власному досвіді, без ігрового компоненту).
2. Нерідко використовувалися і розроблені та надані самими студентами-«дослідниками» кейси, тобто життєві ситуації для аналізу і вирішення у зв'язку з певною темою. Так, для опрацювання змісту есе

- щодо переваг і недоліків ресторанів швидкого харчування мікрогрупа з трьох «дослідників» розповіла про випадок з їх знайомою, яка декілька місяців навчалася за грантом у США і, щоб заощадити гроші, харчувалися тільки в Макдональдсах. За два місяці вона набрала 15 зайвих кілограм ваги. *Завдання полягало в обговоренні кейсу в парах з наданням рекомендацій для усіх своїх одногрупників щодо того, як запобігти поганим наслідків використання швидкого харчування (на відміну від попереднього прикладу, навчальна діяльність у цьому випадку була рецептивно-продуктивною, з природною опорою в кейсі, парна з переходом у загальногрупову і також без ігрового компоненту).*
3. Кейси могли бути й тими, які «дослідники» представляли не самі, а просили представити своїх одногрупників. Наприклад, коли опрацьовувався зміст теми *«Життя у чужій країні не може бути кращим, ніж життя у своїй»*, вони могли попросити тих одногрупників, про яких вони знали, що їх родичи або близькі друзі живуть за кордоном, *розповісти про труднощі або проблеми, з якими ці люди зіткнулися, і сказати, чи вдалося такі проблеми вирішити і як. За цим слідувало загальногрупове обговорення представлених кейсів* (цей вид навчальної діяльності суміщає більшість характеристик попередніх двох, а також індивідуальну роботу тих студентів, які надавали власні кейси всій групі).
  4. Студенти-«дослідники» також організовували рольові/ділові ігри, такі як проведення «міні-конференції з проблем екології та довкілля у нашому місті» (тема: «Ваша точка зору на проблеми довкілля там, де ви живете»); організація «телевізійного ток-шоу з питань розвитку туризму в Україні» (тема: «Чи потрібно країнам розвивати туризм?»); проведення «радіоінтерв'ю з літніми людьми, які відчують себе цілком здоровими» (тема: «Які є за та проти підтримки себе у гарній фізичній формі») тощо – продуктивний вид навчальної діяльності, з

природними опорами у власному досвіді, знаннях та ставленнях, з рольовим ігровим компонентом, виконується у парах та малих групах.

5. Використовувались і види навчальної діяльності, які змушували присутніх виступати з короткими непідготовленими презентаціями за завданнями студентів-«дослідників». Наприклад: *«Розкажіть, чи доводилося вам зіткнутися із злочинністю. Як? Коли? Якими були наслідки особисто для вас? Що, з вашої точки зору, повинно зробити суспільство, щоб запобігти зіткненню зі злочинністю його членів? Коли ви закінчите, ми обговоримо вашу точку зору»* – тема, що обговорювалася для подальшого написання есе: *«Що може зробити суспільство для зниження рівня злочинності у вашому місті?»* (характеристики цього виду навчальної діяльності співпадають з характеристиками того виду, що представлений у прикладі 3).

З наведених прикладів видно, наскільки експерієнційно-інтерактивною є навчальна діяльність, що пропонується студентами-«дослідниками», і скільки видів такої діяльності (за роботами О. Тарнопольського та його співавторів) покриваються тими, якими використовувалися у ПР, що обстежувалася у нашій дисертації. З наведеного опису ПР на обговорених третьому та четвертому етапах проектування також видно, наскільки та ПТ, яка була розроблена, забезпечує найтісніший взаємозв'язок у ПР різних видів іншомовної мовленнєвої діяльності (читання – для «дослідників», роль яких по черзі виконують усі студенти, – а також говоріння і аудіювання) і наскільки широко використовуються три вищеназваних види ІМД, забезпечуючи ефективне формування та розвиток відповідних навичок та вмінь. Але слід нагадати, що кінцевою метою є опанування та розвиток ІМД письма і саме до нього безпосередньо переходять з наступного, п'ятого, етапу.

V. Етап, пов'язаний з практичним написанням студентами есе певного піджанру.

Перші дві стадії цього етапу обов'язково проходять в аудиторії на тому ж занятті, де проводилися третій та четвертий етапи (друге для всього циклу заняття з виконання проекту) для двотижневих проектів. Для проектів тритижневих ці стадії переносяться на початок наступного заняття (третє у циклі). На першій стадії керівник проекту розподіляє усіх учасників у малі групи для *командного письма (team writing)* – не менше трьох і не більше чотирьох студентів у кожній з них.

Далі розпочинається реалізація суто процесуальної процедури написання англomовного есе. На другій стадії, де проводиться командне письмо, студенти обговорюють, як слід писати есе за заданою його темою, якою повинна бути головна ідея (*thesis statement*) усього есе, якими мають бути головні думки (*topic sentences*), що висловлюються у кожному абзаці, і якими аргументами (*supporting statements*) доцільно підкріплювати ці думки. Таке опрацювання майбутнього змісту та тексту есе відбувається у ході роботи в кожній малій групі протягом приблизно 20 хвилин за допомогою спеціальних прийомів, що рекомендовані для цього в англо-американській методиці навчання письма (*freewriting, brainstorming, listing/looping, grouping/clustering, outlining/planning* – Розділ 1, підрозділ 1.3) і воно завершується складанням розгорнутого плану майбутнього есе. З названими прийомами, перш ніж їх використовувати на практиці, студенти знайомляться ще в процесі виконання першого проекту, проштудіювавши пам'ятку, яку їм роздає викладач і яку вони зберігають до кінця роботи над останнім проектом (*Додаток 3*).

Наступною стадією є, згідно з процесуальним підходом, індивідуальне написання кожним студентом малої групи *першої чернетки (the first draft)* заданого есе. Її обсяг, який обумовлюється викладачем у інструктажі перед початком роботи над проектом, має бути до 180 слів на другому курсі (що відповідає вимогам до письмової роботи в міжнародному кембриджському екзамені FCE на рівень B2 володіння англійською мовою) і до 260 слів на

третьому курсі (що відповідає вимогам до письмової роботи в міжнародному кембриджському екзамені CAE на рівень C1 володіння англійською мовою). Написання есе, на яке заплановано до 40 хвилин, у двотижневих проєктах, коли есе є простішими, проводиться позааудиторно (відразу після другого заняття у проєктному циклі). Воно проводиться безпосередньо в аудиторії (на третьому занятті у проєктному циклі), коли у тритижневому проєкті есе є складнішими за формою та змістом. Усі есе пишуться тільки на комп'ютерах, ноутбуках або з використанням мобільних електронних пристроїв (планшети/смартфони) і, будучи написаними, пересилаються кожним автором електронною поштою іншим членам своєї малої групи.

Цим розпочинається остання четверта стадія. Члени малої групи взаємоперевіряють, взаєморецензують і взаємокоментують роботи один одного, надсилаючи результати авторам. Останні виправляють свою роботу відповідно до зауважень, якщо погоджуються з ними (*друга чернетка – the second draft*). У двотижневих проєктах, якщо автори вважають за доцільне, вони повертають цю другу чернетку членам своєї малої групи для повторного рецензування (у тритижневих проєктах повторне рецензування і створення на його основі *третьої чернетки – the third draft* – є обов'язковим). Отримавши останній варіант (останню відрецензовану та власноруч виправлену чернетку – другу або третю) власного есе, його автор проводить його *остаточне редагування* з метою знайдення та виправлення мовних та стилістичних, форматних, структурних та композиційних вад та помилок, які можливо залишилися. Після цього есе відправляється електронною поштою керівникові проєкту. Вся четверта стадія проводиться позааудиторно (після другого заняття у проєктному циклі) для двотижневих проєктів і на третьому занятті (займаючи до 30-40 хвилин) у тритижневих проєктах.

З наведеного опису видно, що робота студентів на цьому етапі: 1) цілком покриває існуючу методику та всі вимоги до написання есе у

відповідності до процесуального підходу; 2) реалізує ті висунуті принципи, що не реалізувалися під час проведення відбору змісту навчання або на попередніх етапах ПР, а саме: принцип удосконалення навчання іншомовного письма через ПР і підпорядковані йому принципи поступового підвищення якості письмових робіт студентів і використання текстового редактору; 3) продовжує реалізацію провідних принципів демократизації і підвищеного рівня навчальної автономії, як на всіх попередніх і усіх наступних етапах ПР; 4) підсилює навчальну автономію за рахунок широкого використання взаємо- та самоконтролю, взаємо- та самоперевірки і взаємо- та самовиправлення підготовлених письмових робіт, що, як відомо, суттєво підвищує якість та результативність навчання.

Описаний п'ятий етап, що безпосередньо слідує за етапами, які вище були названі центральними, є *основним*, або *цільовим*, у ПР, а всі етапи, що за ним слідують, лише удосконалюють те, що було зроблено на попередніх.

VI. «Зовнішнє» взаєморецензування, взаєморедагування та взаємооцінювання усіх написаних творів.

Керівник проєкту, отримавши студентські есе, надсилає їх електронною поштою обраним ним самим «зовнішнім редакторам» числом до 6-8 осіб, які не можуть відмовитися від цієї роботи (пункт 6 переліку етапів ПР, хто входить до групи «зовнішніх редакторів»). Кожен з таких «редакторів» отримує для рецензування та редагування по дві роботи інших студентів, включаючи роботи інших «редакторів», але твори лише тих студентів, які не були з ними в одній малій групі на попередньому етапі (тому «редактори» зовуться «зовнішніми»). Керівник надсилає усі твори «редакторам» анонімно, тобто не вказуючи прізвище авторів, для забезпечення об'єктивності оцінювання. «Редактор» зобов'язаний відредагувати, прокоментувати та оцінити за п'ятибальною системою отримані роботи, надіславши їх зі своїми правками, коментарями та оцінками назад керівникові. У двотижневому проєкті ця робота проводиться

позааудиторно перед третім аудиторним заняттям у проектному циклі (така ж позааудиторна робота у тритижневому проекті, але «редактори» отримують есе для редагування після третього аудиторного заняття).

VII. Фінальне саморедагування кожним автором свого есе.

На наступному занятті (третє для двотижневих проектів, четверте для тритижневих) керівник проекту повертає авторам їх есе з коментарями та оцінками «зовнішніх редакторів». Після отримання свого есе автор повинен провести безпосередньо на занятті його фінальне редагування і надіслати викладачеві електронною поштою. Для тритижневих проектів таке надсилання здійснюється лише на п'ятому занятті з проектного циклу, оскільки (з причини наявності значно більших змістовних та мовних труднощів) студентам надається додатковий час для консультацій одним з одним, усіма «редакторами», керівником проекту, щоб ще раз провести саморедагування на початку п'ятого заняття.

Викладач, отримавши всі роботи, зобов'язаний: 1) прочитати їх, перевірити та оцінити (для себе, без повідомлення своїх висновків студентам) і 2) анонімно (тільки під номерами, без прізвищ) розмістити всі роботи групи на спеціально створеному для експерименту і зараз вже не існуючому блозі <http://studyspree.blogspot.com/>, повідомивши про це електронною поштою всіх студентів групи (*VIII етап*). Від студентів групи (а також від усіх бажаючих студентів, які беруть участь в експерименті) очікується, що до наступного заняття, останнього у проектному циклі, вони ці роботи прочитають і на тому ж блозі розмістять свої оцінки (*IX етап*) у спеціальній таблиці (Табл. 2).

Таблиця 2

Таблиця для оцінювання студентських есе на блозі

Як ви оцінюєте твори ваших одногрупників, які щойно прочитали?

Student	Evaluation criteria					
	Contents (10	Language and	Structure and	Logic,	General	Total

(evaluator – last and first name)	points maximum)	style (10 points maximum)	composition (10 points maximum)	coherence and cohesion (10 points maximum)	impression (10 points maximum)	points
Student No.1						
Student No.2						
Student No.3						
...						

Отримані дані оцінювання підраховуються у комп'ютері спеціально призначеним керівником проекту студентом, який на основі підрахунку виділяє роботи, що зайняли три перші місця, і встановлює рейтинг усіх інших робіт (четверте, п'яте, шосте місце і так далі) – *X етап*.

На наступному занятті, останньому в проектному циклі (четвертому для двотижневих проектів, шостому – для тритижневих), ці результати передаються викладачеві, який присвоює роботам, що були розміщені під номерами, прізвища та імена їх авторів, вітає переможців, надає власні оцінки та висновки і разом з керівником проекту і всіма учасниками проводить аналіз виконання проекту. Протягом 15-20 хвилин обговорюються переваги та недоліки зробленого і намічаються перспективи для подальшої ПР (*XI етап*).

Нарешті, вже після останнього заняття проектного циклу три найкращі есе оприлюднюються на сторінці кафедри на сайті університету (*XII етап*). Таким чином, на VIII, IX, XI та XII етапах повністю реалізується принцип оприлюднення результатів ПР через Інтернет.

Наведений у цьому підрозділі опис проведення ПР дозволяє розробити модель навчального процесу з навчання письма за допомогою ПТ. Ця модель обговорюється в останньому підрозділі цього розділу.

2.4 Модель навчального процесу з формування англомовної комунікативної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови за допомогою проєктних технологій

Вже було сказано, скільки навчальних проєктів, по скільки тижнів кожний і як виконувалися у проведеному нами експериментальному навчанні ІАП письма за допомогою ПТ. Ці дані можна підсумувати так, як це зроблено в Табл. 3 нижче:

Таблиця 3

Розподіл проєктів з навчання англомовного письма в курсі підготовки з англійської мови майбутніх викладачів цієї мови (II та III роки навчання)

Курс			
II		III	
I семестр	II семестр	I семестр	II семестр
3 проєкти по 2 тижні та 2 проєкти по 3 тижні кожний	2 проєкти по 3 тижні та 3 проєкти по 2 тижні кожний	4 проєкти по 3 тижні кожний	4 проєкти по 3 тижні кожний
<i>Всього:</i> 12 тижнів ПР	<i>Всього:</i> 12 тижнів ПР	<i>Всього:</i> 12 тижнів ПР	<i>Всього:</i> 9 тижнів ПР

З наведеної таблиці видно, що кожного семестру II курсу зі стандартних 18 тижнів на семестр 12 охоплені проєктною роботою. При цьому перший проєкт у семестрі починається з другого тижня, а останній закінчується за тиждень до кінця семестру. Перерва між двома проєктами, що слідують один за одним, також складає один тиждень. На III курсі у I семестрі перший проєкт починається з другого тижня, між першим та другим проєктом перерва один тиждень, між другим та третім і третім та четвертим – по два тижні, після закінчення останнього проєкту до кінця семестру залишається один тиждень. На II семестр третього курсу було заплановано лише 9 тижнів проєктування замість 12, оскільки це останній семестр

викладання «Практичного курсу основної іноземної мови». Перший проєкт у цьому семестрі починає виконуватися з другого тижня, між першим, другим та третім проєктами є перерви по два тижні і останні чотири тижня семестру проєктування не проводиться.

З наведеного розподілу може скластися враження, що за нашим підходом хіба що не весь навчальний процес з англійської мови на другий та третій роки її викладання у мовному ЗВО студенти займаються тільки ПР для оволодіння навичками та вміннями ІАП. Це було б неприпустимо, оскільки в період, що розглядається, вони мають навчитися багато чому ще, окрім написання англійських академічних есе. Але насправді ПР навчає усім видам ІМД і займає цілком помірну частину навчального часу. Це добре видно з моделей навчального процесу, які ми розробили для двотижневих і тритижневих проєктів.

Роботу над кожним таким проєктом протягом двох або трьох тижнів ми назвали *двотижневим* або *тритижневим проєктним циклом* (ці терміни вже вживалися у попередньому підрозділі цього розділу), включаючи до нього всю аудиторну та позааудиторну ПР, що проводиться у межах одного проєкту протягом одного з двох названих періодів (два або три тижні). При цьому ми виходили з точки зору деяких методистів, які вважають, що базовою організаційною одиницею навчального процесу з іноземних мов є не урок/аудиторне заняття, а *цикл* таких занять, оскільки лише в рамках циклу, а не одного заняття можна досягти якихось значущих та наочних результатів навчання. З цієї точки зору в ПР значущий та наочний результат виникає лише по завершенні цілісного та конкретного навчального проєкту і все, що відноситься до його виконання у часовому та організаційному плані, є *проєктним циклом* такого виконання.

Нижче, в Табл. 4 та 5, представлені *моделі* двотижневого та тритижневого проєктних циклів, які власне і є моделями навчального процесу з формування (на матеріалі написання англійських академічних есе)

ІАКК з письма за допомогою ПТ у студентів-майбутніх викладачів англійської мови. Дані обох таблиць, у тому числі часові показники, в основному взяті з опису ПР студентів, що був наданий у попередньому підрозділі. Аналізуючи представлену в таблиці інформацію, необхідно прийняти до уваги, що:

- 1) кожне аудиторне заняття, яке складається з двох академічних годин, нараховує 80 хвилин; 2) на позааудиторну роботу студентів-мовників після кожного аудиторного заняття планується чотири академічних години (160 хвилин); 3) увесь підрахунок часових витрат у таблиці ведеться у хвилинах, щоб запобігти плутанини та непорозумінь.

Таблиця 4

Модель навчального процесу в двотижневому проєктному циклі

Аудиторна ПР				Позааудиторна ПР			
№ заняття	Назва етапу	Зміст роботи	Час на виконання (%/% від загального часу заняття)	№ заняття	Назва етапу	Зміст роботи	Час на виконання (%/% від загального часу, запланованого на позаауд. роботу)
I	Підготовчий	1.Інструктаж викладача	15 хв.	I	Підготовчий	2.Збір студентами-«дослідниками» матеріалів для ПР	60-120 хв. <i>Усього із запланованого на позааудиторну роботу часу: 60-120 хв. ПР/100-40 хв. ЗПР; 37,5%-75% ПР/62,5%-25% ЗПР</i>
		2.Планування студентами своєї проєктної роботи	15 хв. <i>Усього за заняття: 30 хв. ПР/50 хв. ЗАР; 37,5% ПР/62,5% ЗАР</i>				
II	Виконавчий	3.Представлення «дослідниками» зібраної інформації (презентація)	30 хв.	II	Виконавчий	5.Практичне написання студентами есе певного піджанру	До 80 хв.
		4. Обрання теми для написання есе	30 хв			6.«Зовнішнє» взаєморецензування, взаєморедагування та взаємооцінювання написаних творів	До 30 хв.
		5.Практичне написання студентами есе певного піджанру (обговорення майбутнього есе)	20 хв. <i>Усього за заняття: 80 хв. ПР/0 хв. ЗАР; 100% ПР/0% ЗАР</i>				<i>Усього із запланованого на позааудиторну роботу часу: 120 хв. ПР/60 хв. ЗПР; 62,5% ПР/37,5% ЗПР</i>

Продовження таблиці 4

III	Редагувальний	7. Фінальне саморедагування	До 15 хв. <i>Усього за заняття:</i> 15 хв. ПР/65 хв. ЗАР; 18,75% ПР/81,25% ЗАР	III	Редагувальний	8. Перевірка студентських робіт викладачем «для себе» та розміщення робіт на блозі 9. Читання та оцінювання студентами розміщених на блозі письмових робіт одногрупників 10. Підрахунок результатів студентського оцінювання робіт, встановлення рейтингу всіх інших робіт	Для етапу 8 часові витрати не підраховуються, оскільки стосуються тільки викладача До 40 хв. Для етапу 10 часові витрати не підраховуються, оскільки стосуються тільки одного студента <i>Усього</i> із запланованого на позааудиторну роботу часу: 40 хв. ПР/120 хв. ЗПР; 25% ПР/75% ЗПР
IV	Підсумковий	11. Загальногрупове обговорення та оцінювання результатів виконання проєкту за участю і під керівництвом викладача	До 20 хв. <i>Усього за заняття:</i> 20 хв. ПР/60 хв. ЗАР; 25% ПР/75% ЗАР	IV	Підсумковий	12. Оприлюднення кращих есе на веб-сторінці кафедри	Для етапу 12 часові витрати не підраховуються, оскільки не стосуються навчального процесу
Загальні витрати часу на ПР в двотижневому проєктному циклі занять:		В аудиторній роботі: 145 хв. з 320 хв. чотирьох двогодинних аудиторних занять (45,3%)		У позааудиторній роботі: 220-280 хв. з 480 хв., що заплановані на позааудиторну роботу після перших трьох двогодинних аудиторних занять двотижневого проєктного циклу (45,83%-58,33%)			

Таблиця 5

Модель навчального процесу в тритижневому проєктному циклі

Аудиторна ПР				Позааудиторна ПР			
№ заняття	Назва етапу	Зміст роботи	Час на виконання (%/% від загального часу заняття)	№ заняття	Назва етапу	Зміст роботи	Час на виконання (%/% від загального часу, запланованого на позаауд. роботу)
I	Підготовчий	1. Інструктаж викладача та обрання керівника проєкту. 2. Планування студентами проєктної роботи через загальногрупове обговорення	15 хв. 15 хв. <i>Усього за заняття: 30 хв.</i> ПР/50 хв. ЗАР; 37,5% ПР/62,5% ЗАР	I	Підготовчий	2. Збір студентами-«дослідниками» матеріалів для ПР (включаючи формулювання теми, добір та розробку вправ і видів навчальної діяльності)	60-120 хв. <i>Усього із запланованого на позааудиторну роботу часу: 60-120 хв. ПР/100-40 хв. ЗПР; 37,5%-75% ПР/62,5%-25% ЗПР.</i>

Продовження таблиці 5

II	<p>3.Представлення «дослідниками» зібраної інформації (презентація), загальногрупове обговорення та опрацювання аспектів написання есе певного піджанру</p> <p>4. Обрання теми для написання есе на основі пропозицій «дослідників», обговорення та змістовний аналіз оптимальних шляхів інтерпретації обраної теми</p>	<p>30 хв.</p> <p>До 50 хв.</p> <p>Усього за заняття: 80 хв. ПР/0 хв. ЗАР; 100% ПР/0% ЗАР</p>	II	<p>ПР не проводиться</p>	-
III	<p>5. Етап, пов'язаний з практичним написанням студентами есе певного піджанру (обговорення майбутнього есе в малих групах, написання чернеток, взаєморецензування та взаємокоментування, саморедагування)</p>	<p>80 хв.</p> <p>Усього за заняття: 80 хв. ПР/0 хв. ЗАР; 100% ПР/0% ЗАР</p>	III	<p>6.«Зовнішнє» взаєморецензування, взаєморедагування та взаємооцінювання усіх написаних творів</p>	<p>До 30 хв.</p> <p>Усього із запланованого на позааудиторну роботу часу: 30 хв. ПР/130 хв. ЗПР; 18,75% ПР/81,25% ЗПР</p>

Продовження таблиці 5

IV		7. Перша стадія фінального саморедагування кожним автором свого есе	До 20 хв. <i>Усього за заняття: 20 хв.</i> ПР/60 хв. ЗАР; 25% ПР/75% ЗАР	IV	Контрольний	ПР не проводиться	-
V	Презентаційний	7. Завершальна стадія фінального саморедагування кожним автором свого власного есе і відправлення роботи викладачеві	До 20 хв. <i>Усього за заняття: 20 хв.</i> ПР/60 хв. ЗАР; 25% ПР/75% ЗАР	V	Презентаційний	8. Перевірка студентських робіт викладачем «для себе» та розміщення цих робіт на блозі 9. Читання та оцінювання усіма студентами розмічених на блозі письмових робіт одногрупників 10. Підрахунок студентського оцінювання робіт одним із учасників проекту для виділення трьох найкращих робіт і встановлення рейтингу всіх інших робіт	Для етапу 8 часові витрати не підраховуються, оскільки стосуються тільки викладача До 40 хв. Для етапу 10 часові витрати не підраховуються, оскільки стосуються тільки одного студента <i>Усього</i> із запланованого на позааудиторну роботу часу: 40 хв. ПР/120 хв. ЗПР; 25% ПР/75% ЗПР
VI	Підсумковий	11. Загальногрупове обговорення та оцінювання результатів виконання проекту за участю і під керівництвом викладача	До 20 хв. <i>Усього за заняття: 20 хв.</i> ПР/60 хв. ЗАР; 25% ПР/75% ЗАР	VI		12. Оприлюднення кращих есе на веб-сторінці кафедри	Для етапу 12 часові витрати не підраховуються, оскільки не стосуються навчального процесу
		Загальні витрати часу на ПР в тритижневому проектному циклі занять:	В аудиторній роботі: 270 хв. з 480 хв. шести двогодинних аудиторних занять (56,25%)			У позааудиторній роботі: 130-190 хв. з 800 хв., що заплановані на позааудиторну роботу після п'яти двогодинних аудиторних занять (16,25%-23,75%)	

На основі поетапного виконання проєктів, можна визначити комплекс вправ і завдань для навчання майбутніх викладачів англійської мови англомовного письма на кожному з них (Таб.6)

Таблиця 6

Комплекс вправ і завдань для навчання майбутніх викладачів англійської мови англомовного письма

Етап	Групи вправ і завдань	Типи вправ	Зміст роботи
Підготовчий	-для визначення теми проєктної роботи; -для формулювання проблеми проєкту	рецептивно-продуктивні комунікативні, продуктивно-комунікативні	-інструктаж викладача; -планування студентами проєктної роботи через загальногрупове обговорення
Виконавчий	-для організації пошуку інформації в мережі Інтернет; -для навчання написання есе певного піджанру	рецептивно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, репродуктивні, умовно-комунікативні, комунікативно-продуктивні	-обговорення зібраної інформації у міні групах; -обрання теми для написання есе; - написання студентами есе певного піджанру
Презентаційний	-для організації самооцінювання проєктів; -для організації взаємоконтролю та взаємооцінювання проєктів	рецептивно-комунікативні, рецептивно-продуктивні, умовно-комунікативні, комунікативні	-фінальне саморедагування кожним автором свого есе і надсилання його викладачеві; -читання та оцінювання студентами розміщених на блозі письмових робіт однокласників; -підрахунок результатів студентського оцінювання робіт одним із учасників проєкту для виявлення трьох найкращих робіт і вибудування рейтингу решти робіт

Поетапний процес навчання писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій визначив систему вправ.

Вправа 1. *Мета:* ознайомлення студентів зі зразком, жанрово-композиційними особливостями аргументованого есе. *Тип вправи:* некомунікативна, рецептивно-репродуктивна. *Інструкція:* Read the argumentative essay about advantages and disadvantages of eating fast food. Pay special attention to its structure and style. Find the introduction, the main body and the conclusion in it.

Вправа 2. *Мета:* ознайомлення студентів зі зразком, жанрово-композиційними особливостями аргументованого есе. *Тип вправи:* рецептивно-продуктивна. *Інструкція:* To see how well you understand the structure and peculiarities of the essay answer some questions.

- 1) How many parts are there in the essay?
- 2) Can you find and read the introduction aloud?
- 3) Can you find and read the conclusion aloud?
- 4) How many paragraphs are there in the main body of the essay?
- 5) What does each paragraph begin with?
- 6) What kind of style has the author used in the essay?

Вправа 3. *Мета:* ознайомлення студентів зі структурними частинами тексту есе. *Тип вправи:* умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна. *Інструкція:* Read the essay again and label the paragraphs with the suitable headings: 1) arguments against; 2) arguments for; 3) opinion; 4) present topic.

Вправа 4. *Мета:* ознайомлення студентів з форматом та структурою тексту есе. *Тип вправи:* умовно-комунікативна, вмотивована, рецептивно-продуктивна, з частковим керуванням, виконується студентами в парах. *Інструкція:* Read the essay and put the paragraphs into the correct order (introduction, main body, conclusion). Which register is each paragraph written in (formal, semi-formal, informal)? Which paragraph is suitable for an opinion essay?

Вправа 5. *Мета:* ознайомлення студентів з мовними і мовленнєвими засобами тексту есе. *Тип вправи:* некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: Here are some linking words/phrases you may use while writing an argumentative essay. Place them in the appropriate column of the chart below.

Introducing points	<i>one major advantage/disadvantage of, one point of view in favour of/against, the first thing to be considered, a further advantage</i>
Listing points	<i>in the first place, to begin with, first of all, firstly, secondly, thirdly, finally</i>
Adding more points	<i>what is more, furthermore, besides, in addition to this/that, moreover, as well as, a further advantage, while, it can be argued that, also</i>
Contrasting points	<i>nevertheless, on the other hand, however, by contrast, another way of viewing this is, on the contrary, alternatively, although, yet, still, otherwise, whereas, apart from this/that, despite, unlike</i>
Introducing examples	<i>for example, such as, like, for instance, namely, as follows, including, in other words, to be specific, to explain further, especially, in particular</i>
Concluding	<i>to sum up, in conclusion, all things considered, taking everything into account, all in all, on the whole, to summarize, altogether, as was previously stated</i>

Вправа 7. Мета: ознайомлення студентів з мовними й мовленнєвими засобами тексту есе. **Тип вправи:** рецептивно-продуктивна, некомунікативна.

Інструкція: Read the essay and write out the linking words that are used to: 1) introduce points; 2) add points; 3) contrast points; 4) conclude.

Вправа 8. Мета: формування навичок використання мовних й мовленнєвих засобів тексту есе. **Тип вправи:** рецептивно-продуктивна, некомунікативна. **Інструкція:** Read the essay and fill in the gaps with the

appropriate linkers from the list: *such as, in addition, another negative effect, to begin with, on the other hand, all things considered, finally.*

Вправа 9. Мета: формування навичок пошуку в Інтернеті інформації з обраної проблеми (позааудиторна робота). **Тип вправи:** рецептивно-продуктивна комунікативного типу. **Інструкція:** Look through the Internet data and find articles on the problem you are investigating. Be ready to tell the class the information you have found. First write down the most significant facts. Then, add some comments.

Вправи, що виконуються на виконавчому етапі, спрямовані на формування мовних, лексичних, граматичних та стилістичних навичок.

Вправа 1. Мета: формування стилістичних навичок написання есе. **Тип вправи:** некомунікативна, невмотивована, рецептивно-репродуктивна, з повним керуванням, виконується індивідуально. **Інструкція:** Read the essay and underline the formal words and phrases. Replace the underlined phrases with more appropriate ones given in the box.

Вправа 2. Мета: формування стилістичних навичок написання есе. **Тип вправи:** умовно-комунікативна, вмотивована, рецептивно-продуктивного типу з частковим керуванням. **Інструкція:** The opinion essay is written in formal register. The chief editor asks you to rewrite it in semi-formal style.

Вправа 3. Мета: розвиток умінь написання цілісного есе. **Тип вправи:** продуктивна умовно-комунікативна/комунікативна з природною опорою, парна з переходом у загальногрупову, без ігрового компоненту. **Інструкція:** Your friend studied in the United States of America as an exchange student. In order to save some money, she ate only at McDonald's restaurants. As a result, the 18-year-old girl gained 15 kilograms. Give some advice to your group mates concerning healthy eating habits.

Вправа 4. Мета: розвиток та вдосконалення вмій написання есе. **Тип вправи:** продуктивна комунікативна для розвитку та вдосконалення навичок та

вмінь написання цілісного есе. **Інструкція:** The core element of your project will be an essay. Work in small groups. Make a list of possible negative aspects of eating in fast food restaurants. Make sure every group member offers at least one aspect. Try out the draft essay. Make all the necessary corrections.

Вправи, що виконуються на редагувальному етапі, спрямовані на розвиток умінь писемного мовлення, а також навичок редагування.

Вправа 1. Мета: розвиток навичок редагування англомовних есе. **Тип вправи:** умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. **Інструкція:** The chief editor asks you to rewrite the following article by linking the sentences/by making the article neutral.

Вправа 2. Мета: розвиток навичок редагування англомовних есе. **Тип вправи:** умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. **Інструкція:** The chief editor wants you to expand/ complete the following article.

Вправи, що виконуються на підсумковому етапі, спрямовані на вдосконалення вмінь написання й оцінювання англомовних есе.

Вправа 1. Мета: вдосконалення вмінь самооцінювання проектної роботи. **Тип вправи:** умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. **Інструкція:** Get ready to discuss the projects presented by your group mates. For this purpose, fill in the self-assessment form below:

What new information did you learn while working on this project?

Do you think your presentation was successful?

Does the presentation have any drawbacks?

How would you improve it?

Вправа 2. Мета: вдосконалення вмінь оцінювання есе. **Тип вправи:** умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. **Інструкція:** In small groups discuss the essays presented by your group mates and express your own opinion of them. Follow the plan:

Which essay was successfully presented?

Which was logically structured?

Which essay did you find the most interesting or relevant and why?

Which essay did you find the least interesting and why?

Наведена система вправ дає підстави зробити висновок, що ПР з усіма її етапами гармонійно «вписується» в цілісний навчальний процес і сприяє забезпеченню загальної інтенсифікації та оптимізації формування і розвитку ІАКК студентів у різних видах англомовної мовленнєвої діяльності.

Проаналізувавши дві надані моделі та систему вправ для навчання писемної комунікативної компетентності, можна зробити такі висновки:

1. Проектна робота в проектному циклі займає приблизно половину навчального часу (зниження позааудиторного обсягу ПР і підвищення її аудиторного обсягу в тритижневих проектних циклах пояснюється більшою складністю есе, які пишуться, що робить доцільнішим опрацювання їх здебільшого в аудиторії, де простіше отримати допомогу).
2. Досить великий обсяг ПР, що націлена головним чином на навчання письма, ніяк не обмежує навчання інших видів ІМД, а також навчання мовних аспектів мовлення, оскільки пов'язаних з ними видів навчальної діяльності та вправ у ПР дуже багато і вони проводяться вельми інтенсивно, прискорюючи формування відповідних мовленнєвих навичок та вмій.
3. В кожному проектному циклі занять залишається досить багато часу для непроєктної навчальної діяльності (загальної), яка запланована для навчального процесу, тобто ця діяльність ніяк не обмежується; навпаки, вона тільки виграє від сполучання з діяльністю проектною завдяки загальній інтенсифікації та оптимізації формування і розвитку ІАКК студентів у різних видах ІМД. Таким чином, ПТ і ПР гармонійно вписуються у навчальний процес, суттєво підвищуючи його загальну ефективність. Останнє твердження потребує експериментального підтвердження, яке надається у третьому розділі дисертації.

Висновки до Розділу 2

Дані, що були представлені у цьому розділі, приводять до певних висновків:

Впровадження ПТ у навчання письма на II та III курсах підготовки майбутніх викладачів англійської мови має базуватися на трьох головних і десяти підпорядкованих спеціальних методичних принципах, за якими проводиться увесь процес проектування і які забезпечують його організаційні засади, самостійність виконання студентами ПР та оптимізацію навчання іншомовного письма.

До головних принципів належать принципи демократизації, підвищеного рівня навчальної автономії та удосконалення навчання іншомовного письма через ПР.

Підпорядковані принципи включають: принципи виховного та розвиваючого впливу проєктної навчальної діяльності і кооперативної навчальної діяльності у проєктній роботі для забезпечення взаємонавчання студентів; принципи самостійного виявлення жанрових та мовних особливостей, інтенсивного використання Інтернет-пошуку, групового обговорення та опрацювання особливостей письма у певних жанрах, сполучання індивідуального виконання письмових робіт з їх груповим та парним взаємообговоренням та взаємокоментуванням, а також принципи відбору змісту навчання у відповідності до складових ІАКК і особливостей ІАП, поступового підвищення якості письмових робіт студентів, використання текстового редактору та оприлюднення результатів ПР через Інтернет.

До змісту навчання ІАП (в тому числі у межах навчальної діяльності проєктування) входять шість компонентів: 1) мовленнєві навички та вміння ІАП, в тому числі суто специфічні для писемного мовлення; 2) мовний

матеріал; 3) соціокультурні, прагматичні, формально-логічні та паралінгвістичні знання; 4) мовленнєвий матеріал, тобто зразки письмових текстів обраних жанрів; 5) тематика текстів певних жанрів, які студенти мають навчитися писати, і 6) самі жанри писемних документів, що були добрані як цільові.

Добір змісту для навчального проєкту з навчання письма проводиться «знизу-вверх», починаючи від добору жанрів для письма в цих жанрах, причому жанри, а також тематика письмових робіт студентів добираються викладачем; мовний, мовленнєвий, соціокультурний, прагматичний тощо матеріал добираються самими студентами в ході ПР, а мовленнєві навички та вміння для формування у тих, хто навчаються, здебільшого виділяються автоматично, витікаючи з добраного на попередніх стадіях.

Для нашого дослідження в якості жанру, в межах якого студентів навчали писати через використання ПТ, були обрані академічні англійські есе трьох піджанрів: «за та проти», «проблема і рішення» і «особистісна думка» в зв'язку з їх загальною значущістю для розвитку ІАКК в письмі.

Проєкти, які виконувалися студентами, належали до нового типу змішаних інформаційно-творчих проєктів.

Весь період виконання певного навчального проєкту складає проєктний цикл: у нашому випадку двотижневий (4 аудиторних заняття і позааудиторна робота) або тритижневий (6 аудиторних занять і позааудиторна робота).

Протягом циклу виконання навчального проєкту проходить через 12 етапів: 1) інструктаж викладача перед початком виконання проєктного завдання усією групою студентів, а також призначення студента-керівника проєкту; 2) планування студентами своєї проєктної роботи через загальногрупове обговорення та збір матеріалів для цієї роботи призначеними студентами-«дослідниками», підготовка ними вправ та видів навчальної діяльності, обрання теми для написання есе; 3) представлення «дослідниками» зібраної інформації

всій групі (презентація), її обговорення та опрацювання усіма учасниками проекту через виконання вправ, запропонованих тими ж «дослідниками»; 4) обрання теми для написання есе на основі пропозицій «дослідників», обговорення та змістовний аналіз оптимальних шляхів інтерпретації обраної теми, використовуючи запропоновані студентами-«дослідниками» види навчальної діяльності; 5) розподіл усієї групи студентів на малі групи для обговорення у цих малих групах, як слід писати есе за обраною темою; за цим слідує індивідуальне написання кожним членом малої групи першої чернетки есе; написання супроводжується взаєморецензуванням та взаємокоментуванням, після чого пишеться друга чернетка і так далі до здійснення передостаннього індивідуального саморедагування написаного есе; б) передання усіх написаних творів призначеним студентам-«зовнішнім редакторам» для перевірки, рецензування, коментування та оцінювання; 7) фінальне саморедагування кожним автором свого есе для усунення недоліків, виявлених «редакторами»; 8) передання усіх написаних творів викладачеві для перевірки і оцінювання «для себе» (без повідомлення студентам своїх висновків та оцінки), а також для розміщення усіх робіт (без називання авторів) на спеціально створеному блозі; 9) читання усіма студентами групи всіх виставлених на блозі анонімних робіт і оцінювання цих робіт онлайн з використанням наданої на тому ж блозі таблиці оцінювання; 10) виявлення найкращої/их роботи/їт за результатами онлайн-оцінювання і встановлення рейтингу всіх інших робіт; 11) загальногрупове обговорення результатів проектної роботи під керівництвом викладача, повідомлення ним власних оцінок робіт студентів; 12) розміщення трьох виділених найкращих робіт на веб-сторінці кафедри, щоб з ними могли ознайомитися усі бажаючі.

Усі етапи ПР забезпечують відповідність усім висунутим принципам її проведення, а також інтенсивну мовленнєву практику студентів у всіх видах ІМД (при домінуванні ІМД письма), так що всі вони розвиваються інтегровано

через суто комунікативні експерієнційно-інтерактивні види навчальної діяльності (реалізація ЕІН), хоча також застосовуються і тренувальні вправи для опанування мовних аспектів писемного мовлення.

ПР з усіма її етапами гармонійно «вписується» у цілісний навчальний процес, працюючи на забезпечення загальної інтенсифікації та оптимізації формування і розвитку ІАКК студентів у різних видах ІМД.

Розділ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Організація і методика проведення експериментального дослідження ефективності формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій

Розроблена та описана у попередньому розділі методика формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі ПТ обумовила необхідність науково обґрунтованої перевірки її ефективності. Така перевірка передбачала, по-перше, проведення підготовки до реалізації експериментального навчання з урахуванням вимог, що ставляться до методичного експерименту, а також розробки самої процедури експерименту, опису послідовності етапів його проведення, розробки матеріалів для такого проведення. По-друге, на цій основі потрібно було провести саме експериментальне дослідження, інтерпретувати та математично/статистично обробити його результати. Нарешті, важливо було розробити методичні рекомендації щодо застосування ПТ для навчання письма студентів-майбутніх викладачів англійської мови, які вивчають її в курсі цієї мови в мовних ЗВО України.

Експериментальне дослідження здійснювалися нами відповідно до положень щодо організації методичного експерименту, які були висунуті в роботах з цього питання провідних вчених, таких як В. Бухбіндер, П. Гурвич, М. Ляховицький, Е. Штульман та О. Тарнопольський. В основному ми спиралися на положення роботи П. Гурвича, який під методичним експериментом розуміє спільну діяльність випробовуваних учнів/студентів та

експериментатора. Ця діяльність точно обмежена у часі (тобто має початок і кінець); базується на попередньо сформульованих гіпотезах, а також на плані та організаційній структурі, що адекватні висунутим гіпотезам; передбачає точне вимірювання початкового і заключного стану релевантних для проблеми дослідження знань, навичок і вмінь учнів/студентів-учасників експерименту за критеріями, які відповідають специфічній проблемі, що досліджується, та меті експериментального дослідження.

У відповідності до сказаного першою стадією нашого експериментального дослідження було: а) формулювання гіпотези, визначення мети, завдань, структури експерименту, виділення об'єкту контролю; б) виділення критеріїв оцінювання мовленнєвих навичок та вмінь студентів у галузі ІАП, за допомогою яких перевірялася наявність у них вихідного рівня володіння таким письмом перед впровадженням ПТ; цей рівень мав, згідно зі сказаним у *Вступі*, бути не нижче V1/V1+ для тих, кого починали навчати письма за допомогою ПТ на II курсі (ті ж критерії використовувалися у формулюючому експерименті); в) виділення експериментальних та контрольних груп.

Другою стадією було: а) проведення експериментального навчання за розробленою методикою (формульованій експеримент); б) розробка методики та матеріалів для проведення післяекспериментальних зрізів; в) проведення таких зрізів.

Третьою стадією було: а) опрацювання та інтерпретація результатів, отриманих у післяекспериментальних зрізах з відповідними висновками; б) розробка методичних рекомендацій.

Гіпотеза проведення експериментального дослідження, що була висунута нами, формулювалася таким чином:

1. Робота студентів з оволодіння ІАКК в англomовному письмі, яка проводиться за допомогою ПТ, впроваджених у курс англійської мови

для майбутніх викладачів цієї мови, призведе до суттєво кращих результатів опанування ними цієї компетентністю ніж за умов стандартного формування та розвитку відповідних навичок та вмінь засобами, що пропонуються у стандартних підручниках з цільової мови. В умовах, коли і експериментальні (ті, що працюють з використанням ПТ), і контрольні (ті, що навчаються ІАП, користуючись найновішими підручниками з англійської мови для професійних цілей) групи починають роботу в такому курсі з однакового рівня володіння мовою, тільки студенти експериментальних груп зможуть за другий курс піднятися принаймні до рівня B2 або навіть B2+, а за III курс – до рівня C1/C1+ і навіть наблизитися до рівня C2 в плані розвитку навичок та вмінь, які входять до складу ІАКК в письмі. Прогрес же студентів контрольних груп буде повільнішим у порівнянні з експериментальними групами.

2. Студенти експериментальних груп, які працювали за допомогою ПТ, не тільки об'єктивно, але й суб'єктивно, тобто за результатами власного самооцінювання, досягнуть високих і особистісно усвідомлених рівнів у розвитку їх навичок та вмінь ІАП. Така самовпевненість у високому рівні таких навичок та вмінь є дуже важливим позитивним фактором в оволодінні цільовою мовою взагалі. На відміну від цього, студенти контрольних груп не досягнуть такого ж високого рівня суб'єктивної самооцінки в плані опанування ними ІАКК.

Згідно до висунутої гіпотези була сформульована мета експерименту. Вона полягала у підтвердженні високої ефективності розробленої методики використання проєктних технологій для оволодіння ІАКК в англійському письмі студентами II та III курсів мовних ЗВО, а також у визначенні методичної доцільності використання розробленої системи завдань/вправ у

межах цієї методики і запропонованої методичної моделі навчального процесу для застосування у навчанні англійської мови майбутніх викладачів цієї мови.

Для реалізації мети експериментального дослідження воно планувалося як природний вертикально-горизонтальний експеримент (за класифікацією П.Б.Гурвича). Вертикальна складова експерименту базувалася на порівнянні розвитку англомовних навичок та вмінь письма у студентів експериментальних та контрольних груп після експериментального навчання при умові, що в обох видах груп навчалися студенти з вихідним рівнем володіння англійською мовою, який був повністю ідентичним. По горизонталі порівнювалися дві моделі навчання ІАП: запропонована модель, що базується на використанні ПТ, і стандартна модель навчання ІАП (написання академічних есе трьох обраних піджанрів), що була втілена в одному з найкращих та найсучасніших підручників з англійської мови для студентів мовних спеціальностей *Upstream: Upstream. Upper Intermediate* для II курсу і *Upstream. Advanced* для III курсу. Перший з цих підручників використовувався як такий, що доводив студентів до рівня B2/B2+, а другий – до рівня C1/C1+. В обох остання частина кожного розділу присвячувалася навчанню ІАП, здебільшого на матеріалі академічних есе тих самих піджанрів, що відпрацьовувалися в експериментальних групах. В результаті, зміст навчання в обох видах груп був однаковим, а *варіативною складовою* була одна з двох методик для організації навчального процесу з ІАП.

Таким чином, в ході проведення експерименту передбачалося порівняння двох підходів до навчання навичок та вмінь, які входять до складу ІАКК:

- підхід, втілений в експериментальній методиці навчання ІАП за допомогою ПТ у тому вигляді цієї методики, в якому вона та модель навчання, що їй відповідає, представлені у попередньому розділі;
- підхід, втілений у контрольній стандартній методиці навчання ІАП у тому вигляді цієї методики, в якому вона та модель навчання, що їй відповідає, представлені у двох підручниках з англійської мови для

майбутніх викладачів цієї мови: *Upstream. Upper Intermediate* для II курсу і *Upstream. Advanced* для III курсу.

На основі визначеної мети дослідження нами були сформульовані такі завдання організації і проведення експерименту:

1. Провести вхідний контроль з метою визначення достатнього ступеня мовно-мовленнєвої готовності (досягнення принаймні рівня B1/B1+ у розвитку навичок та вмінь ІАП для тих, кого починали його навчати за допомогою або без допомоги ПТ на II курсі) усіх студентів, залучених до участі в експерименті.
2. У випадку визначення достатнього ступеня мовно-мовленнєвої готовності в усіх студентів, яких заплановано залучити до експериментального дослідження, розподілити їх між експериментальними та контрольними групами таким чином, щоб у цих групах була приблизно однакова кількість студентів з більш високим та більш низьким вихідним рівнем підготовки з англійської мови і студентів одного віку та статі.
3. Провести експериментальне навчання з використанням ПТ в усіх експериментальних групах за розробленою моделлю організації навчального процесу, паралельно працюючи в контрольних групах за моделлю, що втілена в обраному підручнику.
4. Перевірити успішність навчання студентів експериментальних та контрольних груп шляхом проведення контрольних зрізів з оцінювання англомовних навичок та вмінь письма студентів, що були набутими в результаті навчання.
5. Узагальнити результати зрізів, інтерпретувати їх та обробити методами математичної статистики.
6. Організувати наприкінці експерименту самооцінювання студентами експериментальних та контрольних груп власного рівня розвитку навичок та вмінь ІАП, набутих у процесі навчання, узагальнити результати такого

самооцінювання, інтерпретувати їх та обробити методами математичної статистики.

У проведенні контрольних зрізів (відповідно до завдань 4 та 5 вище) до уваги бралися неварійовані та варійовані фактори.

До *неварійованих* факторів належали:

- 1) кількість та склад експериментальних груп;
- 2) кількість та склад контрольних груп;
- 3) витрати часу (кількість аудиторних занять, витрати часу на позааудиторну роботу);
- 4) критерії оцінювання рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь студентів у галузі ІАП і їх ІАКК взагалі;
- 5) тематика письмових робіт студентів та предметного і мовного змісту навчання;
- 6) абсолютна більшість текстів-зразків;
- 7) особа викладача-експериментатора;
- 8) місце проведення занять (аудиторії).

Для забезпечення неварійованості тематики студентських письмових робіт та їх предметного і мовного змісту в експерименті, тематика таких робіт у контрольних групах «підстроювалося» під тематику, що використовувалася в експериментальних групах. Для цього, крім обраного підручника, ті, хто навчалися, працювали (як з додатковим роздавальним навчальним матеріалом) з абсолютною більшістю тих же самих текстів-зразків, що і студенти експериментальних груп. Ці тексти включалися у «тканину» роботи з обраним підручником, визначаючи єдність тематики, предметного і мовного змісту навчання та навчальних матеріалів, що використовувалися в експериментальних і контрольних групах.

Варійованим фактором експерименту була методика навчання ІАП майбутніх викладачів англійської мови – за ПТ або за технологією, що була втіленою в

обраному для контрольних груп підручнику. Це визначалося через різницю видів навчальної діяльності та моделі їх організації в експериментальних і контрольних групах. Тому в контрольних групах, хоча, як показано вище, абсолютна більшість використаних навчальних матеріалів були ідентичними з матеріалами, що використовувалися в експериментальних групах, методика опрацювання цих матеріалів слідувала методиці базового підручника, тобто були відсутніми ті проєктні завдання і види навчальної діяльності, які були характерні для ПР, тим самим принципово відрізняючись від моделі, яка була описаною в підрозділі 2.4 попереднього розділу.

Об'єктом контролю в експерименті був рівень сформованості англомовних навичок та вмінь студентів у письмі (навички та вміння написання академічних есе трьох піджанрів: «за та проти», «проблема і рішення», «особистісна думка»). Також об'єктом контролю був і рівень суб'єктивної самооцінки студентів у плані досягнення ними високого рівня володіння ІАКК.

Експериментальне дослідження було *довгостроковим*: воно починалося з констатуючого експерименту (передекспериментального зрізу) наприкінці II семестру I курсу в 2016/17 навчальному році і продовжувалося як експериментальне навчання (формувальний експеримент) протягом двох наступних навчальних років: 2017/18 і 2018/19.

При цьому експеримент у межах усього дослідження проводився в три етапи, що були пов'язані з послідовним ходом проведення експериментального навчання і з вирішенням перелічених вище окремих завдань дослідження у цілому.

Першим етапом було проведення вже згаданого констатуючого експерименту, або передекспериментального зрізу, який організовувався протягом травня місяця в другому семестрі 2016/17 навчального року зі студентами I курсу Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро), які вивчали англійську мову як спеціальність. Після підрахунку та статистичної обробки

результатів зрізу, здійснювався розподіл усіх академічних груп, де проводився констатувальний експеримент, на експериментальні та контрольні.

На другому етапі формувальний експеримент проходив в обох семестрах II курсу 2017/18 навчального року в тих же самих академічних групах студентів того ж самого університету, що були задіяні на першому етапі. В експериментальних групах протягом усього навчального року проводилося експериментальне (з використанням ПТ) навчання ІАП в жанрі академічного есе у двох піджанрах цього жанру: «особистісна думка» і «за та проти». В той же самий період у контрольних групах на тому ж мовному та мовленнєвому матеріалі проводилося навчання ІАП в тому ж жанрі і в тих же піджанрах, що і в групах експериментальних. Але таке навчання велося без використання ПТ, тобто на основі стандартної методики формування ІАКК, яка представлена в підручнику *Upstream. Upper Intermediate*, – базовому для навчального процесу в курсі англійської мови для студентів-майбутніх викладачів цієї мови на II курсі. Після завершення експериментального навчання в експериментальних групах і паралельного йому навчання на основі стандартної методики в групах контрольних у червні 2018 р. в обох видах груп проводився *проміжний післяекспериментальний зріз* для встановлення того, який рівень оволодіння навичками та вміннями, що належать до ІАКК в письмі, був досягнутий в усіх групах, які брали участь в експерименті.

На третьому етапі формувальний експеримент проводився в обох семестрах III курсу 2018/19 навчального року в тих же самих академічних групах студентів того ж самого університету, що були задіяні на перших двох етапах. В експериментальних групах протягом усього навчального року проводилося експериментальне (з використанням ПТ) навчання ІАП в жанрі академічного есе у трьох піджанрах цього жанру: продовжувалася робота над піджанрами «особистісна думка» і «за та проти» і до них додавався третій піджанр – «проблема і рішення». В той же час у контрольних групах на тому ж

мовному та мовленнєвому матеріалі проводилося навчання ІАП в тому ж жанрі і в тих же піджанрах, що і в групах експериментальних. Але, як і на попередньому етапі, таке навчання велося без використання ПТ – на основі стандартної методики формування ІАКК, яка представлена в підручнику *Upstream. Advanced*. Саме він, як ясно зі сказаного раніше, був базовим для навчального процесу в курсі англійської мови на III курсі. Після завершення навчання у червні 2019 р. в обох видах груп проводився *кінцевий післяекспериментальний зріз* для встановлення того, який рівень оволодіння навичками та вміннями, що належать до ІАКК в письмі, був досягнутий усіма студентами.

На всіх трьох етапах дані, що були отримані у зрізах (як передекспериментальному, так і в обох післяекспериментальних), проходили математичну (методами математичної статистики) обробку для підтвердження висновків, зроблених при інтерпретації результатів констатуючого та формуючих експериментів.

Як на другому, так і на третьому етапах, безпосередньо після проведення післяекспериментальних зрізів (як проміжного та кінцевого) студенти також заповнювали те, що ми назвали «аркушами самооцінювання», для встановлення наявності у них особистісної впевненості у власному оволодінні ІАКК в письмі на тому чи іншому рівні. Таке заповнення проводилося для підтвердження або спростовування другої частини гіпотези нашого експериментального дослідження.

Базуючись на всьому сказаному вище, структура та розклад проведеного експериментального дослідження можуть бути представленими так, як це показано в Таблиці 6 (у таблиці також надається раніше не згадана інформація про кількість студентів-учасників на кожному з етапів експерименту; ця інформація подається узагальнено без розподілу учасників на експериментальні та контрольні групи, що буде зроблено надалі).

Таблиця 7

Структура та розклад проведення експериментального дослідження

Етап та його основний зміст	Час та термін проведення	Кількість годин (аудиторних та позааудиторних разом)	Кількість учасників (експериментальних та контрольних груп разом)	Основні завдання
Перший етап – констатувальний експеримент (передекспериментальний зріз)	I курс. Останній тиждень травня 2017 р.	2 аудиторні години	49 студентів	1.Встановлення вихідного рівня мовно-мовленнєвої підготовки студентів, тобто того, чи досягли ті, хто навчалися у майбутніх експериментальних та контрольних групах, обов'язкового для впровадження ПТ рівня В1/В1+ володіння ІАКК в письмі. 2.Математичне підтвердження висновків, зроблених при інтерпретації даних констатуючого експерименту.
			48 студентів	
Другий етап – формувальний експеримент (експериментальне навчання з проведенням проміжного післяекспериментального зрізу)	II курс. Дванадцять тижнів з вісімнадцяти у I семестрі (вересень-січень 2017/18 р.) і дванадцять тижнів з вісімнадцяти у II семестрі (лютий-червень 2018 р.). Зріз та самооцінювання -другий тиждень у червні 2018 р.	300 академічних годин (100 аудиторних, 200 позааудиторних), з них 2 години на проміжний після-експериментальний зріз (час заповнення «аркуша самооцінювання» окремо не враховувався)	49 студентів	1.Отримання проміжних та повністю обґрунтованих даних та висновків про ефективність розробленої методики. 2.Математичне (методами математичної статистики) підтвердження висновків, зроблених при інтерпретації даних формуючого експерименту. 3. Отримання проміжних даних самооцінювання студентів.
			48 студентів	

Третій етап – формувальний експеримент (експериментальне навчання з проведенням кінцевого післяекспериментального зрізу)	III курс. Дванадцять тижнів з вісімнадцяти у I семестрі (вересень-січень 2018/19 р.) і дев'ять тижнів з вісімнадцяти у II семестрі (лютий-червень 2019 р.). Зріз та самооцінювання – другий тиждень у червні 2019 р.	258 академічних годин (86 аудиторних, 172 позааудиторних), з них 2 години на проміжний після-експериментальний зріз (час заповнення «аркуша самооцінювання» окремо не враховувався	49 студентів	1. Отримання остаточних та повністю обґрунтованих даних та висновків про ефективність розробленої методики. 2. Математичне (методами математичної статистики) підтвердження висновків, зроблених при інтерпретації даних формуючого експерименту. 3. Отримання остаточних даних самооцінювання студентів
			48 студентів	

Для проведення довгострокового експериментального дослідження, як вже було сказано, у 2016/2017 навчальному році були залучені студенти I курсу, які у цьому році проходили через констатувальний експеримент. Потім, після переходу на II курс вони ж залишалися як учасники формуючого експерименту. Те ж саме мало місце при їх переході на III курс, тобто одні й ті ж самі студенти брали участь у нашому експериментальному дослідженні від самого його початку і до кінця. Це були студенти *чотирьох* академічних груп англomовної підготовки в Університеті ім. Альфреда Нобеля (Дніпро): ФЛ-16-1, ФЛ-16-2, ФЛ-16-3, ФЛ-16-4.

Група ФЛ-16-1 складалася з 24 студентів у віці 17-18 років (закінчуючи свою участь в експерименті, вони, як і студенти всіх інших груп-його учасників, були вже на два роки старшими). В групі були лише двоє хлопців, усі інші – дівчата, що характерно для академічних груп студентів-філологів. Група ФЛ-16-2 включала 25 студентів у віці 17-18 років. У групі навчалися тільки дівчата, хлопців не було зовсім. Група ФЛ-16-3 складалася з 22 студентів того ж віку, з яких двоє були хлопцями. Нарешті, група ФЛ-16-4 відрізнялася тими ж самими параметрами віку і статі студентів (16-17 років, двоє хлопців,

інші дівчата), але вона була найбільшою за кількістю студентів – 26 осіб. Таким чином, можна стверджувати, що за показниками кількості студентів, їх віку та статі усі чотири групи були приблизно однаковими. Загальна кількість студентів, які взяли участь в експериментальному дослідженні, склала 239 осіб.

Як проводилося експериментальне навчання в експериментальних групах протягом двох навчальних років вже було детально описано у попередньому розділі і не потребує подальшого обговорення. Що стосується до навчального процесу в контрольних групах, то він проходив у строгій відповідності до схеми навчання написання англomовних есе, яка використовується у вже неодноразово згаданих базових підручниках для II та III курсів. Ця схема базується на тому, що в кожному розділі (*unit*) підручника – і у *Книзі для студента*, і у *Робочому зошиті* – є окрема частина (*Writing*), що цілком присвячена створенню студентами різних письмових документів, здебільшого академічних есе. Над цією частиною ті, хто навчаються, працюють як в аудиторії під керівництвом викладача, так і позааудиторно (індивідуально), виконуючи різні вправи та види навчальної діяльності (у тому числі такі, які описувалися у підрозділі 2.3), і це виконання завершується індивідуальним написанням кожним студентом академічного есе того чи іншого піджанру, яке, будучи написаним, передається викладачеві для перевірки та оцінювання. Таким чином, застосовується стандартна (традиційна) процедура навчання ІАП і це навчання відрізняється від навчання в експериментальних групах не за змістом, а виключно за методикою проведення.

Тому, щоб, в умовах ідентичності змісту навчання, перевірити ефективність саме експериментальної методики (ПТ), використаної в експериментальних групах, у плані її результативності у порівнянні з методикою, яка застосовувалася у контрольних групах, необхідно було в обох видах груп проводити абсолютно ідентично всі зрізи (починаючи з передекспериментального).

Суттю таких зрізів у плані методики їх проведення могло бути тільки написання студентами одного або більшої кількості англомовних есе тих піджанрів, які були задіяні у нашому дослідженні: «особистісна думка», «за та проти», «проблема та рішення». Тому в зрізах, які нами проводилася, студенти мали написати протягом одного двогодинного заняття:

1. *Передекспериментальний зріз*: одне есе піджанру «особистісна думка» обсягом до 100 слів. Слід нагадати, що в цьому зрізі перевірялася наявність у всіх студентів майбутніх експериментальних і контрольних груп *як мінімум рівня B1* у розвитку навичок та вмінь ІАП, що й дозволяло їм взяти участь в експерименті. Піджанр «особистісна думка» був обраний для есе як найпростіший з точки зору змісту та мовної форми відповідних писемних документів – такий, за яким написання нескладних есе вже цілком можливо, якщо ті, хто навчаються, мають рівень B1 розвитку ІАКК в письмі. Оскільки наявність у тих, хто навчаються, рівня володіння англійською мовою B1 стандартно перевіряється міжнародним кембриджським екзаменом PET, вимоги до есе, які стосуються його обсягу, змісту, композиції, форми тощо, були сформульовані у відповідності до вимог щодо розвитку відповідних навичок та вмінь ІАП, які існують в екзамені PET.

2. *Проміжний післяекспериментальний зріз після II етапу дослідження* – два есе піджанрів «особистісна думка» і «за та проти» обсягом до 180 слів кожне. Піджанрі були тими самими, які відпрацьовувалися протягом II курсу навчання. Мета – виявити наявність у студентів *як мінімум рівня B2* розвитку навичок та вмінь ІАП. Оскільки наявність у тих, хто навчаються, рівня володіння англійською мовою B2 стандартно перевіряється міжнародним кембриджським екзаменом FCE (зараз *English First*), вимоги до есе, які стосуються його обсягу, змісту, композиції, форми тощо, були розроблені базуючись на вимогах щодо сформованості відповідних навичок та вмінь ІАП, які існують в екзамені FCE (*English First*). Саме такі вимоги обумовили

написання двох есе, а не одного протягом одного двогодинного аудиторного заняття, тому що написання двох письмових робіт протягом однієї години двадцяти хвилин є обов'язковим у частині з письма (*paper Writing*) в екзамені FCE (*English First*).

3. *Кінцевий післяекспериментальний зріз після III етапу дослідження* – два есе піджанрів «за та проти» і «проблема і рішення» обсягом до 260 слів кожне. Піджанрі були тими самими, які відпрацьовувалися протягом III курсу навчання, за виключенням піджанру «особистісна думка». Виключення останнього піджанру, який все ж таки був присутнім на III етапі дослідження (для закріплення), хоча у значно меншому обсязі ніж на II етапі, було обумовлено тим, що з усіх трьох піджанрів цей є найпростішим. Тому повторно перевіряти володіння студентами навичками та вміннями написання відповідних есе після вже проведеного проміжного післяекспериментального зрізу не було ніякої потреби. Метою кінцевого зрізу було виявлення наявності у студентів як *мінімум рівня C1* розвитку навичок та вмінь ІАП. Така наявність у тих, хто навчаються, стандартно перевіряється письмовою частиною міжнародного кембриджського екзамену CAE (зараз *English Advanced*). Тому вимоги до есе щодо його обсягу, змісту, композиції, форми тощо, базувалися на вимогах щодо розвитку здатності здійснювати ІАП, які передбачені в екзамені CAE (*English Advanced*). Знов таки, як і у випадку з попереднім проміжним післяекспериментальним зрізом, такі вимоги екзамену CAE обумовили написання двох есе, а не одного протягом одного двогодинного аудиторного заняття.

Однією з головних проблем в організації експериментальних зрізів була проблема того, за якими критеріями слід оцінювати результати написання студентами тих есе, які, згідно з умовами проведення зрізу, вони мали написати.

Як слідує з викладеного вище про проведення зрізів, результати написання тих чи інших есе зіставлялися з вимогами щодо того чи іншого *мінімального* рівня (B1, B2 або C1) володіння навичками та вміннями ІАП, який, як *очікується*, студенти мають продемонструвати в своїй письмовій роботі на тому чи іншому етапі нашого експериментального дослідження. Такі вимоги щодо найвищих, цільових, рівнів такого володіння англомовним письмом (C1 та C2) вже були наведені у підрозділі 1.2 *Розділу 1* у *Табл.1* на основі інформації, яка надається у відповідних таблицях ЗЄР. Останні власне і є найповнішим та найбільш визнаним викладенням цих вимог. Що стосується відповідних вимог до володіння навичками та вміннями ІАП на рівнях B1 та B2, які також є актуальними для наших зрізів, то вони наводяться нижче у Табл. 7.

Таблиця 8

Якісні аспекти володіння мовою (письмо)

П и с ь м о	Писемне мовлення (письмо)	Рівень B1: Я можу написати простий зв'язний текст на знайомі або пов'язані з особистими інтересами теми. Я можу писати особисті листи, описуючи проблеми та враження.	Рівень B2: Я можу написати чіткий, детальний текст на широке коло тем, пов'язаних з моїми інтересами. Можу писати есе чи доповідь, узагальнюючи інформацію або наводячи аргументи «за» чи «проти» певної точки зору. Я можу писати листи, наголошуючи на особистому значенні минулих і теперішніх подій
----------------------------	---------------------------------	--	--

Уточнити ці вимоги при проведенні наших зрізів та оцінюванні результатів допомагало зіставлення з вимогами до проведення письмової частини міжнародних екзаменів з англійської мови (PET, FCE, CAE) для різних рівнів володіння нею (B1, B2, C1). Так, саме вони допомогли визначитися з обсягами есе, які повинні писати студенти на тому чи іншому етапі експерименту, скільки таких есе вони мають написати протягом проведення

зрізу, рівнем змістовної та мовної складності цих есе тощо. Таким чином, *головним критерієм* оцінювання письмових робіт студентів в усіх експериментальних зрізах був для нас *критерій рівня відповідності цих робіт вимогам* (ЗЄР і міжнародних іспитів) *до мінімального рівня очікуваного нами розвитку ІАКК в письмі студентів з експериментальних та контрольних груп на тому чи іншому етапі експериментального навчання.*

Але виникало питання щодо того, як можна *максимально об'єктивно* оцінити відповідність цим вимогам написаних студентами робіт. Адже добре відомо, що письмо, як і говоріння, будучи продуктивним видом мовленнєвої діяльності, може оцінюватися тільки якісно, а не кількісно, тобто оцінка завжди буде суб'єктивною. Зниження рівня суб'єктивності в цьому випадку може бути досягнуто лише двома шляхами:

1. Оцінювання проводиться на основі набору чітких критеріїв, кожний з яких відображає важливий якісний параметр письма (або говоріння), що робить його адекватним, причому оцінювання за кожним з таких параметрів здійснюється на основі чітко визначеної шкали балів (*Cohen; Ingram; Wilds*).

2. Оцінювання здійснюється не одним, а двома «оцінювачима» («незалежними експертами», «компетентними суддями»), які ніколи раніше не працювали з групою учнів або студентів, що підлягає оцінюванню. Вони оцінюють письмо (або говоріння) тих, хто навчається, повністю незалежно один від одного за наданим набором критеріїв та шкалою балів. Потім їх оцінки або підсумовуються та діляться на два, або вони обговорюють свої оцінки і зводять їх до єдиної середньої.

Для реалізації обох названих шляхів, по-перше, оцінювання результатів кожного з наших зрізів (оцінювання письмових робіт студентів експериментальних та контрольних груп) проводив не викладач, який здійснював навчання та організовував зрізи, а два «незалежних експерти». Ними були завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання

іноземних мов Університету імені Альфреда Нобеля проф. О.Б. Тарнопольський та доцент тієї ж кафедри М.Р. Кабанова (яким авторка роботи висловлює свою глибоку подяку). По-друге, для оцінювання студентських робіт за тим головним критерієм відповідності вимогам до рівня очікуваного розвитку ІАКК в письмі, що був нами прийнятий, «оцінювачи» мали 10 балів. Ця кількість балів виставлялася письмовій роботі студента, якщо, за суб'єктивною думкою «незалежних експертів», вона за своєю якістю повністю відповідала очікуваному рівню розвитку ІАКК в письмі (B1, B2 або C1) на тому чи іншому етапі експериментального дослідження. Якщо відповідність була неповною, «оцінювач» виставляв настільки менше балів, наскільки робота, знов-таки за його суб'єктивною думкою, не досягала рівня повної відповідності. Якщо робота дещо перевищувала за своєю якістю очікуваний рівень (наприклад, замість рівня B1, за думкою «оцінювача» відповідала рівню B1+), він додавав 5 балів до 10, тобто оцінював її в 15 балів. Якщо ж робота, як вважав «оцінювач» відповідала наступному рівню замість очікуваного (наприклад, рівню B2 замість B1 або рівню C2 замість C1), її рекомендувалося оцінити в 20 балів, тобто 20 балів були максимальною оцінкою за нашим головним критерієм.

Але з точки зору зниження рівня суб'єктивності оцінка лише за одним головним критерієм вважалася нами недостатньою. «Оцінювачам» надавалося ще шість критеріїв, за кожним з яких максимально високою оцінкою були 10 балів (без можливості надання більшої кількості балів). Шість критеріїв, про які йдеться є *уточнюючими*, тобто такими, які дають можливість детальніше обґрунтувати оцінку за першим та головним критерієм, виходячи з того, що основними параметрами будь-якої комунікації є: *accuracy* (мовна точність та правильність), *fluency* (побіжність, а у випадку письма – достатньо вільне, не занадто утруднене здійснення ІМД письма) та *effectiveness* (досягнення

бажаних результатів комунікації) – за Н. Брігером) До уточнюючих критеріїв належать:

1. Відповідність есе заданій темі (з точки зору змісту, повноти розкриття теми – при тому, що тема є доступною для розкриття студентами виучуваною мовою на конкретному етапі розвитку їх ІМД в письмі).

2. Відповідність формату, композиції, логіці викладення та стилю, характерним для англomовного академічного есе (з точки зору існуючих соціокультурних вимог – знов таки, з урахуванням очікуваного на конкретному етапі рівня розвитку ІАКК студентів у письмі).

3. Граматична, лексична, синтаксична та орфографічна правильність написаного (з тим же самим застереженням, що стосувалася перших двох критеріїв – пункти 1 та 2 вище – та двох наступних критеріїв – пункти 4 і 5 нижче).

4. Логічна зв'язність написаного, в тому числі її прояв через спеціальні мовні засоби.

5. Різноманітність граматичних та лексичних засобів, які використовувалися студентом у письмі.

6. Обсяг написаного (не менше 100 слів при проведенні передекспериментального зрізу, 180 слів – для проміжного післяекспериментального зрізу та 260 слів – при проведенні кінцевого післяекспериментального зрізу).

Слід зауважити, що, на відміну від головного критерію, перелічені вище шість уточнюючих критеріїв були запропоновані не нами. Вони вперше були розроблені О. Тарнопольським та практично удосконалені у дослідженні А. Виселко.

В цілому, узагальнюючи та завершуючи аналіз, наданий у цьому підрозділі, можна зауважити, що оцінювання у перед- та післяекспериментальних зрізах проводилося за сьома критеріями – одним головним та шістьма уточнюючими, – за якими кожна студентська письмова робота могла отримати до *80 балів максимум*. Всі ці бали по всіх роботах у

кожній експериментальній або контрольній групі підсумовувалися, зводилися до середніх показників, на основі чого проводилося математичне (статистичне) опрацювання отриманих результатів для виявлення статистичної значущості різниці показників в експериментальних та контрольних групах, яку ми сподівалися знайти.

На основі усього сказаного в цьому підрозділі можна перейти до розгляду результатів, які були отримані у зрізах.

3.2. Результати констатувального експерименту (передекспериментального зрізу), їх математичний аналіз і розподіл студентів на експериментальні і контрольні групи

Констатувальний експеримент (передекспериментальний зріз) був проведений за описаною вище методикою і тема для написання есе піджанру “*opinion essay*” – «*особистісна думка*» була сформульована наступним чином:

How to change your life for the better? (Як змінити своє життя на краще?)

Необхідно зазначити, що міжнародний екзамен з англійської мови PET, який, як ясно з попереднього підрозділу, служив точкою відліку для проведення нашого передекспериментального зрізу, взагалі не містить завдання з написання есе. Але ми вважали, що маємо право використати саме його як форму перевірки наявних у студентів навичок та вмінь ІАП, оскільки: 1) необхідно було, щоб передекспериментальний зріз у констатуючому експерименті співпадав за формою та методикою проведення з післяекспериментальними зрізами у формуючому експерименті; 2) ми були впевнені, що студенти здатні написати таке нескладне *opinion essay*, оскільки, за нашими спостереженнями, їх рівень володіння англійською мовою в плані ІАП наприкінці I року навчання у мовному ЗВО дещо (хоча і незначно) перевищував рівень B1, а в усній роботі на заняттях вони звикли висловлювати

свої особистісні думки на тому мовному рівні, який вже був у них сформований.

На написання есе в 100 слів студентам відводилися 40 хвилин на звичайному аудиторному занятті (термін проведення зрізу у попередньому підрозділі). Після написання, усі написані есе передавалися «оцінювачам» – незалежним експертам, які перевірили та оцінили кожне есе, передавали викладачеві-експериментаторові узгоджені між обома експертами результати оцінювання по кожному студенту окремо. На цій основі підраховувалися середні результати по кожній групі, які наведені у Табл. 9.

Слід зазначити, що в цій і наступних таблицях критерії, за якими проводилося оцінювання, позначені номерами, тобто римськими цифрами: I – критерій рівня відповідності письмових робіт вимогам до рівня очікуваного розвитку ІАКК в письмі; II – критерій відповідності есе заданій темі; III – критерій відповідності формату, композиції, логіці викладення та стилю, характерним для англomовного академічного есе; IV – критерій граматичної, лексичної, синтаксичної та орфографічної правильності написаного; V – критерій логічної зв'язності написаного, в тому числі її прояв через спеціальні мовні засоби; VI – критерій різноманітності граматичних та лексичних засобів, які використовувалися студентом у письмі; VII – критерій обсягу написаного. Позначки в цій і наступних таблицях «абс. пок.» – «абсолютний показник» означають кількість балів за тим чи іншим критерієм від максимально можливої кількості балів; «%» – той же показник у відсотках від такої максимально можливої кількості.

Таблиця 9

Результати виконання студентами завдання написати есе в передекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентських груп – дані по кожному окремому студенту в кожній групі наводяться у Додатку I)

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всіх критеріях (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ФЛ-16-1	11,04	55,2	10	100	8	80	8,04	80,4	7,12	71	6,08	61	10	100	60,3	75,4
ФЛ-16-2	10	50	10	100	7,08	70,8	8,12	81,2	7,04	70	6,2	62	10	100	58,4	73,1
ФЛ-16-3	12,22	61,1	10	100	7,13	71,3	9,09	90,9	6,13	61	7,18	71,8	10	100	61,8	77,2
ФЛ-16-4	12,16	60,8	10	100	7,16	71,6	9,04	90,4	7,12	71	6,12	61,2	10	100	61,6	83,3

Аналіз таблиці показує, що всі без виключення групи студентів, які були добраними для проведення експериментального дослідження, досягли рівня В1 в розвитку їх ІАКК в письмі. Три групи (ФЛ-16-1, ФЛ-16-3 та ФЛ-16-4), як ми і передбачали, навіть дещо перевищували цей рівень, хоча дуже незначно – рівня В1+ жодна з груп не досягала. Головною проблемою, в тому що стосується розвитку навичок та вмінь студентів в англомовному письмі, була не дуже висока відповідність написаного ними формату, композиції, логіці викладення та стилю, характерним для англомовних академічних есе (III критерій). Ще нижчою була їх здатність писати такі есе логічно зв'язно, використовуючи для цього спеціальні мовні засоби (такі як слова-зв'язки – *link words*) – V критерій. Залишали бажати кращого і різноманітність граматичних та лексичних засобів, які використовувалися студентами в письмі (VI критерій). Більш адекватною була граматична, лексична, синтаксична та орфографічна правильність виконаних письмових робіт (VI критерій), хоча і тут спостерігалася наявність досить широкого поля для покращення відповідних навичок та вмінь тих, хто навчаються.

В цілому ж, головним висновком для нас з аналізу даних, що представлені у Таблиці 9, було те, що всі чотири групи знаходилися на *приблизно однаковому рівні розвитку ІАКК в англомовному письмі*, тобто цілком припустимо було порівнювати їх результати в ході експериментального

дослідження, оскільки вихідний рівень у всіх груп був майже однаковим, а різниця між групами в цьому аспекті – дуже незначною.

Для більш об'єктивного визначення рівнів розвитку вмінь писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови за експериментальною методикою було запропоновано ще ряд уточнюючих критерій та показників: 1) лінгвістичної нормативності текстів з показниками: лексичної, граматичної, орфографічної та синтаксичної коректності; 2) тематичної відповідності текстів з показниками: досягнення цілей висловлювання, повноти розкриття теми; 3) структурної організації текстів з показниками: логіки викладу думок, аргументованості; 4) жанрової відповідності з показником: дотримання жанрових вимог; 5) обсягу тексту з показником: кількості друкованих знаків від 120–180. Рівнями оцінювання всіх показників були: високий (В), середній (С), достатній (Д) і низький (Н).

Результати передекспериментального зрізу наведено в таблиці 2.

Таблиця 10

Результати оцінювання вихідного рівня володіння студентами вміннями написання англійських есе в ході проведення констатувального експерименту

Група	К р и т е р і ї																			
	Лінгвістичної нормативності				Тематичної відповідності				Структурної організації				Жанрової відповідності				Обсягу			
	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н
ЕГ-1	4	5	6	9	5	6	9	4	2	8	9	5	8	4	7	5	3	8	9	4
ЕГ-2	5	7	9	4	7	5	5	8	7	6	8	4	6	5	8	6	4	7	10	4
КГ-1	8	5	7	5	9	4	6	6	9	5	6	5	9	7	4	5	7	9	4	5
КГ-2	7	6	6	6	8	5	7	5	8	7	7	3	7	9	5	4	8	8	6	3

Отримані результати в цілому продемонстрували недостатній рівень володіння студентами як знаннями мовного матеріалу, так і вміннями оперувати ними в писемній формі комунікації для викладу думок в жанрі есе.

Для остаточного доказу цього принципового твердження був проведений математичний (статистичний) аналіз отриманих даних. Його метою було

отримання математичного підтвердження того, що всі чотири групи продемонстрували фактично однакові результати в ході передекспериментального зрізу, тобто доказ того, що всі вибіркові дисперсії належали до однієї й теж самої генеральної дисперсії.

Отримання математично підтвердженого доказу того, що всі добрані нами чотири групи студентів знаходилися на фактично однаковому рівні розвитку ІАКК в англomовному письмі дозволяло нам у цілком випадковому порядку розподіляти ці групи на експериментальні та контрольні. Але для підвищення об'єктивності та доказовості даних в експерименті (якщо в ньому знайшла б підтвердження висунута нами гіпотеза експериментального дослідження) ми пішли на те, що в якості контрольних виділили ті групи, які в передекспериментальному зрізі за даними Табл. 9 продемонстрували хоча й незначно кращі, але все ж найкращі результати написання есе. У цьому випадку, якщо б після закінчення експериментального навчання експериментальні групи показали б суттєво кращі результати ніж контрольні, це було б додатковим підтвердженням ефективності запропонованої методики. Саме цей фактор остаточно обумовив кодування залучених груп літерою *E* (експериментальна) або *K* (контрольна) і згідно з ним *експериментальними* були обрані групи ФЛ-16-1 (*E1*) і ФЛ-16-2 (*E2*), а *контрольними* – групи ФЛ-16-3 (*K1*) і ФЛ-16-4 (*K2*).

Проведений після передекспериментального зрізу розподіл груп на експериментальні та контрольні, дозволив перейти до другого і третього етапів нашого експериментального дослідження з організацією наприкінці кожного з етапів післяекспериментальних зрізів, обговоренню результатів яких присвячений наступний підрозділ.

3.3. Результати формувального експерименту (післяекспериментальних зрізів) та їх математичний аналіз, методика проведення та показники самооцінювання студентів

Формувальний експеримент на обох його етапах проводився за описаною у підрозділі 3.1. методикою. Наприкінці кожного з етапів студенти писали по два академічних есе на занятті, на якому проводився післяекспериментальний зріз, із розрахунку по 40 хвилин на одне есе, так що ця робота займала весь час заняття. Написання двох, замість одного, есе, що було обумовлено орієнтацією наших післяекспериментальних зрізів на міжнародні экзамени-зразки FCE та CAE (підрозділ 3.1.), було першою відмінністю методики проведення цих зрізів від зрізу передекспериментального. Другою відмінністю, звичайно, була суттєва більша складність самих есе як за змістом, так і за мовною формою у відповідності до рівня розвитку ІАКК в письмі, демонстрація якого очікувалася від студентів за результатами зрізу (як мінімум рівень B2 у післяекспериментальному зрізі після II етапу дослідження і як мінімум рівень C1 після III етапу). Згідно з цим, студентам була запропонована така тематика для написання есе:

Післяекспериментальний зріз після II етапу дослідження (очікуваний рівень розвитку ІАКК студентів у письмі – як мінімум B2):

1. Parents are the most efficient teachers. Do you agree or disagree with this statement? Please provide specific reasons and examples in your essay (Батьки є кращими вчителями. Ви згодні чи ні з цим твердженням? Надайте специфічні причини та приклади, які підтверджують вашу думку) – “opinion essay” – есе «особистісна думка».

2. To be on a diet: is it good or bad? (Дотримуватися дієти: це погано чи добре?) – “for and against essay” – есе «за та проти».

Післяекспериментальний зріз після III етапу дослідження (очікуваний рівень розвитку ІАКК студентів у письмі – як мінімум C1):

1. *The world is a better place with mobile phones (Світ став кращим місцем для життя з появою мобільних телефонів)* – “for and against essay” – есе «за та проти».

2. *Greater freedom does not necessarily lead to greater happiness (Більша свобода необов’язково веде до більшого щастя)* – “points to consider essay” – есе «проблема і рішення».

З тематики есе добре видна їх значна більша складність для написання не тільки у порівнянні з есе, що було запропоновано для передекспериментального зрізу, але й суттєва більша складність есе, що писалися протягом проведення кінцевого післяекспериментального зрізу, в порівнянні зі зрізом проміжним.

Аналізуючи та оцінюючи в обох післяекспериментальних зрізах обидва есе, що були написані кожним студентом, «оцінювачі» – незалежні експерти виставляли свої бали не за кожне окреме з двох есе, а за обидва есе відразу, тобто, якщо максимальна оцінка, наприклад, у III критерії була 10 балів, то кожен «оцінювач» надавав максимум 10 балів не за одне, а за обидва есе, написаних студентом, знижуючи цю кількість балів відповідно до свого *враження від обох есе як єдиного цілого*. Це значно спрощувало наступні підрахунки, запобігало виникненню плутанини і дозволяло створити чіткішу картину отриманих результатів.

Ці усереднені по кожній експериментальній та контрольній групі результати представлені у Табл. 9 за підсумками післяекспериментального зрізу, проведеного після II етапу дослідження, і у Табл. 10 за підсумками післяекспериментального зрізу, проведеного після III етапу дослідження (індивідуальні дані по кожному студенту надані у *Додатку К* для післяекспериментального зрізу після II етапу дослідження і у *Додатку Л* для післяекспериментального зрізу після III етапу дослідження).

Таблиця 11

Результати виконання студентами завдання написати два есе в проміжному післяекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентських груп)

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
E1	13,12	65,6	10	100	10	100	9,08	91	10	100	9,12	91	10	100	71,3	89,12
E2	12,04	60,2	10	100	9,16	91,6	9,2	92	10	100	9,2	92	10	100	69,6	86,25
K1	8,22	41,1	10	100	8,09	80,9	7,4	74	7,3	73	8,3	83	10	100	59,3	74,1
K2	9,08	45,4	10	100	7,32	73,2	6,32	63	8,12	81	7,2	72	10	100	58	72,55

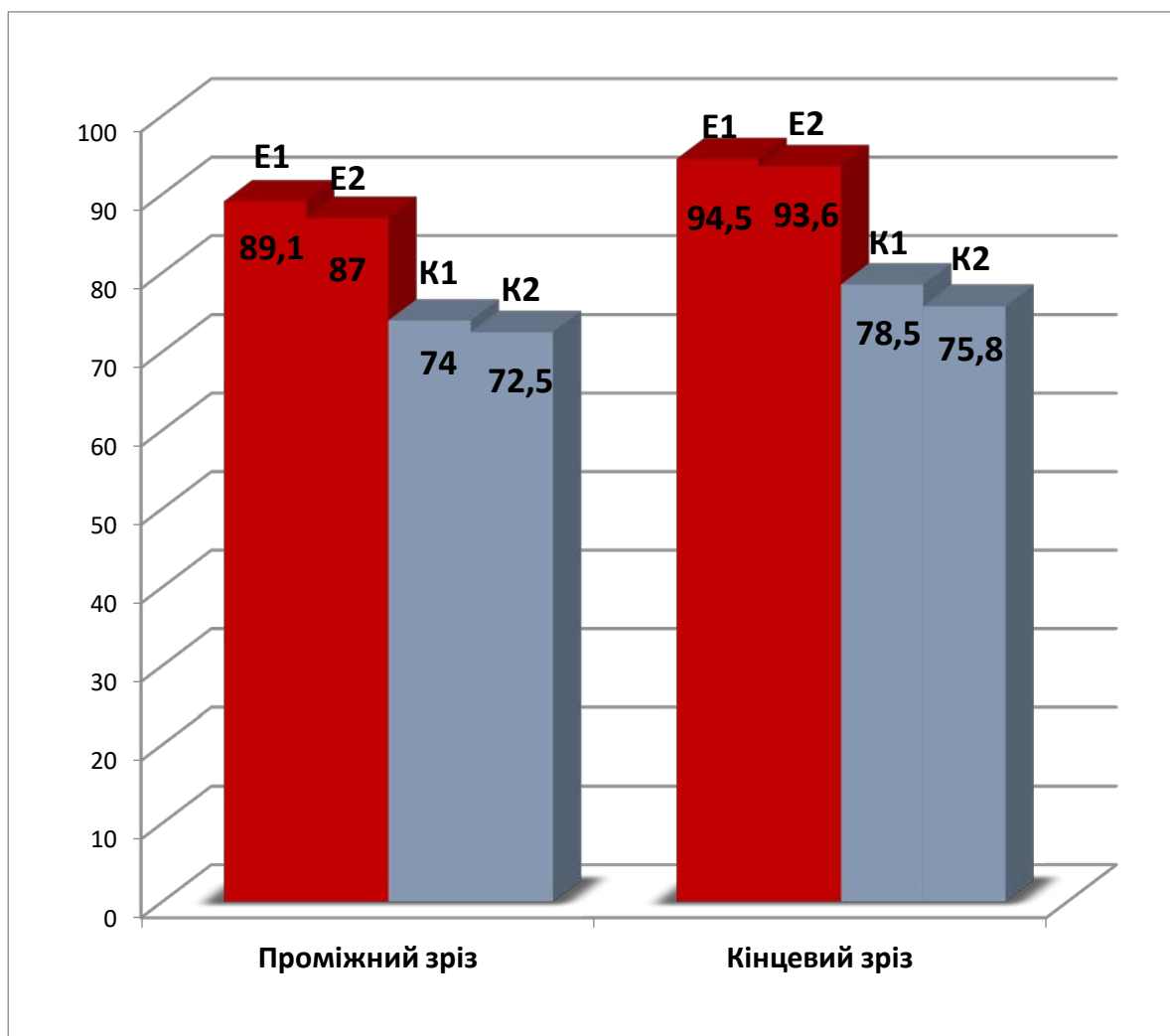
Таблиця 12

Результати виконання студентами завдання написати два есе в кінцевому післяекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентських груп)

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
E1	17,25	86,2	10	100	10	100	9,2	92	10	100	9,16	92	10	100	75,6	94,5
E2	16,08	80,4	10	100	10	100	9,48	95	10	100	9,32	93	10	100	74,8	93,6
K1	9,04	45,2	10	100	9,2	92	8,04	80	8,22	82,2	8,31	83	10	100	62,8	78,5
K2	8,04	40,2	10	100	8,08	81	8,12	81	8,2	82	8,24	82	10	100	60,7	75,8

У більш наглядній формі дані Табл. 11 та 12 представлені на графіку (Рис.

8)

Рис. 8. Графік результативності написання студентами есе в проміжному та кінцевому післяекспериментальному зрізах (за показниками оцінювання написаних есе в середньому по всім критеріям у кожній експериментальній та контрольній групі – у %)

Дані, що представлені у Табл. 11 та 12 і на графіку (Рис. 8), дуже наглядні і дають підстави для ряду висновків:

1. Студенти експериментальних груп завжди досягають очікуваного рівня розвитку ІАКК в письмі і навіть перевищують його, досить близько підходячи наприкінці II курсу до рівня В2+ замість рівня В2, а наприкінці III курсу, перевищивши рівень С1+, майже впритул наближаються до рівня С2. На відміну від цього, студенти контрольних груп, хоча і підійшовши до рівня В2 наприкінці II курсу і рівня С1 наприкінці III

курсу, повністю його не досягають і тим більше не перевищують у плані розвитку їх ІАКК в письмі.

2. Прогрес у розвитку цієї компетенції в експериментальних групах значно швидший ніж в групах контрольних. В останніх він звичайно також є, але його повільність не дозволяє студентам контрольних груп не тільки наздогнати групи експериментальні, а й навіть наблизитися до їх результатів.
3. В обох видах груп ті, хто навчаються, не мають ніяких труднощів у забезпеченні відповідності змісту своїх есе заданій темі та в написанні есе очікуваного обсягу (II та VII критерії). Але студенти контрольних груп дуже сильно відстають від студентів експериментальних груп у розвитку навичок та вмінь писати есе у повній відповідності до формату, композиції, логіці викладення та стилю, що характерні для англomовного академічного есе; у здатності забезпечувати граматичну, лексичну, синтаксичну та орфографічну правильність написаного, його логічну зв'язність, в тому числі через спеціальні мовні засоби (III, IV та V критерії). Граматичні та лексичні засоби, які використовують студенти контрольних груп у письмі, також суттєво менш різноманітні ніж у студентів експериментальних груп (VI критерій). Звичайно, відповідні навички та вміння у тих, хто навчалися у контрольних групах, також розвивалися, але досить повільно, так що вони не дуже сильно удосконалилися між двома післяекспериментальними зрізами.

Навіть у тому, що стосується змісту написаних есе, хоча і у студентів експериментальних, і у студентів контрольних груп він повністю відповідав заданій тематиці (пункт 3 вище), але в есе, що були створені в експериментальних групах, цей зміст був значно цікавішим, а викладення значно більш розгорнутим і «художнім». Це добре видно з декількох прикладів

написаних студентами експериментальних груп есе у зіставленні з есе на ту ж саму тематику, які були написані тими, хто навчався у контрольних групах

Для підтвердження значущості різниці у результатах навчання в експериментальних і контрольних групах було проведено математичне (статистичне) опрацювання отриманих у післяекспериментальних зрізах даних. Метою було отримання математичного підтвердження того, що різниця у таких результатах (за даними післяекспериментальних зрізів) є математично значущою, тобто доказ того, що всі вибіркові дисперсії для експериментальних і контрольних груп належали до різних генеральних дисперсій. Як і у випадку з передекспериментальним зрізом, аналіз проводився за методикою, що викладена в роботі.

Отримання у проведеному математичному аналізі остаточного доказу того, що різниця у результатах навчання в експериментальних і контрольних групах є цілком значущою, означало успішне доведення першої та головної частини нашої гіпотези експериментального дослідження: *робота студентів з оволодіння ІАКК в англomовному письмі, яка проводиться за допомогою ПТ, впроваджених у курс англійської мови для майбутніх викладачів цієї мови, призводить до суттєво кращих результатів опанування ними такою компетентністю ніж за умов стандартного формування та розвитку відповідних навичок та вмінь засобами, що пропонуються у стандартних підручниках з цільової мови.*

Але залишалося довести ще й другу частину гіпотези, що стосувалася самооцінки студентів, яка мала бути значно вищою у тих, хто пройшов експериментальне навчання, ніж у тих, хто його не проходив.

Для прояснення цього питання у межах проміжного післяекспериментального зрізу наприкінці II курсу і кінцевого післяекспериментального зрізу наприкінці III курсу використовувалося *анкетування*, точніше заповнення тими, хто навчаються, своєрідних

опитувальних аркушів, які раніше в цьому підрозділі вже були названі «аркушами самооцінювання». Такі «аркуші»-анкети були укладені нами, відштовхуючись від частини, присвяченої самооцінці студентами власного розвитку навичок та вмінь ІАП, яка є складовою таблиць-анкет самооцінювання у *Європейському мовному портфелі для економістів*. Принцип самооцінювання залишався тим же самим, що і у вищевказаній анкеті. Студент ставив позначку «+» у колонці *Yes, I can (Так, я можу)* проти тих навичок та вмінь ІАП, які, за його думкою, він вже повністю опанував. Якщо студент не вважав, що такі навички та вміння у нього вже сформовані, він ставив позначку «+» у колонці *I want to gain (Я хочу навчитися)*. Таким чином, позначка у колонці *Yes, I can* означала повну впевненість студента у своїх навичках та вміннях в англomовному письмі, а позначка в колонці *I want to gain* свідчила про відсутність такої впевненості.

Якщо методика самооцінювання у нашому дослідженні залишалася тією ж самою, що в *Європейському мовному портфелі ...*, повністю зміненим був опис навичок та вмінь письма, які студенти мали оцінити з точки зору їх сформованості або несформованості у самих себе. Був наданий узагальнений опис тих навичок та вмінь, які стосувалися адекватного створення англomовних академічних есе двох опрацьованих за навчальний рік піджанрів («особистісна думка» і «за та проти») для зрізу наприкінці II курсу навчання і узагальнений опис навичок та вмінь, які стосувалися адекватного створення англomовних академічних есе всіх трьох опрацьованих піджанрів («особистісна думка», «за та проти», «проблема і рішення») для зрізу наприкінці III курсу навчання.

Як саме формулювалися такі описи, видно з Табл. 12 та 13 нижче. В них показані й усереднені (у відсотках від кількості студентів у кожній групі) показники самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп. Індивідуальні показники кожного студента з кожної групи у вигляді позначок «+» в аркушах самооцінювання наведені у *Додатку Н*.

Таблиця 13

Результати самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп щодо рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання англомовних есе (проміжний післяекспериментальний зріз – кінець II курсу навчання)

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	E1 and E2		K1 and K2	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	87, 7 %	12, 2 %	29, 7 %	70, 7 %
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	85, 7 %	14, 3 %	25,5 %	74, 5 %
Mean figures	86,7 %	13,3 %	27,6%	72,4%

Таблиця 14

Результати самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп щодо рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання англомовних есе (кінцевий післяекспериментальний зріз – кінець III курсу навчання)

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 and E2		E1 and E2	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	95,9 %	4,08 %	40,4%	59,6 %
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	91,8 %	8,2 %	36,2%	63,8 %
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	85,7 %	14,3 %	23,4 %	76,6 %
Середні показники	91,1%	8,9 %	33,3 %	66,7 %

З наведених в обох таблицях даних видно, що переважна більшість (а на III курсі близько до 100%) студентів експериментальних груп були суб'єктивно впевнені у високому рівні розвитку в них навичок та вмінь ІАП. Більше того, ця впевненість зросла при переході від другого до кінцевого етапу експериментального навчання. Менше за все студенти експериментальних груп були впевнені у своїй здібності писати есе піджанру «проблема і рішення», що не дивно, оскільки з есе цього піджанру вони працювали всього один рік, а не два, як з есе двох інших піджанрів. Але й тут рівень впевненості у собі сягав 85%. На відміну від цього, більшість студентів контрольних груп не відчували впевненості у своїй здібності писати академічні есе англійською мовою. Така впевненість дещо зросла з ходом навчання, оскільки кінцевий післяекспериментальний зріз продемонстрував вищі її показники ніж зріз проміжний, але зростання було дуже невеликим.

Для повного підтвердження зроблених вище висновків, отримані результати самооцінювання були також опрацьовані методами математичної статистики, виходячи з тих же статистичних гіпотез, що і в попередніх випадках: а) *гіпотези про відсутність відмінностей (нульової гіпотези)* та б) *гіпотези про значущість відмінностей (альтернативної гіпотези)*. Не змінювалася і методика проведення математичного аналізу, хід та результати якого наводяться нижче.

Таким чином, математичний аналіз однозначно підтвердив і другу частину нашої вихідної експериментальної гіпотези: припущення про те, що студенти експериментальних груп, які працювали за допомогою ПТ, не тільки об'єктивно, але й суб'єктивно, тобто за результатами власного самооцінювання, досягнуть високих і особистісно усвідомлених рівнів у розвитку їх навичок та вмінь ІАП.

Отже, можна стверджувати, що наша гіпотеза щодо переваг і високої ефективності розробленої нами методики використання ПТ у навчанні ІАП

студентів мовних ЗВО, які готуються до роботи викладачами англійської мови, *знайшла повне підтвердження у проведеному експериментальному дослідженні.*

3.4. Методичні рекомендації щодо впровадження проєктних технологій у процес формування англійської писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Впровадження проєктних технологій у процес формування англійської писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови доцільно починати лише з II курсу їх навчання у мовному ЗВО. Причина полягає в тому, що, хоча ті, хто поступив на I курс мовного ЗВО, в переважній більшості випадків вже мають рівень B1 володіння виучуваною мовою, але в галузі комунікативної компетентності в англійському письмі (на відміну від компетентності в усних видах ІМД або в читанні) цей рівень не завжди є сформованим і нерідко досягається лише кінцю I курсу. А якщо рівень ІАКК в письмі нижчий ніж B1, студенти не зможуть ефективно виконувати проєктні завдання того рівня складності, що був описаний у цій роботі.

Впроваджуючи ПТ у навчання ІАП на II та III курсах підготовки майбутніх фахівців з англійської мови, викладач повинен спиратися на ряд принципів використання таких технологій: 1) демократизації, 2) підвищеного рівня навчальної автономії, 3) удосконалення навчання іншомовного письма через ПР, 4) виховного та розвиваючого впливу проєктної навчальної діяльності, 5) кооперативної навчальної діяльності у проєктній роботі для забезпечення взаємонавчання студентів, 6) самостійного виявлення жанрових та мовних особливостей, 7) інтенсивного використання Інтернет-пошуку, 8) групового обговорення та опрацювання особливостей письма у певних жанрах, 9) сполучання індивідуального виконання письмових робіт з їх груповим та

парним взаємообговоренням та взаємокоментуванням, 10) відбору змісту навчання у відповідності до складових ІАКК і особливостей ІАП, 11) поступового підвищення якості письмових робіт студентів, 12) використання текстового редактору та 13) оприлюднення результатів ПР через Інтернет.

Добираючи зміст навчання для проведення проєктної роботи студентів у галузі розвитку їх ІАКК в письмі, необхідно в першу чергу добрати той/ті жанр/жанри (з їх піджанрами), в якому/яких студенти повинні навчитися створювати писемні документи виучуваною мовою. На цій основі викладачем/укладачем навчальних матеріалів також добирається тематика письмових робіт, які студенти будуть писати в цьому жанрі/жанрах/піджанрах.

Добір змісту навчання в ході проєктної роботи на більш високих рівнях (зразки письмових робіт певного жанру/піджанру, мовний, мовленнєвий, соціокультурний, прагматичний тощо матеріал) проводиться самими студентами в ході виконання проєктних завдань, але вони не завжди усвідомлюють, що не просто виконують проєктні завдання, а ведуть такий добір. Зміст навчання на вищому рівні – мовленнєвих навичок та вмінь – виділяється автоматично із усього масиву тих матеріалів, що були відібрані на нижчих рівнях.

Проєкти з навчання письма доцільно робити протяжністю від двох до трьох тижнів виконання, присвячуючи один проєкт одному жанру/піджанру письма виучуваною мовою і повторюючи подібну ПР декілька разів за навчальний рік.

Для проєктної роботи з навчання письма доцільно використовувати тип змішаних інформаційно-творчих проєктів.

Виконання одного навчального проєкту складає єдиний проєктний цикл аудиторної та позааудиторної роботи. Він включає чотири окремі етапи: підготовчий, виконавчий, редагувальний та підсумковий. Зміст роботи на кожному з них: 1) інструктаж викладача перед початком виконання проєктного

завдання усією групою студентів, а також призначення студента-керівника проєкту; 2) планування студентами своєї проєктної роботи через загальногрупове обговорення та збір матеріалів для цієї роботи призначеними студентами-«дослідниками», підготовка ними вправ та видів навчальної діяльності, обрання теми для написання есе; 3) представлення «дослідниками» зібраної інформації всій групі (презентація), її обговорення та опрацювання усіма учасниками проєкту через виконання вправ, запропонованих тими ж «дослідниками»; 4) обрання теми для написання есе на основі пропозицій «дослідників», обговорення та змістовний аналіз оптимальних шляхів інтерпретації обраної теми, використовуючи запропоновані студентами-«дослідниками» види навчальної діяльності; 5) розподіл усієї групи студентів на малі групи для обговорення у цих малих групах, як слід писати есе за обраною темою; за цим слідує індивідуальне написання кожним членом малої групи першої чернетки есе; написання супроводжується взаєморецензуванням та взаємокоментуванням, після чого пишеться друга чернетка і так далі до здійснення передостаннього індивідуального саморедагування написаного есе; 6) передання усіх написаних творів призначеним студентам-«зовнішнім редакторам» для перевірки, рецензування, коментування та оцінювання; 7) фінальне саморедагування кожним автором свого есе для усунення недоліків, виявлених «редакторами»; 8) передання усіх написаних творів викладачеві для перевірки і оцінювання «для себе» (без повідомлення студентам своїх висновків та оцінки), а також для розміщення усіх робіт (без називання авторів) на спеціально створеному блозі; 9) читання усіма студентами групи всіх виставлених на блозі анонімних робіт і оцінювання цих робіт онлайн з використанням наданої на тому ж блозі таблиці оцінювання; 10) виявлення найкращої/их роботи/їт за результатами онлайн-оцінювання студентського оцінювання і встановлення рейтингу всіх інших робіт; 11) загальногрупове обговорення результатів проєктної роботи під керівництвом викладача, повідомлення ним

власних оцінок робіт студентів; 12) розміщення трьох виділених найкращих робіт на веб-сторінці кафедри, щоб з ними могли ознайомитися усі бажаючі.

ПР з навчання письма має бути організована так, щоб забезпечити інтенсивну мовленнєву практику студентів не тільки в іншомовному письмі, а і у всіх інших видах ІМД, так щоб усі вони розвивалися інтегровано через суто комунікативні види навчальної діяльності, хоча також можуть застосовуватися і тренувальні вправи для опанування мовних аспектів писемного мовлення.

Взагалі, ПР має гармонійно «вписуватися» у цілісний навчальний процес, працюючи на забезпечення загальної інтенсифікації та оптимізації формування і розвитку ІАКК студентів у різних видах ІМД.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дисертації була експериментально доведена та повністю підтверджена ефективність запропонованої методики проведення ПР для навчання ІАП студентів-майбутніх викладачів англійської мови протягом II та III курсу їх вивчення цієї мови у мовному ЗВО.

Експериментальне дослідження і експериментальне навчання проводилися з кінця травня 2016/17 навчального року і до середини червня 2018/19 навчального року з 97 студентами Університету імені Альфреда Нобеля, які спеціалізувалися в англійській мові. Вони почали свою участь в експерименті, коли закінчували I курс (передекспериментальний зріз), а завершили експериментальне навчання проходженням останнього післяекспериментального зрізу наприкінці III курсу. Експериментальне дослідження було побудовано як відкритий вертикально-горизонтальний експеримент. Вертикальний характер базувався на порівнянні рівня розвитку комунікативних навичок та вмінь в англійськомовному письмі (написання академічних есе) всіма випробовуваними студентами до і після

експериментального навчання. По горизонталі порівнювалися експериментальна методика навчання та загальноприйнята стандартна (контрольна) і цілком сучасна методика навчання ІАП в мовних ЗВО України, яка втілена в найкращих сучасних підручниках.

Експериментальне дослідження проводилося у три етапи: констатувальний експеримент (передекспериментальний зріз) і два етапи формуючого експерименту з післяекспериментальним зрізом (проміжним та кінцевим) після кожного з етапів. Після передекспериментального зрізу, який встановив однаковий вихідний рівень мовної підготовки студентів, проводився розподіл відібраних академічних груп на експериментальні та контрольні.

В ході експериментального навчання перевірялася загальна ефективність розробленої ПТ навчання ІАП у порівнянні з загальноприйнятим сучасним підходом до такого навчання. Експериментальне дослідження було організовано з дотриманням усіх існуючих вимог до методичного експерименту.

В експериментальних зрізах за період проведення експериментального навчання перевірявся порівняльний розвиток у студентів експериментальних та контрольних груп мовленнєвих навичок та вмінь, що належать до ІАКК в письмі (на матеріалі написання англійських академічних есе), а також їх суб'єктивна впевненість у достатньо високому рівню розвитку у себе таких навичок та вмінь (не нижче рівня B2 наприкінці II курсу і рівня C1 наприкінці III курсу).

Оцінювання результатів виконання студентами завдань післяекспериментальних зрізів здійснювалося незалежними експертами за спеціально розробленими критеріями, що враховували специфічні компоненти комунікативної компетентності в англійському письмі.

Результати дослідження та математико-статистичної обробки отриманих у ньому даних дозволили зробити висновки про високий рівень ефективності та доцільності запропонованої методики реалізації ПТ для навчання ІАП у

співставленні з аналогічними результатами, отриманими в контрольних групах при навчанні за стандартним підходом. Було показано, що студенти експериментальних груп досягали рівня володіння ІАКК в письмі, який перевищував В2 наприкінці II курсу і С1 наприкінці III курсу, і такі об'єктивні результати експериментальних зрізів співпадали з суб'єктивними результатами власного студентського самооцінювання. Навпаки, як об'єктивні, так і суб'єктивні показники навченості студентів контрольних груп були значно нижчими. Математичний аналіз показав, що рівень навченості в експериментальних групах на 17 % вище ніж у контрольних групах, що безсумнівно доводить принципові переваги запропонованої методики навчання.

Все це повністю підтвердило головну гіпотезу експериментального дослідження про те, що навчання студентів мовного ЗВО ІАП за допомогою ПТ призводить до суттєво кращих результатів оволодіння ними ІАКК в письмі ніж стандартний загальноприйнятий підхід, втілений у сучасних підручниках з англійської мови для мовних ЗВО. Цілком підтвердилася і друга частина гіпотези про те, що студенти експериментальних груп, які виконували ПР, на відміну від контрольних груп, не тільки об'єктивно, але й суб'єктивно, тобто за результатами власного самооцінювання, досягають запланованих рівнів розвитку їх комунікативних навичок та вмій в англомовному письмі.

Експериментальні дані, що були отримані і підтвердили гіпотезу експерименту, ознаменували завершення дисертаційного дослідження в цілому і дозволили сформулювати методичні рекомендації, які відповідають його результатам.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних основ упровадження проєктних технологій у навчання англomовного письма (навчання написання академічних есе) та розробка відповідної методики дозволили дійти таких висновків.

1. Визначено сутність поняття «іншомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови», що формується засобами проєктних технологій. Воно базується на синтезі двох понять: 1) іншомовної писемної комунікативної компетентності; 2) компетентності майбутніх викладачів англійської мови у створенні та використанні проєктних технологій. Перший вид компетентності складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, предметної, формально-логічної, паралінгвістичної компетенцій. Другий вид компетентності відповідає здатності розробляти та впроваджувати в освітню практику такі педагогічні дії, як написання: планів проведення екскурсій; сценаріїв позакласних заходів; нотаток до шкільної стінгазети; есе щодо переваг та недоліків педагогічних нововведень; питань щодо анкетування учнів з проблем їх навчання та виховання.

Синтез цих двох понять і складає сутність поняття «іншомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови», що формується засобами проєктних технологій.

2. Проаналізовано використання проєктних технологій для навчання англomовного письма студентів мовного ЗВО. У результаті чого виявлено значний внесок учених у розробку та реалізацію методу проєктів для загального вдосконалення процесу навчання. Резервними можливостями їх методик виявилися: розвиток у студентів умінь самоосвіти і самоконтролю їх групової діяльності, опанування ними вмій пошуку, збору та презентації інформації; підвищення мотивації їх навчання та розвиток у них творчих здібностей.

3. Обґрунтовано методичні принципи й етапи навчання англomовного письма через використання проєктних технологій. Головними методичними принципами є: демократизації процесу навчання, підвищеного рівня навчальної автономії, домінуючої писемної комунікації. Деталізуючими принципами до першого з головних є: виховного та розвивального впливу проєктної діяльності на навчальну поведінку студентів; кооперативної діяльності студентів у проєктній роботі. До другого з головних – самостійного виявлення жанрових та мовних особливостей тексту; системного здійснення пошуку додаткової інформації; групового обговорення змісту та структури тексту; взаємоаналізу пробного варіанта підготовленого тексту. До третього з головних – поступового підвищення якості письмових робіт; використання текстового редактора; оприлюднення результатів проєктної роботи через Інтернет. Ці принципи обумовили чотири етапи аудиторного та позааудиторного навчання: підготовчий, виконавчий, редагувальний та підсумковий.

4. Структуровано зміст навчання письма студентів-філологів на основі використання проєктних технологій. Він складається із шести компонентів: 1) знань мовного матеріалу – лексичного, граматичного, стилістичного та вмінь оперувати ними в процесі писемної комунікації; 2) вмінь англomовного письма, які пов'язані з урахуванням жанрових, стилістичних, композиційних та змістових особливостей текстів; 3) соціокультурних, формально-логічних та паралінгвістичних знань і вмінь переказу академічних текстів; 4) мовленнєвого матеріалу, тобто текстів-зразків обраних жанрів; 5) педагогічної тематики текстів жанру есе з його піджанрами; 6) жанрів писемних документів для подання звітів щодо виконання завдань.

5. Розроблено методику навчання англomовного письма із застосуванням проєктних технологій і модель навчального процесу щодо її реалізації. Система вправ відповідає чотирьом етапам навчання. На першому з них виконуються некомунікативні, рецептивно-продуктивні, комунікативні, продуктивно-

комунікативні вправи з метою підготовки студентів до виконання проєктної роботи. На другому з них виконуються рецептивно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, репродуктивні, умовно-комунікативні, комунікативні, продуктивні вправи для реалізації проєктної діяльності. На третьому з них виконуються рецептивно-комунікативні, умовно-комунікативні, рецептивно-продуктивні, комунікативні вправи для здійснення редагування чернеток есе, створених кожною підгрупою учасників. На четвертому з них виконуються рецептивно-комунікативні, рецептивно-продуктивні, комунікативні, аналітично-продуктивні вправи для підведення підсумків писемної комунікативної діяльності відповідно до загальної теми проєкту.

Авторська модель щодо реалізації розробленої методики на кожному з етапів навчання являє собою взаємопов'язану аудиторну та позааудиторну роботу. Вона забезпечує студентам можливість поступового розвитку вмінь самостійної писемної комунікації від обрання теми проєкту, планування навчальної діяльності, створення підгруп для виконання запрограмованих завдань, що відбуваються під наглядом викладача, до самостійного добору мовного матеріалу, його вживання для викладу чернеток щодо виконання запрограмованих завдань та самостійного написання різних видів есе та їх презентації. Скомпоноване цілісне есе презентується студентом-керівником проєкту мультимедійними засобами. Робота завершується оцінюванням якості її виконання за розробленою формою.

6. Перевірено ефективність розробленої методики на основі таких критеріїв та показників: 1) лінгвістичної нормативності текстів з показниками лексичної, граматичної, орфографічної та синтаксичної коректності; 2) тематичної відповідності текстів з показниками досягнення цілей висловлювання, повноти розкриття теми; 3) структурної організації текстів з показниками кількості абзаців; їх змістової послідовності, логіки викладу думок, аргументованості; 4) жанрової відповідності з показником дотримання жанрових вимог; 5) обсягу

текстів з показником кількості друкованих знаків від 120–180. Рівнями оцінювання кожного критерію були високий, середній, достатній і низький.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Характеристика джерела	Книги
<p>Книги: Один автор</p>	<p>1 Арванітопуло Е. Г. Проектна робота з англійської мови учнів старшої школи: навчально-методичний посібник К. : Ленвіт, 2006. 56 с.</p> <p>2. Архангельский С.М. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : учеб.- метод. пособ. – М.: Высшая школа, 1980. 368с.</p> <p>3. Баханов К.О. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти : [монографія]. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2005. 384с. С. 203–213</p> <p>4. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика: учеб. пособ. Екатеринбург, «Деловая книга», 1996. 344 с.</p> <p>5. Беспалько В.П. Педагогические и прогрессивные технологии обучения. М.: Новая школа, 1995. 336 с.</p> <p>6. Васильев Ю.В. Педагогическое управление в школе: методология, теория, практика. М.: Педагогика, 1990.144 с.</p> <p>7. Вейзе А.А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста. М.: Высшая школа, 1985. 127 с.</p> <p>8. Вербицкий В.В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти еколого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи їх вирішення (на допомогу вчителям біології, хімії, географії, керівникам гуртків екологічного спрямування, методистам позашкільних закладів). Рідна школа. 2007. № 3. С. 35–37.</p> <p>9. Вербицкий А.А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение: монография. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. 42 с.</p> <p>10. Войцещук Л. Є. Інтерактивне навчання – технологія сучасного навчання : Вісник Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2011. № 3 (15). С. 46–49</p> <p>11. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.</p>

12. Волкова Н.П. Педагогіка. 2^е видання, перероб., доповн. Київ : Академвидав., 2007. 616 с. (Альма матер).
13. Вятютнев М.Н. Теория учебника русского языка как иностранного (методические основы. Москва : Русский язык, 1984. 144 с.
14. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков. Владимир : ВГПИ, 1980. 104 с.
15. Гузеев В.В. Планирование результатов образования и образовательная технология. Москва : Народное образование, 2001. 240 с.
16. Гурвич П.Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков: спецкурс. Владимир: ВГПИ, 1980. 104 с.
17. Дридзе Т.М. Язык и социальная психология. Москва : Высшая школа, 1980. 224 с.
18. Дьюи Д. Демократия и образование. Москва : Педагогіка-Пресс, 2000. 384 с.
19. Єрмаков І. Г. Компетентнісний потенціал проектної діяльності. Проектна діяльність у школі. Київ : Шк. світ, 2007. С. 5–18.
20. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. Москва: Наука, 1982. 160 с.
21. Зимняя И.А. Психологические основы обучения говорению на иностранном языке. Изд. второе. Москва : Просвещение, 1985. 160 с.
22. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. Москва : Просвещение, 1991. 222 с.
23. Каган М.С. Мир общения : Проблемы межсубъектных отношений. Москва, 1988. 315 с.
24. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. Москва : Просвещение, 1973. 223 с.
25. Лapidус Б.А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе. Москва : Высшая школа. 1986. 144 с.
26. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва

- : Просвещение, 1969. 214 с.
27. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций : учеб. пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2001. 607 с.
28. Лурия А.Р. Основные проблемы нейролингвистики. Москва : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1975. 253 с.
29. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков. Москва : Высшая школа, 1981. 159с.
30. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. Москва : Педагогика, 1972. 208 с.
31. Махмутов М.И. Теория и практика проблемного обучения. Казань : Татарское книжное издательство, 1972. 552 с.
32. Москалец О. О. Навчання майбутніх учителів приватного англomовного листування з використанням комп'ютерних вправ. С .17-21.
33. Назина Л.И. Интерактивные приемы и методы обучения иностранному языку : учебно-методическое пособие. Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2014. 119 с.
34. Немов Р.С. Психология. В трех книгах. Книга 1. Общие основы психологии. Гл. 8. Внимание. М. : Владос, 2000. С. 201-216.
35. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий. М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. 268 с.
36. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. Москва: Русский язык, 1977. 216 с.
37. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. 3-е изд., испр. и доп. М.: АРКТИ, 2005. 112 с.
38. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Москва: Академия, 2003. 187 с.
39. Салистра И.Д. Очерки методов обучения иностранным языкам. Система упражнений и система занятий. Москва : Высшая школа, 1966. 252 с.

40. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
41. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: Монографія. К.: Поліграфкнига, 1996. 407с.
42. Скалкин В.Л. Основы обучения устной иноязычной речи. Москва: Русский язык, 1981. 248 с.
43. Тарнопольський О.Б. Методика навчання англійської мови на II курсі технічного вузу. Київ: Вища школа, 1993. 167 с.
44. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. К.: Фірма "ІНКОС", 2006. 248 с.
45. Яхонтова Т.В. Основы англомовного наукового письма: Навчальний посібник для студентів, аспірантів і науковців. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 220с.
46. Brieger N. Teaching Business English handbook. York : York Associates, 1997. 192 p.
47. Byrne D. Teaching writing skills. London : Longman, 1988. 154 p.
48. Cohen A.D. Assessing language ability in the classroom. Boston (MA): Heinle & Heinle Publishers, 1994. 394 p.
49. Emmerson P. Email English. Oxford : Macmillan Education, 2004. 96 p.
50. Fried-Booth D.L. Project work. Oxford : Oxford University Press, 1996. 89 p.
51. Freire P. Education for Critical Consciousness. London : Bloomsbury Academic, 2013. 168 p.
52. Graddol D. English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'. British Council, 2006. 128 p.
53. Hedge T. Writing (Resource Books for Teachers). Oxford University Press, 2005. 154 p.
54. Holec H. Autonomy and foreign language learning. Oxford: Pergamon, 1981. 74 p.
55. Hatch E. Discourse and language education. N.Y. : Cambridge University Press, 1992. 333 p.
56. Hutchinson T. Project English. Student's Book. Oxford :

- Oxford University Press, 1994. 112 p.
57. Malamah-Thomas A. Classroom interaction. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 153 p.
58. Martin J. Factual writing: (exploring and challenging social reality). Oxford: Oxford University Press, 1990. 100 p.
59. Moirand S. Enseigner á communiquer en langue étrangère. Paris : Hachette, 1982. 188 p.
60. Prabhu N.S. Second language pedagogy. Oxford: Oxford University Press, 1987. 53 p.
61. Raimes A. Exploring through writing. A process approach to ESL composition. New York : St. Martin's Press, 1987. 318 p.
62. Reid J.M. Teaching ESL writing. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall Regents, 1993. 354 p.
63. Reid J.M. The process of paragraph writing. The second edition. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall Regents, 1994. 266 p.
64. Rico G.L. Writing the natural way: Using right-brain techniques to release your expressive powers. Los Angeles: J.P.Tarcher, Inc., 1983. 287 p.
65. Robinson P.C. ESP today: A practitioner's guide. Hamel, Hempstead: Prentice Hall, 1991. 146 p.
66. Rogers C.R. Freedom to learn for the 80s. Columbus, OH : Charles E. Merrill Publishing Company, 1983. 312 p.
67. Rothkegel A. Text knowledge and object knowledge. Great Britain: Bloomsbury Academic, 2015. 195p.
68. Stimson R. Vocational Agricultural Education by Home Projects. Forgotten Books, 2017. 522 p.
69. Swales J. Genre analysis: English in academic and research settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
70. Tarnopolsky O. Constructivist blended learning approach to teaching English for specific purposes. London: Versita, 2012. 254 p.
71. Tribble C. Writing. Oxford: Oxford University Press, 1996. 174 p.
72. Underhill N. Testing spoken language: A handbook of oral testing techniques. Cambridge : Cambridge University Press,

	<p>1987. 115 p. 73. Ur P. (2002). A Course in Language Teaching : Practice and Theory. Cambridge: CUP, 132 p.</p>
<p>Два автори</p>	<p>1.Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика : учеб.-метод. пособие. Москва : Мирос, 2002. 176 с.</p> <p>2.Маркушевская Л.П., Цапаева Ю.А. Аннотирование и реферирование (Методические рекомендации для самостоятельной работы студентов) СПб: ГУ ИТМО, 2008. 51 с.</p> <p>3.Мартынова Р.Ю. Маслова А.С. Англійське писемне науково-педагогічне мовлення: навч. посібник для магістрів пед. спеціальностей. ДЗ «ПНПУ ім. К.Д. Ушинського»; Мелітопол. ДПУ ім. Б. Хмельницького. Одеса : [Бондаренко О.М.], 2015. 244 с.</p> <p>4.Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология: словарь системы основных понятий. М.: Либроком, 2013. 208 с.</p> <p>5.Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. К. : Видавництво А. С. К., 2004. 192 с.</p> <p>7. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика К. : Наукова думка, 2002. 136 с.</p> <p>8. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения. К.: Ленвит, 2004. 192 с.</p> <p>9.Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. Вінниця: Нова книга, 2008. 288 с.</p> <p>10.Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі. Дніпро: Ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.</p> <p>10. Benson Ph., Voller P. Autonomy and independence in language learning. London and New York : Longman, 1997. 279 p.</p> <p>11. Bell J., R. Gower. First Certificate expert. Coursebook Harlow, Essex: Longman, 2003. 225 p.</p>

	<p>12. Brooks A., Grundy P. Writing for study purposes: A teacher's guide to develop individual writing skills. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 162 p.</p> <p>13. Freeman Y.S., Freeman, D.E. ESL/EFL teaching: Principles for success. Portsmouth, NH: Heinemann, 1998. 292 p.</p> <p>14. Jerald M., Clark R. Experiential language teaching techniques. Out-of-class language acquisition and cultural awareness activities. Resource handbook number 3. Second revised edition. Brattleboro, Vermont:Prolingua Associates, 1994. 148 p.</p> <p>15. MacDonald A., MacDonald G. Mastering writing essentials. Upper River, NJ: Prentice Hall Regents, 1996. 446 p.</p> <p>16. McDonough, Shaw J. Materials and methods in ELT: A teacher's guide. Oxford: Blackwell, 1993. 318 p.</p> <p>17. Miller J.L., Cohen R. F. North Star: Focus on reading and writing. Advanced White Plains, NY: Addison Wesley Longman, Inc., 1998. 274 p.</p> <p>19. O'Donnell T.D., Paine J.L. Independent writing. Second edition Boston, MA : Heinle & Heinle Publishers, 1993. 215 p.</p> <p>20. Smalley R.L., Ruetten M. K. Refining composition skills: Rhetoric and grammar. Fourth edition Boston : Heinle & Heinle Publishers, 1995. 494 p.</p> <p>21. White R., Arndt V. Process writing. Harlow : Longman, 1991. 186 p.</p>
<p>Три автори</p>	<p>1. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.Л., Мельник С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам. Київ: Вища школа, 1984. 255 с.</p> <p>2. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. Москва : Высшая школа, 1982. 374 с.</p> <p>3. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. Москва: Просвещение, 1991. 287 с.</p> <p>4. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Рудакова М.В. Writing Academically (Писати академічно): Посібник для навчання академічного письма англійською мовою студентів вищих мовних навчальних закладів. К. : Фірма «ІНКОС»,</p>

	<p>2006. 228 с.</p> <p>5. Bishop P., Downes J., Farber K. Personalized Learning in the Middle Grades: A Guide for Classroom Teachers and School Leaders. Harvard Education Press. 2019. 312 p.</p> <p>6. Folse K.S., Muchmore-Vokoun A., Solomon E.. Great essays: An introduction to writing essays. Second edition Boston. New York : Houghton Mifflin Company, 2002. 179 p.</p> <p>7. Warschauer M., Shetzer H., Meloni C. Internet for English teaching. Alexandria, VA : TESOL, 2000. 176 p.</p>
Чотири і більше авторів	<p>1. Взаимосвязанное обучение разным видам речевой деятельности / Григорьева В.П., Зимняя И.А., Мерзлякова В.А. и др. Москва : Русский язык, 1985. 116 с.</p> <p>2. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. К. : Ленвіт, 2005, 119с. с. 6.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<p>1. Вопросы обучения русскому языку иностранцев на начальном этапе. Сб. метод. статей. Учебно-метод. пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп. / Под ред. А.А. Миролубова и Э.Ю. Сосенко. – Москва : Русский язык, 1976. 208 с.</p> <p>2. Особистісна і міжособистісна взаємодія в мережі Internet. Блоги: нова реальність./за ред. Волохонський В.Л., Зайцевої Ю.Є., Соколова М.М. СПб.: Видавництво СПбДУ, 2006.</p> <p>3. Зимняя И.А. Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации) / за ред. Т.М. Дридзе, А.А. Леонтьева. М. : Наука, 1976. С. 5-33.</p> <p>4. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: практико зорієнтований збірник /за наук. ред. І. Г. Єрмаков. Київ. : Департамент, 2003. 500 с.</p> <p>5. Методика навчання англійської мови студентів-психологів: монографія / за заг. та наук. ред. О.Б. Тарнопольського. Дніпропетровськ : Дніпропетр. університет імені Альфреда Нобеля, 2011. 264 с.</p> <p>6. Сучасні шкільні технології : упоряд. : І. Рожнятовська, В. Зоц. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2004. Ч. 2. С. 31–38.</p> <p>7. Основы методики преподавания иностранных языков / за ред. В.А. Бухбиндера, В. Штрауса. К.: Выща школа, 1986.</p>

	<p>335 с.</p> <p>8.Очерки методики обучения чтению на иностранных языках / за ред. И.М. Бермана и В.А. Бухбиндера. Киев: Выща школа, 1977. 176 с.</p> <p>9.Педагогика / за ред. Ю.К. Бабанского. Москва : Просвещение, 1983. 608 с.</p> <p>10.Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе / за ред. А.Д. Климентенко, А.А. Миролюбова. Москва : Педагогика, 1981. 456 с.</p>
Без автора	<p>1.Європейський мовний портфель для економістів (проект) / Укладач Н.В. Ягельська. К.: Ленвіт, 2004. 56 с.</p> <p>2.Педагогические технологии: [учеб. пособ. для студ. пед. спец. ; под общ. ред. В. С. Кукушина]. Москва : МарТ, Ростов н/Д: МарТ, 2004. 336 с.</p> <p>3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник для студентів вищих закладів освіти / Колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 1999. 220 с.</p> <p>4.Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах. Підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 328 с.</p> <p>5.Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов. 2-ое изд., испр. и доп. Москва : Филоматис, 2006. 480 с. С. 138-143.</p>
Частина видання	
Багатотомні видання	<p>1.Сборник научных трудов Sworld. 2013. Т.21. №4. С.65-68.</p> <p>2.Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад. Москва: Большая рос. энцикл., 2002. 528 с.</p> <p>3. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. 2-е изд., испр. Москва : ИНФРА-М, 2015. 512 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1.Баклаженко Ю.В. Методика індивідуалізації навчання англійського професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх аналітиків систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.02. Київ, 2016. 22 с.</p>

2. Биконя О.П. Теоретико-методичні засади самостійної позааудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : спец. : 13.00.02. Київ, 2019. 48 с.
3. Васильєва Е.В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: спец.: 13.00.02. Київ, 2005. 24 с.
4. Виселко А.Д. Формування англомовної компетентності майбутніх економістів-міжнародників в продуктивних видах мовленнєвої діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. : 13.00.02. Київ, 2015. 22 с.
5. Галета Я.В. Формування пізнавальної самостійності студентів економічного коледжу засобами інформаційних технологій : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Кіровоград, 2005. 20 с.
6. Зінукова Н.В. Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. : 13.00.02. Київ, 2004. 24 с.
7. Ильяшева Е.В. Подготовка будущих учителей технологии к проектной деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. пед. наук : спец. : 13.00.08 Магнитогорск, 2001. 23 с.
8. Колкер Я.М. Теоретическое обоснование последовательности обучения письменному выражению мыслей на иностранном языке (английский язык, языковой вуз) : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. пед. наук: спец. : 13.00.02 / Я.М. Колкер. Москва, 1975. 39 с.
9. Копылова В.В. Проектная методика как эффективная технология воспитания учащихся средствами иностранного языка : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. пед. наук : спец. : 13.00.02 . Москва, 2001. 22 с.
10. Кравченко А.О. Методика диференційованого формування англомовної лексичної компетентності в читанні у майбутніх філологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.02 . Київ, 2019. 20 с.

	<p>11. Кривчикова Г.Ф. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх вчителів англійської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.02 . Київ, 2005. 22 с.</p> <p>12. Лазаренко С.В. Методика самостійного оволодіння англійською лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми військовими фахівцями з інформаційно-телекомунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.02. Київ, 2019. 21 с.</p> <p>13. Ляшенко В.С. Формування пізнавальної самостійності студентів технічних спеціальностей у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.04. Львів, 2010. 20 с.</p> <p>14. Халимон І. Й. Формування професійної компетентності вчителя з другої спеціальності «Іноземна мова» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2009. 20 с.</p> <p>15. Штульман Э.А. Теоретические основы моделирования экспериментально-методического исследования в методике обучения иностранным языкам: автореф. дис. на соиск. уч. степени. докт. пед. наук : спец. 13.00.02: «Методика преподавания иностранных языков». М.: 1982. 52 с.</p>
<p>Дисертації</p>	<p>1. Викулина М.А. Проектирование и реализация личностно-ориентированного процесса подготовки педагогов в вузе : дис.на соискание ученой степени д-ра пед. наук : спец. : 13.00.01. Оренбург, 2001. 315 с.</p> <p>2. Глазунова Т.В. Обучение письменному общению на английском языке с применением «диалога- журнала» : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00. 02. Київ, 1997. 214 с.</p> <p>3. Ермакова Л.А. Обучение чтению на английском языке (первый этап неязыкового вуза) : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02. Москва, 1988. 308 с.</p> <p>4. Каменєва Т.М. Методика навчання майбутніх менеджерів</p>

- ділового писемного спілкування англійською мовою з використанням електронного підручника: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: спец.: 13.00.02. Київ, 2010. 228 с.
5. Литвин С.В. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи писемного спілкування англійською мовою : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.02. Київ, 2002. 291 с.
6. Мазунова Л.К. Система овладения культурой иноязычного письма в языковом вузе : дис. на соискание уч. степени доктора пед. наук. : спец.: 13.00.02. Уфа, Башкирский гос. университет, 2005. 318 с.
7. Матяш Н. В. Психология проектной деятельности школьников: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук: спец. : 19.00.07. Брянск, 2000. 388 с.
8. Мишечкина В.В. Обучение конспектированию как средству развития речи : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец.: 13.00.02. Орел: Орловск. гос. техн. ун-т, 2000. 168 с.
9. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04. К., 2005. 476 с.
10. Синькоп О.С. Методика інтерактивного навчання англійського писемного мовлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням комп'ютерних технологій: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2011. 268 с.
11. Соловьева И.Ю. Методические основы создания курса «Страноведение Британии» с использованием метода проектов : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. пед. наук : спец. : 13.00.02. Москва, 2000. 23 с.
12. Тарнопольский О.Б. Основы оптимизации обучения иностранному языку в неязыковом вузе: дис. на соискание уч. степ. докт. пед. наук : спец. 13.00.02. Одесса, 1991. 524 с.
13. Тітова В.В. Модульно-проектна методика навчання англійської мови студентів вищих технічних закладів освіти :

	дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2001. 268 с.
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. К. : Либідь, 1994. 61 с.</p> <p>2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.</p> <p>3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p> <p>3. Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання (ДСТУ 8302:2015): презентація / Наук. б-ка НаУКМА; уклад. Т. О. Патрушева. Київ, 2016. URL: https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015 (дата звернення: 27.03.2017)</p>

	Частина видання
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<p>1. Бухбиндер В.А. О структуре гипотезы и ее роли в методическом исследовании : материалы 2-й респуб. науч. конференции по проблеме эксперимента в методике обучения иностранным языкам. Київ : КГПИИЯ. 1971. С.38–39.</p> <p>2. Лаштабова Н.В. Проектирование и метод проектов в современном образовательном процессе средней и высшей школы : Материалы научно-практич. конференции. Теории, содержание и технологии высшего образования в условиях глобализации образовательного процесса. Оренбург, 2006. Ч.1. С.122-126.</p> <p>3. Лубянова О.В. Методи інтерактивного навчання – складова частина сучасних інноваційних технологій. Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. С. 126-129.</p> <p>4. Mitsaki C. A critical friend or foe? Critical thinking and feedback. IATEFL 2012. Brighton Conference Selections. Whitstable, Kent: IATEFL, 2012. P. 155-157.</p>
Частина видання: довідкового видання	<p>1. Словарь по социальной педагогике : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / авт.-сост. Л.В. Мардахаев. М. : Издательский центр «Академия», 2002. 368с.</p> <p>2. Новая философская энциклопедия: В 4 тт / Под редакцией В. С. Стёпина. Москва : Мысль, 2001. Т.3. 692с.</p> <p>3. Pica T. Task-based instruction. Encyclopedia of language and education. Vol.4: Second and foreign language education/Ed. By Nelleke van Deusen-Scholl and Nancy H. Hornberger. New York, NY : Springer, 2007. P. 71-82.</p>

<p>Частина видання: продовжуван ого видання</p>	<p>1. Арванітопуло Е. Г. Особливості навчання іноземної мови за проектною методикою : Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Педагогіка та психологія". Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2002. Вип. 5. С. 230–236.</p> <p>2. Лебедева М.Б. Образовательные технологии: терминология и содержание: Ярославский педагогический вестник. 2011. № 1. Том II. С. 17-21.</p> <p>3. Мартынова Р.Ю. Роль и место письма в обучении устной иноязычной речи. Наука і освіта : науково-практичний журнал. Одеса. 1977. № 1, 1978. № 3. С.88-93.</p> <p>4. Москалець О.О. Навчання майбутніх учителів приватного англомовного листування з використанням комп'ютерних вправ. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. : Науковий журнал. № 2 Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2006. С. 17-21.</p> <p>5. Сафронова Т.М. Возможности педагогической технологии В.М. Монахова в решении методических проблем математического развития учащихся. Вестник Елецкого государственного университета им. И.А. Бунина. Вып.11: Серия «История и теория математического образования». Елец : ЕГУ им. И.А. Бунина, 2006. С.270-281.</p> <p>6. Сисоєва С.О. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології : метод проектів. Неперервна професійна освіта : теорія і методика. 2002. № 1. С. 23 – 28.</p> <p>7. Тарнопольский О.Б. О некоторых особенностях проведения экспериментальных исследований в области методики обучения иностранным языкам. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. №8. С. 24-27.</p> <p>8. Тылец В.Г. Разработка психологических аспектов обучения лексики, чтению и говорению в отечественной иноязычной образовательной практике. Вестник Ставропольского государственного университета, № 40,</p>
--	---

2005. С.136 – 144.

9. Чечель И. Метод проектов: субъективная и объективная оценка результатов. Директор школы. 1998. №4. С.3-10.

10. Чобітько М. Педагогічні проектування в процесі особистісної професійної підготовки. Освіта і управління. 2004. № 2. С. 121 – 126.

11. Штельмах О. В. Метод проектів у навчанні іноземній мові студентів нефілологічних спеціальностей під час позааудиторної роботи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. № 6 (32). С. 289–298.

12. Ягупов В.В. Неімітаційні активні методи навчання. Вісник Дніпропетровського університету: Педагогіка і психологія. 2000. Вип. 5. С.78-85.

13. Bachman F., Palmer A. The construct validation of some components of communicative proficiency. TESOL Quarterly. 1982. Vol. 16, No.3. 449-464.

14. Fragoulis I. Project-based learning in the teaching of English as a foreign language in Greek Primary Schools : From theory to practice. English Language Teaching, 2, 2009. P. 113–119.

15. Haring-Smith T. Creativity Research Review: Some Lessons for Higher Education. Peer Review, Vol. 8, No. 2, 2006.

16. Ingram D.E. Assessing proficiency: An overview on some aspects of testing. Modeling and assessing second language acquisition. San Diego (CA): College-Hill Press, 1985. P. 215-276.

17. Manivannan B. Autonomy in English language learning and curriculum change: Need for new strategies. Outreach. 2016. Vol. IX. P. 39-44.

18. Paltridge B. EAP placement testing: An integrated approach. English for Specific Purposes. Volume 11, Issue 3, 1992. P. 243-268.

19. Manivannan B. Autonomy in English language learning and curriculum change: Need for new strategies. 2016. Vol. IX. P. 39-44.

20. Skehan P. Plenary: Task-based instruction: Theory, research, practice. York Conference Selections. Whitstable, Kent: IATEFL, 2002. P. 90-99.
21. Slaouti D. Computers and writing in the second language classroom. A special interest in computers. Learning and teaching with information and communications technologies Whitstable, Kent: IATEFL, 2000. P. 9-30.
22. Storozhuk S. Computer-aided teaching of business correspondence in English in Ukraine. Business Issues. 2004. Issue 2. P. 14-17.
23. Tarnopolsky O. The scale of learner autonomy: Three levels in an intensive English program. Independence. 2001. Issue 29. P. 2-5.
24. Tarnopolsky O., Degtyariova Y. EFL Student as EFL teacher: Learning and motivational aspect IATEFL Voices. 2007. Issue 196. P. 10.
25. Wilds C.P. The oral interview test. Testing language proficiency. Arlington (VA) : Center for Applied Linguistics, 1975. P. 29-44.
26. Zamel V. Writing: The process of discovering meaning TESOL Quarterly. 1982. 16. P. 195-209.

<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<p>1.Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. Иностранные языки в школе. 1985. №2. С.17-24.</p> <p>2.Елухина Н.В. Интенсификация обучения аудированию на начальном этапе. Иностранные языки в школе. 1986. №5. С. 15-20.</p> <p>3.Зимняя И.А., Китросская И.И., Мичурина К.А. Самоконтроль как компонент речевой деятельности и уровни его становления. Иностранные языки в школе. 1970. №4. С. 52-57.</p> <p>4.Зимняя И. А., Сахарова Т.Е. Проектная методика обучения иностранному языку. Иностранные языки в школе. 1991. № 3. С. 9–15.</p> <p>5.Кащук С. М. Использование блогов на уроках французского языка в старших классах. Иностранные языки в школе. 2007. № 4. С. 35-38 .</p> <p>6.Кащук С. М. Мультимедиа технологии в обучении французскому языку. Иностранные языки в школе. 2008. №8. С. 100-103.</p> <p>7. Кащук С. М. Блогосфера учителя французского языка. Иностранные языки в школе. 2009. № 5. С. 67-71.</p> <p>8.Квасова О.Г. Обучение реферированию анлоязычного текста в языковом вузе. Іноземні мови. 2004. С.15-23.</p> <p>9.Мильруд Р.П. Компетентность в изучении языка Иностранные языки в школе . 2004. №7. С. 30-36.</p> <p>10.Пінська О.В. Комплекс вправ для навчання іношомовного професійно-спрямованого писемного мовлення. Іноземні мови. 1999. №3. С. 33-37.</p> <p>11. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка. Иностранные языки в школе. 2000. № 2–3. С. 10–15</p> <p>12.Рогова Г.В. Технология обучения иностранным языкам. Иностранные языки в школе. 1976. №2. С. 74-80.</p> <p>13. Рыбина О. Проектная деятельность учащихся в современной школе. Лучшие страницы педагогической прессы. 2004. №1. С.46-49.</p> <p>14.Скалкин В.Л. Плюрализм мнений и проблема</p>
---	--

	<p>выработки единой концепции учебного предмета "Иностранный язык". Иностранные языки в школе. 1989. № 4. С. 45-50.</p> <p>15. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. Іноземні мови. 1999. №3. С. 3-7.</p> <p>16. Штульман Э.А. Теоретические основы научно-экспериментального методического исследования. Иностранные языки в школе. 1980. № 1. С. 42–47.</p>
<p>Електронні ресурси</p>	<p>1. Войцещук Л. Є. «Інтерактивне навчання – сучасне навчання» Вісник Запорізького національного університету. Випуск 3/2011. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/Vznu/ped/2011_3/index.htm.</p> <p>2. Закон України "Про вищу освіту" 2014 р. Українською мовою: URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18</p> <p>3. Мельник І. М. Навчання студентів-філологів письма англійською мовою як другою іноземною (перший рік навчання) : атореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00. К. : Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001: URL : http://www.nbu.gov.ua/ard/2001/01mimmdi.zip</p> <p>4. Москалець О.О. Навчання майбутніх учителів англійської мови практичного письма. <u>Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Філологічні науки.</u> 2010. Вип. 89(2). С. 221-224. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_55</p> <p>5. Назина Л.И. Особенности работы с биографическим текстом в интерактивном режиме. Актуальные проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков. Т. 11, 2017. С. 216-218. URL: https://lib.nspu.ru/views/sbo/36807/read.php (дата звертання: 15.01.2020)</p> <p>6. Онопрієнко О. Система навчальних проєктів з курсу «Основи здоров'я». URL: http://www.compass.org.ua/jod/roundtables/system-edu-</p>

prj.doc

7. Актуальные проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков. Т. 11, 2017. С. 216-218. URL:

<https://lib.nspu.ru/views/sbo/36807/read.php> (дата звертання: 15.01.2020)

8. Соколов Р. В поисках «настоящей социальной педагогики». URL:

<http://www.altruism.ru/sengine.cgi/5/7/8/17/12>

9. Электронный учебник по курсу «Проектная деятельность как способ организации семиотического образовательного пространства». URL: <http://bg-prestige.narod.ru/proekt/>

10. Щербакова И.А. Метод проектов при обучении английскому языку: взаимосвязь учебы и практики.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/metod-proektov-pry-obuchenii-angliyskomu-yazyku-vzaimosvyaz-ucheby-i-praktiki>.

11. Doyle A. Critical thinking definition, skills and examples 2019. URL: <https://www.thebalancecareers.com/critical-thinking-definition-with-examples-2063745>

12. Kabilan M.K. (2000). Creative and critical thinking in language classrooms. The Internet TESL Journal. 2000. Vol. VI, No.6. URL: <http://iteslj.org/>.

13. Oxford R. Integrated skills in the ESL/EFL classroom. ERIC Digest, EDO-FL-01-05. 2001. URL: <http://www/cal.org/ericcll/0105oxford.html>.

**Вищий навчальний заклад
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СТОРОЖУК СВІТЛАНА ДМИТРІВНА

УДК 378.126 : 811.111

**ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ
ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія і методика викладання (германські мови)

Педагогічні науки

ДОДАТКИ

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Сторожук С.Д.

Науковий керівник: Тарнопольський Олег Борисович, доктор педагогічних
наук, професор

Дніпро –2020

ЗМІСТ

Додаток А Зразки типового англомовного есе, типового англомовного ділового листа і типового приватного листа	224
Додаток Б Методика проведення опитування та його конкретні результати..	227
Додаток В Анкетування з метою вивчення потреб навчання окремих типів ділових листів	228
Додаток Г Приклади добраних з підручників тем для студентських есе	230
Додаток Д Схема побудови англомовних академічних есе	240
Додаток Е Пам'ятка щодо особливостей написання есе піджанру “For & Against Essay”	241
Додаток Ж Список інформаційних каналів для пошуку правил написання англомовних есе.....	245
Додаток З Пам'ятка щодо особливостей написання есе піджанру “Opinion Essay”	247
Додаток І Результати передекспериментального зрізу	251
Додаток К Результати проміжного післяекспериментального зрізу	255
Додаток Л Результати кінцевого післяекспериментального зрізу	259
Додаток М Результати самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп	263
Додаток Н Основні положення дисертації та публікації	371
Додаток П Акти впровадження.....	373

Додаток А

Зразок типового англомовного есе та зразки типового англомовного ділового листа і типового приватного листа

Зразок типового англомовного есе.

Computers have both positive and negative effects on our life

Can you imagine your life without computers? Whether in the office, school or at home, computers have become an indispensable part of our everyday existence. Yet, have the changes they brought about really been for the better?

To begin with, the benefits of the computers cannot be denied. On the one hand, they save valuable time and space. Time consuming tasks, such as checking bank accounts, can now be done in a matter of minutes and large amounts of information are economically stored on tiny disks. In addition, with immediate access to the Internet, they allow us to explore the world from the comfort of our homes. As a result, we can always keep up-to-date with global and current issues. Finally, computers provide entertainment, for instance in the form of amusing games.

On the other hand, there are also disadvantages with the computer age. Computer technology may progress rapidly, but machines still make mistakes. It is not uncommon for computers to suddenly crash, deleting whole files of essential information. Another negative effect of computers is that people easily become dependent on them. How often do we hear of youngsters spending all their time in front of the computers, isolating themselves from other people their age?

All things considered, it seems to me that computers are admirable tools that improve the quality of life, but only when used sensibly. No matter how advanced a machine is, it can never replace a human being.

Зразок типового приватного листа

129, Navyug Apartments

Pitampura, Delhi-110034

March 01, 2019

Dear Rudra

It's been a while since I've heard from you. Where have you been? I hope this letter finds you in the best of your health.

As summers are approaching, I was thinking if we could spend the summer break together at my place in Mumbai. I will introduce you to all my friends and close relatives. I will give you a city tour as well. We will spend some quality time in the afternoons near the sea shore. To add cherry on the cake, the weather here is very pleasant during those days due to sea winds.

I am excited even at the thought of you and I spending the summer together after so long. I have to tell you a lot of things and expect the same from you. Give my regards to aunty and uncle!

Hope to see you soon.

Yours lovingly

Sakshi/Saksham

Зразок типового англomовного ділового листа

Dear Sir or Madam,

I am writing to complain about the unacceptable state of the male changing room at the Sprint Sports complex.

I have been using the gym at your centre for several years now, and it would appear that no maintenance work has been carried out on the changing room facilities in all that time. As a result, paint is peeling off the walls, floor tiles are cracked, and there is mould and mildew growing around the showers.

The neglected and shabby state of the changing room makes me think that you do not care about your customers. I feel that we are being treated like farm animals, and I worry that you are putting our health at risk. It seems that profit is more important than the customer experience.

Please address the changing room issue as a matter of urgency. I suggest that a full refurbishment is required, and that you should consider some form of compensation for members. We have tolerated this situation for too long.

Yours faithfully,

John Smith

Додаток Б

Розробляючи методикау навчання ділового листування англійською мовою студентів, перша проблема, яку необхідно було вирішити- це проблема добору тих основних типів ділових листів, написанню яких треба навчати у першу чергу. Такий добір повинен бути здійсненим тільки на основі виявлення та повного урахування реальних потреб фахівців у написанні різних типів ділових листів англійською мовою.

Для виявлення названих потреб нами був складений список з шістнадцяти типів ділових листів. Цей список пред'являвся дев'яносто семи фахівцям зі сфери економіки (бізнесменам, підприємцям, студентам економічних спеціальностей та іншим).

У ході співбесіди опитуваних прохали проштудіювати представлений список та помітити в ньому ті типи ділових листів, навчатися писати які вони вважають для себе обов'язковими, викреслити ті типи листів, які вони не вважають необхідними та додати інші типи листів, які потрібні з їх точки зору, але не потрапили до списку.

Ті типи листів, які були визначені не менш ніж 70% опитуваних розглядались як такі, що необхідно внести до змісту навчання.

У результаті були визначені шість типів ділових листів, а саме:

- 1). Лист- заява прор прийом на роботу та автобіографія;
- 2). Лист- запит інформації;
- 3). Лист- надання інформації;
- 4). Лист- скарга;
- 5). Лист-відповідь на скаргу;
- 6). Лист-подяка.

Додаток В

АНКЕТА

Шановний респонденте!

Запрошуємо Вас взяти участь в анкетуванні з метою вивчення потреб навчання окремих типів ділових листів.

Просимо Вас проштудіювати список різних типів ділових листів та помітити ті типи, які Ви вважаєте для себе обов'язковими, викреслити ті типи листів, які Ви не вважаєте необхідними та додати інші типи листів, які потрібні з Вашої точки зору.

1. Анкета, формуляр чи опитувальний лист.
2. Лист-автобіографія.
3. Заява з метою вступу до навчального закладу.
4. Заява з метою працевлаштування.
5. Лист з метою вступу до навчального закладу.
6. Лист- запит інформації.
7. Лист- повідомлення (надання інформації).
8. Лист- запрошення.
9. Лист- вибачення.
10. Лист- порада.
11. Лист- подяка.
12. Лист- співчуття.
13. Лист- скарга.
14. Лист- відповідь на скаргу.
15. Об`ява.
16. Коротка стаття до газети чи журналу

Інші _____

ЩИРО ВДЯЧНІ ЗА ДОПОМОГУ!

Результати анкетування по вивченню потреб навчання окремих типів ділових листів

№	Типи ділових листів	%
1.	Анкета, формуляр чи опитувальний лист.	48%
2.	Лист-автобіографія	68%
3.	Заява з метою вступу до навчального закладу.	21%
4.	Заява з метою працевлаштування	74%
5.	Лист з метою вступу до навчального закладу	18%
6.	Лист- запит інформації	82%
7.	Лист- повідомлення (надання інформації).	78%
8.	Лист- запрошення.	37%
9.	Лист- вибачення	48%
10.	Лист- порада	40%
11.	Лист- подяка	70%
12.	Лист- співчуття	46%
13.	Лист- скарга	75%
14.	Лист- відповідь на скаргу	66%
15.	Об`ява	30%
16.	Коротка стаття до газети чи журналу	10%

Додаток Г

Приклади добраних з підручників тем для студентських есе.

Education is the most valuable thing for a teenager

Some people believe that teenagers should study all the time because it is one of the most important things for them at their age. Others tend to think that education is not such a valuable aspect of teenagers' life as it may seem. In this essay I am going to detail my own view on this issue.

• **Volunteering is essential for teenagers**

Many modern teenagers are involved in volunteering, and their involvement appears to be controversial. Some people appreciate teenagers' participation in social projects while others would prefer teenagers to pay more attention to themselves. In this essay I am going to detail my position on this issue.

• **Studying knows no holidays**

Some people believe that studying is a continuous process while others tend to think that there is no necessity to spend every hour of your life on acquiring knowledge and developing skills. In this essay I am going to express myself on this issue.

• **An early choice of a career path is the key to success**

All people want to be successful in life and they expect their career to give them all the good things of life. The question is when it is better to make a career choice. Some people believe that career decisions should be made at an early age, while others are sure that one should take some time and think it out.

• **Fast food is the food of the future**

It is difficult to imagine our life without fast food. It is gradually forcing out the traditional cuisine, and many people are sure that fast food will dominate in the future.

• **New information technologies cannot make one smarter**

As a matter of fact, we live in the age of information technologies, varying in complexity, size, and purpose. Personal computers, computer nets, laptops,

smartphones are great inventions used by people every day. The question is whether these gadgets make mankind smarter.

- **Studying online is better than going to a regular class**

The modern world is experiencing great changes in almost every sphere of life including education. Nowadays, young people have a variety of educational systems. Online classes are becoming more and more popular.

- **Exams motivate students to study harder**

If you go to school or university, you are faced with a number of exams. Basically, these exams are supposed to test your knowledge and skills. Also, they may motivate you to study harder.

- **Sport is the best way to reduce stress**

Our life is full of stress. Many people live under the press of economic, social and other problems. These people find different ways to get rid of stress, and one of them is sport.

- **Chinese will replace English as an international language**

At any age there are languages that dominate all over the world. These languages are spoken and understood by the majority of people. Nowadays, English enjoys the most popularity, yet Chinese seems to have better perspectives.

- **Fast food outlets should be closed**

Fast food is a flourishing modern industry conquering the whole world. It is not top-secret that this kind of food is far from being healthy. It causes serious diseases like obesity, cancer, diabetes, and, for that matter, many people want fast food outlets to be closed everywhere.

- **Honesty is the best policy**

From an early age we have been taught to be honest with people around us. Our parents and teachers always make us tell the truth and disapprove of a lie. Yet many of us consider honesty not to be the best policy.

- **Family is the most important thing in life**

People put much value upon different things, for example, money, freedom, friends, etc. But it is often stated that family has to be on top of all things.

- **It is difficult to understand jokes from other countries**

Everybody likes to laugh that is why he/she often watches comedies and humorous shows, reads funny stories. Some people consume all this content no matter where it comes from, others ignore foreign humour because they find it difficult to understand.

- **Money cannot make one happy**

Everyone wants to be rich and happy. Some people see the direct connection between money and happiness, others consider them to be two different things.

- **The best way to lose weight is following a diet**

There are many ways to lose weight, and following a diet is one of the most popular ones. But is being on a diet the best strategy to grow thin?

- **It is better to read a book than to watch its film version**

Nowadays, more and more people neglect books and prefer watching their film versions. The question is whether it is a positive tendency or not.

- **Clothes people are wearing can influence their behaviour**

We cannot imagine our life without clothes, the main function of which is protective. Clothes protect us from cold and hot weather, from rain and snow and from other negative effects of the environment. Also, clothes are considered to influence people's behaviour.

- **A person who is fluent in a foreign language can easily teach it**

Nowadays, learning foreign languages is becoming more and more popular. Thus language teachers are in great demand everywhere. Many people, who are fluent in languages but are not educational specialists, are tempted to tackle the teaching.

- **Virtual Internet communication results in losing real-life social skills**

New technologies are developing at high speed these days, and their development is

unstoppable. One of the most influential technologies is the Internet penetrating into every aspect of people's life and endangering their real-life social skills.

• **It is better to be a leader of a group than to be a simple member**

All members of our society can be divided into two categories – leaders and ordinary members. Their functions, levels of responsibility and rewards are different. While leaders usually have high standards of living, ordinary people do with limited amenities of life.

• **Children should be able to choose which subjects to learn at school**

At school children are supposed to learn many subjects. Most of them are compulsory, that is why boys and girls often make a stand against them and say they want to choose subjects on their own.

• **It is better to learn distantly than to go to traditional school**

Technological progress has caused an argument about education. The thing is that some people believe that distant learning is better, and other people stick to the point that going to school is the only way to get good education.

• **Some people think that extreme sports help to build character**

Nowadays more and more people go in for extreme sports like skateboarding, base jumping, parachute jumping, mountaineering and others. They believe that extreme sports help to build character.

• **Good books are those books that all people like and understand**

Nowadays there is a great variety of literary writings varying in genre, volume, conceptual meaning, and so on. Some of them are recognized as good and worth reading without fail. But the question is how people manage to grade books and select good ones.

• **Virtual travelling is better than the real thing**

Nowadays the virtual world is gradually becoming an essential part of our life. On the Internet, there are a lot of photos and video presentations of different countries and cities so that you do not need to go and see them with your own eyes.

- **Life is becoming more and more dangerous**

Life is not fixed, and our living conditions are constantly changing. The question is whether they are changing for the better or the worse.

- **Some people think that to get a good education one should go abroad**

If you want to be a successful person, you have to get a good education abroad or in this country. What option is the best?

- **Public libraries are becoming less popular and they will soon disappear**

Public libraries are supposed to store paper books and lend them to everyone who wants to borrow them. But modern technologies allow you to get a book you need without going to libraries.

- **In any occupation discipline is more important than talent**

Everyone wants to be successful in his or her occupation. The question is what the person needs more – discipline or talent.

- **Some people think that to get a good education one should go abroad**

If you want to be a successful person, you have to get a good education abroad or in this country. What option is the best?

- **Only people who earn a lot of money can be successful**

All people in the world want to be successful. Most of them are convinced that success means much money.

- **Every city and every town should have a zoo**

It is always fun to visit a zoo. Both children and grown-ups like to watch different animals: mammals, reptiles and others. The problem is that not every city and every town has a zoo.

- **Fast food kills national culinary traditions**

Fast food is a fast-growing industry including thousands of restaurants and cafes throughout the country. It may seem that fast food is killing national culinary traditions.

• **Some people think that you can have only one true friend**

Friendship is one of the greatest phenomena of people's life. The true friend is always ready to help and support us in any situation. Is it possible to have many true friends?

• **Some people think that young people should follow in their parents' footsteps when choosing a profession**

Choosing a profession is a great problem because its solution affects almost every aspects of a person's future life. To be on the safe side, many young people follow in their parents' footsteps. Are they right or not?

• **Some people think that learning foreign languages is a waste of time and money**

Learning foreign languages is becoming more and more popular nowadays. A number of language schools and teachers is constantly growing up. But there are some people think that learning foreign languages is a waste of time and money.

• **A pupil cannot study effectively without a computer**

The computer is one of the greatest inventions of all times. It helps us to work, relax, and study. Computer technologies are widely used in education by both teachers and pupils. It is believed that computers help them to be more effective.

• **Does love at first sight really exist? Is it a charming romantic fiction or a reality?**

Love is a nice feeling that is the reason of durable family ties. If two persons love each other they are much more likely to reach mutual understanding and overcome difficulties of life.

• **The Internet is one of the greatest inventions of mankind. Still, it is considered to be dangerous to many people.**

Nowadays, almost every home has access to the Internet. We use the Internet for various purposes: gaining necessary information, taking part in communities, and even making money.

- **More and more people are choosing to live in cities. But some people take up residence in the country.**

Nowadays, there's a tendency for active young people to leave rural areas for towns and cities. That is the reason why the population of the villages is thinning down now.

- **Some people prefer to have big families, but the others come to nothing more than only one child**

Family is a basic constituent of any nation. The well-being of the nation depends on the well-being of each family. A lot of factors make a family happy, and children are among of them. But how many children does a family need to be perfectly happy?

- **Well-developed industry ensures the well-being of the whole country and its citizens. But industrial growth is often followed by aggravation of environmental problems.**

Industrial development plays a large role in prosperity of any country. I doubt whether the country could do without leading industries, such as: heavy and light industry, power engineering, extractive industry, heavy engineering, chemical industry, etc.

- **As is well known, going in for sport is extremely health-giving. However, many professional athletes suffer from diseases caused by intense exercises.**

Nice shape, great stamina, bulging muscles are the dreams of most people. These dreams may come true thanks to sport.

- **Fast food is perhaps the quickest way to satisfy your hunger. But according to many experts, fast food can cause serious illnesses: obesity, gastritis, indigestion, pancreatitis, etc.**

You can hardly find a person who never heard about global fast food chains, such as McDonald's, Subways, Burger King and so on. Nowadays, fast food industry is one of the most flourishing businesses all over the world.

• **Not anyone who knows a foreign language can be an interpreter**

Nowadays, being an interpreter is one of the most prestigious occupations. A lot of young people dream of becoming an interpreter, that's why they study foreign languages very actively. Many of them achieve a good level of competence.

• **School leavers should take a gap year before entering university**

Many high school students take a gap year before entering university. This is a year in which they usually travel abroad and see the world to broaden their horizons.

However, some people believe it's better for them to go straight to university.

• **Team sports help people develop a stronger character than individual sports do**

There are many benefits to playing both team and individual sports. Apart from getting some exercise and improving your physical abilities, you can learn about your strengths and weakness and feel great about your accomplishments on the track or field. However, some people believe that team sports help develop a person's character better.

• **People have become too dependent on technology**

These days, people use technology to do many things. They use computers at work, mobile phones for communication, and television to watch programmes. These devices are useful, but have people become too dependent on them?

• **Governments should limit the size of sugary drink containers in order to improve public health**

Whenever you visit a supermarket, there is always a huge selection of soft drinks.

These drinks are popular because they're full of sugar, which makes them taste great.

It's become a problem for some people who have gained weight from drinking them.

So, should governments limit the size of the containers these drinks are sold in?

• **People shouldn't be allowed to work from home because it's less productive than being in the office**

More and more people are working from home rather than in an office. It has become

easier to work at home because your work can be done on a computer and emailed into the office. But is this good for productivity?

• **The production and sale of genetically-modified food should be banned**

In an effort to improve our food supply, scientists have discovered ways to genetically modify food so that it grows faster and is less susceptible to disease. But should the production and sale of genetically-modified food be banned?

• **Filmgoers should rely on reviews when choosing a film to see**

Going to the cinema is a popular pastime that nearly everyone loves doing. It seems that every week, a dozen new films are released, and filmgoers are curious about which ones are worth seeing. Should filmgoers rely on reviews when choosing a film to see?

• **Pushing children to achieve robs them of their childhood**

Our world has become very competitive, and many parents want to do their best to prepare their children for success in life. Do parents push their children too hard when they're young, taking away a happy childhood in the process?

• **Just as teachers assess their students, so students should assess their teachers**

It is a teacher's job to assess students' performance in class. They must mark students' work and give them feedback on their progress. Should students also be allowed to assess their teachers on their performance?

• **It's always best to wear a business suit when you have an interview for a job**

Getting a job takes a lot of effort, as you have to prepare yourself to answer a lot of questions about your skills and your history. You also have to look your best at the interview. Should you always wear a business suit to an interview?

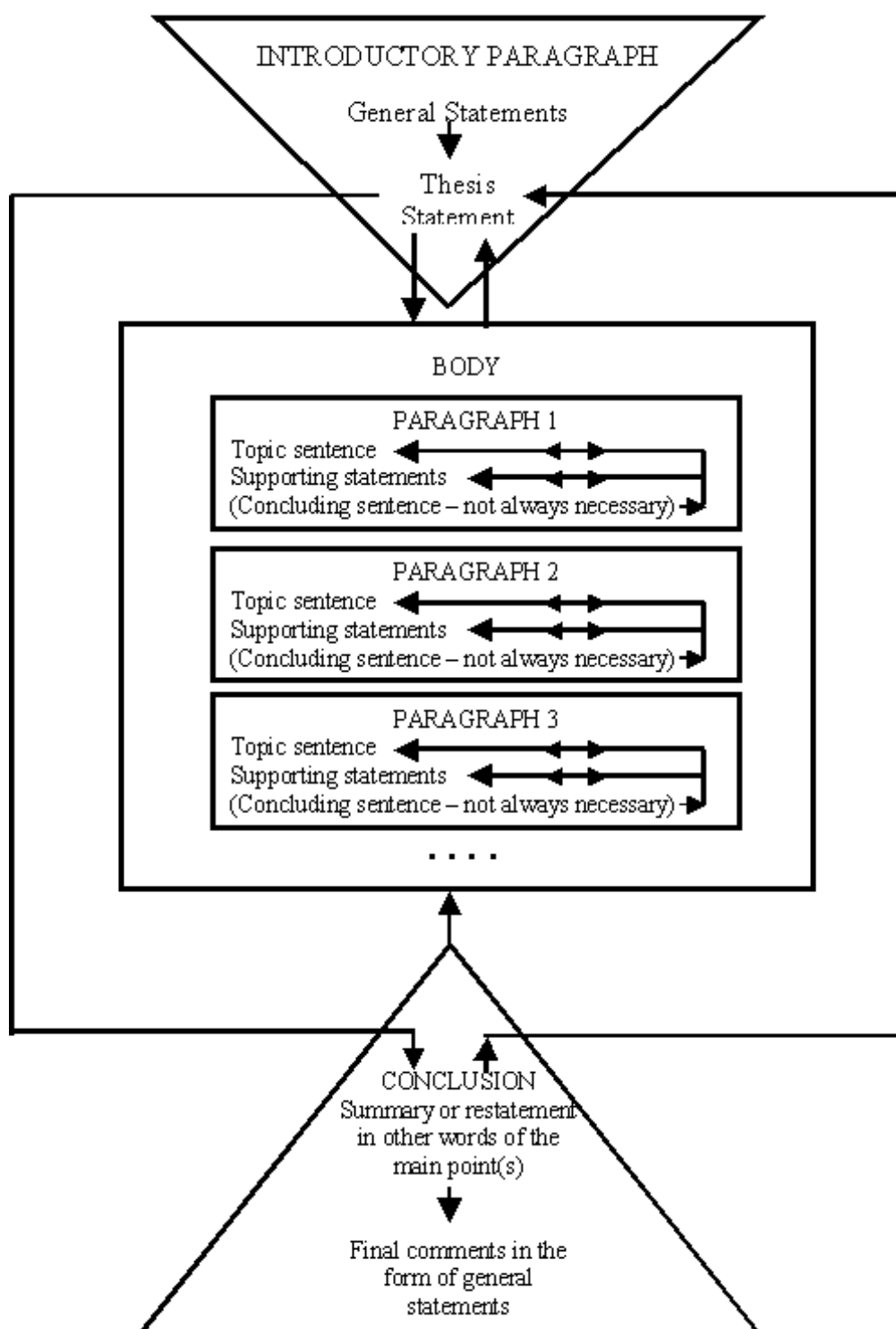
Додаткові теми есе:

- Getting married and having children is the key to one's happiness.
- The generation gap will always exist.
- Vegetarianism is the only way of healthy eating.
- Cloning people will break the normal life.

- Feng Shui makes people more successful.
- In 100 years, all the countries will be at peace.
- New technologies will make crime impossible.
- It is insane to live in a densely packed block of flats.
- Man should come back to nature and enjoy healthy pleasures of rural life.
- For the younger generation there is nothing in seclusion of a countryside.
- Joys of life in the country could be fully appreciated only by local people.
- It is necessary to build blocks of flats nowadays.
- Films can tell us a lot about the country where they were made.
- It is strange that some movie stars earn millions of dollars a year.
- Watching violence in movies is bad for children.
- Technology has made the cinema a better thing.
- There is no future without the Internet.
- The growth of the Hollywood film industry has replaced quality with quantity.
- Cosmetic surgery can improve the quality of life.
- International sport is war without shooting.
- Telepathetic communication would lead to constant conflicts.
- President of a country is the most important person.
- Education opens the doors to happiness and success.
- University students should pay for their education.
- Earning money is more important than getting a good education.
- Your work is your identity.
- Happiness in marriage is entirely a matter of chance.
- Fashion is a pure commerce.
- Marriage should be banned before a certain age.
- New technologies boost unemployment.

Додаток Д

Схема/структура побудови англомовних академічних есе

Додаток Е

Пам'ятка щодо особливостей написання есе того чи іншого піджанру

For & Against Essays

Есе «За та Проти» - в даному типі есе основним завданням варто розглянути дві існуючі точки зору. Важливо об'єктивно оцінити обидві позиції та виразити своє бачення кожної зі сторін.

Структура:

Вступ (тут важливо схарактеризувати тему, про яку буде йти мова, не виказуючи свою власну думку).

Основна частина (тут важливо виразити свою думку про проблему, привести приклади та докази).

Висновок (в даному розділі ви робите підсумки й сумуєте все вищеперелічене. Пам'ятайте, що в даному типі есе конкретний висновок робити не слід, можна лише розподілити по двох шальках терезів всі аргументи).

Важливо! Слова **I think, I believe, In my opinion, etc.** можна вживати **тільки у висновку**, де ви висловлюєте свою позицію.

Корисні фрази:

варто вивчити слова-зв'язки і словосполучення, які допоможуть викласти ваші думки логічно і послідовно.

Слова-зв'язки	Переклад
To begin with, ../ To start ... Firstly, ../Secondly, ..In addition... / Finally, ... One argument in support of ...	Ми почнемо з того, що ... . По-перше, ... / По-друге, .../На додачу.../Нарешті, ... Одним з аргументів на підтримку цього є...

One point of view in favour of...

The first thing that needs to be said is

...

It is true that ... / clear that ... /

noticeable that ...

Another good thing about.. /

advantage of ... is that ...

The second reason for ...

It is undeniable that...

For the great majority of people ...

A number of key issues arise from the statement. For instance,

One of the most striking features of this problem is ...

First of all, let us try to understand ...

The public in general tend to believe that ...

What is more, ...

Besides, ... because it is ...

Doubtless, ...

One cannot deny that ...

It is (very) clear from these observations that ... .

On the other hand, we can observe that ... .

Одна точка зору на користь...

В першу чергу, необхідно сказати, що ... .

Дійсно так, що ... / Ясно, що ... / Варто

відмітити, що ...

Також позитивний момент ...

зключається в ...

Друга причина ... .

Не можна заперечувати того, що...

Для більшості людей ...

Це твердження торкається ряду ключових питань. Наприклад, ...

Один з позитивних аспектів цієї проблеми ...

Перш за все, спробуємо зрозуміти ... .

Громадськість схильна думати, що ... .

Більш того, ...

Крім того, ... тому що ... .

Безперечно, ...

неможна заперечувати того, що ... .

З цих спостережень (абсолютно)

зрозуміло, що ... .

З іншого боку, ми можемо спостерігати, що ... .

Однак, з іншого боку, ...

The other side of the coin is, however, that ...	
--	--

При **міркуванні** слід використовувати наступні слова-зв'язки:

moreover- більш того;

in addition-в додаток;

furthermore- більш того;

besides- крім того;

apart from- крім того;

as well as- так само, як;

also- також;

both- обидва;

there is another side to the question..- є інша сторона цього питання...

Для того, щоб виразити **контраст** варто пам'ятати слова- зв'язки:

however- проте;

on the other hand-з іншої сторони;

still- все ще;

yet- ще;

but- але

nevertheless - проте;

it may be said/ claimed that..-говорять, що

although- хоча;

while- в той час, як

despite/ in spite of...- не дивлячись на ...

Існує також певний набір фраз, завдяки яким ви зможете підвести підсумок свого есе, зробити висновки.

From these facts, one may conclude that ... - На основі викладених фактів, ми можемо зробити висновок про те, що...

Which seems to confirm the idea that ... -Це, як бачимо, підтверджує нашу думку про те, що .

Thus, ... / Therefore,...- Тому... / Таким чином....

The most common argument against this is that ... - Найпоширеніший аргумент проти цього є те, що... .

In conclusion, I can say that although ... - Завершуючи, я можу сказати, що ..

To draw the conclusion, one can say that ... - Підводячи підсумки, можна сказати, що ... .

All in all... – У підсумку..

Taking everything into account/ consideration...- Беручи до уваги все..

Додаток Ж

Перелік сайтів, до яких студентам доцільно звертатися у власному

Інтернет-пошуку

1. <https://www.englishdom.com/blog/yak-pisati-ese-anglijskoyu-prikladi-anglijskogo-ese/>
2. <https://enguide.ua/ua/magazine/vvodnye-frazy-i-slovosochetaniya-dlya-napisaniya-esse-na-angliyskom>
3. <https://cambridge.ua/uk/blog/90-slov-svyazok-dlya-napisaniya-esse-na-angliyskom/>
4. <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1237>
5. <https://grade.ua/uk/blog/frazy-kotorye-pomogut-napisat-krasivoe-esse-na-angliyskom/>
6. <http://easy-english.com.ua/ese-z-anglijskoyi-movy/>
7. <https://naurok.com.ua/zbirnik-metodichnih-rekomendacij-how-to-write-an-english-essay-what-about-english-letters-it-is-easy-57843.html>
8. <https://nkrykun.com.ua/ese-tse-prosto/>
9. <https://opentalk.org.ua/langstory/for-and-against-essay/>
10. <http://discovery.sumy.ua/kursy/anglijskij-yazyk/lesson/62-write-esse01/115-les5-write-esse-2.html>
11. <https://vseosvita.ua/library/formuemo-pisemnu-movlennevu-kompetenciu-pidgotovka-do-zno-ta-dpa-z-anglijskoi-movi-186751.html>
12. http://eduspanpal.ucoz.ua/distans/tarassenko/1_mgk_am.pdf
13. <http://englex.ru/how-to-write-an-effective-essay-11-rules/>
14. <http://tonail.com/эссе-сочинение-на-английском/>
15. https://www.george-orwell.org/Politics_and_the_English_Language/0.html
16. <http://alla-myworld.blogspot.com/p/writing.html>
17. <https://opentalk.org.ua/langstory/opinion-essay/>
18. <https://engblog.ru/opinion-essay>

19. <https://znoclub.com/dovidnik-zno/417-shabloni-dlya-napisannya-tvoru-z-anglijskoji-movi.html>
20. <https://learn-english.net.ua/samovchitel/ese-na-ispiti-z-anglijskoï-movi-ielts-i-toefl/>
21. <https://uk.sodiummedia.com/4256210-how-to-write-an-essay-on-the-english-language-plan-structure-and-sample-essay>
22. http://nataliya-ponomareva.edukit.lg.ua/korisni_poradi/writing_tips/
23. <https://cdcuw.ru/uk/kak-pisat-esse-na-angliiskom-yazyke-podgotovka-k-ege-pishem-esse-na/>
24. https://owl.purdue.edu/owl/general_writing/academic_writing/essay_writing/argumentative_essays.html

Додаток 3

Пам'ятка щодо особливостей написання есе того чи іншого піджанру

Opinion Essays

Есе «За та Проти» - в даному типі есе основним завданням варто розглянути дві існуючі точки зору. Важливо об'єктивно оцінити обидві позиції та виразити своє бачення кожної зі сторін.

Структура:

1. Вступ (тут важливо схарактеризувати тему, про яку буде йти мова, не виказуючи свою власну думку).
2. Основна частина (тут важливо виразити свою думку про проблему, привести приклади та докази).
3. Висновок (в даному розділі ви робите підсумки й сумуєте все вищеперелічене. Пам'ятайте, що в даному типі есе конкретний висновок робити не слід, можна лише розподілити по двох шальках терезів всі аргументи).

Важливо! Слова **I think, I believe, In my opinion, etc.** можна вживати **тільки у висновку**, де ви висловлюєте свою позицію.

Корисні фрази:

варто вивчити слова-зв'язки і словосполучення, які допоможуть викласти ваші думки логічно і послідовно.

Слова-зв'язки	Переклад
To begin with, ../ To start ...	Ми почнемо з того, що ... .
Firstly, ../Secondly, ..In addition... / Finally, ...	По-перше, ... / По-друге, .../На додачу.../Нарешті, ...
One argument in support of ...	Одним з аргументів на підтримку цього є...

One point of view in favour of...

The first thing that needs to be said is

...

It is true that ... / clear that ... /
noticeable that ...

Another good thing about.. /
advantage of ... is that ...

The second reason for ...

It is undeniable that...

For the great majority of people ...

A number of key issues arise from the
statement. For instance,

One of the most striking features of
this problem is ...

First of all, let us try to understand ...

The public in general tend to believe
that ...

What is more, ...

Besides, ... because it is ...

Doubtless, ...

One cannot deny that ...

It is (very) clear from these
observations that ... .

On the other hand, we can observe
that ... .

Одна точка зору на користь...

В першу чергу, необхідно сказати, що ... .

Дійсно так, що ... / Ясно, що ... / Варто
відмітити, що ...

Також позитивний момент ...
зключається в ...

Друга причина ... .

Не можна заперечувати того, що...

Для більшості людей ...

Це твердження торкається ряду ключових
питань. Наприклад, ...

Один з позитивних аспектів цієї проблеми
...

Перш за все, спробуємо зрозуміти ... .

Громадськість схильна думати, що ... .

Більш того, ...

Крім того, ... тому що ... .

Безперечно, ...

Неможна заперечувати того, що ... .

З цих спостережень (абсолютно)
зрозуміло, що ... .

З іншого боку, ми можемо спостерігати,
що ... .

The other side of the coin is, however,
that ...

Однак, з іншого боку, ...

При **міркуванні** слід використовувати наступні слова-зв'язки:

moreover- більш того;

in addition-в додаток;

furthermore- більш того;

besides- крім того;

apart from- крім того;

as well as- так само, як;

also- також;

both- обидва;

there is another side to the question..- є інша сторона цього питання...

Для того, щоб виразити **контраст** варто пам'ятати слова- зв'язки:

however- проте;

on the other hand-з іншої сторони;

still- все ще;

yet- ще;

but- але

nevertheless - проте;

it may be said/ claimed that..-говорять, що

although- хоча;

while- в той час, як

despite/ in spite of...- не дивлячись на ...

Існує також певний набір фраз, завдяки яким ви зможете підвести підсумок свого есе, зробити висновки.

From these facts, one may conclude that ... - На основі викладених фактів, ми можемо зробити висновок про те, що...

Which seems to confirm the idea that ... -Це, як бачимо, підтверджує нашу думку про те, що .

Thus, ... / Therefore,...- Тому... / Таким чином....

The most common argument against this is that ... - Найпоширеніший аргумент проти цього є те, що... .

In conclusion, I can say that although ... - Завершуючи, я можу сказати, що ..

To draw the conclusion, one can say that ... - Підводячи підсумки, можна сказати, що ... .

All in all... – У підсумку..

Taking everything into account/ consideration...- Беручи до уваги все..

Додаток І

**Результати виконання студентами завдання написати есе в
передекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентськи груп)**

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ФЛ-16-1	11,04	55,2	10	100	8	80	8,04	80,41	7,12	71,2	6,08	60,8	10	100	60,28	75,4
ФЛ-16-2	10	50	10	100	7,08	70,8	8,12	81,2	7,04	70,4	6,2	62	10	100	58,44	73,1
ФЛ-16-3	12,22	61,1	10	100	7,13	71,3	9,09	90,9	6,13	61,3	7,18	71,8	10	100	61,75	77,28
ФЛ-16-4	12,16	60,8	10	100	7,16	71,6	9,04	90,4	7,12	71,2	6,12	61,2	10	100	61,6	83,3

Таблиця 3

**Результати виконання студентами завдання написати есе в
передекспериментальному зрізі**

Група	В середньому по всім критеріям										В середньому по всім критеріям	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ФЛ-16-1	11	55,2	8,04	80,41	7,12	71,2	6,08	60,8	10	100	60,3	75,4
ФЛ-16-2	10	50	8,12	81,2	7,04	70,4	6,2	62	10	100	58,4	73,1
ФЛ-16-3	12,2	61,1	9,09	90,9	6,13	61,3	7,18	71,8	10	100	61,8	77,3
ФЛ-16-4	12,3	60,8	9,04	90,4	7,12	71,2	6,12	61,2	10	100	61,6	83,3

Дані по кожному окремому студенту в кожній групі

Група ФЛ-16-1

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ААП	9	45	10	100	8	80	7	70	6	60	6	60	10	100	56	70

ВКЕ	8	40	10	100	8	80	9	90	7	70	5	50	10	100	57	71,25
ГЮ	12	60	10	100	7	70	8	80	6	60	7	70	10	100	60	75
КВЮ	10	50	10	100	6	60	7	70	8	80	7	70	10	100	58	72,5
КМІ	9	45	10	100	7	70	9	90	6	60	5	50	10	100	56	70
КАЮ	11	55	10	100	9	90	10	100	8	80	6	60	10	100	64	80
КОД	9	45	10	100	7	70	8	80	6	60	8	80	10	100	58	72,5
МПЄ	8	40	10	100	8	80	7	70	6	60	5	50	10	100	54	67,5
ПАА	11	55	10	100	9	90	8	80	7	70	6	60	10	100	61	76,25
ПЄВ	15	75	10	100	10	100	9	90	8	80	8	80	10	100	70	87,5
РДІ	11	55	10	100	9	90	8	80	6	60	5	50	10	100	59	73,75
РТМ	12	60	10	100	8	80	7	70	9	90	7	70	10	100	63	78,75
ЄДВ	9	45	10	100	8	80	6	60	8	80	6	60	10	100	57	71,25
УТО	16	80	10	100	10	100	9	90	9	90	8	80	10	100	72	90
БДО	14	70	10	100	8	80	8	80	7	70	5	50	10	100	62	77,5
ГДВ	13	65	10	100	8	80	9	90	9	90	7	70	10	100	66	82,5
ДАР	9	45	10	100	6	60	7	70	6	60	5	50	10	100	53	66,25
ЗММ	12	60	10	100	9	90	9	90	8	80	6	60	10	100	64	80
КАО	11	55	10	100	8	80	7	70	6	60	4	40	10	100	56	70
ПКМ	13	65	10	100	10	100	9	90	8	80	7	70	10	100	67	83,75
РЮЮ	10	50	10	100	8	80	7	70	6	60	5	50	10	100	56	70
ЄЄЄ	15	75	10	100	9	90	10	100	8	80	7	70	10	100	69	86,25
ЄДЄ	9	45	10	100	6	60	8	80	7	70	6	60	10	100	56	70
ТКО	9	45	10	100	6	60	7	70	6	60	5	50	10	100	53	66,25

Група ФЛ-16-2

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БМО	12	60	10	100	9	90	10	100	8	80	6	60	10	100	65	81,25
ГВО	8	40	10	100	8	80	7	70	6	60	4	40	10	100	53	66,25
ДВА	10	50	10	100	5	50	9	90	6	60	5	50	10	100	55	68,75
ЄДА	9	45	10	100	6	60	8	80	7	70	6	60	10	100	56	70
ЗВБ	8	40	10	100	6	60	9	90	8	80	5	50	10	100	56	70
КАО	10	50	10	100	8	80	9	90	7	70	7	70	10	100	61	76,25
КАМ	8	40	10	100	6	60	8	80	8	80	8	80	10	100	58	72,5
ЛЕА	13	65	10	100	7	70	9	90	6	60	5	50	10	100	60	75
ЛАС	9	45	10	100	8	80	8	80	7	70	4	40	10	100	56	70
МОЮ	11	55	10	100	9	90	7	70	9	90	7	70	10	100	63	78,75
ЄОВ	8	24	10	100	7	70	8	80	7	70	6	60	10	100	56	70
ТМС	9	45	10	100	8	80	6	60	6	60	8	80	10	100	57	71,25
ТКО	10	50	10	100	6	60	7	70	7	70	6	60	10	100	56	70
ЧЄЄ	9	45	10	100	9	90	8	80	8	80	7	70	10	100	61	76,25
ШКА	8	40	10	100	7	70	7	70	6	60	6	60	10	100	54	67,5
АОЮ	10	50	10	100	6	60	8	80	8	80	7	70	10	100	59	73,75
БВМ	9	45	10	100	8	80	9	90	6	60	8	80	10	100	60	75
ВДА	11	55	10	100	9	90	8	80	7	70	5	50	10	100	60	75
ЗВА	10	50	10	100	7	70	7	70	6	60	6	60	10	100	56	70
КВО	9	45	10	100	6	60	8	80	7	70	7	70	10	100	57	71,25

КЮ	16	80	10	100	8	80	9	90	6	60	6	60	10	100	65	81,25
КДІ	12	60	10	100	7	70	9	90	7	70	8	80	10	100	63	78,75
МАЮ	8	40	10	100	5	50	7	70	8	80	5	50	10	100	53	66,25
ОАІ	9	45	10	100	6	60	8	80	6	60	7	70	10	100	56	70
ПНО	14	70	10	100	6	60	10	100	9	90	6	60	10	100	65	81,25

Група ФЛ-16-3

ПП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БСА	11	55	10	100	7	70	10	100	6	60	7	70	10	100	61	76,25
ГМВ	9	45	10	100	8	80	9	90	6	60	8	80	10	100	60	75
СЮС	13	65	10	100	6	60	10	100	8	80	7	70	10	100	64	80
ЗАО	14	70	10	100	10	100	8	80	8	80	9	90	10	100	69	86,25
ЗВО	12	60	10	100	5	50	9	90	7	70	8	80	10	100	61	76,25
КДС	15	75	10	100	8	80	9	90	6	60	9	90	10	100	67	83,75
КІА	10	50	10	100	7	70	8	80	4	40	7	70	10	100	56	70
МАО	14	70	10	100	9	90	10	100	7	70	9	90	10	100	69	86,25
ТАВ	9	45	10	100	7	70	8	80	5	50	6	60	10	100	55	68,75
ЯАО	17	85	10	100	6	60	10	100	6	60	10	10	10	100	69	86,25
АВД	12	60	10	100	8	80	9	90	6	60	7	70	10	100	62	77,5
БСК	10	50	10	100	8	80	8	80	5	50	5	50	10	100	56	70
ГЄП	16	80	10	100	6	60	9	90	7	70	8	80	10	100	66	82,5
ЗАС	11	55	10	100	7	70	8	80	6	60	6	60	10	100	58	72,5
КАБ	9	45	10	100	5	50	9	90	5	50	5	50	10	100	53	66,25
КМД	10	50	10	100	9	90	9	90	5	50	7	70	10	100	60	75
ККЮ	11	55	10	100	8	80	9	90	8	80	6	60	10	100	62	77,5
МЯА	14	70	10	100	6	60	10	100	6	60	8	80	10	100	64	80
ССР	12	60	10	100	7	70	10	100	6	60	7	70	10	100	62	77,5
ФДА	11	55	10	100	6	60	9	90	7	70	6	60	10	100	59	73,75
ХДМ	13	65	10	100	9	90	9	90	6	60	7	70	10	100	64	80
ЧАА	16	80	10	100	5	50	10	100	5	50	6	60	10	100	62	77,5

Група ФЛ-16-4

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всіх критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
АІД	10	50	10	100	6	60	9	90	6	60	5	50	10	100	56	70
БМО	12	60	10	100	5	50	9	90	7	70	6	60	10	100	59	73,75
ВДС	18	90	10	100	9	90	10	100	9	90	7	70	10	100	73	91,25
ІДС	15	75	10	100	8	80	9	90	6	60	6	60	10	100	64	80
КВО	10	50	10	100	7	70	9	90	7	70	5	50	10	100	58	72,5
КОВ	11	55	10	100	8	80	9	90	7	70	5	50	10	100	60	75
ККО	9	45	10	100	6	60	9	90	6	60	4	40	10	100	54	67,5
КМВ	13	65	10	100	8	80	9	90	7	70	7	70	10	100	64	80
МДА	10	50	10	100	6	60	8	80	7	70	6	60	10	100	57	71,25
МКС	16	80	10	100	7	70	10	100	8	80	7	70	10	100	68	85
НАС	12	60	10	100	8	80	9	90	7	70	7	70	10	100	63	78,75
ОАГ	11	55	10	100	6	60	9	90	6	60	6	60	10	100	58	72,5
ПДВ	15	75	10	100	7	70	10	100	9	90	8	80	10	100	69	86,25
РОМ	9	45	10	100	8	80	8	80	7	70	5	50	10	100	57	71,25
САР	10	50	10	100	7	70	9	90	6	60	6	60	10	100	58	72,5
БВО	11	55	10	100	6	60	8	80	7	70	5	50	10	100	57	71,25
КАС	12	60	10	100	8	80	9	90	8	80	7	70	10	100	64	80
КНЮ	10	50	10	100	6	60	8	80	6	60	6	60	10	100	56	70
КОВ	13	65	10	100	7	70	9	90	7	70	6	60	10	100	62	77,5
ЛАА	10	50	10	100	6	60	9	90	7	70	5	50	10	100	57	71,25
МГО	11	55	10	100	7	70	9	90	7	70	6	60	10	100	60	75
МВВ	18	90	10	100	9	90	10	100	8	80	8	80	10	100	73	91,25
МІО	17	85	10	100	7	70	10	100	8	80	9	90	10	100	71	88,75
МАВ	10	50	10	100	8	80	8	80	7	70	6	60	10	100	59	73,75
ТМВ	11	55	10	100	9	90	10	100	8	80	5	50	10	100	63	78,75

Додаток К

Табл. 9.

Результати виконання студентами завдання написати два есе в проміжному післяекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентських груп)

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
Е1	13,12	65,6	10	100	10	100	9,08	91	10	100	9,12	91	10	100	71,3	89,12
Е2	12,04	60,2	10	100	9,16	91,6	9,2	92	10	100	9,2	92	10	100	69,6	87
К1	8,22	41,1	10	100	8,09	80,9	7,4	74	7,3	73	8,3	83	10	100	59,3	74,1
К2	9,08	45,4	10	100	7,32	73	6,32	63	8,12	81	7,2	72	10	100	58	72,55

Таблиця 3

Результати виконання студентами завдання написати есе в передекспериментальному зрізі

Група	В середньому по всім критеріям										В середньому по всім критеріям	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ФЛ-16-1	11	55,2	8,04	80,41	7,12	71,2	6,08	60,8	10	100	60,3	75,4
ФЛ-16-2	10	50	8,12	81,2	7,04	70,4	6,2	62	10	100	58,4	73,1
ФЛ-16-3	12,2	61,1	9,09	90,9	6,13	61,3	7,18	71,8	10	100	61,8	77,3
ФЛ-16-4	12,3	60,8	9,04	90,4	7,12	71,2	6,12	61,2	10	100	61,6	83,3

Дані по кожному окремому студенту в кожній групі

Група ФЛ-16-1

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всіх критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ААП	12	60	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	70	87,5
ВКЕ	11	55	10	100	10	100	10	100	10	100	8	80	10	100	69	86,25
ГЮ	13	65	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	71	88,75
КВЮ	11	55	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	69	86,25
КМІ	12	60	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	70	87,5
КАЮ	14	70	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	74	92,5
КОД	12	60	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	70	87,5
МПС	10	50	10	100	10	100	8	80	10	100	9	90	10	100	67	83,75
ПА	12	60	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	70	87,5
ПСВ	17	85	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	77	96,25
РДІ	12	60	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	70	87,5
РТМ	13	65	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	71	88,75
СДВ	14	70	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	73	91,25
УТО	18	90	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	77	96,25
БДО	15	75	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ГДВ	14	70	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	72	90
ДАР	12	60	10	100	10	100	8	80	10	100	9	90	10	100	69	86,25
ЗММ	14	70	10	100	10	100	10	100	10	100	9	90	10	100	73	91,25
КАО	12	60	10	100	10	100	8	80	10	100	9	90	10	100	69	86,25
ПКМ	14	70	10	100	10	100	10	100	10	100	9	90	10	100	73	91,25
РЮЮ	13	65	10	100	10	100	8	80	10	100	8	80	10	100	69	86,25
СЄС	16	80	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	76	95
СДС	11	55	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	69	86,25
ТКО	13	65	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	71	88,75

Група ФЛ-16-2

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всіх критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БМО	13	65	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	73	91,25
ГВО	10	50	10	100	9	90	8	80	10	100	8	80	10	100	65	81,25
ДВА	11	55	10	100	9	90	10	100	10	100	9	90	10	100	69	86,25
ЄДА	10	50	10	100	9	90	9	90	10	100	8	80	10	100	66	82,5
ЗВБ	11	55	10	100	8	80	10	100	10	100	9	90	10	100	68	85
КАО	12	60	10	100	9	90	10	100	10	100	9	90	10	100	70	87,5
КАМ	10	50	10	100	9	90	9	90	10	100	9	90	10	100	67	83,75

ЛЕА	15	75	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	75	93,75
ЛАС	11	55	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	69	86,25
МОЮ	13	65	10	100	10	100	8	80	10	100	10	100	10	100	71	88,75
СОВ	10	50	10	100	9	90	9	90	10	100	9	80	10	100	67	83,75
ТМС	12	60	10	100	9	90	9	90	10	100	10	100	10	100	70	87,5
ТКО	11	55	10	100	10	100	8	80	10	100	8	80	10	100	67	83,75
ЧВС	14	70	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	73	91,25
ШКА	10	50	10	100	9	90	9	90	10	100	9	90	10	100	67	83,75
АОЮ	12	60	10	100	8	80	10	100	10	100	9	90	10	100	69	86,25
БВМ	11	55	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	10	100	70	87,5
ВДА	13	65	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	71	88,75
ЗВА	12	60	10	100	9	90	8	80	10	100	9	90	10	100	68	85
КВО	11	55	10	100	9	90	9	90	10	100	9	90	10	100	68	85
КЮ	17	85	10	100	9	90	10	100	10	100	9	90	10	100	75	93,75
КДІ	14	70	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	10	100	73	91,25
МАЮ	11	55	10	100	8	80	8	80	10	100	9	90	10	100	66	82,5
ОАІ	12	60	10	100	9	90	9	90	10	100	9	90	10	100	69	86,25
ПНО	15	75	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	10	100	74	92,5

Група ФЛ-16-3

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БСА	8	40	10	100	7	70	8	80	8	80	8	80	10	100	59	73,75
ГМВ	8	40	10	100	8	80	7	70	7	70	9	90	10	100	59	73,75
СЮС	9	45	10	100	9	90	8	80	9	90	8	80	10	100	63	78,75
ЗАО	9	45	10	100	9	90	8	80	9	90	8	80	10	100	63	78,75
ЗВО	8	40	10	100	8	80	6	60	8	80	9	90	10	100	59	73,75
КДС	10	50	10	100	9	90	7	70	7	70	10	100	10	100	63	78,75
КІА	8	40	10	100	8	80	6	60	6	60	8	80	10	100	56	70
МАО	9	45	10	100	7	70	9	90	8	80	10	100	10	100	63	78,75
ТАВ	8	40	10	100	8	80	7	70	6	60	7	70	10	100	56	70
ЯАО	9	45	10	100	7	70	8	80	7	70	9	90	10	100	60	75
АВД	8	40	10	100	9	90	7	70	7	70	8	80	10	100	59	73,75
БСК	7	35	10	100	8	80	6	60	7	70	7	70	10	100	55	68,75
ГЄП	9	45	10	100	9	90	7	70	8	80	9	90	10	100	62	77,5
ЗАС	8	40	10	100	9	90	6	60	7	70	8	80	10	100	58	72,5
КАБ	7	35	10	100	7	70	8	80	6	60	7	70	10	100	55	68,75
КМД	7	35	10	100	8	80	7	70	7	70	8	80	10	100	57	71,25
ККЮ	8	40	10	100	9	90	8	80	9	90	8	80	10	100	62	77,5
МЯА	9	45	10	100	7	70	9	90	7	70	9	90	10	100	61	76,25
ССР	9	45	10	100	8	80	8	80	7	70	8	80	10	100	60	75
ФДА	8	40	10	100	7	70	7	70	8	80	8	80	10	100	58	72,5
ХДМ	7	35	10	100	8	80	8	80	7	70	9	90	10	100	59	73,75
ЧАА	8	40	10	100	9	90	8	80	6	60	8	80	10	100	59	73,75

Група ФЛ-16-4

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
АІД	9	45	10	100	7	70	6	60	7	70	6	60	10	100	55	68,75
БМО	10	50	10	100	6	60	6	60	8	80	7	70	10	100	57	71,25
ВДЄ	9	45	10	100	8	80	7	70	10	100	8	80	10	100	62	77,5
ІДС	10	50	10	100	7	70	6	60	7	70	7	70	10	100	57	71,25
КВО	9	45	10	100	8	80	5	50	8	80	7	70	10	100	57	71,25
КОВ	10	50	10	100	7	70	8	80	8	80	6	60	10	100	59	73,75
ККО	9	45	10	100	7	70	6	60	7	70	6	60	10	100	55	68,75
КМВ	8	40	10	100	8	80	7	70	8	80	8	80	10	100	59	73,75
МДА	9	45	10	100	7	70	5	50	9	90	7	70	10	100	57	71,25
МКС	10	50	10	100	8	80	7	70	9	90	8	80	10	100	62	77,5
НАС	9	45	10	100	6	60	7	70	8	80	8	80	10	100	58	72,5
ОАГ	8	40	10	100	7	70	5	50	8	80	7	70	10	100	55	68,75
ПДВ	9	45	10	100	8	80	7	70	10	100	8	80	10	100	62	77,5
РОМ	10	50	10	100	7	70	6	60	7	70	6	60	10	100	56	70
САР	9	45	10	100	7	70	7	70	7	70	7	70	10	100	57	71,25
БВО	8	40	10	100	7	70	6	60	9	90	6	60	10	100	56	70
КАС	10	50	10	100	8	80	7	70	7	70	8	80	10	100	60	75
КНЮ	8	40	10	100	7	70	6	60	8	80	8	80	10	100	57	71,25
КОВ	9	45	10	100	8	80	7	70	8	80	7	70	10	100	59	73,75
ЛАА	8	40	10	100	7	70	7	70	9	90	7	70	10	100	58	72,5
МГО	9	45	10	100	8	80	6	60	8	80	7	70	10	100	58	72,5
МВВ	9	45	10	100	8	80	7	70	7	70	9	90	10	100	60	75
МІО	8	40	10	100	8	80	7	70	9	90	9	90	10	100	61	76,25
МАВ	10	50	10	100	7	70	6	60	8	80	7	70	10	100	58	72,5
ТМВ	10	50	10	100	7	70	5	50	9	90	6	60	10	100	57	71,25

Додаток Л

Табл. 10.

Результати виконання студентами завдання написати два есе в кінцевому післяекспериментальному зрізі (в середньому по кожній зі студентських груп)

Група	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
E1	17,25	86,2	10	100	10	100	9,2	92	10	100	9,16	92	10	100	75,6	94,5
E2	16,08	80,4	10	100	10	100	9,48	95	10	100	9,32	93	10	100	74,8	93,6
K1	9,04	45,2	10	100	9,2	92	8,04	80	8,22	82,2	8,31	83	10	100	62,8	78,5
K2	8,04	40,2	10	100	8,08	81	8,12	81	8,2	82	8,24	82	10	100	60,7	75,8

Група ФЛ-16-1

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
ААП	16	80	10	100	10	100	10	100	10	100	10	90	10	100	76	95
ВКЕ	14	70	10	100	10	100	10	100	10	100	9	80	10	100	73	91,25
ГЮ	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
КВЮ	15	75	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
КМІ	16	80	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	74	92,5
КАЮ	18	90	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	78	97,5
КОД	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,7
МПЄ	15	75	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ПА	19	95	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	77	96,25
ПСВ	19	95	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	79	98,7
РДІ	18	90	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	76	95
РТМ	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,7
СДВ	19	95	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	78	97,5
УТО	19	95	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	78	97,5
БДО	18	90	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	76	95
ГДВ	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
ДАР	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
ЗММ	18	90	10	100	10	100	10	100	10	100	9	90	10	100	77	96,25
КАО	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
ПКМ	19	95	10	100	10	100	10	100	10	100	9	90	10	100	78	97,5
РЮЮ	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	80	10	100	75	93,75
СЄС	19	95	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	79	98,75
СДЄ	16	80	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	74	92,5
ТКО	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75

Група ФЛ-16-2

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БМО	15	75	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	75	93,75
ГВО	16	80	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	74	92,5
ДВА	14	70	10	100	10	90	10	100	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ЄДА	15	75	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ЗВБ	16	80	10	100	10	80	10	100	10	100	9	90	10	100	75	93,75
КАО	18	90	10	100	10	90	10	100	10	100	9	90	10	100	77	96,25
КАМ	15	75	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ЛЕА	18	90	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	78	97,5
ЛАС	14	70	10	100	10	100	10	100	10	100	9	90	10	100	73	91,25
МОЮ	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	76	95
СОВ	13	65	10	100	10	90	10	100	10	100	9	90	10	100	72	90
ТМС	15	75	10	100	10	90	9	90	10	100	10	100	10	100	74	92,5
ТКО	16	80	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	74	92,5
ЧВС	17	85	10	100	10	100	9	90	10	100	10	100	10	100	76	95
ШКА	14	70	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	72	90
АОЮ	16	80	10	100	10	80	10	100	10	100	9	90	10	100	75	93,75
БВМ	17	85	10	100	10	90	10	100	10	100	10	100	10	100	77	96,25
ВДА	18	90	10	100	10	100	9	90	10	100	9	90	10	100	76	95
ЗВА	17	85	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
КВО	16	80	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	74	92,5
КЮ	19	95	10	100	10	90	10	100	10	100	9	90	10	100	78	97,5
КДІ	16	80	10	100	10	90	10	100	10	100	10	100	10	100	76	95
МАЮ	15	75	10	100	10	80	9	90	10	100	9	90	10	100	73	91,25
ОАІ	17	85	10	100	10	90	9	90	10	100	9	90	10	100	75	93,75
ПНО	18	90	10	100	10	90	10	100	10	100	10	100	10	100	78	97,5

Група ФЛ-16-3

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всіх критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
БСА	9	45	10	100	9	90	9	90	9	90	8	80	10	100	64	80
ГМВ	9	45	10	100	9	90	8	80	8	80	9	90	10	100	63	78,75
СЮС	10	50	10	100	10	100	9	90	10	100	8	80	10	100	67	83,75
ЗАО	9	45	10	100	9	90	8	80	9	90	8	80	10	100	63	78,75
ЗВО	9	45	10	100	10	100	7	70	8	80	9	90	10	100	63	78,75
КДС	10	50	10	100	10	100	8	80	8	80	10	100	10	100	66	82,5
КІА	9	45	10	100	9	90	7	70	8	80	8	80	10	100	61	76,25
МАО	10	50	10	100	10	100	9	90	8	80	10	100	10	100	67	83,75
ТАВ	9	45	10	100	9	90	8	80	7	70	8	80	10	100	61	76,25
ЯАО	9	45	10	100	9	90	8	80	8	80	8	80	10	100	62	77,5
АВД	9	45	10	100	9	90	8	80	8	80	8	80	10	100	62	77,5
БСК	8	40	10	100	10	100	7	70	8	80	7	70	10	100	60	75
ГЄП	9	45	10	100	9	90	8	80	9	90	9	90	10	100	64	80
ЗАС	9	45	10	100	9	90	7	70	8	80	8	80	10	100	61	76,25
КАБ	8	40	10	100	8	80	8	80	7	70	7	70	10	100	58	72,5
КМД	8	40	10	100	10	100	7	70	8	80	8	80	10	100	61	76,25
ККЮ	9	45	10	100	9	90	9	90	10	100	8	80	10	100	65	81,25
МЯА	9	45	10	100	8	80	10	100	8	80	9	90	10	100	64	80
ССР	9	45	10	100	9	90	8	80	8	80	8	80	10	100	62	77,5
ФДА	9	45	10	100	8	80	7	70	9	90	8	80	10	100	61	76,25
ХДМ	10	50	10	100	10	100	8	80	8	80	9	90	10	100	65	81,25
ЧАА	9	45	10	100	9	90	9	90	7	70	8	80	10	100	62	77,5

Група ФЛ-16-4

ППП	Критерій оцінювання написаного есе														В середньому по всім критеріям (з 80 балів)	
	I (з 20 балів)		II (з 10 балів)		III (з 10 балів)		IV (з 10 балів)		V (з 10 балів)		VI (з 10 балів)		VII (з 10 балів)		абс. пок.	%
	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%	абс. пок.	%		
АІД	8	40	10	100	8	80	9	90	8	80	8	80	10	100	61	76,25
БМО	9	45	10	100	7	70	8	80	8	80	8	80	10	100	60	75
ВДС	7	35	10	100	9	90	9	90	9	90	9	90	10	100	63	78,75
ІДС	8	40	10	100	8	80	8	80	7	70	9	90	10	100	60	75
КВО	8	40	10	100	9	90	7	70	9	90	8	80	10	100	61	76,25
КОВ	9	45	10	100	8	80	10	100	8	80	7	70	10	100	62	77,5
ККО	8	40	10	100	7	70	8	80	7	70	7	70	10	100	57	71,25
КМВ	8	40	10	100	9	90	9	90	8	80	10	100	10	100	64	80
МДА	7	35	10	100	7	70	7	70	9	90	8	80	10	100	58	72,5
МКС	9	45	10	100	8	80	8	80	9	90	9	90	10	100	63	78,75
НАС	8	40	10	100	8	80	9	90	7	70	9	90	10	100	61	76,25
ОАГ	9	45	10	100	8	80	8	80	8	80	8	80	10	100	61	76,25
ПДВ	7	35	10	100	9	90	8	80	9	90	8	80	10	100	61	76,25
РОМ	9	45	10	100	7	70	7	70	8	80	7	70	10	100	58	72,5
САР	8	40	10	100	8	80	8	80	7	70	8	80	10	100	59	73,75
БВО	7	35	10	100	8	80	8	80	9	90	8	80	10	100	60	75
КАС	8	40	10	100	9	90	9	90	7	70	9	90	10	100	62	77,5
КНЮ	7	35	10	100	7	70	7	70	8	80	8	80	10	100	57	71,25
КОВ	8	40	10	100	8	80	8	80	8	80	9	90	10	100	61	76,25
ЛАА	7	35	10	100	9	90	9	90	9	90	7	70	10	100	61	76,25
МТО	7	35	10	100	9	90	7	70	8	80	8	80	10	100	59	73,75
МВВ	8	40	10	100	8	80	9	90	8	80	9	90	10	100	62	77,5
МІО	8	40	10	100	7	70	8	80	9	90	10	100	10	100	62	77,5
МАВ	9	45	10	100	9	90	7	70	8	80	8	80	10	100	61	76,25
ТМВ	10	50	10	100	8	80	8	80	10	100	7	70	10	100	63	78,75

Додаток М

Табл. 14.

Результати самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп щодо рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання англомовних есе (проміжний післяекспериментальний зріз – кінець II курсу навчання)

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	E1 and E2		K1 and K2	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	87,7%	12,2 %	29,7%	70,3 %
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	85, 7%	14,3 %	25,5%	74,5 %
Mean figures	86,7%	13,3%	27,6%	72,4%

Результати самооцінювання студентів експериментальної групи (E1)

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	AAP (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	BKE (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ΓIO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KBIO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KMI (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KAIO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	КОД (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	МПЕ (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	PIA (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	PICB (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	РДІ (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	PTM (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	C/DB (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	YTO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БДО (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ГДВ (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ДАР (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3MM (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KAO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ПКМ (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	PIOIO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	CCC (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	CДЕ (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	TKO (E1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Результати самооцінювання студентів експериментальних груп

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БМО (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ГБО (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ДБА (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ЄДА (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3BБ (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KAO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KAM (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	JAC (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	JIEA (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MOIO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	COB (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	TMC (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	TKO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ЧБС (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	IIKA (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	AOIO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	BBM (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	Б/А (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3BA (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KBO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KIO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KII (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MAIO (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	OAI (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ПНО (E2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Результати самооцінювання студентів контрольних груп (К1)

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БСА (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ГМВ (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ЕЮС (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3AO (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3BO (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KJC (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KIA (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MAO (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	TAB (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ЯАО (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	АБД (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БЕК (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ГЕП (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	3AC (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	КАБ (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KMД (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KKIO (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	МЯА (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ССР (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ФДА (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ХДМ (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ЧАА (K1)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Результати самооцінювання студентів контрольних груп (K2)

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	АІД (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БМО (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	БДЄ (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	IJC (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KBO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KOB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KKO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KMB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	МДА (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MKC (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	HAC (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	OAF (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	ПДБ (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	POM (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	CAP (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	BBO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KAC (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KHIO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	KOB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	JIAA (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MTO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MBB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MIO (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	MAB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in two subgenres (“opinion essay” and “for and against essay”)	TMB (K2)	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Додаток Н

Табл. 13.

Результати самооцінювання студентів експериментальних і контрольних груп щодо рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання англомовних есе (кінцевий післяекспериментальний зріз – кінець III курсу навчання)

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 and E2		K1 and K2	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	95,9%	4,08 %	40,4 %	59,6%
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	91,8 %	8,2 %	36,2 %	63,8 %
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	85,7%	14,3 %	23,4 %	76,6 %
Середні показники	91,1%	8,9%	33,3 %	66,7 %

Результати самооцінювання студентів експериментальних груп щодо рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання англомовних есе (кінцевий післяекспериментальний зріз – кінець III курсу навчання)

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 ААП	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 BKE	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 ΓIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to	+	–

the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
---	--	--

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 KBIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 KMI	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my	+	-

essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 KAIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 KOД	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the		

subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
---	---	---

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 M1C	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 M1A	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are	+	–

distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 ICB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 PDI	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient	+	-

issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 PTM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 C/D/B	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an	+	-

assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 YTO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 БДО	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay”		

making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 ГДБ	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 ДАР	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always	+	-

written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 3MM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 KAO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully		

appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 IIKM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 PIOIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of	+	-

my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 CEC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 CIC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total

		number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E1 TKO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 BMO
--	-----------

	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 ΓΒΟ	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 ДБА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 ЄДА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 3BB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 KAO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such	+	–

essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
---	--	--

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 KAM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 JEA	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected		

all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
--	---	---

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 JAC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 MOIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
---	---	---

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 COB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 TMC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays	+	–

in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 TKO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 ЧBC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay		

with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 IIKA	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 AOIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 BBM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 B/A	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully		–

appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 3BA	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 KBO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)

I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	\ +	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 KIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 KII	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)

I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 MAIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	\ +	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 OAI	
	Yes, I can (in % of the total number of	I want to gain (in %

	students)	of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	E2 ИНО	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

**Результати самооцінювання студентів контрольних груп (К1і К2) щодо
рівня розвитку їх ІАКК в письмі в тому, що стосується написання
англомовних есе
(кінцевий післяекспериментальний зріз – кінець III курсу навчання)**

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	К 1 БСА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	К 1 ГМБ	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against		

essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 1 €IOC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 1 3AO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully		–

appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 1 3BO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 1 K/С	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 1 KIA	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to	–	+

the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 MAO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 TAB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the	–	+

consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 ЯАО	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 АВД	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 БЭК	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 ГЕИ	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays	+	–

in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 3AC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 KAB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an	–	+

assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 KMД	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 KKIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 МЯА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 ССР	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always	–	+

written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 Φ/Δ	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K1 X/ΔM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of		

<p>“opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	-	+
<p>I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	-	+
<p>I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	-	+
<p>Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)</p>	K1 ҶАА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
<p>I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	-	+
<p>I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	+	-
<p>I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.</p>	+	-

<p>Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)</p>	K 2 АИД	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)

		students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 BMO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 B/C	

	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 IJC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KBO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KOB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KKO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KMB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to	–	+

the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
---	--	--

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 МДА	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 МКС	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the	–	+

consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
--	--	--

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 HAC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 OAF	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–

I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
---	---	---

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 П/В	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 POM	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays	+	–

in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 CAP	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 ББО	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an	–	+

assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KAC	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KHIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 KOB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 JAA	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always	+	–

written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.		
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 MTO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 MBB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of		

“opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 MIO	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	-
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	-	+
Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 MAB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)

		students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Writing academic essays in three subgenres (“opinion essay,” “for and against essay” and “points to consider essay”)	K 2 TMB	
	Yes, I can (in % of the total number of students)	I want to gain (in % of the total number of students)
I can write a well-structured, detailed academic essay (the subgenre of “opinion essay”) in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements and fully demonstrates all the shades of my ideas on the topic of the essay. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+
I can write a logical well-structured, detailed and convincing “for and against essay” making all my pros and cons arguments quite clear and finishing the essay with a well-substantiated conclusion. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. In the essay I can demonstrate and emphasize the relevant salient issues, expand and support points of view with relevant examples. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	+	–
I can write a logical well-structured, detailed and convincing essay (the subgenre of “points to consider essay”) making clear and logically connected all the analyzed points and drawing relevant conclusions from the consideration of every one of them. I use relevant examples and round off my essays with an appropriate conclusion in an appropriate style. I can write such essays in an assured, personal and natural style, which is fully appropriate to the genre requirements. My essays in this subgenre are always written in an appropriate language and are distinguished by cohesion and coherence.	–	+

Додаток Н

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Сторожук С. Д. Проектні технології у навчанні письма студентів-філологів: суть та особливості використання у навчальному процесі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і Психологія. Педагогічні науки. 2013. Вип.2(12). С. 367-373.
2. Сторожук С. Д. Проектні технології в професійній освіті. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 148. С. 158-160.
3. Сторожук С. Д. Проектна методика у навчанні академічного письма студентів мовних спеціальностей. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2017. Вип. LXXIX. Том 1. С. 241-244.
4. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р., Сторожук С. Д. Культурологічний аспект та проектна методика у навчанні англійської мови для ділового спілкування. Філологічні трактати. Науковий журнал. 2017. №4. С. 95-100.
5. Сторожук С. Д. Зміст навчання англійської писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови з використанням проектних технологій. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і Психологія. Педагогічні науки. 2019. Вип.2 (18). С. 250-256.
6. Сторожук С. Д. Проектна методика англійського письма майбутніх фахівців з англійської мови: теоретичні засади та практичні принципи. Science Rise : Pedagogical Education. 2019. Том 6 (33). С. 34-38.
7. Tarnopolsky O., Storozhuk S. Curricular development in a post-secondary school commercial English language program for adults in Ukraine. [Електронний ресурс]. International Journal of Publication and Social Studies. 2017. Vol. 2., № 1.P. 23-33. Режим доступу: <https://www.aessweb.com/journals/5050/March 2017>.
8. Сторожук С. Д. Ефективність використання проектних технологій у навчанні писемної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Сандомир, 5–6 травня 2017 р. Сандомир, 2017. С.141-142.

9. Сторожук С. Д. Проектні технології в професійній освіті. Проблеми мовної освіти в епоху глобалізації: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів. 6-7 жовтня 2017 р. Чернігів. 2017. С. 55-58.
10. Сторожук С. Д. Сучасні підходи до навчання іншомовного письма у вищій школі. *Ad orbem per linguas. До світу через мови* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 20-22 березня 2019 р. Київ, 2019. С. 110-115.
11. Сторожук С. Д. Експериментальна апробація методики формування англomовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій. *Priority directions of science development*”/ SPC «Sci-conf.com.ua»: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів. 25-26 листопада 2019 р. Львів, 2019. С. 345-349.
12. Сторожук С. Д. Критерії оцінювання рівня сформованості англomовної комунікативної компетентності в письмі. Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро. 19 березня 2020 р. Дніпро, 2020. С. 204-207.
13. Сторожук С. Д. Організація проектної роботи в навчанні академічного письма англійською мовою» (для викладачів англomовних філологічних спеціальностей): навч.-метод. посіб. Дніпро: РІО, 2016. 42 с.

Додаток П Акти впровадження

№ 100/15
 від 10 квітня 2019 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
**Сторожук Світлани Дмитрівни «Формування писемної комунікативної
 компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних
 технологій»** представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
 наук за спеціальністю
 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Упродовж 2017-2019 рр. на базі кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Київського національного університету імені Тараса Шевченка було впроваджено в навчальний процес методику формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій, розроблену С. Д. Сторожук.

Враховуючи те, що студенти кафедри отримують диплом філологів східної та англійської мов є доречним впровадження запропонованої методики для формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів як східної, так і англійської мов.

У роботі було враховано те, що ефективність та результативність формування у майбутніх викладачів англійської мови англослов'янської писемної комунікативної компетентності (яка демонструється через їх здатність адекватно писати англослов'янським академічним есе) значно підвищиться через впровадження проектних технологій у навчання.

Результати ефективності експериментальної моделі було перевірено за допомогою критеріїв, розроблених та запропонованих авторкою. Як свідчать отримані експериментальні дані, проектна робота стає гармонійно інтегрованою частиною всього навчального процесу в мовному курсі, сприяючи інтенсивному розвитку навичок та вмінь в усіх видах англослов'янської мовленнєвої діяльності, а не тільки в мовленнєвій діяльності письма, що зумовило зростання кількості учнів експериментальної групи з високим рівнем володіння навичками написання англослов'янського академічного письма, тоді як в контрольній групі істотних позитивних змін не зафіксовано.

Таким чином, результати експериментального навчання дають підстави стверджувати, що методика формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій є ефективною і її рекомендовано запроваджувати у навчальний процес усіх мовних вишів України.

Доктор філологічних наук, професор,
 завідувач кафедри мов і літератур Далекого Сходу
 та Південно-Східної Азії

Бондаренко І.П.

УНІВЕРСИТЕТ
імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

ALFRED NOBEL
UNIVERSITY

вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна, 49000
тел. +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

18, Sicheslav'ska Naberezhna Str., Dnipro, 49000, Ukraine
tel.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

№ 375/11 від 28.05.2019

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сторожук Світлани Дмитрівни
«Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів
англійської мови на основі проєктних технологій» представленого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Результати дисертаційного дослідження С.Д. Сторожук «Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проєктних технологій» впроваджувалися в освітній процес в Університеті імені Альфреда Нобеля м. Дніпра на кафедрі прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов впродовж 2017-2019 рр.

С.Д. Сторожук запропоновано для впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів методик формування англомовної писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови, що побудована на основі використання проєктних технологій і впроваджується на матеріалі навчання написання англомовних академічних есе, що є вкрай необхідним для підготовки майбутнього викладача англійської мови в мовних закладах вищої освіти України.

Загалом наукова робота С.Д. Сторожук отримала позитивну оцінку студентів та викладачів університету та є значним внеском у розвиток вітчизняної педагогічної науки.

Зважаючи на актуальність та наукову значущість окресленої проблематики, колективом кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов Університету імені Альфреда Нобеля були зроблені висновки про доцільність подальшого впровадження результатів дослідження у навчальний процес закладів вищої освіти.

Результати впровадження дисертаційного дослідження було обговорено та схвалено на засіданні кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних (протокол №10 від 27.05.19).

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

С.В. Петков

Завідувач кафедри
д.пед.н., професор

О.Б. Тарнопольський

УНІВЕРСИТЕТ СЕРТИФІКОВАНО ТА АКРЕДИТОВАНО МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ
THE UNIVERSITY HAS BEEN CERTIFIED AND ACCREDITED BY INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

АКТ

Бух. №	105
від « 12 »	12 2019 р.

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
**Сторожук Світлани Дмитрівни «Формування писемної комунікативної
 компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних
 технологій»** представленого на здобуття наукового ступеня кандидата
 педагогічних наук за спеціальністю
 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Упродовж 2018-2019 років здійснено впровадження результатів дисертаційного дослідження С.Д. Сторожук «Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій» на кафедрі англійської філології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

У результаті експериментального навчання було доведено ефективність розробленої методики використання проектних технологій для оптимізації формування англомовної писемної комунікативної компетентності філологів, майбутніх викладачів англійської мови.

Результати впровадження свідчать, що розроблена С.Д.Сторожук методологія та система методичних заходів цілковито відповідають сучасним вимогам до стандартів професійної педагогічної освіти. Корисними є методичні рекомендації щодо впровадження проектних технологій у процес формування англомовної писемної комунікативної компетентності студентів філологічних спеціальностей, які можуть бути використаними в процесі формування у студентів усіх мовних закладів вищої освіти України англомовної комунікативної компетентності в письмі, а також розповсюджені на методику навчання письма іншими іноземними мовами.

Висновки педагогічного експерименту доводять, що впровадження матеріалів дисертації С.Д. Сторожук у навчальний процес кафедри англійської філології факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара сприяло підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців та рівня їхньої готовності до здійснення фахової діяльності.

Результати впровадження дисертаційного дослідження було обговорено та схвалено на засіданні кафедри англійської філології факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 7 від 18 грудня 2019 р.)

Завідувач кафедри
англійської філології

кандидат філологічних наук,
доцент Анісімова А.І

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	
Інститут філології та мистецтвознавства	
Кафедра англійської мови	
18 12 2019 р.	

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код СДРПОУ 02125674

27.12.2019 № 32

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження

Сторожук Світлани Дмитрівни

на тему: «Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 за спеціальністю 13.00.02. – теорія та методика навчання (германські мови)

З метою апробації результатів дисертаційного дослідження С.Д. Сторожук протягом 2017-2019 рр. у навчальному процесі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка було реалізовано модель навчання англійської писемної комунікативної компетентності студентів філологічних спеціальностей засобами проектних технологій.

Експериментальне дослідження проводилося на матеріалі навчання написання англійських академічних есе, починаючи з другого року вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у мовному ЗВО на базі методичних принципів, які забезпечують навчальну автономію студентів, демократичний характер їх проектної навчальної діяльності та удосконалення підходів до досягнення цілей навчання англійського письма.

В результаті експериментальної перевірки були доведені переваги проектних технологій у навчанні англійського письма в умовах мовного закладу вищої освіти, що дає змогу вважати запропоновану методику ефективною.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження С.Д. Сторожук «Формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій» є актуальним, а запропонована методика й розроблені матеріали можуть упроваджуватись у навчально-виховний процес закладів вищої освіти України.

Матеріали дисертаційного дослідження були обговоренні та схвалені на засіданні кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов (протокол № 5 від 18 грудня 2019 р.).

Довідка видана для подання в спеціалізовану раду.

Перший проректор,
проректор з науково-педагогічної роботи
доктор історичних наук, професор

В. О. Дятлов

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
 ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
 IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Университетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
 тел./факс: (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
 Код ЗКПО 02070987 Державна Казначейська служба України
 МФО 820172, р.р. 35225230001061
 № свідоцтва 17701483, вв. под. № 020709813029
 Валютний рахунок № 26005000028567, 26009000028110
 в Укресімбанку
 м. Львів МФО 322313

1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine
 Phone/Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
<http://www.lnu.edu.ua>, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
 Code ZKPO 02070987 State Treasury Service of Ukraine
 MFO 820172, Settlement Acc. 35225230001061
 Certificate No. 17701483, Tax ID 020709813029
 Foreign Currency Acc. No. 26005000028567, 26009000028110
 in Lviv Branch of Ukresimbank
 MFO 322313

№ 4872-Н від 04.12.2019

та № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Сторожук Світлани Дмитрівни «Формування писемної комунікативної компетентності
 майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій» представленого
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Методику формування писемної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі проектних технологій, запропоновану Сторожук Світланою Дмитрівною, було впроваджено в навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка кафедри англійської філології зі студентами спеціалізації «англійська мова та література» у 2017-2018 навчальному році. У навчанні за експериментальною методикою взяли участь 28 студентів, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра за згаданою спеціальністю та 2 викладачі кафедри, які проводили заняття за розробленою методикою навчання англійської мови академічного письма.

Інноваційна модель навчального процесу з використанням проектних технологій дозволила гармонійно використовувати проектні технології в навчальному процесі, забезпечуючи загальну інтенсифікацію та оптимізацію формування і розвитку англійської комунікативної компетентності студентів у різних видах англійської мовленнєвої діяльності.

Матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагомe теоретичне і практичне значення для процесу підготовки майбутніх викладачів англійської мови.

Результати дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні кафедри англійської філології (протокол № 4 від 21. 11. 2019). Довідка видана для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Проректор з наукової роботи

проф. Гладішевський Р. С.